PANFJOROV

Virágzó élet

SZIKRA

F. PANFJOROV

VIRÁGZÓ ÉLET

III. KIADÁS

SZIKRA KIADÁS BUDAPEST 1949

Az orosz eredeti címe

Бруски

FORDÍTOTTA
TAMÁS ALADÁR

Felelős kiadó: dr. Simó Jenő

Budapesti Szikra Nyomda NV. V., Honvéd-utca 10. — Felelős nyomdavezető: Radnóti Károly

ELSŐ LÁNCSZEM

1.

Március végén kellett volna jönni a tavasznak.

A rózsaszínű március végén, amikor a reggeli ónos fagy bársonyosan finom lesz, mint az ibolya, a föld pedig bőven leheli ki magából az átlátszó párát.

— Na, hál' Istennek, felengedett a föld, — mondják ilyen napokon a parasztok.

Ebben az évben Sirokoje Buerák lakosai is várták a tavaszt. Minden reggel evvel a gondolattal ébredtek, kimentek a kert alá, megtapogatták a szántást és vizsgálódva néztek végig a földeken. A mezők fölött szürke csomókban, tapadósan mint a vatta, függött a köd. Időnként szétszakadt, ilyenkor zilált fellegek gyülekeztek össze és gyér, szúrós esővel öntözték meg a földet.

Igy volt ez minden nap.

És a március már vége felé járt.

De mára napfényesre vált az idő.

— Ma ért véget a tél — mondta Nikoláj Pirjákin, óvatosan vájkálva tenyerével a kosár fenekén a maradék pelyvában. A pelyvának savanykás, egér és még ördög tudja milyen szaga volt, de Nikoláj mindezt tavaszi szagnak érezte. — Vége lesz a télnek, — mormogta egyre. Más szava nem volt, de ebben a szóban benne volt minden: most már nem kell törődni se meleg csizmával, se fával. Vágni mindennap a fát, hordani a házba és estére mégis csak hideg van. Pedig sokan megélnek enélkül is. Igy a nyúl is. Megbúvik a bokrok alatt, gombolyaggá húzza magát össze — és semmi baja sincs... Igen, Nikoláj Pirjákin néha irigyelte a nyulat. Jó szíve is van a nyúlnak, nem bánt senkit. Nikolájnak is jó szíve van, ő se bánt senkit. A nyulat mindenki

hajszolja, Nikolájon se könyörülnek. De a nyúlnak mégis irigylésreméltó az élete.

Kiegyenesedett és végignézett a szérűkön. Milyen nevetségesek voltak: meggörbült gabonaszárítók és körülöttük a tavalyi szalmakazlak maradványai ágaskodtak. A télen megfeketedtek és összecsomósodtak. De Nikoláj még ezekre is irigységgel nézett: neki ez sem volt. Összedohosodott, büzlő pelyvája maradt, kétszer-háromszor kap belőle a tehén és vége. Sötét éjszakákon lopódzhatott idegen szérűkhöz, aztán egész nyáron át kerülhette a szomszéd tekintetét. Dehát mit lehet tenni? A tehenet nem lehet rábeszélni, hogy ne egyen. Igy is minden reggel odaszólt neki Nikoláj:

— Ej! Zabálsz és zabálsz! Hogy nincs benned egy csepp szégyen sem: a pelyva már végére jár, de te csak zabálsz.

Nikoláj valószínűleg szívesen maradt volna estig is a pelyva mellett, ha nem sütött volna erősen a nap. Egyenesen a hátát melegítette, olyan forrón és kényeztetően, mint az anyja keze. Nikoláj önkéntelenül a Volga felé nézett. Olvadó sár, hig trágya borította, hatalmas, tarka daganathoz hasonlított. De a Volga volt és nem akármilyen kis folyócska. Volga anyánk, táplálónk, — micsoda folyó is ez. Nemsokára ledobja magáról téli páncélját és kezdődik az olvadás.

— Volga, Volga, szülőanyánk... — kezdte dúdolni, de mindjárt félbe is szakította. „Hallgass, — mondta magában — várnak már otthon, te semmittevő." És már indult is volna a falu felé, de a napfény, a tavasz, a Volga, — mindez ránehezedett. Szeretett volna végigheveredni a napsütésben, mint egykor tette, amikor még gondtalan gyerek volt.

Itt van Sztenyka Rázin sziklája. Magasra nyúlik és meredek. Látni lehet róla az egész volgántúli szteppét. És a szteppén a kis falvakat. Nikoláj különös ember, mindent fejetetejére állítva lát. Mintha a szteppén sem falucskákat, hanem bocskorok nyomait látná. És ezen már-már elmosolyodott, — de körülötte minden lélekzik, minden mozog, minden a nap felé nyujtózkodik és ezért Nikoláj azt mondja:

— Áldás ez, ami jön — és már félredobta a kosár pelyvát, hogy leheveredjék a napsütésben, szundított volna egy-két órácskát. Már térdére ereszkedett, éppen be akarta hunyni a szemét, de aztán felugrott.

A Volgán keresztülvezető, trágyával beszórt úton egy gyalogos igyekezett. Óvatosan, néha térdig vízben gázolva törekedett Sirokoje Buerák felé. Néha átugrott egy-egy jégszakadékot,

megállt a szélén mozdulatlanul és csak a fejét forgatta, mint szarka a bokor tetején.

„Hova megy ez?" — gondolta nyugtalanul Nikoláj, tudva, hogy az út eltér a parttól, a jég megvékonyodott és általában a Volga egész jégpáncélja lassan, de makacsul teljes egészében lefelé csúszik és talán csak néhány perc kell hozzá, hogy az egész szétrepedjen és úszni kezdjen. Igen, Nikoláj nagyon jól tudta, milyen veszedelmet rejt magában a Volga, amikor lerázza magáról jeges ingét és mint gyerekágyas asszony nyögni kezd. Itt támaszkodik a Volgához a Csalános szakadék kicsipkézett szélével, itt nyelte el a folyó Szutjágin úr hármasfogatát. Nem hiába nevezik ezt a vizi gödröt „Ördögszakadék"-nak. Most ott örvénylett és sziszegett a zöldes jég...

„Hova megy ez egyedül!" — Nikoláj szeretett volna segíteni az embernek, de a Volgára nézett, a partmenti jégmentes vízre és legyintett kezével...

A gyalogos ebben a percben átugrott egy gödröt és felfelé indult, arra, amerre a jég még szilárd volt. És Nikoláj megnyugodva, — helyesebben megnyugtatva magát — így szólt:

— Na, így meg fog menekülni. És végigfeküdt a krétaparton, kezeit feje alá helyezve és azon gondolkozott, vajjon hova és milyen ügyben mehet ez az ember ilyen alkalmatlan időben. Lehet, hogy a városban dolgozott és most visszahúzza a föld a faluba, a szülőhelyére. Otthon az asszony és a gyerek már vágyódtak utána... Lehet, hogy lova is van a fészerében. Lova? Nikolájnak nincs lova. Kopott, télen lesoványodott tehene van, — Burenka. Ott áll most a napsütésben az udvaron és a csókák rángatják hátáról a szőrt fészkük számára.

— Ah, te kutya! Egész megfeledkeztem róla. Zabálni szeretne már, — rezzent fel Nikoláj, de újból megmerevedett.

A gyalogos eleinte felfelé ment a jégen, aztán hirtelen megfordult és pontosan az Ördögszakadék felé tartott.

„Ej, te ostoba! Hova mész? Látni, hogy nem idevalósi. Lássuk, hátha meghallja." Tenyerét a szájához illesztette, előrehajolt és teljes erőből odakiáltott:

— H-e-ej!

A kiáltás visszhangja tisztán csendült vissza a sziklahasadékból. És jobbra, a Csalánosszakadékon, hatalmas tömeg szürkés hó zúdult a Volgába. Aztán hatalmas zajjal, mintha egyszerre ezer szekérkerék robogott volna, az Ördögszakadékban felszakadt a jég és forogva, zúgva, egymásra ugorva, a vizet habbá korbácsolva zuhogott lefelé.

— Hé! Odaveszel! — Nikoláj hangja az erőlködéstől elcsuklott, karjával integetett és hatalmasan nekiiramodva átugrott a sziklahasadékon és lefutott a Volgapart meredek, csúszós lejtőjén.

Hátán rázkódott a kosár... minden irányba szerteszórva a pelyvát.

2.

Jáska Csuhlyáv nagy lendülettel vágta széles, éles — mészárosbárdhoz hasonló — fejszéjét a gerendába. Éppen befejezte a szekér javítását. Alig lenne párperces javítás még és már ma végig lehetne vele hajtatni az utcán dicsekedve és szórva a port a lányok szemébe. De a tavasz hívja Jáskát és férfiasan szétterpesztett lábakkal, viseltes sapkáját tarkójára tolva, a Volga felé nézett.

— Ohó, megindult a jég, — mondta, mikor a meredek part felől a hömpölygő jégtáblák zúgása megtöltötte az utcákat. — Megindult, — kiáltotta és néhány ugrással a meredélyen termett.

És íme, mintha valaki felrázta volna a falut téli álmából: minden házból, még a falu legtávolabbi részéből is a folyópartra siettek az emberek. Kifakult kucsmákban, sapkákban és színes kendőkben. Együtt szaladtak végig az utcákon, üdvözlő szavakat kiáltottak egymás felé, hangosan mondták, hogy a Volgán megindult a jég. Amikor a meredek partra értek, mindenki elfoglalta a maga helyét, valami íratlan törvénynek téve eleget. Tíz-tizenöt perc mulva a folyópart arculata teljesen megváltozott. Itt volt Plakuscsev Ilja Maximovics, híveitől körülvéve. Szélesvállú volt, nagy szürke szemei bozontos szemöldök alatt ültek. Ugy emelkedett ki övéi közül, mint valami világítótorony. Ide jött rokonságával Bükov Márkel Petrovics. Márkel Petrovics volt az egyházi elöljáró és értett a lovak gyógyításához, amiért nagyon megbecsülték a faluban. Ugy kulcsolta össze kezét hasán, mint ahogyan Hárlámpij pópa szokta bő ebéd után. És megjött Nikita Szemjonovics Gurjánov, ösztövér, vörös ember, körülvéve erős, magas fiaitól, menyeitől és a kisgyerekektől. És itt vannak a Kátájevek! De mennyien! Meg se lehet őket számlálni. Természetesen a család feje Kátáj nagyapó. Ezt kétségbe sem lehet vonni: ott áll a legjobb helyen, fehér hajjal, mint valami megöregedett kakas. Ugy viselkedik, mint akinek nagy a hatalma a családban. Fia, Záhár Kátájev, gyöngéden néz apjára, mint aki azt mondja: „Tartsad, csak tartsad magad, apám,

had' higyje mindenki, hogy te vagy az úr a házban." Záhár maga is hatvanon felül van és a fia olyan, akár a kapuoszlop. És ott állnak egészen oldalt azok, akiknek sem rokonságuk, sem családjuk nincsen. Öregek, özvegyek, ide-oda vetődő szegények. Petyka Kudejárov cipész, magas, széles feleségével, Ancsurkával. Jegor Kuvájev, a tréfás kemenceépítő. És Jepiha Csáncev, aki ugyan Plakuscsev rokonának számítja magát, de Plakuscsev azt mondja róla, hogy „igen messziről, száz verstről" és nem fogadja barátságába. De Jepiha nem tágít, egyik csoporttól a másikig megy és vágyakozva néz Plakuscsev felé. Nincs itt Csuhlyáv Jegor Sztepánovics, Jáska apja. Jegor Sztepánovics még véletlenül se tenné ki a lábát a faluból. Majdnem egész nap ott ül a házában, ki sem mozdul, mint a bagoly nappal a fa odvából.

Igy gyűltek össze valamennyien a Volga meredek partján.

Összecsoportosultak és bár a magáéra gondolt mindenki, de azért valamennyien egyre: a földre, szántásra, olyan búzára, amelyet fejszével kellene levágni. De ilyen búza nincs!

Igy álltak valamennyien titkolt gondolatokkal.

Igy gyülekeztek össze minden tavasszal, amikor megindult a jég a Volgán.

Hatalmas jégtáblák csúsztak lefelé lassan, de kitartóan, mint a tapasztalt úszók. Körülöttük kisebb jégtáblák forogtak, keringtek és pattantak szét, ott pedig, ahol a Volga összeszűkül, ropogva, zúgva egymásra ugrottak és szürke, laza csomókban tornyosultak fel.

— Na, hál' Istennek — mondta a csendet megtörve, kopasz fejét ujjaival vakargatva, Kátáj nagyapó. — Most már itt a tavasz és az aratás is egészen biztosan jó lesz.

Valamennyien tudták, hogy Kátáj nagyapó minden tavasszal megjósolta, hogy milyen lesz az aratás. Jóslata jóformán sohasem teljesedett be, de azért valamennyien hittek neki. Hogyne hittek volna? Hiszen Kátáj nagyapó már kilencven esztendős volt és erősen bizonygatta:

— Biztosan jó lesz az aratás. Nézzétek csak mekkora hólyagok úsznak a Volgán. Nézd csak Jása, — és kezével vállon veregette Jáska Csuhlyávot.

— Vajjon? — kételkedett Jáska.

— Biztos! Figyelj és jegyezd meg. Tapasztalatlan vagy ugyan, de értelmes, így megtanítlak erre a tudományra. Figyelj és jegyezd meg: ha a Volgán jégzajláskor hólyagok úsznak, — biztos jó az aratás.

— Bizony, kellene a jó aratás — egyezett bele Nikita Gurjánov. — Jó aratás, — ismételte meg vágyakozóan és gyulladásos szemével a Volgára nézett, mintha ott keresné az aratást.

— Mi az, Nikita Szemenics, jó lesz az aratás? — mondta hirtelen Márkel Petrovics Bükov, aki előrehajolva ugyancsak a Volgát nézte.

— A hólyagok után ítélve lesz is, — elegyedett bele Plakuscsev Ilja Maximovics és magasrahúzott, sűrű szemöldökei alatt ülő szemeiben megcsillant a mosoly.

Nikita Gurjánov dühösen nézett rá. Ugyan mire is van szüksége Ilja Maximovicsnak? Persze az egész dolog a hólyagokkal a Volgán — ostobaság. De mire való első pillanatban megsemmisíteni a reménységet? Lám, valamennyien az aratásra gondolnak, valamennyiüket ez a reménység űzte a folyópartra. Ugyan ki kíváncsi a Volgára? A vízre? A jégtáblákra? De nem válaszolt Plakuscsevnek, félt. Plakuscsev valamikor faluelöljáró volt. Ördög tudja mennyi bajt okozhat még ma is. Vajjon miért vette ma fel alsókabátját, kemény sapkáját, hegyesorrú csizmáját? Jó néhány esztendeje nem volt már rajta, de mára kicsípte magát. Még a medáliát is kitűzte a mellére.

— Jó lesz az aratás, biztosan, — mondta felnőttes hangon Jáska Csuhlyáv.

Mindenki mosolyogva Plakuscsevre nézett, mintha azt mondták volna: „Jól megmondta neked Jáska."

De Jáska már másfelé fordult.

Oldalt, Sztenyka Rázin sziklájának kezdődő meredekénél gyűltek össze a lányok. Hangosan nevettek, csicseregtek érthetetlen örömükben. De mindenki tudta, hogy fiatalságuktól, a tavasztól van ez.

„Az asszonynép is kijött" — gondolta megvetőleg Jáska Csuhlyáv és el akart fordulni tőlük, de tekintete akaratlanul is megakadt Ognyev Szteskán.

Régebben is látta már Szteskát, amint rongyos bekecsében, öregasszonyhoz hasonlatosan végigszaladt az utcán. Néha a fonóban is találkozott vele, ahol mindig egy és ugyanazon dologgal csúfolta:

— Komiszár lánya vagy te, de nagyon sok lyuk van rajtad.

Szteska hallgatott és jobban összehúzta magán a bekecsét.

— Nézd csak, olyan szemeket meresztesz, akár egy borz. De engem nem ijesztesz meg. Láttam már ilyet.

— Lőcslábú, — sziszegte Szteska és hazafutott.

De most, a tavaszi nap remegésében, a lány nem volt többé az a jelentéktelen semmi, ahogyan eddig látta. Mintha megnőtt volna; kiegyenesedett és megtelt, szürke ruhája alatt ruganyosan emelkedtek mellei. És hogy tartja a fejét! Magasra, nem hajtja le.

Jáska ajka alig észrevehetőleg megremegett.

— Ej, de felfujtad magadat, — mondta és úgy tetszett neki, hogy Szteska hasonlít a megduzzadt, tavaszi, pelyhes bimbókkal teli fűzfaághoz. Ám Jáska biztos volt benne, hogy ő lesz a győztes. „Mit számít ő nekem — gondolta —, forgok, mint a veréb." És a meredek parton a lányok csapatja felé fordult.

A lányok észrevették, hogy közeledik, lármásan visongtak. Szteska pedig zöldes szemeit Jáskára emelte, kinyujtózkodott, aztán elnézett feje fölött, messze a Volgára, félrehúzta a száját és szándékosan hangosan mondta:

— Mit tolakodik ez? Nem láttam még ilyet.

— Jó egészséget, lányok — mondta Jáska, le nem véve szemét Szteskáról.

A lányok még hangosabban nevettek.

— No csak visongjatok! Jó egészséget, Szteska! Azt mondom, jó egészséget! Vagy nem ismersz meg?

— Hogy megismerlek-e? A nyúl legalább váltja a szőrét, de te mindig ugyanaz vagy.

— Éjnye, de éles lettél...

— Kiélesítették a fogamat. Kihez jöttél? Plakuscsev Zinkához? Ott van apácskájával... mint a borjúcska.

— És ha hozzád jöttem volna?

Szteska ránézett és hirtelen hangos nevetésben tört ki:

— Fogjátok meg, lányok! Legyőzött az ördög — de hirtelen abbahagyta a nevetést, hozzálépett és dacosan nézett a szemébe: — Hozzám?

— Igen, hozzád.

— Én nem tudok varázsolni.

— Mit?

— Nem tudok varázsolni, ráolvasni a bajra. Megértetted? Hordd hát el magadat. Lőcslábú.

Jáskát lőcslábúnak csúfolták. — Nem azért, mintha valóban az lett volna. Nem. Olyan legény, mint Jáska, alig akadt egy-kettő a faluban. Sértette ez a csúfnév, jóllehet apjáról, Jegor Sztepánovics Csuhlyávról maradt rá.

Sötét pillantást vetett Jáska Szteskára:

— Te, ne dobálózz úgy a sértésekkel.

— Ne fenyegess... Menj a hozzád valókhoz. Különben lehajítunk a partról és mindenki előtt megfürdetünk.

Ezektől a szavaktól kiültek az izzadtságcseppek Jáska homlokára. Nem várt ilyen visszautasítást és első pillanatban zavarba jött, nem tudta, miképpen változtassa át tréfára. Végre néhány lépést tett előre, nevetve nézett a lányokra és előrenyujtotta ökleit.

— Rajta! Valamennyien egy ellen.

De ezt ostobán csinálta. Jáska már vissza akarta vonni szavát, ám a lányok körülvették és nevetve kiáltoztak: „Szép hős! Asszonyokkal akar verekedni!" Ekkor feldühödve kitört a lányok gyűrűjéből és szorosan Szteska mellé lépett.

— Nevetsz? — kérdezte.

Szteska felhúzta az orrát, mintha valami rosszagú dolgot tartottak volna eléje, aztán mélyen Jáska szemeibe nézett. Azok nagyok, szürkék és követelőzők voltak. Összehúzta szemöldökét és kezét végighúzta hirtelen tűzvörössé vált arcán. Szemeit váratlanul meleg kedvesség felhőzte el.

Jáska észrevéve ezt, halkan mondta:

— Ne nevess Szteska, — és könnyen megérintette a könyökét.

Szteska megremegett és elfordult.

A meredek Volga-parton
Van egy falu...

kezdte énekelni.

Ott él az én apám...

A lányok felvették a dallamot:

És a szülőanyám...

Jáska jobban fejébe szorította sapkáját és a lányok után akart indulni, mikor a tömegből átható kiáltás hallatszott:

— Istenem! Egy ember!

A szikla előtt, ahol a jég minden pillanatban elindulhatott, egy gyalogos állt és észrevehetően segítségért kiáltott. Ebben a pillanatban fülsiketítő moraj hallatszott és a jégtábla, amelyen az ember állott, lassan megmozdult. A gyalogos előreszaladt és átugrotta a hasadékot, mely elválasztotta az úszó jégtáblát a mozdulatlan jégtömegtől. De a jégnek az a része, amelyre ráug-

rott beszakadt a súlyától. A gyalogos ismét át akarta ugrani a vízhasadékot, nekiszaladt, de a jégtábla felborult, forgott és elmerült.

— Ennek vége! — mondta a feszült hallgatás közepette Kátáj nagyapó. — Mindjárt az Ördögszakadékba sodródik és ott elveszett.

Az Ördögszakadékban tombolt a folyó. Az idesodort jégtáblákat gyorsan megragadta az örvény és messze lent, mint valami darálógépből kikerült apróravágott pépet köpte ki. Az a jégtábla, amelyen a gyalogos állott, eleinte félresodródott az Ördögszakadéktól — az áramlat a Volga szembenfekvő partjára húzta. De aztán az Ördögszakadék felé fordult. A sirokojeiak egyetlen kiáltásban törtek ki:

— Felfelé!

— Fuss felfelé!

— Hé! Belekerülsz a szakadékba!

A gyalogos jégtábláról jégtáblára ugrott, térdre esett, felugrott, majd hatalmas irammal a következő jégtáblára ugrott át. Időnként, láthatóan erejétvesztve megállt, majd újból összeszedve magát, előreszaladt. Hirtelen egyik ugrása után teljesen eltűnt a víz alatt. A tömeg megmerevedett a várakozásban.

— Na, ez elveszett — mondta lemondóan Kátáj nagyapó. — Feltétlenül elveszett.

— Nézd, nézd! — szakította félbe Nikita Gurjánov. — Nézd egy csónak!

— Nikoláj Pirjákin! — mondta valaki a tömegből.

— Ő az! Nézd!

— Rajta, Nikoláj, rajta!

A sirokojeiak, mintha odaszegezték volna őket, úgy álltak a parton. Csak most vették észre, amint Nikoláj Pirjákin csónakjával a vizet szelve, az összedarabolt jégtömegen keresztül utat vágott magának a gyalogoshoz.

— Kitartani! — kiáltott Maxim nagyapó. — Tartsd magad, kedves! Csak kitartani! Segítség megy! H-é-é-é!

Nikoláj hosszú rúddal vezette a csónakot a jégtáblák között, megkerülte őket és gyorsan haladt előre. Az emberek a partról már csak őt nézték, attól féltek, hogy a csónak a jégtáblák közé kerül és azok összeroppantják, mint erős fogak a diót. De Nikoláj ügyesen kormányozta a csónakot, kikereste a jégmentes helyeket és amikor megfogta a gyalogos gallérját, behúzta a csónakba, a sirokojeiak megkönnyebbülten sóhajtottak fel:

— Derék ember!

— Milyen keményfejű!

— Hogy honnan vette? — csudálkozott Nikita Gurjánov, úgy topogva ide-oda, mint a kutya szokott, mikor a vizet szeretné átugrani. — Vissza... vissza — kiáltott fel parancsoló hangon.

A csónak nagy gyorsasággal haladt visszafelé. Nikoláj evezett, míg a gyalogos a végében állva, csáklyával taszította félre a jégtáblákat.

— Ó-ó-ó!... Hisz ez Ognyev! — kiáltotta Kátáj nagyapó. — Sztepán Ognyev. Biztosan megint a töldért volt — tette hozzá halkan.

...A csónak orrával partot ért. Ognyev nehezen lépett ki belőle és általános hallgatás közepette ment fel a lejtőn. Bekecséből, háziszőttes nadrágjából csepegett a víz, őszes szakálla nyakához tapadt és halvány, összekarcolt, vérző arcán erősen látszottak nagy himlőhelyei. Nikoláj kunyhójához érve megtántorodott, erősen megfogózkodott az ajtófélfában, úgy mormogta:

— Nincs erőm haza̓ig menni.

— Kátja — kiáltott be a szobába Nikoláj —, a szamovárt! A szamovárt és valami forrót!... Talán pálinkát. Mi jutott eszedbe ilyen időben...? Mi? — fordult Ognyevhez.

— Azt mondják, a szerencséért az emberek lemerülnek a tenger fenekére is. Én is majdnem lemerültem — mosolygott fáradtan Ognyev. Majd megfordult, a Volgára nézett és lábait alig emelve átlépte a kunyhó küszöbét.

3.

Pár nappal Ognyev hazatérése után a sirokojeiak — völgyeken és szakadékokon átmászva — összegyűltek a faluszovjetben.

A faluszovjetház bejáratánál, hátával az ajtófélfának támaszkodva állt a jólmegtermett, erős Sztepán Ognyev, mellette Pánov Dávidka, alacsony, görbelábú és vörösszakállú ember, kopasz feje olyan volt, mint valami marhahólyag. Sapka nélkül állt és ijedten pislogva nézett az emberekre.

— Hogy miért gyűltünk össze, polgárok, azt tudjátok magatok is — szólalt meg Fedunov, a faluszovjet elnöke. — Ezek itt — kezével Ognyevre mutatott — egy pár szót akarnak szólni hozzátok.

A sirokojeiak lármáztak:

— Gyerünk a beszéddel!

— Mit esküdtetek megint össze?!

— Miféle új dolgokat találtatok ki?

Ognyev Sztepán végigsimított arcán kezével és körülnézett. Aztán tompa, idegen hangon jött belőle:

— Földet akarnék, parasztok...

— Mit? Földet? — lépett előre a vörösszakállú Nikita Gurjánov vérvörös arccal.

— Földet... A cserjés mögött ott van Bruszki, felosztatlan ugar... Nem használ senkinek sem... Inkább mi akarjuk, mintsem ugaron heverjen... Ez minden, amit mondani akartam.

A sirokojeiak egy darabig hallgattak, összenéztek, aztán kirobbant belőlük a nevetés.

— Ohó!

— Mi jut eszedbe Sztepán?

— Na de ilyet!

— A kaszát fenni, mi?

— Jól kigondoltátok!

A nevetésből harsogó kacagás lett, mely továbbterjedt, végigömlött az utcán, úgy, hogy a templom kupolájáról ijedten rebbentek föl a csókák, Sirokoje fölött keringtek és érchangú szaggatott károgással szálltak a magasba.

Ognyev kucsmáját kezében forgatta és tanácstalanul nézett a parasztokra. Aztán kihúzta magát. Mellével a korlátra támaszkodott, öklét felemelte és teljes erővel az asztalra csapott.

— Mi? Mit nyeríttek?!

A parasztok nevetését mintha csak elfujták volna.

— Mit nyeríttek, kérdem?! Nincs itt cirkusz! Mi tisztességgel kérünk. Ha nem adjátok ide, majd találunk reá törvényt. Most már elég, már eleget tűrtünk tőletek...

A parasztok egy pillanatra meghökkentek. Mozdulatlanul álltak, mint éretlen rozs a szélcsendes reggel.

— Ahá! Hát ilyen fajta vagy te! — rikácsolta Csuhlyáv Jegor Sztepánovics. Megrándította vállát, felugrott a lépcsőre, levette kemény sapkáját és avval mutatott Ognyevre. — Semmit se adjatok polgárok, parasztok! Semmit! Kereken semmit sem adni! Mi mindent képzelnek ezek! Elég! Ezelőtt gatya nélkül szaladgáltak és most... Hogy felkapaszkodtak! Csak próbálják...

Csuhlyáv utolsó szavai belefulladtak a sirokojeiak ordításába. A parasztokhoz legközelebb álló Fedunov elnök ide is for-

dul, oda is. Kopog az asztalon, rendet akar teremteni. És úgy látszik, mintha Fedunov mély, átlátszó folyócska fenekén ülne, ajkát szavakra formálná, kezeivel integet, de egy hangot sem lehet hallani...

Kátájev Záhár megy fel a lépcsőn. Záhár egyáltalában nem tud olvasni és írni: az írott nyolcast pólyásnak nevezi. De viszont jobban ismeri a törvényt, mint a többi paraszt saját feleségét. Ezért nagy is a tekintélye a faluban és azt mondják róla:

„Olyan feje van, mint egy miniszternek... A népminiszterek között kellene ülnie és nem elsenyvedni köztünk a szakadékokban."

— Te nem tudod a népet kormányozni — mondta és szelíden félretolta Fedunovot. — A szovjethatalom...

— Ugyan, Záhár bácsi — magyarázkodott Fedunov — nézd hát, mit művelnek?!

Záhár legyintett kezével. Görcsös ujjaival végigsimította haját, egy szalmaszálat talált benne, kihúzta.

— Állj! Eleget ordítottatok! — mondta. — Egy szót akarok szólni.

— Ne ordítsatok úgy! — kiáltották.

— Ne ordítsatok hát, mondják!

— Kocsmában vagytok?!

Mint amikor egy szekér zörögve a hegyről folyóba fut, úgy némultak el a parasztok. Csak néhány megvadult nem csillapodott le. De rájuk kiáltottak és elnémultak ők is... Nyomasztó csend lett. Még azt is hallani lehetett, ahogy Kátáj nagyapó egy félfának támaszkodva szuszogott és hogy a mélyutakon csobogtak a tavaszi vizek.

— Testvérek — törte meg a csendet Záhár, apró darabokra tépdesve a szalmaszálat — szenvedtem-e értetek a nikolszkói parasztoknál?

— Szenvedtél!

— Mi mindent állt ott ki!

— Jól van, — szakította félbe őket Záhár, a szalmaszálat elhajítva — tehát nem felejtettétek el?

— Nem, nem!

— Tudjuk már, mire annyit beszélni!?

— És elmentem értetek Moszkvába, magához Leninhez?

— Igen, elmentél — kiáltotta a tömegből Nikoláj Pirjákin — de mit akarsz most evvel?

— Jól van — folytatta Záhár — és megértette-e Lenin bajunkat, adott-e legelőt, kegyes volt-e hozzánk?

— Igen, úgy van.

— Köszönjük is neki, eleget.

— Különben a nikolszkóiak kapták volna a mezőt.

Záhár várt egy darabig. Amikor elült a lárma, mint csendes időben a por az országúton, megszólalt. A szavakat nyujtotta, szüneteket tartott és végül teljes erővel tette fel a kérdést.

— É-é-é-s az u-u-u-rasá-á-á-g... botoztatta-e apáinkat?

Mintha valaki üszköt vetett volna a parasztok közé úgy megremegtek, ide-oda mozogtak és úgy harsogták:

— Hadd most már!

— Mire felkavarni a régi dolgokat?!

— Nem erről van szó!...

Záhár kissé hátradőlt. Várt. Aztán felegyenesedett, kezével hadonászott:

— Nem úgy van! Nem szabad a régi dolgokat elfelejteni. Emlékezzetek a régi sebekre, hisz azért sebek. Figyeljetek csak ide! Botozta a herceg apáinkat? Igen, botozta őket. Miért, kérdem, hogy botozta-e őket? Elzárta útjukat a megelégedett élet felé. És atyáink mindíg újrakezdték, élni akartak. Ezért botozta a herceg az öregeket... Igy van ez vagy nem, testvérek?

A parasztok hallgattak. Egymásra, aztán Záhárra néztek és gondolták: „Milyen kelepcébe csalogat bennünket Záhár?" Záhár csak hallgatott, nézte a sirokojeieket és gondolta:

„Nem, nem a ti hátatokon égnek az uraság korbácsának nyomai, különben minden órában gondolnátok rá."

Aztán kiabálni kezdtek a parasztok, mint amikor kiszakad egy gát:

— Ugy van!

— Igazán úgy van!

— Ezért botoztatott!

— De hadd már ezt Záhár békében!

— Hadd már!

— Nem — nyitotta fel ajkait Záhár — mindíg újra fel kell kavarni. Tehát ti is elismeritek — öregeink enni akartak, ezért verette őket az uraság. Mi végeztünk vele egy egész örökkévalóságra. De Lenin jótevőnk volt. Örökké hálásak vagyunk neki és meghajlunk előtte. — Itt elhallgatott, a parasztok felé hajolt és magas, éles hangon kiáltotta: — És mi, magunk, mit csinálunk, mi? Mit akarunk? Ognyev és a többi legények utat akarnak

törni maguknak a megelégedett élethez és mi — botozni akarjuk őket?! Szégyeljétek magatokat parasztok, szégyeljétek!

A parasztok lecsendesedtek, előrehajoltak és a földre néztek. Ekkor a lépcsőről nekiindult Záhár, mint aki úszik, kezeivel jobbra, balra csapkodott, hangja dübörgött, a vége felé pedig elsimult, mintha elérte volna már a partot.

— Véleményem szerint csak vegyék el Bruszkit... Talán nekünk is megmutatják, hogyan szabadulhatunk meg a száraz kenyértől és a tiszta víztől. Ugy gondolom, testvérek, hogyha most már szabadok vagyunk, akkor éljen is mindenki e szerint.

— És a feleségedet nem adod oda Sztepánnak? — kiáltott közbe Csuhlyáv.

— A feleségemet? Minek, Jegor Sztepánovics? A feleség — feleség, törvényes feleség, — felelte nyugodtan Záhár és éles szemmel vizsgálva a parasztokat, megállapodott Jegor Sztepánovics Csuhlyáv arcán. Két pár szem egymásba fúródott. Záhár nagy, kék, bozontos szemöldöke alatt ülő szemei és Csuhlyáv kis, fekete bogárszemei. A szemek egymásbafogództak és néhány pillanatig küzdöttek.

Csuhlyáv nem állta ki, lenézett a földre. Záhár felemelte fejét és mélyet sóhajtott.

4.

Jegor Sztepánovics Csuhlyáv elsőnek távozott el a gyűlésről. Mit csináljon ott, ha a parasztok elhatározták, hogy Ognyevnek adják a Bruszkit? Forrt a dühtől Jegor Sztepánovics:

„Tulajdonképpen mit akar ez a kócos kutya Záhár? Sztepka Ognyev a Bruszkit akarja, de ez? Mindenhova odadugja az orrát..."

Mégcsak nem is régen, úgy tíz évvel ezelőtt, a Volga jobbpartján, a hegyek között, mint valami sasfészek feküdt a hegyek között Szutjágin úr birtoka. Szutjágin gróf Uvárovnak volt a leszármazottja. Nagy fenyőerdeje volt, mely messze húzódott a Volgától, birtoka pedig, mint valami hurok fogta körül nemcsak Sirokoje Buerákot, hanem még vagy tíz falut.

Nem volt valami különös uraság. Nemcsak a felnőttek, hanem még a gyerekek is úgy beszéltek róla, hogy „nincsenek nála otthon". Eleinte tengeren túlon élt, aztán hazatért a birtokára, elegáns hölgyek és gavallérok társaságában. Egymást érték a lakomák és a bálok... Aztán különös foglalatossághoz kezdett. Franciaországból hozatott békákat és tenyészteni kezdte

a tóban. A parasztok néha lopva odasettengtek a tóban elkerített békákhoz, nézegették, de semmi különöset nem találtak rajtuk. Ugyanilyen békák éltek Sirokoje Buerák környékén is. Amikor az urasághoz eljutott a parasztoknak a véleménye, azt mondta:

— Buta fickók, nem értenek semmihez.

Ez nyáron történt, éppen aratás idejében. Hogy megleckéztesse a parasztokat, kiadta a parancsot:

— Szánkázni akarok! Megértettétek?

Ekkor a városból egy vonatrakomány cukorport hozatott, szétszóratta az utakon és reggel befogták a trojkába a lovakat és a bundába burkolózott uraság beült a szánba. És a trojka végigvágtatott a porcukorral beszórt utakon.

Ezután azt mondták a parasztok:

— Visszavonhatatlanul bolond. Hamisítatlan. Senki sem kételkedhetik benne.

Az uraság később mindenét elpazarolta. Csak az öreg uraságí ház maradt meg és földjének egy része: a „Bruszki". Ezt azért nevezték el így, mert sok vörös kő volt rajta, nagyon alkalmasak a kasza fenéséhez.

Jegor Sztepánovics gyakran nézegette az uraságí házat, az uraságí gazdaságot és titokban gondolta:

„Ah, csak egy részecske lenne belőle az enyém... mit tudnék itt csinálni..."

Amikor aztán Szutjágint szélütés érte és egyedül maradt, Csuhlyáv hozzáköltözködött és gondoskodott róla: fürdőbe hordozta, kivitte a levegőre és mindent megtett, amit kell; öltöztette, vetkőztette, ágyba fektette. És amikor meztelenül látta, megállapította, hogy semmiben sem különbözik tőle és teste egészen hervadt, míg az övé, Csuhlyávé, ruganyos, izmos... És miért ezé a hervadt uraságé egyedül ez a gazdaság?... Igen, kiszolgálta Jegor Sztepánovics Szutjágint, aki ezért nekiigérte Bruszkit. És Jegor Sztepánovics sohasem mulasztotta el, ha az uraságtól jött vagy ment, le ne térjen Bruszki felé. Ott ujjaival földet vett a szájába, megkóstolta, hogyan ízlik.

— Gazdag talaj, — mondta. — Ha jól megművelik, alig lehet majd elszállítani a sok kenyeret.

Már terveket kovácsolt. De mégis minden másképpen történt. Egy napon a fürdőben volt Szutjáginnal. Szutjágin keze és lába úgy reszketett, hogy kín volt nézni. Ekkor megkérdezte tőle Jegor Sztepánovics:

— Hogy telt el az életed, Szávely Iljics?

Szutjágint mintha tirtelen fejbe verték volna. Keze, lába

megszünt rángatózni, szemei kimeredtek, dadogott valamit, de hogy mit, nem lehetett megérteni. Jegor fejében, mint a tavaszi patakok kergették egymást a gondolatok. Alig tudta őket követni:

„Az ördög vezetett, hogy ilyet kérdezzek... még meghal itt nekem..."

Karjaiba vette Szutjágint és ahogy volt, meztelenül, bevitte a házba. Szájába és az orrába fujt, kezével bordáit dörzsölgette.

— Még kileheli a lelkét — mormogta. — Csak a papirost írja előbb alá, aztán repülhet... senki sem tartja vissza.

Szutjágin estére teljesen magához tért. Pislogott és apró repedt répához hasonló ujjaival intett Csuhlyávnak.

— Micsoda?! — kiáltott Jegor Sztepánovics hozzáhajolva. — Hogy? Nem értem! — és szétterpesztette ujjait.

Szutjágin összeráncolta homlokát, mintha haragudna. Aztán kezével az ablak felé mutatott. Kint a mezők felett a kékségben egy ölyv keringett. Mind alacsonyabbra és alacsonyabbra szállt alá, majd lecsapott és egy tölgyfa-karóra ült.

— Hát mi az? Látom — fordult meg Jegor Sztepánovics. — Egy ölyv, haszontalan madár... Mi hát?...

Alig szállt le az ölyv a karóra, ismét felrepült, ide-oda fordult és eltűnt a nyírfaligetben.

Szutjágin feltámaszkodott és rekedten mondta:

— Az élet elmult, ahogy az ölyv ott a karón megfordult.

— Nem arról beszélek! — intette le Jegor Sztepánovics. — Add ide a földet, Bruszkit! Hisz nincs rokonod. Add ide! A sírba úgy sem viheted magaddal! Mi? Szávely Iljics! Örökké fogok érted gyermekeimmel együtt imádkozni.

— Papot... — hörgött Szutjágin.

Csuhlyáv dühösen nyujtotta kemény öklét Szutjágin orra alá.

— Látod ezt? Nem hívom addig a papot, amíg a földet nem adtad nekem. Ha nem adod, akkor elpusztulhatsz bűneidben. — Behúzódott a sarokba, kezével a mennyezet felé intett és szaggatottan nevetett. — Mehetsz! Mehetsz oda bűneiddel együtt! — majd ismét Szutjáginhoz hajolt. — Szenvedhetsz majd szünet nélkül a másvilágon. Érted, mit mondok?! A csalás nincs megengedve. Az ördög a másvilágon ezért a tüzön fog pirítani téged: miért tisztítottam utánad a piszkot?

Dühében kissé megszorította Szutjágint. Az megremegett és kinyujtotta lábait. Szemei kimeredtek és megüvegesedtek. Jegor Sztepánovics felnyögött, visszahúzódott és felsóhajtott:

— Micsoda szerencsétlenség... most vége van Bruszkinak.

Végigkutatta a ház összes szegleteit, a tapétákat leszaggatta, lement a pincébe és szétverte a ládákat, amelyekben dobozokat, kosárkákat, képecskéket talált. Mindent a sarokba hányt, kiment az udvarra, átkutatta a kamrákat, öreg zúgokat — kincset keresett. De kincs nem volt seholsem. Jegor Sztepánovics meggörbült, elhalványodott. Ujból bement a házba. És csak ott jutott eszébe:

„Miért nem engedett oda soha az ágyához? Mindent egyedül csinált."

Félretolta Szutjágin megmerevedett testét és az ágyban egy pléhdobozban arany tízrubeles-csomagokat talált. Tetejükön cédula volt Szutjágin írásával. Jegor Sztepánovics lába megmerevedett, szemei annál elevenebbek lettek.

„Kétezer rubel, a temetésemre" — olvasta a cédulán.

„Majd csak eltemetnek úgy is — gondolta — pénz nélkül is eltemetnek."

Körülnézett és az aranycsomagocskákat gyorsan zsebredugta. Aztán Szutjágint visszatolta előző helyére, összerázkódott és gyorsan elindult Sirokoje felé. Amint a faluhoz érkezett, odaszólt a parasztoknak.

— Az uraság meghalt... meg kell mosni.

Két évig ezután egészen csendben élt. A görbeutcai nagy tűzvész után házat épített. De nem agyagkunyhót, valódi házat. Befedte cseréppel, a csűröket pedig bádoggal. A fonott kerítést agyaggal kente be. A csűrök mögött álltak az istállók, az istállók mögött pedig földkunyhók. Mindenhova lakatokat akasztott, titkos zárral. A kulcsokat az övében hordta. Igazi háziúr volt.

Kiment az udvarra és örvendezett:

— Most aztán jöhetnek a tolvajok, vagy a tűz... akár a szél a hátamnak. Régebben mindig remeghettem a mezőn, vagy máshol, hogy történhet valami...

— Hogyan kezdted el? — kérdezték néha utasok.

— Munkával — felelte Csuhlyáv. — Munkával...

És dolgozott. Erdőt vásárolt, írtotta a fát. Az udvaron, szérün, a fürdő mögött, mindenütt fa, cövekek, törzsek, dongák. Dubrova mögött egy darab földet vásárolt. Fia, Jáska, dolgozott. És Sztepán Ognyev is dolgozott. És nyáron Csuhlyáv földjén tatárok és mordvinok görnyesztették hátukat. Ő maga, Jegor Sztepánovics, fekete bogarat dug a zsebébe (ez szerencsét hoz), kimegy a mezőre vagy máshova, egy pillantással áttekinti

a munkát, morog valamit és megy haza. Otthon egész nap az udvart sepregeti és a tyúkokkal veszekszik:

— Ezek a bestiák! Nem tudnak az udvaron egy helyre... Hogy a...! Hess! Ti átkozottak!

Szidta a tyúkokat, szidta a svábbogarakat is. Nem szerette őket.

Más dolgon töri a fejét: felesége, Klunja panaszkodik. Klunja három év óta hordja az aranycsomócskákat a mellén. Ezért nyög.

— Az aranycsomók — hallod — feldörzsölik a mellemet. Nem bírom tovább. Dugd el valahova.

Csuhlyáv mindíg el akarta rejteni az aranyakat, de nem talált alkalmas helyet, ahol minden pillanatban meg lehet állapítani, hogy még meg vannak. Ezzel a gondolattal feküdt gyakran éjjeleken át Klunja mellett, szorosan fogta kezével az aranyakat és hallgatta Klunja mormogását.

— Gennyesedik — nyög Klunja — még beleesnek a férgek.

— Hamut szórjál rá! Hamut... Várj még egy kissé, türjél még... Majd csak találok egy helyet és ott elrejtem.

Ez a gondolat sohasem hagyta el, kínozta. Később, amikor rejtekhelyet talált, elrejtette az aranyakat. Ettől a pillanattól kezdve egy lépést sem tett a háztól. Kimegy az udvarra, leül, borusan néz maga elé és gondolkozik:

„Ki teremtette a világot? Az éjszakát?... Mire jó ez? Aludni, pihenni nappal is lehet. Mire egy ilyen éjszaka? Csak kiadással jár — petroleumot kell égetni és a tolvajoknak könnyebb a lopás."

...Szutjáginon gondolkozva, Jegor Sztepánovics észre se vette, átment az utcán és megállt Plakuscsev Ilja Maximovics udvara előtt. A télen elhatározták, hogy kettesben kibérlik Bruszkit. És most, lásd, jön ez az Ognyev és mindent meghiúsít.

Erről akart Jegor Sztepánovics most Plakuscsevvel beszélni.

Plakuscsev házában alig észrevehetően égett egy halvány kis fény.

„Látni, hogy szövetnéket éget — gondolta Jegor Sztepánovics — derék paraszt. Fog a vagyon gyűlni nála. Ez biztosan nem fog tizes lámpát égetni."

Bement az udvarba, megkerülte a kutat, jobbjával szorosan fogva sapkája ellenzőjét, baljával halkan kocogott az ablakon.

— Kit keresel? — hangzott a házból.

— Ilja Maximovicsot.

Az ablak kinyílt és Plakuscsev nagy bozontos feje tűnt elő. Jegor Sztepánovics sülttök szagát érezte.

„Ezek még tököt esznek!" — gondolta és mialatt körmével az ablakpárkányt kapargatta, igyekezett kitalálni, vajjon miért nem volt a gyűlésen, majd megkérdezte:

— Már kivetted a téli ablakot?

— Igen... ki kellett. Itt a tavasz, bejárnak az ablakon és még eltörhetik. Vegyük csak ki, mondtam.

Ez tetszett Jegor Sztepánovicsnak. Elhatározta, hogy mindjárt másnap reggel kivéteti Jáska fiával a téli ablakot és betéteti a kamarába.

— Miért nem voltál a gyűlésen?

Plakuscsev bekiáltott a szobába:

— Legyetek egy kicsit csendben... — És Jegor Sztepánovicshoz fordulva: — Két dolog jött össze egyszerre. A tehén borjazás előtt áll és a bárányból a kádban meg akart savanyodni — ki kellett venni... Történt valami?

„Nem akar vajjon Ilja visszavonulni? Bárányból tavasszal? Ki hallotta már, hogy bárányból tavasszal...?" — gondolta Jegor Sztepánovics, megvetően nézett rá és így szólt:

— Milyen ez a nép manapság — akár a por. Ahova a szél fujja, oda repül... Igen, ki vágta volna le a kezüket? Senki. Igy hát aztán felemelték... Hozzá még Záhár Kátájev is fellázította őket.

Plakuscsev harákolt, kinézett a sötétségbe és sziszegte:

— Tolvajok... Záhár valószínűleg a faluszovjet elnöke akar lenni. Azért hízeleg.

— Tudod mit — szakította félbe Jegor Sztepánovics. — Csak le ne húzzák még a végén az utolsó nadrágodat is.

— Ugyan.

— Csak semmi ugyan. Sztepka a városban volt. Valószínűleg a törvényeket nézte meg a Bruszki miatt. Látod, te valamikor faluelöljáró voltál. Foglalkozzál kevesebbet a teheneddel, különben nemcsak Bruszki, de a gyümölcsöskerted is elúszik! — Még szorosabban az ablakpárkányhoz támaszkodott és úgy súgta: — Azt mondják... lehet, hogy csak úgy... Ilimgorodban végetvetettek a szovjethatalomnak... Jönnek! De hogy mit akarnak, nem tudja senki.

— Te sem tudod még mi lesz.

— Én is ezt mondom... még semmit sem lehet tudni, — erősítette meg Csuhlyáv.

Amit Jegor Sztepánovics Ilja Plakuscsev ablaka alatt suttogott, reggelre úgy elterjedt a faluban, mint pelyva a szélben. A sirokojeiak eleinte csak titokban suttogva beszéltek róla, de amikor este két tucat vörös lovas vágtatott keresztül a falun, mint a nyúl ugrott a hír egyik udvarról a másikra, hogy ötven vertsztnyire Sirokojetól Vászjka Karaszjuk bandája a jégzajlás ellenére átkelt a Volgán, elfoglalta Ilimgorodot, minden kommunistát lemészárolt és továbbindult Sirokoje Buerák felé.

— Látod, ezekkel a legényekkel aludjál! — szólt haragosan Kátja Pirjákinhoz szomszédnője, Ancsurka, Petyka Kudejárov cipész felesége. — Ezekkel!

Kátja beszaladt a kunyhóba és elmondta Nikolájnak a hírt Karaszjukról. Nikoláj nevetett, leszállt a priccsről, megvakarta fületövét és oldalvást leült a padra.

— Miránk nem tartozik... Jöhet akár egy tucat Karaszjuk, — mondta és kinézett a sötét éjszakába. Valami maga előtt sem ismert félelmet rejtett Kátja elől.

Attól a pillanattól kezdve, hogy Nikoláj a Volgán megmentette Ognyevet, valahogy bizalmat kezdett iránta érezni és a gyűlés után való este, elalvás előtt így szólt Kátjához.

— Ebben az emberben bízni lehet. Ha ő nem sajnálta magát a többiekért, az annyit jelent, hogy lehet neki hinni.

Evvel a gondolattal aludt el. Másnap reggel, ahogy Ognyevtől visszatért, közölte Kátjával, hogy Ognyev kezeibe adta magát. „Itt vagyok, csinálj velem amit akarsz." És mint valamikor, amikor még fiatal legény volt, megsimogatta Kátja sovány vállát.

— Jobban fogunk élni — mondta. — Te is meg fogsz hízni ... egy szomorúság most rádnézni ... hús kerül a csontjaidra ... Talán gyereket is ...

Kátja elpirult és szégyenkezve lehajtotta a fejét ...

— Miránk nem tartozik — mondta mégegyszer Nikoláj. — Ne törődj a fecsegésekkel ... és általában ... Adjál enni ...

Kátja, mint valami hatalmas kiszáradt szájban, zörgött az üres kemencében a piszkafával. Szürke káposztalevest öntött egy tálba. Álla remegett, szemei elhomályosodtak. Nikoláj elbeszélése után ő is hitt a szövetkezetben. Neki is lesz gyereke, nem lesz többé az utca gúnyja. A mosóhelynél nem fogják többé az asszonyok kinevetni és ócsárolni terméketlensége miatt.

— Ugy, miránk nem tartozik! De a szomszédasszony azt mondja, ezekkel kellene aludni. Ezt miattam mondja.

— Ki kellene a nyakát csavarni, akkor majd nem fog annyit fecsegni.

— Éppen te csinálod ezt meg!

— Hagyjuk ezt — szólt Nikoláj gyengéden és bemerítette kanalát a szürke levesbe. — Szabad minden fecsegéssel törődni? Ma reggel a vasfejű (így nevezte Csuhlyávot) szintén mindenféle célzásokat tett, de köpni rá.

Ezt mondta, de ugyanekkor érezte, hogy hideg borzongás fut végig a hátán.

„Á-á-á, — intette le magát belülről — jóllakom, kialszom magam és holnap reggel elmegyek Ognyevhez megtudni, hogy miképpen áll a dolog."

A betört ablakon keresztül belopódzott a tavasz könnyű levegője. Magas, súlyos kalászokkal teli búzát ígért a Bruszkin, a zöldségeskertekben kövér káposztát és zöld, nedvdús ugorkát.

„Miért ilyen a világ? Amit akarsz — az nem sikerül?" — gondolta Nikoláj Kátja felé fordulva mondta:

— Bennünket nem bántanak. Mi nem vagyunk kommunisták.

Ismét hallgatott. De a borzongás gyakrabban futott végig a hátán és a nyugtalanság úgy tombolt belsejében, mint bika a szénakazalban.

— Fu-u — ugrott fel végre, lekapta sapkáját a szegről és kiszaladt.

...A sötét utcán, a tavasz ébredő hangjainál, úgy hallatszott a sirokojeiak zörgése az udvarokon, a csűrök mögött, mintha hordó fenekéről jönne. Sietve csikorogtak a hátsókapuk, a kunyhók ajtói, zörögtek a zárak. A köd félhomályában a csűrök alól felfénylettek a lámpások, hatalmas árnyékok imbolyogtak a szalmatetőkön... A lovak nyerítettek, nyugtalanul bőgtek a tehenek. Ismeretlen vendégek fogadására készülődtek az emberek.

Minden lépésnél ropogott a vékony jég, ahogy Nikoláj Sztepán Ognyev kunyhójához szaladt. A kunyhó ablakaiban még éjszaka hevert s a szomszédból egy lámpás visszfénye megvilágította a tetőt és a vödöralakú, oldalradőlt kéményt.

Nikoláj az öklével rávert az ajtóra.

— Ki az? — hallatszott Ognyev hangja.

— Nyisd ki — és berohanva a kunyhóba, Nikoláj felkiáltott. — Banditák!

— Hol? Mit ordítsz? Ittál, vagy mi? Tudod — a szövetkezetben nem lehet inni.

Nikoláj kiáltása felébresztette Szteskát. Mosolygott, dörzsölgette a szemét és lenézett a kemencéről. Az asztalnál Ognyev, Chariton nagyapó, Grusa — Szteska anyja — és Nikoláj Pirjákin ültek.

— Bandák — mondom — jönnek — intett kezével Nikoláj. Már mindenki csomagol. Menekülnek.

— I-i-igen — ásított Ognyev. El lehet hinni?

Ebből az ásításból Szteska egyszerre kiérezte a veszélyt.

— Á-á-áh, ha mindent elhinnénk — ásított mégegyszer Ognyev — akkor nyúllá változhatnánk. Csak mindíg szaladhatnánk és akkor mikor dolgoznánk?

Szteska gyorsan felvette magára szürke ruháját, hátrasimította kioldódott haját és meztelen, izmos lábát leengedte a háló priccsről.

— Mi az Szteska? — fordult hozzá Ognyev. — Még alhatnál. Különben kelj fel... kelj fel különben.

És evvel adta Ognyev tudtukra, hogy készülni kell.

6.

A hírrel együtt, hogy a bandák átkeltek a Volgán, Jegor Sztepánovics azt az értesítést is kapta, hogy Pjotr Kulikov kereskedőhöz Aláj faluban, Sirokojétól kilenc versztnyire, két hordó petroleum érkezett. Ez utóbbi hír jobban érdekelte és már kora reggel elküldte Jáskát a tarka lóval petróleumért. Egész nap várakozott visszatérésére. Szidta magát, hogy milyen szamár. Biztosra vette, hogy a banditák Jáskát, meg a lovat is elcsípték. Hosszan nézett a csűr kis ablakán keresztül — akár egy éhes kecske a szénacsomóra — az útra, amely Nikolszkoje felé vezetett. Este, amikor a banditákról szóló hír már az egész falut elárasztotta, Jegor Sztepánovics az istállóba rohant és a barna kancának a hátát, ott, ahol a nyerget kell rátenni, hamuval sebesre dörzsölte. A kanca vonaglott a fájdalomtól és lábait emelgette. Jegor Sztepánovics ráordított és a kanca visszafordította fejét, panaszosan nézte kezei gyors mozgását és az istálló nedves falán ingadozó árnyékokat.

Csuhlyáv, miután a ló hátát véresre dörzsölte, egy vödör vizet hozott, meleg trágyát tett bele, összekeverte és leöntötte

vele a lovat. Ezt néhányszor ismételte. Aztán oldalra lépett és nevetett magában.

— I-igy — el van intézve. Ha jönnek, majd szólok nekik: Na, mit akartok az én gebémmel?! Csak nézzetek rá!!

Levette a lámpást a szögről, mégegyszer megnézte a lovat, valami érthetetlent mormogott maga elé és éppen ki akart lépni az istállóból, amikor a kilincse lassan, de hallhatóan csikordult.

„Már itt volnának? Lehetetlen — ilyen gyorsan. Nem."

A kilincs azután energikusabban csikordult. A kapunál hangokat lehetett hallani. Jegor Sztepánovics nem minden nyugtalanság nélkül ment oda, hallgatózott, majd visszahúzta a hosszú vaszávárt. Először Ilja Plakuscsev lépett be, utána Szergej Pcselkin. A lámpás fénye Plakuscsev arcára hullott.

— Na-a — dörmögött Pcselkin — az előbb volt nálam egy koldus és elmondott mindent.

— Ne olyan hangosan — sziszegett Plakuscsev.

— Na tessék — hallatszott ismét Pcselkin mély hangja — most teljes erővel kéne nekilátni... és te még azt mondod „ne olyan hangosan". A megmentésünk közeleg.

Megrántotta a vállát rongyos subájában és utolsónak lépte át a kunyhó küszöbét.

A szobába lépve Jegor Sztepánovics eloltotta a lámpást és odakiáltott feleségének.

— Hé, te!... Hol van a gyufa?

Klunja sokáig kereste a gyufát a kemencelyukban, majd a másik szobában. Ezalatt Jegor Sztepánovics gondolkozott. Mintha halakkal telt hálót húzna a vízből, úgy méregette a dolgokat és kereste saját helyét az ügyben, amely miatt Plakuscsev és Pcselkin hozzá jöttek.

— Hiszen örökké magadnál tartod.

Jegor Sztepánovics zsebébe nyult, ahol tényleg gyufák zörögtek. Lassan előhúzta őket, a padkára lépett és kinyujtotta kezét a kis petróleumlámpáért.

— Meg van már a gyufa — mormogta és meggyujtotta a lámpát, anélkül, hogy másra gondolt volna, mint ami az előbb foglalkoztatta. — Nemrég számoltam meg, öt hiányzott... mikor reggel megszámoltam, tizennyolc volt és délire öt hiányzott. Hova lettek?

— Nálad a gyufa is leltárhoz tartozik? — csodálkozott Pcselkin.

— Hát hogyan másképp — szólt leszállva a padkáról Jegor Sztepánovics. — Hogyan másképp? Mit gondolsz, ez itt mind

— és kezével kört írt le a szoba simáragyalult fenyőfafalaira — ez itt mind csak úgy magától röpült ide? Nem, vér és izzadtság van mindenben. Azt csak azok mondják — és kezével az ajtó irányába intett — hogy a gazdagság csak úgy... mint ott — egy pillanatra megakadt — mint ott a tehéntrágya a lapáton... csak fel kell emelni és a kerítéshez vágni... Nem, barátom. Itt takarékoskodni kellett. Gyakran én is szeretnék valami édességet enni, de aztán azt mondom magamnak: állj, nem... amikor a török hadjárat volt, akkor is...

„Na most jön a históriával" gondolta Plakuscsev.

— Micsoda legény voltam akkor...

Pcselkin mély basszus hangján darabosan felnevetett, de Plakuscsev dühösen pillantott Csuhlyávra és félbeszakította.

— Az ügyünk nem vár, Jegor Sztepánovics... A történe teidet majd azután is elbeszélheted.

— Jó, jó — mondta Jegor Sztepánovics, lecsavarva a lámpát — tehát ki vele.

Plakuscsev egy papirlapot húzott ki a zsebéből, mindkét tenyerével lesimította — és három fej hajolt az asztal fölött mélyen a papirra. Az egyik fej, hosszú és hegyes, Jegor Sztepánovicsé volt. A másik nagy és bozontos, vékony ezüstszálakkal a halántékon, Ilja Plakuscsevé. És a harmadik vöröshajú, sebhelyes, mint egy ló vékonya, Szergej Pcselkiné.

— Itt van — suttogta Plakuscsev — itt vannak a nyiltak és a titkosak.

Jegor Sztepánovics hátratámaszkodott. Ránézett Plakuscsev nagy fejére és ismét az asztal fölé hajolt.

— Olvasd fel! — mondta alig hallhatóan.

„Nyílt kommunista — kezdte Plakuscsev — Ognyev Sztepán. A tizennyolcas években rablással foglalkozott. Jegor Csuhlyávtól háromezer rubelt vett el. Kirabolta a parasztokat. Van egy fia, aki Moszkvában kommunista..."

— Háromezer rubel — úgy van. Erősítette meg Csuhlyáv. És még tizenhatot.

Plakuscsev ránézett és folytatta.

— „Fedunov. A faluszovjet elnöke, a kommunisták nyílt segítője... Dávid Pánov... Nikoláj Pirjákin..."

— Állj — szakította félbe Csuhlyáv — itt megállj. Nikolka nem. Véleményem szerint ő semmiesetre sem. Micsoda kommunista ő? És azonkívül a szomszédom is. Ezt is tekintetbe kell venni.

„Fél a szomszédjától" — gondolta Plakuscsev, ujját Nikoláj nevére helyezte és tovább olvasott:

— „Garaszjka Jakusev bent van a szövetkezetben, a kommunistákhoz húz. Mityka Szpirin..."

— N-e-em — szakította félbe Csuhlyáv. — Nikolájt ne fedd el az ujjaddal, hanem egészen töröld ki.

— Tulajdonképpen miért félsz? — kérdezte Plakuscsev, másik zsebéből egy papirlapot vett elő és kiterítve az asztalra helyezte. — Hallgass ide — egy kissé a világosság felé emelte a papirlapot és kihagyásokkal olvasni kezdte a rajtalevő, zsíros írású szöveget:

— „A Vaszili Karaszjuk parancsnoksága alatt álló parasztnéphadseregnek „Hármastanácsa" ezennel kijelenti, hogy minden hatalom a népé és hogy a nép önmagát kormányozza. Le a kommunistákkal és a komisszárokkal! Éljen a parasztszövetség!... Negyvenezerfőnyi hadsereget vezetek... Moszkvába..." — Plakuscsev elakadt. A többit nem tudta kibetűzni és Csuhlyávhoz fordult.

— Látod? Itt a hatalom. A szovjetemberek az utolsókat lélekzik.

Jegor Sztepánovics egész arca ráncba szaladt.

— N-e-em... nem egyezek bele... nem egyezek bele, hogy Nikolkát a nyiltak közé írjuk — és egyáltalában... erőszakkal nem kényszeríthetsz engem...

Sokáig veszekedtek. A gonoszság suttogó hangon osont a szobán keresztül. Veszekedtek, hogy Nikoláj Pirjákint a nyilt vagy a titkos kommunistákhoz számítsák.

— Tehát te nem tartasz velünk — krákogott Pcselkin — tehát te ellenünk vagy.

De Jegor Sztepánovics kitartott:

— Nikolkát kihúzni.

Ilja Maximovics is dühös lett és dühében egész tervével kipakolt.

— Legelőször a szovjetcsűrben levő állami gabonát felosztani. Ezzel az összes szegény embereket a mi oldalunkra hozzuk... — De itt Jegor Sztepánovics felugrott és fejét rázta:

— N-e-em, ezt már egyáltalában nem tudom. Sohasem voltam sem faluelöljáró, sem írnok, nem tudom. Idegen jószágot sohasem vettem el az életemben... N-e-em, mosom kezeimet... N-e-em, — károgta — ebbe a dologba nem akarok belekeveredni... és egyáltalában nem akarok belekeveredni — jelentette ki hirtelen és meglepetésszerűen, — nem megyek bele és avval

vége. Nem, nem, ne beszélj Ilja Maximovics és ne húzzál bele engem.

— Te ördög, te — tört ki Pcselkin.

— Állj, állj — ragadta meg Plakuscsev a vállánál — állj, majd csak megegyezünk... megegyezünk veled... ebben a dologban.

Heves kopogás szakította félbe Plakuscsevet. A listát és a röplapot gyorsan az asztalkendő alá rejtette. Jegor Sztepánovics odasietett, előrántotta őket és hallgatagon odanyujtotta Pcselkinnek. Aztán szaladt kinyitni az ajtót... A szobába piszkosan és halálfáradtan Jáska rontott be. Végignézte Plakuscsevet és Pcselkint és így szólt:

— Hát itt vagytok mindnyájan — aztán hangosabban hozzátette: — bandák Nikolszkójében vannak. Alig tudtam megszabadulni. Vezesd be a lovat, apám, a szekeret Nikolszkojéban hagytam — fordult apjához. — Van valami enni?

Bement a kamarába, felkapott egy kosarat kaláccsal és kiszaladt az utcára.

— Hova? — kiáltott utána Jegor Sztepánovics.

— Ahova kell — felelte Jáska és eltűnt a sötétségben.

7.

Amikor Fedunov este tíz óra tájt észrevette, hogy az utcán a lámpások nyugtalanul ide-oda imbolyognak, tudta, hogy Karaszjuk valahol a közelben van és még az éjszaka, vagy korán reggel Sirokojéba érkezhet. Azt is megtudta még este, hogy Pcselkin az egész faluban a gabona felosztása mellett beszél. Mindez nem hagyta Fedunovot nyugton. Az ablaknál ült és feszülten figyelt a sötét éjszakába. Maxim nagyapó a priccsen feküdt, ide-oda hánykolódott és nyögött. Csak késő éjszaka kezdett el beszélni.

— Hagyd abba, fiam... nem a mi dolgunk az... Ha a néppel élsz, úgy csinálj, mint a többiek... Nézd, egyedül állsz a faluban. Eriggy oda az emberekhez és mond nekik: leteszem a hivatalomat, itt van a kulcs a jószágotokhoz. Tegyétek, amit akartok, nem foglak benneteket megakadályozni.

Fedunov hallgatott. Már neki is eszébe jutott, hogy Pcselkinhez megy, átadja neki a gabonacsűr kulcsát és így szól: „megadom magam". „Ő is — gondolta Fedunov Pcselkinről — tűz és láng volt a szovjethatalomért, segített az uraság házának szét-

rombolásában és hasonlókban... Most azonban másképpen viselkedik..."

Eszébe jutott, hogy két héttel ezelőtt, mikor összeírta a parasztoknál az állatokat, az történt, hogy Pcselkin udvarára érkezve az azt mondta neki, hogy mindössze csak négy juha van. Az ellenőrzésnél azonban öt lett. Igy Fedunov öt juhot írt fel... Már akkor megfenyegette őt Pcselkin a szárazszakadékbeli jegenyefával.

— Ilyen disznó — mormogta Fedunov — még felázítja az embereket.

— Mind ilyen — találta ki nagyapó a gondolatát — mindegyik fehér falatot akar... és ezt, ezt nem hiába nevezik dühöngőnek... olyan is.

Aztán hallgattak... A svábbogarak a sötétségben surrogtak a falon, akár a szemező eső. A válaszfal mögött Dása, Fedunov felesége aludt és álmában valami érthetetlent mormogott... Első gyermekét várta és ez nyugtalanította Fedunovot legjobban...

— Semmi miatt akasztanak fel téged — törte meg a csendet nagyapó. — Én mondom neked, nem jó időben vállaltad a hivatalt... A nép rossz... még felakasztanak téged semmiért és ismét semmiért....

— Csak hallgass, öreg, ne fecsegj... csak feküdj csendesen, ne beszélj.

— Ah, ti fiatalok... nem hallgattok reánk és feleségetekre sem. Kire hallgattok hát? Idegen emberekre?!

A kerítés mellett elsuhant valaki és titokban benézett a szobába. Fedunov visszatartotta a lélegzetét, arcát a hideg üveghez szorította és kilesett... Az ember állva maradt, láthatóan lábával tapogatózott, összefolyt a kerítéssel és épületekkel. Majd átlépett egy tócsán és óvatosan előre lopózott.

Fedunov az ablaknál maradt, a pad alatt heverő balta után tapogatott, szorosan megragadta és suttogta::

— Apám... Szerka... nézz utána...

Az öreg gyorsan leszállt a priccsről, magára kapta rongyos subáját és kiszaladt az udvarra... Fedunov előhúzta a pad alól a baltát, súrolta vele a fa falat és halkan megcsörrent. Az ember már a kapuhoz érkezett. A nyers deszkákra valami keresztet karcolt, aztán továbbment, benézett a legközelebbi ablakon és óvatosan, mint egy macska osont el az ablak mellett, ahol Fedunov állott.

„Ahogy az ablakhoz ér, az üvegen keresztül teljes erővel a

koponyájára vágok, hogy elég legyen neki" — villant át Fedunov agyán.

Felemelte a baltát... Az ember kint a sötétben észrevette a balta csillogását, félreugrott, átszaladt az utca másik oldalára és eltűnt az éjszakában... Áthatő, félelemteli kiáltás vágott bele a sötétségbe, aztán az éjszaka ismét hallgatagon nézett be az ablakon.

8.

Pcselkin csak a reggeli szürkületben tért magához. Jegor Sztepánovics udvarában feküdt, egy pocsolyában, feje súlyosabb volt a szántalpak hajlítására használt tuskónál. Feje fájt és zúgott akárcsak nehéz ittasság után. Kezeivel feltámaszkodott a sárban, előbb térdeire emelkedett, majd felállt, kezeit letörölte subájának egy tiszta helyén és egy mellékutcán keresztül sietett hátrafelé. Utközben gondolkozni kezdett: tegnap késő este jött Csuhlyávtól, elbúcsúzott Plakuscsevtől, átment a hídon és betért a legközelebbi utcába. Ott már mindenki aludt, csak egész az elején, a nagy hasadt fűzfánál égett egy halvány fény Vaszili Slenka kunyhójában. Pcselkin az ablakhoz osont és belesett. A hálópriccsen Slenka bozontos feje hevert, alatta az asztalnál a pislogó fény mellett ült Lukerja és egy agyagtálban fürgén kevert valamit a motolájával. Vele szemben a faluszovjet titkára, Mánáfa ült.

A hálópriccsen Slenka megfordult, nagy bagolyszemével Mánáfára pillantott és kérdezte:

— Mi megy itt már megint össze-vissza?

— Igen, már megint — felelte Mánáfa vékony hangon.

— Igy kell nektek.

— És neked könnyebb lesz ettől? — könnyebb? — nevetett Mánáfa Lukerja felé fordulva. — Könnyebb lesz neki?

Lukerja zavartalan hajolt még közelebb arcával motolájához.

— Kínoztatok bennünket — mormogott Slenka — gyárat akartatok a faluból csinálni... hogy mindenkinek jó legyen... mézfolyót... i-ge-e-en... Ej, — fordult a másik oldalára — fájnak a bordáim!

— Hogyne fájnának... egész nap az oldaladon fekszel, mint valami vaddisznó — izgult fel Lukerja. — A ló egészen térdig szemétben áll az istállóban...

— Jól van, a ló egy állat, nem árt neki... és Te Mánáfa mennyi fizetést kapsz?

— Tizenkét rubelt.

— Ugy... Régebben többet ittam el... és ezért napról-napra a papirosok mögött kell ülnöd — tizenkettőért...

Poselkin elmozdult a faltól és a rudakból összeállított kapu felé indult. Benézett az udvarra. Az udvarban valaki a fonott keritésből a rőzsét tépegette.

„Ki lehet az?" gondolta magában és halkan szólt:

— Hej, ki van ott?

Senki sem válaszolt. Előrehajolt és megerőltetve nézett a sötétségbe.

„Ember? Ahhoz túl nagy. Mi lehet?"

Még közelebb hajolt és az ég szürke alapján egy lófejet pillantott meg. A fej a keritéshez simult, kihúzogatta a vékony ágacskákat és rágcsálta fogaival.

— Á-á-á — szólt nyujtottan Poselkin és miután a kilincset nem találta, átmászott a kapun és a lóhoz lépett.

— Üh! No de ilyent!

Lehajolt. A ló tényleg ülő helyzetben húzta maga után a hátsó lábait, mintha el lettek volna törve. Poselkin sietve futott a lépcsőhöz. Az ajtó csikorgott sarkaiban, ahogy belépett a szobába.

— Vaszili, szerencsétlenség történt az udvaron!

— Mi az?! — egyenesedett fel Slenka és már kész volt leugrani a priccsről.

— A lovadnak kitört a lába.

— Melyik?

— A hátsók, ül a földön!

— Ugy — mondta megnyugodva Slenka — ez nem először van igy... Minden tavasszal igy van nála... Port kellene adnom neki. De nem jutok hozzá, hogy hozzak Alájból... Ülj le... Éppen vitatkozunk Mánáfával.

— Én csak úgy... Erre jártam, láttam a lovat, hát beszaladtam. Eredj be, mondtam magamnak... És halljátok még, a városból irás érkezett, hogy a csűrből a gabonát fel kell osztani. Reggel lenne az elosztás.

Sokáig beszélgetek a gabonáról, Karaszjukról, aztán Poselkin elment Slenkától. Még bement valakihez ugyanebben az utcában és miután az egész éhes hangyabolyt felzavarta elment Plakuscsevhez. Majd visszajött és a házak mentén osonva eljutott Fedunov házához... ott krétával valamit a kapura kapart. Aztán...

még emlékszik, miképpen villant fel a balta Fedunov szobájában az ablak mögött, tudja, hogy végigszaladt az utcán és Plakuscsev házának sarkánál erőteljes markok ragadták meg, bevágták a pocsolyába, fejével a tuskónak...

Most, ahogy a kora reggel hideg szürkületében áthaladt a szakadékon megerőltette emlékezetét és megkísérelt visszagondolni... Szúrós cseresznyebokrok vastag falán tört magának utat, behunyta a szemét és mindjárt felmerült előtte Jáska Csuhlyáv előbb nevető, majd dühös arca.

„Leütött a kutya", — mondta magában Pcselkin és dühében felírta Jáska Csuhlyávot a „nyilt kommunisták" listájára.

1.

Éjszaka, a megindult jég ropogásában, a tavasz nedvességében, a sztyeppe sűrű sötétségét vészharangok zúgása verte fel, valahonnan távolról tompán hallatszott az ágyúdörgés és Nikolszkojénél az ég sötétségét vörös tűzvész lángja hasította át.

Udvarról-udvarra, kunyhóról-kunyhóra kúszott az éjszakában a hír a bandákról, Karaszjukról, gépéu-különítményekről és a gabona felosztásáról...

Ezen az éjszakán nyugtalanok voltak Sirokojében...

És kora reggel, amikor az asszonyok még alig hoztak vizet a forrásból és a nap mint egy vörös összenyomott tök, éppen előbújt az erdőből — Nikolszkoje felől három lovas vágtatott be Sirokojéba. Magas kucsmáikon vörös szalagok díszlettek és fegyverük mellett hátukon jól teletömött zsákok függtek.

Amint a Görbe-utca végére érkeztek, a falut hangos ukrajnai dallal ébresztették fel nyugtalan szendergéséből és mintha csak jól ismerték volna az utat, letértek a mellékutcára, ahol Fekla pálinkaégetőnő háza állott.

A dal kicsalta Pcselkint a kunyhójából. Először, amint meglátta a vörös szalagokat a kucsmák mellett, el akart rejtőzni a csűrbe, de amikor az énekből világosan megértette: „Eszaulok, kozákokkal lengyel urakat űznek", mosolyogva kiáltott fel:

— Ezek aztán lovak! Micsoda fickók! Dunja! Megyek a szovjetbe.

— Eriggy csak, eriggy — válaszolt dühösen Dunja. — Talán egy fejjel rövidebbre csinálnak.

— Ne aggódj... ne aggódj... most mi is számítunk majd — válaszolta mosolyogva Pcselkin és elindult a pálinkaégetőnő háza felé...

Alig tett azonban néhány lépést, amikor örvendező érzés töltötte el és szemei előtt új borjúbőr csizmájának a képe merült fel. Csak néhány nappal ezelőtt hozta haza a cipésztől. Akkor egy darab zsákvásznat terített a padlóra és csikorogva járkált fel és alá a szobában.

„Igen jók — még sohasem volt nekem ilyen — gondolta és hirtelen nyugtalanság ébredt fel benne. Még elveszik. Fehérek vagy vörösök, mindegy. Ebben keveset számít... Tavaly elvették Mikita Pesztrják bundáját és Jegor Szdobni csizmáját... El kell rejtenem..."

Hirtelen megfordult és már a kunyhó küszöbjéről odakiáltotta Dunjának:

— Add ide a csizmát!

— Mire az neked?

— Te csak add ide, add ide! Na, mit bámulsz! Vagy nem tudod ki van a faluban?!

Kirántotta a borjúbőrcsizmát a ládából és vörös sasszemeivel Dunjára meredt:

— Hova tegyem? Elrejteni? De hova?

Dunjával együtt bejárták a kunyhó valamennyi üres, koromfekete szegletét.

— Vedd fel, fiam — tanácsolta Páchom nagyapó a kemencepadról.

— Ugy van! A lábról nem veszik le.

Gyorsan ledobta a cipőjét és felhúzta a csizmát. Aztán előbb az egyik, majd a másik sarkán fordult egyet és mormogta:

— Ezt aztán irigyelhetik...

Aztán fogott egy marék kormot a tűzhelyből, bespriccelte vízzel és a csizma fényét evvel bemázolta és kiszaladt az utcára.

A mellékutcából jött a három lovas — felvidultan, üresen himbálózó hátizsákokkal — és még hangosabban, mint az előbb énekelték dalukat.

A lovasok átvágtattak a hídon. A két árok közötti szűk területen a lovak egy pillanatra összetorlódtak, aztán tovább vágtattak a falu vége felé.

És itt zajlott le a villámgyors ütközet.

Közel a kis fenyőligethez sortűz száraz ropogása hallatszott. A lovak félreugrottak, lábuk belesüppedt a ragadós sárba, viszszabotladoztak az útra és vad galoppban vágtattak tovább.

Még egy sortűz ropogott. Ekkor két lovas hevesen összerázkódott nyergében és a zablát elejtve, arccal a ló sörényére

borult. A harmadik szorosan a ló hátára simulva, zúgva vágtatott el Pcselkin mellett. És Pcselkin már éppen jó utat kívánt neki, amikor a mellékutcából, ugyancsak lóháton, Sztepán Ognyev vágtatott ki. Utána lövésrekész fegyverrel Nikoláj Pirjákin. Az első lovas ettől a váratlan támadástól először zavarba jött, aztán kihúzta kardját és Ognyevre támadt.

— Kolja! Ne lőjj! — kiáltotta Sztepán Ognyev, bámulatba ejtve Pcselkint és maga is kihúzva kardját szembeszállt a lovassal.

A két lovas között dúlt a harc. A lovak táncoltak alattuk, egymást harapták és fölöttük két kard villogott. Hirtelen Sztepán Ognyev hátrált, hatalmasan meglendítette kardját és lecsapott ellenfelére. Ez felkiáltott, magasra dobta mindkét kezét és zsákként zuhant le lováról.

— Nesze neked, te gazember, — mondta Ognyev és lehajolva a bandita arcába nézett. — Á, ez Jemelka, Karaszjuk jobbkeze... Rajta, Kolja, induljunk a Sihán hegy felé, ott majd fogadjuk őket. Nikoláj Pirjákin felugrott Jemelka lovára és elvágtattak.

2.

A nap a szakadékokban levő kékes havat kis patakocskákban hajtotta a folyó felé. A folyók megdagadtak, vörös agyagot hordtak magukkal, a vastag fűzfák és cseresznyebokrok gyökereit alámosták és zúgó csobogással ömlöttek a Volgába...

A Volgán a jégzajlás ordított.

A Görbe-utca mögött, az úgynevezett Burdjáskánál úgy szaladtak össze az emberek Slenka házánál, mintha terített asztalhoz gyűltek volna... Elsőnek érkezett Petyka Kudejárov, a cipész. Hangosan és élesen kiáltva mutatott ujjával Dávidka Pánov házára:

— Dávidka!... Dávidkát is hozzátok! Miért hordja olyan magasan az orrát? Ha nem akar, akkor az Álájba vele!

Pánov házának ablakán mind az öt ujjával dobolt Slenka.

— Gyere hát — ordította — különben rossz lesz! Az Álájba akarnak téged...!

— Mondd nekik... nem megyek, nézd csak, hogy mit gondoltak ki maguknak. Megunták a nyugodt életet és zavargást akarnak kezdeni? Gondoljátok, hogy a kormány ostobább, mint ti?...

Slenka felnyögött, meghajolva futott a dombra és odakiáltott az embereknek.

— Nem jön!... Azt mondja, hogy a kormány ellen vagytok és a fejeteken álltok... Láttatok, már ilyent?...

— Ördögbe vele! — intett Pcselkin. — Talán egyedül nem intézzük el?

A hegy mögül, mintegy véletlenül Plakuscsev került elő. Oda érve az emberekhez, lekapta fejéről sapkáját és mélyen meghajolt.

— Miért gyűltetek össze?... Az Álájt nézitek?

— Igen... a gabonát akarjuk felosztani, Ilja Maximovics.

— Micsoda gabonát?

— Ami a csűrben van...

— Még nem vitték el?

— Nem, krákogta Petyka Kudejárov — még nem volt idejük hozzá! Te elöljáró voltál, — ismered a szovjet törvényeit is... Hogy van evvel?

Plakuscsev csizmája orrával egy kis földhányás száraz oldalát simítgatta.

— Lássuk, hogy is van ez? A hatalom a népé... — kezdte.

Mindenki elcsendesedett... Az emberek Plakuscsevre néztek és Plakuscsev egy darabig csizmája orrát figyelte. Aztán felemelte fejét — a tavaszi szél hosszú, bozontos tengerimacska farkához hasonló szakállát ide oda cibálta és átfújta a vállán.

— És... a hatalom, tehát — ahogy akarják, úgy... a nép... Igy vélem, a szovjet törvények szerint...

— Helyes — szólt közbe Slenka —, amit a nép akar, úgy legyen... Mi az ördögnek ontottuk akkor a vérünket?

— Ugy van!

— Helyes!

— A mi gabonánk!...

— Engedjetek! Engedjetek! — törte át a hangzavart Petyka Kudejárov. — Ez, amint mondják, ahol a bárány... bárány... következésképpen oda a nyáj is, azaz hova, következésképp... Egyszóval — mindnyájan megyünk — balkezével a levegőben suhintott — mindnyájan és Dávidkát visszük magunkkal!

A kunyhóból kicipelték a tanácstalan Dávidka Pánovot, közrefogták és a hídon keresztül Fedunov háza felé indultak...

De Plakuscsev, amint a csoport a háza mellé érkezett, akárcsak a hal a lazán szorító kézből, észrevétlen kicsúszott a tömegből és térdével szorosan bezárta maga mögött a kaput.

Az ajtóban Zinkával találkozott össze, megveregette a nyakát, akárcsak valami csikónak, bement az első szobába, leült a padra és kinézett az ablakon.

— Na, tehát a dolog elkezdődött — mondta és szorosabban simult az ablaküveghez, miközben szakálla a fenyőfából való ablakpárkányhoz súrlódott.

A Csalánosvölgy mögött, a szakadékontúli parasztok udvarról-udvarra futottak.

— Ott is fel vannak rázva — határozta el Plakuscsev. — Ugyan kit hoz ide az ördög? Az ablaküveget tisztára dörzsölte és magában kérdezte: — Ki az?

A szakadékon túlról a Csalánosvölgy lejtőjén, sapka nélkül Záhár Kátájev szaladt alá, a síkos ösvényen minduntalan megmegcsúszva.

— Ah, a kutya! — fenyegette meg az ablakon keresztül Ilja Maximovics. — Megint nem fogja hagyni a dolgot menni!

Felemelkedett a padról, sietve fejére tette sapkáját, majd lassan ismét levette és újból az ablakhoz ült.

„Kimenni és verekedni vele? Igen, de mi lesz aztán?" gondolta és ülve maradt az ablakpárkány mellett.

3.

Fedunov gyorsan befogta a lovat, míg Maxim nagyapó a kamarába szaladt szalmáért. Alig lovagolt el Ognyev különítményével Áláj felé, amikor elhatározták, hogy Dását és a nagyapót szintén oda küldik a nénihez.

A parasztok lármája kicsalta Fedunovot a fészerből. Beszaladt a kunyhóba, az ablakon keresztül látta, amint az egyik csoporthoz útközben a másik csoport is csatlakozott és széles patakként hömpölyögtek a háza felé.

— Na, ezeknek nem adom meg magam, — a kijárat felé rohant, — ezek nem fognak meg!

— Mitja! — kiáltotta Dása, alig bírva terhes testét az ágyról felemelni, — Mitja!

Fedunov állva maradt, Dása kezeivel szorosan körülfogta a hátát.

— Add oda... add oda... Add ki a kulcsot... nem a Te gabonád...

— Hagyd... Hagyd... mondom...

— Nem hagylak tönkremenni... Anélkül is megtalálják... Nem tudsz elrejtőzni.

A fészerből futva jött Maxim nagyapó. Már a küszöbről odakiáltott Fedunovnak és tenyerével lökte őt előre:

— Szaladj... szaladj fiam! A csónak a bokorban van. Rejtőzz el a nád között!

A tömeg már egész közel ordított:

— A nyárfára vele!... A nyárfára! Van a szakadékban egy nyárfa!

— Na, te hős! gyere ki!... Hadd beszéljünk veled, hogy és mint!

— Engedj...!

Fedunov lökésétől Dása félrerepült, beütötte fejét a kemencesarokban és csöndesen felnyögött... Előbb a jobboldalán feküdt, aztán lassan a hátára fordult és görcsösen összehúzta lábait... Fedunovnak szemébe ötlött kiálló hasa, a ruha alatt mintha valami eleven mozgolódott volna, különböző helyeken rángatózva.

Fedunov arca elsápadt.

— Dá-á-ása... Dá-á-ásenka!

Dása kinyitotta szemeit, — melegek és kedvesek voltak és könnytől nedvesek.

— Mindjárt felállok, mindjárt, Mitja, felállok...

— Á-á-á, üsstek agyon!...

Az ablak csörömpölve hullott be a szobába és egy éles üvegszilánk, mint valami kés, úgy állt meg a falban.

— Szaladj... Szaladj! — tolta Maxim nagyapó Fedunovot félre. Öreg kezével magával húzva Dását, testével elfedve annak felduzzadt hasát.

... Mint az esőtől megfeketített kévék, úgy töltötték meg a parasztok az udvart. Ahogy Fedunov megjelent, a lárma rögtön elnémult és mindnyájan hátráltak. Fedunov kényelmetlen érzéssel jártatta rajtuk végig szemét és megakadt Dávidka Pánovnál.

„Ez is itt van és belépett a szövetkezetbe is." — És azonnal egy másik gondolat ébredt fel benne. „Már régen engedni kellett volna... Kár haszontalan dolgot csinálni..."

Önkéntelenül kezével zsebébe nyult és megfogta a csűr nagy kulcsát. Kissé megforgatta a kulcsot, úgy hogy a nadrág zsebe felemelkedett és a kulcs kidudorodott a szövet alatt. Ez elég volt, hogy a tömeg pillanatnyi zavarodottságából magához térjen.

— Á-á-á-á! Lőni akarsz! — kiáltott Pcselkin. — Üssétek! És elsőnek szaladt a nyírfakerítéshez. A nyírfakerítés a sok kérges tenyér alatt úgy szakadt, mint a finom csipke és csak a csupasz tölgykarók maradtak.

— Polgárok! Elvtársak! Polgárok! — kiáltott Fedunov. — Testvérek... de testvérek!...

Az első karó feje felett repült el, a folyosó deszkafalához csapódott, keresztültörte és olyant dobbant belül, mint egy lehulló vasvödör... A második ütésétől Fedunovnak összeszorult a melle, ingadozni kezdett, majd megerőltetve magát, nehogy a lépcsőről a parasztok lábai elé essen, az ajtónál összecsuklott. Jobb kezével a folyosó küszöbére támaszkodott és érezte, amint akarata ellenére torkából valami béka-féle siklott a szájába. Ajkai kinyíltak és szájából nagy csomó vér ömlött ki. Aztán fürgébben jöttek a békák, gyorsabban ugrottak. Fel akart állni, de valaki újból a fejére vágott. Ekkor bezárultak szemei és Fedunov egy mély és sötét kútba hullott... Felette egy széles váll jelent meg, két szőrös ököl tört magának utat a tömegen keresztül.

— Mit csináltok?! Mit csináltok, kutyák! — menydörgött Záhár Kátájev és felszaladt a lépcsőn. — Egy kutya ez itt nektek, vagy ember? Mi?

— Pcselkin csinált mindent. A dühöngő! — kiáltott a kapun keresztül az udvarra rohanva Jáska Csuhlyáv. — Láttam tegnap!

A tömeg megmerevedett... A csűr mögül Dávidka kiáltott.

— Le kéne húzni a nadrágját és megrakni... Átkozott fickó!

Pcselkin kirántotta a karót Petyka Kuderájov kezéből, meglóbálta feje fölött és Záhárra rontott.

— Üssétek le! !

— Ne nyulj Záhárhoz! Meg ne érintsd Záhár apót! — kiáltott Jáska. — Ne nyulj hozzá! És Pcselkin feje fölé emelte ágyúgolyó-nagyságú öklét.

Pcselkin összehúzódott és leengedte a karót.

— Na — mondta általános hallgatás közepette Záhár lassan és nyujtva — láttátok? Kire hallgattok? Most engem akart agyonütni, aztán talán téged és téged. . . és téged itt — és ujjával sorba mutogatott a parasztokra. — Mindnyájatokat agyon üt, és ő? Ő pedig kiáll az országútra.

— Záhár — suttogta alig hallhatóan Fedunov és a szorosan átfogott csűrkulcsot odanyujtotta Záhárnak.

Záhár megfordult. Hónalja alá nyúlt Fedunovnak, magával vonta a fészerbe és felnyitotta a kis ajtót.

Nem messze, a gyümölcsöskert mögött a vörös iszaptól és a naptól pirosra festett Áláj folyó ragyogott és a folyó mögött ringott a nádas.

4.

Az utcán már Karaszjuk emberei robogtak. A sár minden oldalra szerteszét freccsent.

Az udvarokban ijedten kotkodácsoltak a tyúkok és átrepültek a kerítésen és a csűrök szalmatetején. A kutyák vinnyogtak a puskatusok ütései alatt, Sztepán Ognyevnél csikorogva nyílt ki a kapu, farkukat lógatva, juhok szaladtak végig az utcán.

A juhok mögött két bandita lökte ki a kapun Cháriton nagyapót az utcára. Az öreg, szürke hajjal, sapka nélkül, kezeivel gesztikulált, valamit kiáltott és ellenkezett. Akkor az egyik, hosszú vörösbajuszú bandita puskatussal durván fejbevágta. Az öreg megingott, lezuhant és karjait kinyujtva nyögve belezuhant egy pocsolyába.

— Na, vén kutya! — kiáltotta a bandita és csizmája hegyével oldalbarúgta Cháritont.

Az öreg vászoningén piszkos folt maradt vissza és a pocsolyából kigyószerű csatornácskák futottak az udvar árkába.

— Ennek vége — mondta a másik bandita és keresztüllépett a testen.

— Vége? Akkor menjünk a szomszédhoz...

Pcselkin meghallotta az utcai lármát, először a színbe futott, majd a gyümölcsöskertbe — utól akarta érni Záhárt, de meggondolta magát, hirtelen megfordult és a kapu felé szaladt. A ház sarkánál azonban megsiklott egy befagyott tócsán és kiterjesztett ujjakkal belezuhant a pocsolyába. Egészen magánkívül lett, amikor a szín mögül Jáska Csuhlyáv kacagását hallotta.

— Te kutya! — ordította. Majd a következő pillanatban kihúzta zsebéből a „nyilt és titkos kommunisták" jegyzékét, félrefordult és gyorsan valamit felírt a papirosra.

Karaszjuk emberei berohantak az udvarra. Pcselkint elsőnek taszitották ki maguk előtt az utcára, majd puskatussal a többi parasztokat is kikergették.

A falu már hangos volt a kapuk csikorgásától, a banditák

ordítozásától és az asszonyok sírásától... Ilja Plakuscsevnél dühös mormogással szakította el magát Polkán kutya a láncáról és nekirohant egy arrahaladó banditának. Ez kardjával szétvágta Polkán kitátott száját...

A piacon mihamar ott álltak Karaszjuk előtt három sorban a sirokojeiak. A sorokban halkan suttogtak.

— Cháritont elintézték... ott fekszik.

Saját udvarán, fehér ingében, mint valami zsák liszt, a pocsolyában feküdt Cháriton Ognyev apó. A parasztok megnézték, Dávidka halkan mondta:

— Ej, apó, apó. Hol ért el a halál.

Ebben a pillanatban maga Karaszjuk ugratott a parasztokhoz. Hatalmas, csontos lovon ült, ő maga kicsi, rosszkinézésű volt. A parasztoknak úgy tetszett, mintha svábbogár ült volna a lóra.

— Öregek előre! — parancsolta Karaszjuk, meghúzva a kantárt. Keze alig észrevehetően remegett, szeme félrenézett: láthatóan szégyenkezett és félt. De miután néhány pillanat telt el így, mintha kicserélték volna, — kihúzta magát, kemény lett és még hangosabban kiáltotta: — Öregek előre!

A puskatusok ütései alatt a sorok gyorsan szétnyiltak. Az első sorban meglobogtak a szakállak. A szélen, Karaszjuk mellett állott Szemjon Peskov, mellette Nikita Gurjánov, aztán Ilja Plakuscsev, majd Slenka, mindnyájan szakállasak. A második sor már kevésbbé volt szakállas. Itt állott majdnem Plakuscsev mögött, Jáska Csuhlyáv előtt — Pcselkin, Pánov Dávidka. Jáska mellett a fiatalok, akik csak ősszel házasodtak meg. Jegor Sztepánovics nem volt egyik sorban sem.

„Nézd csak — gondolta Pcselkin — itt is kisiklott, a gazfickó... Hogyan adjam át a listát? Ilja Maximovics azt mondta: titokban. De hogy lehet itt titokban?"

Jáska Csuhlyáv Pcselkin vörös tarkójára pillantott és mosolygott a gondolatra, hogy tegnap, amikor az utcán Szteskát kereste, véletlenül Pcselkinbe botlott és a pocsolyába vágta.

„Alaposan megüthette magát...," gondolta és a sirokojeiak meggörbült háta fölött a könyörtelen és elhatározott Karaszjukra pillantott. Aztán átrepült pillantása Sztepán Ognyev kunyhójára. Ugy látszott, mintha a nyilt kapu előtt Szteska szürke ruhája suhant volna el. Kinyujtózkodott és arca büszkeségtől ragyogott: itt áll a többiekkel Karaszjuk előtt és lásd, egyik sem áll szilárdabban a lábán, mint ő. És szenvedélyesen kívánta:

bárcsak látná Szteska legalább egy szemmel ebben a pillanatban, akkor ő sem csúfolná többet... Nem gyáva ő, egyenesen szemébe néz a félelemnek.

— Kész, parancsnok! — kiáltotta Achmetka, félbeszakítva Jáska gondolatait.

— Látom — morogta Karaszjuk.

Achmetka dúdolva szaladt végig az utcán.

Plakuscsev szemével követte, amint a sarat felspriccelve végigszaladt az utcán és lábával berugta a kaput. És egy pillanat mulva Plakuscsev kunyhójából Zinka átható kiáltása hangzott ki... Az ablak mögött feltűnt a feje és a hátán Achmetka hatalmas kezei. Plakuscsev álla megremegett, szürke szakálla szorosabban simult széles mellére, szemeiből zavaros könnyek folytak.

— Istenem — suttogta —, Istenem...

Karaszjuk leszállt lováról, hogy kinyujtóztassa lábait, kétszer végigment a sirokojeiak előtt. Ezek lélegzetnélküli hallgatásban szakitották el pillantásukat Plakuscsev házának ablakáról és akár a katonák a parádén, úgy követték pillantásukkal Karaszjukot, szélesorrú csizmáját. Amikor Karaszjuk állva maradt és Jemelka holttestére pillantott, a sirokojeiak kissé visszahököltek és lassan-lassan hátuk előregörnyedt...

— Na (a parasztok háta megremegett)! Nem hajtottalak volna itt össze benneteket, ha a kommunistáitok nem ölték volna meg a barátomat... Most kérdem tőletek: ki van a kommunistákkal és az ifjúmunkásokkal rokonságban?

Pcselkin titokban Plakuscsevre pillantott. Ez úgy állott, mintha atyja most ásott sírjánál volna, háta egészen puposra volt görbítve.

A sirokojeiak hallgattak és igyekeztek elrejtőzni Karaszjuk szúró pillantása elől. Még Jáska Csuhlyáv sem tudta magát visszatartani, lehajtotta fejét és Petyka Kudejárov sarkát nézte Petyka pedig mindkét kezét köténye mögé dugta, feszesen állott és pillantása mint a mormota suhant ide-oda a parasztok között. Csak egyedül Slenka, sáros subáját széttárva, mintha szénában feküdne, hagyta széttépett ingén keresztül kövér hasát láttatni, nézte Karaszjukot, mintha azt mondta volna:

— Semmi közöm az egészhez, nem vettem részt a dologban és általában tőlem nem lehet semmit sem kérdezni... ha pedig kérdezel, annyit fecsegek, hogy te sem ismered ki magad.

— Na, hát te! — mutatott Karaszjuk Petyka Kudejárovra.

— Én? — kiáltott fel Petyka visszahőkölve, mintha tüzes

vassal közeledtek volna hozzá. — Én?... Mi vagyok én? Mindenki tudja, hogy sohasem jövök el a kaptafámtól... suszter vagyok... Lásd... én... nem vagyok a legokosabb...

— Tényleg nem a legokosabb — mondta csendesen, de komolyan Dávidka Pánov.

Ujból csend lett. A nap hevesen tűzött...

A Csalánosvölgy lejtőjén patakok csobogtak, a Volga a jégzajlás harsogásában játszott, a lovak patái cuppogtak a sárban és valahol, túl a szakadékon hosszan kukorékolt egy kakas... A kakas hangja nemcsak a sirokojeiakat, de egy pillanatra Karaszjukot is önkéntelenül a tavaszra emlékeztette. Messze tekintett — szemeiben gyermeki öröm ragyogott, de aztán ismét elsötétült.

— Nem a legokosabb? — fordult Peskovhoz. — De te okos vagy? Hát te beszélj...

Dávidka összehúzta szemeit...

— Tulajdonképpen mit akar hallani nagyságod? Már nem is tudom hogyan kell benneteket nevezni... minden összezavarodott... egyiket elvtársnak hívod — meg akar ütni... a másikat — úrnak — az se tetszik. Igy minden összezavarodott.

— Akárhogy is nevezel, csak kedvesen — nevetett Karaszjuk.

Karaszjuk nevetésére az emberek mellőből hangos sóhaj szállt fel, Petyka Kudejárov grimaszt vágva felnyögött.

— Igy — folytatta Dávidka — nem tudjuk magunkat kiismerni... kicsoda kommunista és ki nem... Nemrég jött hozzánk a városból valaki és a feleségemtől vett két csupor tejet, azt mondta „köszönöm" és ez volt minden — úgylátszik kommunista volt?... És most a tatárod Plakuscsev házából cipeli ki a holmikat — tehát ő is kommunista?...

Karaszjuk összeráncolta a homlokát. A sorokból szavak repültek felé.

— Nehéz eldönteni, ki micsoda...

— Irni és olvasni kellene tudni az embernek...

— Igen és még — szólt közbe Dávidka, a többiek elnémultak — aztán, az egyik elszökik és az apja felelhet érte... őt is, nézd, hogy összetörték.

Karaszjuk összerezzent. Szeme előtt hirtelen felvillant a tenger, egy falu a parton, saját öreg apja. Az asztraháni part. A különítmények. Harcok és összecsapások. Amint véletlenül összetalálkozott Szapozskov anarchistával. Az anarchistát az különböztette meg a többitől, hogy hosszú, aranyszőke haja volt

és kitűnően értett azok meggyőzéséhez, akiknek a fejében még „politikai kása" volt. Ilyen kása volt Karaszjuk fejében is akkoriban és mindenből, amit Szapozskovtól hallott, egy maradt benne: „Az anarchia — a rend anyja." És Karaszjuk elindult az anarchiát hirdetni. De rend sehol sem volt és ő maga akaratnélküli alávetettje lett Jemelkának, ennek a vad, gondolatnélküli embernek. Jemelka válogatás nélkül ölt meg mindenkit: gyerekeket, öregeket, asszonyokat. A polgárháború végére Karaszjuk különítménye leolvadt. Másfélezer lovasból csak négyszáz maradt. Olyanok maradtak, akiknek nem volt hova menniök: gyilkosok, fosztogatók, törvényt nem ismerők. Karaszjuk is lehet, szívesen ment volna az apjához, végighevert volna a homokos tengerparton. De már nem lehet. Lám, Jemelkát megölték... És Karaszjuk újból haragos lett, elhalványodott, előhúzta revolverét tokjából és ráordított Dávidkára:

— Azt kérdeztem, ki a kommunista? És te meséket mondasz nekem... Beszélj! Háromig számolok, rajta!

— Á-á-á!... Hát ilyen nálad a néphatalom! — kiáltott Dávidka. Az öregeket, akár kutyákat... az utcára hajtani és fegyverrel rémíteni... Engem nem ijesztel meg. Éltem és nemcsak ilyent láttam már... És te reád is majd vissza fogunk emlékezni. Volt nálunk itt egy herceg...

A herceg említésénél kiegyenesedett a parasztok háta és száz gyülölettel teli szempár meredt Karaszjukra és embereire...

— Beszélj! — kiáltott Karaszjuk, revolverét Dávidkára fogva. — Beszélj! Háromig számolok. Egy! — Egy lépést tett hátra — kettő!

Dávidka (nem hiába mondta neki gyakran a felesége. „Ej, Dávidka! Mértéktelenül heves vagy te... túl heves") előlépett helyéről, kezeivel gesztikulált:

— Mi vagyok én neked, tehénfarka, vagy mi?... Te mi vagy?... Te szarka... fölém akarsz... Mi-i-i-i?

A többi valószínűtlen gyorsasággal játszódott le a parasztok szemei előtt. Dávidka Karaszjukra rohant és arccal a sárba zuhant. Karaszjuk a revolver agyával fejbe vágta és a másik kezével mellbe ütötte Nikita Gurjánovot. Nikita rémületében térdre esett, kezeit magasra emelte és visszazuhant a második sorba. Karaszjuk megragadta Plakuscsev hosszú szakállát. Kirántotta a sorból és Plakuscsev Karaszjuk fekete lovának lábai elé esett. A levegőben egy csomó szürkéskék szakáll ragyogott.

— Á-á-á-á! — ordított Karaszjuk — gazemberek!... Az

anyátok... Én megtanítlak benneteket!... Én megtanítlak benneteket...! ...

A revolver agya tompán kopogott a parasztok fején.

Pcselkin kezdetben előre nyomakodott, hogy átadja Karaszjuknak a listát. Amikor azonban Plakuscsev szakállának szürke csomója meglobogott mellette, megreszkettek a térdei és fejét önkéntelenül elfordította. Hátul, egy mellékutca nyílásában mintegy hatvan méternyi távolságban megcsillant a rohanó Áláj folyó és a folyó mögött a napfényben fekvő finomszálú kopasz nádas... sőt úgy látszott, mintha a távolban Záhárral és Fedunovval egy csónak siklott volna elő a nád közül és gyorsan is mét eltűnt...

— J-a-a-aj... ja-a-aj!

A parasztok egyik a másik után felkiáltottak a revolver agyának ütései alatt és Karaszjuk lábai elé zuhantak.

— Ah, gazemberek... Ali!... — kiáltott Karaszjuk a kalmüknek. — Emeld fel... Ali!

A kalmük Ali nem messze állt Pcselkintől. Pcselkin háta mögött csak hatvan méternyi távolságban az Áláj folyó és a folyó mögött a sűrű, érintetlen nádas. Besurranni a nád közé — és senki sem talál meg többé, még ágyúgolyóval sem... Pcselkin nyugtalanul állt egyik lábáról a másikra, mint egy béklyóba vert ló és ahogy Ali Karaszjuk kívánságára elhagyta helyét, teljes erejéből oldalra rohant és a mellékutcán keresztül a folyópart felé szaladt.

— A-i-i... — visított fel Ali és hirtelen letérdelt.

A golyó elfütyült mellette és csobbanással a folyóba vágódott. Az első golyót a második, majd egy harmadik követte. Karaszjuk felkiáltott. „Megfogni!" Pcselkin, amint elérte a partot előbb a vízbe akart ugrani, de ahogy megpillantotta a zúgó áradatot, visszahőkölt. Hátulról hangok hallatszottak. Azután két-három golyó fütyült el a feje fölött. Pcselkin átugrott a kerítésen, lábaival a ragadós sarat dagasztva, felfutott a keskeny, benőtt ösvényen a gyümölcsöskertekhez. Egy kerítésnél egy tök száraz, szétágazott indái alá rejtőzött és feszülten várakozott... Hallgatózott.

Ágak ropogtak, a fűzfák ingadoztak, a bokrok közül három kalmük lépett elő, ferde szemükkel a folyó felé néztek, majd a gyümölcskertek irányába és kissé várakoztak... Pcselkin szorosabban húzta össze szemeit és amint ismét kinyitotta, két hátat látott távolodni.

„Nem... itt parázson ül az ember. Jegor Sztepánovicshoz...

ő nem jött, tehát otthon van... Hozzá... majd elbujtat... ravasz!"

Leszaladt Jegor Sztepánovics fészerébe és anélkül, hogy megállt volna, vállával belökte a kaput. A kapu kinyilt. Az udvarban három bandita cibálta Csuhlyávot ide-oda.

Pcselkin halkan felkiáltott és fejetlenül visszarohant. Ahogy a gyümölcsöskert közepébe érkezett, hirtelen megállott: a bokrok között a parton ott állott az előbbi két kalmük...

— U-u-u-uj! — kiáltott fel az egyik.

A kiáltás ostorcsapásként érte Pcselkint. Magasra ugrott, majd lövést várva lehajolt és a kerítéshez rohant. A kerítés mögött bozontos kucsmák látszottak és fegyvercsövek meredtek sötéten az arcába. Megfordult. A másik kerítés mögül ugyancsak bozontos kucsmák emelkedtek ki és a fegyvercsövek éppen olyan sötéten néztek.

„Körül vagyok véve" — gondolta. A feje zúgott és torkában, mint valami keskeny csőben, elakadtak a könnyek és keserű csomóvá sűrűsödtek össze. Melléből zokogás szakadt fel. Azt a forró kívánságot érezte, hogy átvesse magát a kerítésen, meghengergőzzék egy rohanó patak laza iszapjában, vagy egész kis gyerekké változzon át, aki az ösvényen ülve csodálkozva bámulja a magas kucsmákat és fegyvercsöveket.

„Akkor nem faggatnának ki. Akkor nem. De most?..."

Összekuporodva várta a lövést és már elképzelte, hogy minden oldalról golyóktól átlyukatgatva hogyan fog, akár egy sebzett madár, a sárban rángatózni és akkor — mindennek vége lesz — mindennek. Neki, Pcselkinnek és új borjúbőr csizmájának. Ezt most biztosan elveszik, megtalálják zsebében a listát is és nála nélkül elintézik a nyilt és titkos kommunistákat... Plakucsev Ilja Maximovics fog egyedül hasznot húzni és sokaknak fog még egy pár csizmára való bőrt, másfél pud lisztet kölcsönözni, másokat saját égetésű pálinkával megvendégelni, de őt, Pcselkint soha többé...

De lövés nem jött. A bokrokból a kalmük Ali lépett elő, fogait vicsorította és nevetve kiáltotta:

— Ide vele! Ide vele!

„Micsoda szamár vagyok... — villant Pcselkin eszébe. — A lista kell neki — és nem is lőnek... micsoda szamár vagyok."

Gyorsan bedugta kezét kabátja zsebébe. A rongyos zsebben alig találta meg a cédulát. Majd dühösen rántotta elő és a kalmük felé indult.

Két lehetőség között ingadozott:

„Odaadni...? Aztán majd farkasként vonítanak rád. Mondani fogják: hány embert veszített el a nyomorult..." És a második: „Mi hát... nem én adtam oda... nem magam... Mindnyájan látták — erőszakkal. Kinek van kedve különben hagyni a fejét levágatni."

Gyorsabban ment Ali felé... Ebben a pillanatban ez a kerítésre ugrott és innen egész testével Pcselkinre vetette magát. Pcselkin csak annyit vett észre, hogy az ég kék alapján valami nagy emelkedik fel, aztán egy ütéstől térdre roskadt a kerítés melletti puha talajon. Erős kezek ragadták meg és Pcselkin hintázva úszott tova a föld felett... Először olyan lármát hallott, mint a malomkerék zúgása, később a lárma elnémult. Pcselkin előtt feltűntek a sirokojeiak hátai és maga Karaszjuk. És valaki kiáltott:

— Az elnök!... Parancsnok!

— Jól van, Ali!

„Aha, megfogták Fedunovot... Fedunovot" — fordult meg Pcselkin fejében.

A kalmük Ali hátbavágta Pcselkint a puskatussal. Gerince ropogott és hideg borzongás futott végig testén. Aztán teste valahova elúszott, szemeit köd borította el és úgy érezte Pcselkin, hogy csak a feje maradt meg és abból is csak egy rész, a homlok és a homlok alatt valami eleven, mozgó, világos do'og.

— Jól van, parancsnok! Jól van! — kiáltott mégegyszer Ali és Pcselkinre nézett. — Nagyon jól van!

Karaszjuk Pcselkinhez ugrott és revolverét szájához tartotta.

— Beszélj... te kutya!

A revolver hideg érintésétől Pcselkin visszakapta fejét, kezeit kiterjesztette és hátralépett.

— Achmetka holmikkal megterhelve jött ki Plakuscsev házából. Ezeket félredobta és öklével megfenyegette a parasztokat.

— Achmetka, végezd el a feladatokat!

A tömegben valaki halkan, visszatartottan felordított.

— Ordíts csak... ordíts csak! — mormogta Karaszjuk fogain keresztül és revolverével fenyegetőzve, felugrott lovára. — Fegyvert készen!

Körül csörögtek a fegyverek závárai.

A parasztok egycsomóba szorultak össze. Mindegyik a közepébe igyekezett kerülni és mindnyájan csak egy irányba, Karaszjukra néztek.

Gurjanov udvaráról Achmetka egy jóltáplált lóval jött elő. A kalmük Ali megragadta Pcselkint a hóna alatt és a lóhoz cipelte. A szép borjúbőr csizmák mélyen szántották a tavaszi sarat. Pcselkin szemei kidülledtek. Egy pillanatig megkövesedve állt, de amikor Ali egy kötéllel a másik lábára is hurkot vetett, arcához emelte tenyereit, mintha mosakodna. A ló farka himbálózott előtte és a ló farkáról két kötél vezetett lábaihoz. Visszaugrott, vadul, áthatóan felkiáltva. A kiáltásától a ló megijedt, félreugrott, kirántotta Pcselkin alól a lábait és a banditák nevetése és a parasztok elnyomott nyögései közepette vágtatott végig az utcán. Pcselkin teste ugrált valamit, majd arcával lefelé fordult és barázdát vont a sűrű sárba.

A sárga kabát és az ing lecsúsztak válláról és összegyűrődtek. A hátán lévő sebekből, a sáron keresztül, patakzott a vér. És a bőrtől megszabadított, véres, széttépett izmok rángatóztak.

— Ó, él... él! — törte át a hangzavart egy asszonykiáltás.

A ló befordult egy mellékutcába. A fordulatnál Pcselkin nekivágódott egy halom tölgyfatuskónak, néhányszor megfordult a levegőben és mint csontnélküli hústömeg hullott vissza egy pocsolyába.

A parasztok százainak melléből egy állati ordítás tört elő. Ez az ordítás megijesztette Karaszjuk fekete lovát.

Amikor ez, ostorával lovát űzve, elővágtatott a mellékutcából, az utcán minden irányba szerteszét szaladtak a sirokojeiak, a banditák hajtották őket, puskatussal verve hátukat. Plakuscsev udvaránál Achmetka a sárral összekevert alaktalan tömeggel babrálva, Pcselkin zsebeiben turkált. A zsebben egy nedves, piszkos papirrongyot talált...

— Parancsnok! — kiáltotta és Karaszjukhoz szaladt.

Karaszjuk kitépte Achmetka kezéből a papirrongyot és figyelmesen nézte... Elmosódva állott fent a három betű: „Kom".

„Lehetséges?!" csodálkozott Karaszjuk. — Achmetka!

Áláj falu irányából ágyúlövés hallatszott. Egy ágyúgolyó húzott el a falu fölött, ragyogott a napban és bevágott a Volgába, hatalmas vízoszlopot verve föl. A második ágyúgolyó a tűzoltótornyot találta és darabokra zúzta. Távolabb, körülbelül két versztnyire Sirokojetól, egy lovaskülönítmény tűnt fel.

— Achmetka! — kiáltott teljes erőből Karaszjuk. — Mindent elvinni.

Karaszjuk utolsó szavai elmerültek a hangzavarban.

Az utcán magasra spriccelt a sár. Karaszjuk különítménye gyorsan eltűnt a kertek mögött. Az áláji és nikolszkojei utak

kereszteződésénél megállt Karaszjuk, táncoltatta lovát, majd jobbra, Nikolszkoje irányába vágtatott.

Ekkor Plakuscsev Ilja felállt a földről. Kezeivel a szakállában lévő megkopasztott helyeket tapogatva betámolygott az udvarába. Zinka elébeszaladt és visszatántorodott, amint halvány, megőszült apját meglátta.

5.

Achmetka lehúzta Peselkin borjúbőrcsizmáit és Plakuscsev ruháival együtt a lovára kötötte. Aztán nyugodtan Jegor Sztepánovics Csuhlyáv udvarára lovagolt.

Jegor Sztepánovics a szérűben ült, vékony kezeivel hasát fogta és vonaglott a fájdalomtól. A banditák látogatása után már néhányszor kényteien volt az istálló szeglete mögé vonulni.

— Már így van teremtve az én hasam, — mormogta — valahányszor emberek között vagyok, ülhetek egész nap az istálló szeglete mögött.

Amikor a kapuban megjelent Achmetka, Jegor Sztepánovics elsápadt, majd mosolyogva ujjával a hasára mutatott.

— Uj-uj, tudod, remeg egy kicsit.

Achmetka röhögött és összehúzta ferde szemét.

— Te Jákif?

Csuhlyáv ismét a szín sarkához rohant, leguggolt és gondolkozott.

„Mit akar ez a kopaszfejű?"

A falu fölött egy ágyúgolyó repült el, olyan alacsonyan, hogy úgy látszott, mintha leszakítaná a szérűk tetejét. Majd Nikoláj Pirjákin kenderföldjén robbant fel. A hátsóajtó hasadékán Jegor Sztepánovics látta, amint a nedves föld a robbanástól minden oldalra felspriccelt és egy gránátszilánk belevágott egy pocsolyába. Jegor Sztepánovics meglapult. Achmetka nyugtalanul ütögette puskatusával az udvar közepén álló szekér kerekét és felkiáltott:

Héj! Fecsegni — nem szabad! Add ide Jákifot! Jákifot!

Jáska halványan, összeborzolt hajjal lépett ki a házból.

— Mit akarsz?

— Ló van? Csődör van? Kanca van?

Jegor Sztepánovics sietségében leszakította a nadrággombját. Dühösen forgatta kezében a leszakított gombot, majd a

nadrág egy csücskét bedugta a gomblyukba, összecsomózta és izgatottan táncolt Achmetka elé.

— Micsoda lovunk van nekünk? Még nézni se jó rá! Még lóhúsnak se jó... Gyere! nézd meg magad.

Achmetka, mögötte a meggörnyedt Jegor Sztepánovics és Jáska bementek az istállóba.

— Aj, aj — rázta a fejét Achmetka, megnézve a lovat. — Miért úgy? Enyém úgy, mikor katona elvenni, mikor vörös katona elvenni, az enyém is nem jó. Aj, aj, rossz a szem.

— N-e-em, n-e-em, barátom! Azt hiszed, hogy a lovat én szándékosan...? Hát ki csinálna magának ilyen kárt? N-e-em... még ősszel történt a szerencsétlenség.

Jegor Sztepánovics lassan és körülményesen kezdte elpanaszolni a szerencsétlenségét. Achmetka oda se hallgatva kiment az istállóból és a színben nézett körül.

— Nézd — súgta Jáska halkan apjának és a fatuskóba vágott éles baltára mutatott — a baltával.

— Mi jut eszedbe? Mi jut eszedbe? — reszketett Jegor Sztepánovics és hosszú, hegyes körmeivel megvakarta fületövét — másképp kell elintézni.

— Hogyan másképp? Rajta hát... bedobjuk az Álájba.

— Nem, nem! — intette le Jegor Sztepánovics, — Szaladj csak be gyorsan. A kemence mögött van két üveg. Hozd azokat ki. Na barátom! — szaladt Achmetka után. — Az ott egy idegen ló, nem a mienk.

Achmetka az állásból egy tarka lovat vezetett elő. A ló felvágta a fejét, ágaskodott, kiszakította magát Achmetka kezeitől és füleit hátracsapva körülvágtatott az udvarban.

— Látod, micsoda dög! Harap is — kiáltott Jegor Sztepánovics.

— Nagyon jó! — krákogta Achmetka. — Jákifot add! Add ide Jákifot!

— Mindjárt jön Jákif. Valamiért ment. — Jegor Sztepánovics ujjaival az állát veregette, majd karját Achmetka vállára tette. — Gyere, komám, gyere!

Jáska két üveggel a kezében futva jött a házból. Jegor Sztepánovics az üvegekre mutatott és magával húzta Achmetkát a házba.

— Na, komám! A vendégünk vagy... Szeretem a hozzád hasonlókat. Ha a hitünk különböző is, az Istenünk egy!

Achmetka nyujtózkodott, fogait mutogatta, kezébe vette az egyik üveget és egyetlen hajtással fenékig ürítette.

„Jól vedel a kutya"! — gondolta Jegor Sztepánovics.

Achmetka csettintett nyelvével és határozottan megvakarta a balarcát. — Add i-de Jákif! Lovat add ide. Karaszjuk parancsnok ide! Különben levág fej.

Jegor Sztepánovics dühösen sziszegte Jáska fülébe.

— Te kutya, te ördög, mit csináltál? Mit csináltál, mondom? Minden miattad van, a ló is miattad... Ah, Istenem — kiáltott fel és Achmetkához fordult — de a ló nem az enyém, idegen.

A szemrehányás Jáska arcára kergette a vért, ajkai remegtek.

— Te-e-e... Minden miattad van — fordult hozzá ismét Jegor Sztepánovics. — Miattad kell az embereknek szenvedni.

— Jól van. Visszahozom a lovat. Lehet hogy én is rámegyek, de a lovat visszahozom.

Jáska nagy irammal felpattant a lóra és odakiáltott Achmetkának.

— Te, himlőhelyes! Menjünk!

— Mit csinálsz?... Hova mész Jáska?

Jegor Sztepánovics alig jutott el a kapuig, amikor a két lovas galoppban eltűnt az útkanyarulatnál...

A háziégetésű pálinka hamar fejébe szállt Achmetkának... Lapos, himlőhelyes orra mintegy még laposabb lett és egészen besüllyedt himlőhelyes arcába, szemei hasadékokká szűkültek és rövidre vágott durva szakálla felborzolódott.

— Karaszjuk, á-á-á, jó parancsnok, — mormogta — az én Karaszjukom. Achmetka... Achmetka berim, Karaszjuk berim, kicsit-kicsit berim... bazár. Ó, Karaszjuk...!

Amikor azonban a szérűk melleti mély úton végiglovagoltak és kiértek a nyílt mezőre, Achmetka megfordult nyergében, helyére igazította Peselkin borjúbőr csizmáit a vállán és odanyujtott Jáskának egy összegyűrt papirrongyot. Jáska kezébe vette a papirt, hosszan nézte az elmosódott, piszokfedte szavakat, de az egyedüli amit el tudott olvasni, saját neve, „Jáska Csuhlyáv", volt. A vér arcába szaladt, kezeiben remegett a papir.

— „A kommunistákhoz írt oda... Peselkin? Persze, hogy ő volt. Saját maga hagyta ott a fejét és másoknak is... Elrejteni a papirt? Lehet, hogy elfelejti a kopaszfejű? és mit tehetnek a lista nélkül?"

— Add ide Jakif, — add ide! — Achmetka kinyujtotta kezét a papir után. — Lovat adj, pénzt adj, ruhát adj! — Magad mehetsz!... Lányokkal mehetsz, barátokkal mehetsz. Miért hall-

gatsz? Elvesztetted a nyelvedet? — Oldalvást nézett Jáskára, nevetett, ide-oda ingadozott és alig tudta magát a nyeregben tartani.

Jáskának meg volt a terve. „Agyonütni... Könnyű leütni a részeget."

— Na, hát... elviszed a lovat? Vidd, az ördög legyen veled. De pénzem nincs. Honnan vennék pénzt?

— U-u-u... a zsugoritól, ajaj, a zsugoritól. A lovat sebesre dörzsölte.

— Igen. A vasfejű. A faluban vasfejűnek hívják — egyezett bele Jáska. De veled barátok leszünk. Az apja példájára kerékbetört nyelven folytatta, — fogunk kommunistának fejeket beverni. Uh!

— Van kommunista? — nyugtalankodott Achmetka.

— Na, hogyne volna... sok kommunista... arra sok — mutatott messze Áláj falu irányába.

Balo'dalt a fenyőerdő mögött, felmerült a nikolszkojei templomtorony. Előttük a völgykatlan tárult fel, ahol Karaszjuk az éjszakát töltötte. Jobbra az országút Podlesznoje felé kanyargott. Valamivel az úttól félre egy völgymélyedés volt, amely úgy nézett ki, mintha egy nagy görögdinnyéből ékalakú szeletet vágtak volna ki.

Jáska tudta hallásból, hogy Karaszjuk különítménye a völgykatlanban volt.

„Tehát oda akar Achmetka csalni... le kell őt az útról téríteni, az erdőbe vezetni és akkor, lesz, ami lesz. Kétszer nem hal meg az ember. Ököllel..."

Körülnézett. Achmetka ismét szunyókált. Szúrós szakállából zöldes nyál csurgott alá.

„Rendbe jött... Az apám tyukpiszkot kevert a pálinkába, hogy erősebb legyen. És rendbe is jött."

Csendesen megfordította a lovat és a barázda hosszában a völgymélyedés irányába lovagolt... Néhány percig hevesen dobogott a szíve, térdei, mint a fogók szorították lova oldalait.

Fekete foltként emelkedett ki előtte a nikolszkojei malom töltése... Távolabb egy hársfaliget mögött a Bálbásiha-hegy, jobbra a Sihán-hegy. Jáska visszatartotta lovát és fellovagolt Achmetkával a szekérnyomoktól feltépett malomtöltésre.

„Most!"

Hirtelen megfordult és forgószélként vetette magát a szunyókáló Achmetkára. Achmetka felkiáltott a meglepetéstől és ahogy mindketten lezuhantak, fegyvere után nyult. Jáska öklé-

vel teljes erejéből Achmetka kezére sujtott. A kéz lehanyatlott és a fegyver kirepült belőle... Lihegve és fogcsikorgatva küzdöttek hosszú ideig a malomtöltésen.

— Ördög! Ördög! — lihegett néha Jáska. — Ördög!

— Á-á-áj-j! V-u-u-u-j-j! — csikorogta Achmetka.

Egy nagy sárcsomó vágódott Jáska arcába. Rögtön elengedte Achmetka jobbkezét. Achmetka ujjait Jáska nyakába mélyesztette, lábát a hátára vetette és szabad kezével szorosan magához ölelte. Jáska minden erejét megfeszítette. Homlokán kéken duzzadtak elő az erek, gyomrában rosszullét emelkedett... A malomtöltés, lovak, fűzfabokrok ingadoztak, majd keringeni kezdtek körülötte, teljesen megfordultak és a távolban inogtak... Ajkain két sötétvörös patakocska jelent meg és lecsorgott a mellére... Hátrarántotta bikanyakán ülő fejét, — Achmetka ujjai lecsúsztak róla, majd alább a torkánál ismét megfogták, rászorítva kezét a kulcscsontra... Jáska felordított, összeszedte minden erejét, magasra ugrott, Achmetkát is felemelte és vadul megrázta magát.

A töltés mögött, a tó zúgó zsilipjénél valami megcsobbant.

Jáska ujjaival a sarat feltúrva, a két ló lábai elé zuhant. Nehezen felnyögött, egész teste megremegett és Achmetka ütésére várva, gyorsan felugrott.

Achmetka seholsem volt.

— Tehát... — mormogta öklét szétnyitva Jáska, — következésképp... majd hangosabban. — áhá megijedt a kopasz, elszaladt...

A malomtöltés közepéig tántorgott és örömmel gondolt rá, hogy most nemcsak egy, de két lovat vihet haza. Ekkor a víz zúgásában, a töltés alatt valamit csapkodni látott. Jáska visszaugrott a melvédtől, összehúzódott egy csomóba, majd lassanként ismét kiengedte izmait.

— Valószínűleg... Egy harcsa lehet, — hallgatta a csobogást. — Egy harcsa, megakadhatott a rácsozatban, vagy hol...

Keresztül tekintett a mellvéden, arca eltorzult és visszaugrott. Ott, ahol zúgva tört ki a víz a tóból, talppal felfelé, a vizen hullámokat vetve egy pár új bőrcsizma meredt ki. És valamivel tovább lefelé kék bekecsénél fogva a tölgyfagerenda egyik kapcsában fennakadva, a víz alatt Achmetka kopasz feje himbálózott...

HARMADIK LÁNCSZEM

1.

A Csalánosvölgy lejtőin már nem csobogtak és zúgtak a tavaszi vizek a szakadékok vízmosásaiban. A Volgán nem ordított a megindult jég. Szürkéskéken csillog háta a napon, szélesen elterpeszkedve fekszik, elöntve partot és zátonyokat. A Csalánosvölgy mélyén a málnabokrok fiatal nedvdús rügyeket hajtanak és nagy, sebhelyes levelekkel lesznek tele... A málnabokrok sűrűségében építi fészkét a fülemile. A hím vigyáz a nőstényére, tollait felborzolja nyakánál, a cseresznyebokrokon ágról-ágra ugrik és megijeszti ugrásával az alatta elsuhanó földiegeret.

Sirokoje utcáin a szél felkavarja a száraz trágyát, Slenka házán a szalmatetőt összezilálja, a szalmát csomókban hordja szét és leviszi az Áláj folyó partjára, ahol a zöldelő füzek ágaiban akad meg.

— Átkozott — mormog Slenka az Áláj partjáról felfelé jövet. — Minden tavasszal elrepül a tető. Hogy a szentek vigyék el...

— Tegyél a szalmára hársfarudakat — kiált neki oda Sztepán Ognyev a meredély alól — akkor fog tartani... Csak rőzsét tettél rá, hogy tartson hát?

— Jól van, jól — mormogja Slenka. — Csak ne taníts. Hál' Istennek már kitanultam... Ha nekem volna egy fiam Moszkvában, akkor én is...

— Micsoda fiú? A fiú nem fedi be nekem a háztetőt! — nevetett Ognyev.

— Tudom — intett Slenka a kezével — a tetőt nem fedi be, de mást... Azt hiszed, hogy az emberek nem tudják?

— Vigyázz Slenka! — hallatszott alulról, — fékezd meg a

nyelvedet! ... Különben könnyen oda kerülhetsz, ahol erre megtanítanak.

— Ne ijessz! Megvagyunk ijedve már, — szólt alig hallhatóan Slenka és megindult az agyagos ösvényen kunyhója felé.

Ognyev egy darabig utána nézett. Majd kihúzta a vízből a nedves csúszós hársfakérget, vállára vetette, s odakiáltott a bokorba.

— Sztesa! Én megyek és te is nemsokára ...

— Kire gondolt ez? ... Szerjosára?

— Igen ... Azt hiszi, hogy van, akinek mindent más csinál meg.

Slenka egyet akart: kenyeret ... Erről gyakran álmodott. Majd egész hegy volt házában kövér búzából felhalmozva, majd az egész udvara kaláccsal volt kirakva, de minden csak álmában ... Az álomban lehet egy és mást látni ... Ma éjszaka arról álmodott Slenka, hogy Moszkvából egy rendkívüli intézkedés őt az egész kerület előljárójává nevezte ki és hogy egész éjszaka cukros kalácsot rágcsált. De reggel Lukerja rekedten szólt le a kemencéről.

— Vászja, csak szárított kenyér van.

— Ah jobb volna egyáltalában nem felébredni ... Bár aludtam volna. A mi fajtánk csak az álomban él.

Lenézett az Áláj felé. A nád között játszottak a halak és a vadkacsák surrogtak.

„Ha legalább egy halat lehetne fogni — gondolta — de az átkozott háló tönkrement a télen." — Ez a boszorkány — szidta a feleségét — nem ügyelt rá. Plakuscsevnek van egy, úgy hallottam ... talán ellehetne kérni? Neki mindegy, nem fog halat, beteg, csupa szerencsétlenség.

Itt átugrottak Slenka gondolatai Karaszjukra ... Attól a naptól kezdve, hogy Karaszjuk Sirokojeban volt, csendesek lettek a parasztok, mint késő éjszaka a tyukok a ketrecben. Slenka azonban állandóan várta, hogy jön majd valaki, ha ma nem, hát holnap, bekopog ablakán és hívja őt felosztani a gabonát a csűrből ... Néha váratlanul megkérdezte Mánáfát.

— Te titkár ... azt mondják, hogy a csűrből szétosztják a gabonát?

De Mánáfa csak annyit mondott.

— A szovjetgabona nem a te számodra van itt!

A kenyér utáni vágyakozásban teltek el a tavaszi napok ... Kenyér utáni vágyakozásában Slenka reggeltől késő estig, mint egy cövekhez kötött éhes ló járt a háza körül. Nézte hogyan tép

a szél lyukakat a szalmatetőbe és miként ugrálnak a halak az Áláj̇ban. Ugy futott minden hír után, mint agár a nyúl után. De amikor Sztepán Ognyev ismét megjelent Sirokojeban és méghozzá Karaszjuk köpönyegében, akkor az összes hírek, mint valami nagy kő belehullottak a vízbe, kört verve fel, elnémultak.

„Megölték, az ördög vigye el — gondolta Slenka, az Áláj folyó felé nézve. — De hol van a kenyér...?"

2.

Az Áláj folyó partján Szteska, meghajolva, mint valami fiatal szilfa, erősen paskolja sulykolójával a vásznon fehérneműt. Paskolja és spriccel, magasra dobja és kicsavarja. Vékony vízsugarak folynak, nagy cseppek hullnak és a folyó síma felületét felborzolják. Szteska a folyóban tükrözi magát. Nagy, zöldes szemei, finomvonalú szemöldökével himbálózik, hosszú hajfonata a vállán keresztül előre hullik, mellénykéjéből kilátszanak mellei. Szteska befedi őket balkezével és jobbjával tovább sulykolja a fehérneműt.

Halkan énekel egy panaszos dalocskát és minden pillanatban a kanyargó agyagos ösvény irányába pillant. Vizért jön most mindég az Álájra. Bár ez valamivel messzebb van, mint a forrás, de Szteskának most minden reggel fáj a lába. Véletlenül szegbe lépett, reggelenként fáj és nehéz Szteskának a Csalánosvölgy meredélyén felmenni a forráshoz. Lehet, hogy az Áláj partja valamivel messzebb van, de az út nem olyan meredek... És még valami — minden nap, ővig a vízben, a füzesbokorban áll Jáska... Sarlójával a fiatal fűzfaágakat vagdossa kosarat fonni és egy dalt fütyül. Amikor Szteska megérkezik, a sarlót vállára veti és hangosan köszön:

— Á-á-á-á-á, Szteska!... Sztesinka, jó reggelt!

— Jó reggelt — válaszol Szteska. — Nézd az egész iszapot felkavartad...

A vödör szélével megzavarva a folyó simaságát, Szteska vizet merít, felveszi a vödröt a rudra és meghajolva, lassan felindul a hegyre.

— Szép nap van ma! — kiált vissza.

— Igen szép, Szteska!

— És nézd a seregélyeket — mutat a bokorra. Már egészen feketék lettek.

— Feketék lettek a seregélyek! — kiált Jáska és kijön a partra — és a nőstények már a fészkükön ülnek!

— Igen, ülnek! — nevet csengve Szteska még magasabbra hágva.

Mindössze néhány szót dob oda neki Jáska a bokorból és már nem fáj a lába és úgylátszik, hogy egész közel van haláig, mindössze néhány lépés. És Szteskának ideje van még vizet hozni a szamovárba is.

— Fonsz nekem egy kosarat?!

— Fonok, Szteska... Olyan kosarat fonok neked, magad is megnézed — és Jáska meztelen lábai csattantak amint az ösvényen felfele haladt.

— Slenka ólálkodik a ház körül, sietett Szteska.

— Nem tudja megszokni.

De ma Jáska nagyon sokáig nem jön... Ma a halak is valahogy másképp játszanak az Álájban, másképp surrognak a vadkacsák a nád között és Szteska a folyó tükrében vékony barázdát lát homlokán és panaszos, felhős szemeket...

Már másodszor öblíti a fehérneműt, másodszor csavarja szürke csavarokká, felzavarja az Áláj kék simaságát... De Jáska még mindig nincs itt.

Amióta Jáska megölte a tatár Achmetkát és visszahozta Ilja Plakuscsev holmiját, a fiatalok között egészen hős lett és a lányok — mindegyik Jáska ölelésére várt. És Jáska bőkezű is volt, tréfált a lányokkal. Szteska szíve is hevesebben vert, amikor a körtáncnál Jáska kedvesebben fogta át vállait, mint másét...

De tegnap este Szteska nem volt a táncnál. A negyvenedik nap volt Chariton nagyapó halála után. Reggel Oléna odaszaladt és elbeszélte, hogy késő éjszaka (a kakasok másodszor szóltak) Jáska Csuhlyáv egy banda fiúval részegen jött a körtánchoz és Plakuscsev udvaránál gúnyolódott Szteska felett.

„Csak fütyölnöm kell — dicsekedett —, csak az ujjammal kell inteni és Szteska feljön velem a szénapadlásra..."

— A szénapadlásra? — Szteska homlokán a redő elmélyült — majd megmutatom én neked a szénapadlást.

De szíve azért görcsösen összeszorult, nagy szemei borúsak lettek, ajkai fájdalmasan elgörbültek. Igen, igen, csak jőjjön Jáska, majd ellátja a baját.

„Ej — fogja mondani — Jáska! Csináltam én neked valami rosszat, vagy megsértettelek, vagy mi? Miért kínzol? Vagy azt hiszed, mert barátságos voltam hozzád, most csúfolhatsz?

Nem, Jása, nem arra találtál, aki megmossa lábaidat és a vizet tea helyett megissza."

Itt megrekedtek gondolatai. A bánata megdagadt és nagy zöldes szemeit mind borúsabbá tette és összeolvadt a nád susogásával, a bokrok zizegésével...

Az Áláj csendességét ének törte meg... Szteska összerezzent és ismét öblögetni kezdte a fehérneműt.

„Most, most mindjárt!" — gondolta és még mélyebbre hajolt a folyó felé. Háta mögött Jáska gyors lépteit és csendes nevetését hallotta. Éppen rá akart támadni és elrontani vidámságát. Ekkor felülről Slenka hangja hallatszott.

— Jás! Jáska! Gyere kedves, gyere ide!

Jáska nagy ugrásokkal futott Slenka házához.

„Milyen erős — futott át Szteska fején, majd: — a teve is erős..."

— Beszéld el, kedves, hogy volt a tatárral? — nevetett fel Slenka.

Szteska gyorsan felemelte a fehérneműt a ruddal a vállára, felindult a meredélyen és elhaladt Jáska mellett, anélkül, hogy rápillantott volna.

— Szteska! Szteska — kiáltott Jáska.

Szteska háta kissé megremegett. De fejét nem fordította vissza és eltűnt a fűzfa mögött az utcába.

— Mi van vele?

— Micsoda? Ez nem tatár-fickó! — nevetett Slenka. — Ilyen az egész familia — tette hozzá szünet után — nem hajolnak meg. Senki előtt sem hajolnak meg. De lehet meghajlás nélkül?

Ezen a reggelen látta Slenka, hogy Jáska minden válogatás nélkül vágta a fűzágat és lábaival vigyázatlanul felzavarta az iszapot.

— Na, mit csinált az a leány ezzel a fiúval... Akár a vaddisznó! — mormogta Slenka és elindult Ilja Plakuscsevhez.

3.

Ilja Maximovics az első szobában feküdt. Arca beesett volt és ráncos lett, akár egy öreg katonacsizma. Szakálla összecsomósodott, mint a kutyának a farka, szemei a mennyezeten révedeztek... Néha visszafojtott nyögés tört ki összeszorított fogai közül és végigsimította kezével a mellét. Minden mozgásánál meg-

reccsent az ágy. Igy fekszik már negyvenedik napja. Minden lehetőről panaszkodott, hasát, hátát, fejét fájlalta, sőt már a borbélyt is elhívatta. Ez bedörzsölte szesszel és egy héten keresztül porokkal tömte. Valóságos kín volt. El is küldte. Igy fekszik most egyedül, a szoba tetején számolja a gerendákat, szemeivel a hasadásokat és repedéseket követi, hallgat és gondolkozik.

A Plakuscsev-nemzetséget Sirokojében igen szívósnak tartották... Tudta ezt Ilja Maximovics is és nem egyszer büszkélkedett ebéd után az övei előtt.

— A mi fajtánk, a Plakuscsevek, ez nem olyan, mint a Pirjákinok, vagy ezek a Slenkák. Mi a piszokból süteményt dagasztunk és a süteményből, Isten tudja mit csinálunk.

Az utcában azonban Plakuscsevékről, különösen Maxim nagyapóról beszéltek:

— A megboldogult ha félrement, leguggolt és körülnézett, hogy nem lehetne vajjon ezt a kincset is betenni a sütőteknőbe... ilyen volt...

— Takarékosság nem ostobaság — felelte erre Ilja Maximovics. — Csak tudjál úgy élni, hogy legyen miből fösvénykedni... Nézzétek, S'enkáéknál nincs miből takarékoskodni.

De ezekben a napokban azt érezte Ilja Maximovics, hogy szégyent hozott a fajtájára. Most csak egy egész vékony fonalon tartja magát. Ha elszakad ez a fonál, vége van a szívós Plakuscsev fajtának... Kihez megy akkor férjhez Zinka? Micsoda férjet fog találni. A Csuhlyáv vér, vagy a Kátájevéké nem volna rossz, de ha Zinka valami széltolót fog találni, aki mindent elpazarol, amit az évek alatt összegyüjtöttek... Mi lesz akkor?

Zavaros könnyek folytak szeméből, megakadtak szürke szakállában...

— Ostobaságból egy korhadt ágban kapaszkodtam — sóhajtotta — és íme, le is törött... A hatalmon szerettem volna látni ezt a rablót, Karaszjukot, ez volt a korhadt ág. Elfelejtettem, hogyha nem ügyelsz, elnyel téged a paraszt mindenestül. S akkor még nem is lesz megelégedve, azt mondja, nem voltál kövér, csupa csont... Ah, te ostoba fej!

Karaszjuk miatt, hogy őt úgy fogadta, nem egyszer ütötte öklével magas, boltozatos homlokát. És állandóan erős, szilárd ágat keresett, amelyen nem egy, de tízével is meg lehetett volna kapaszkodni és mégsem törik le...

Nyögve emelkedett fel ágyában, lecsüngette sovány, sárgás lábait és felült...

— Föld? — mondta, mereven nézve a sötét sarokba. — Miatta verte a parasztokat ennek a Szutjáginnak a dédapja Jermolov herceg, miatta dobták a parasztok az urat a Volgába... A föld miatt a paraszt mindenre képes... Következésképpen — mintha eladásnál a nyereséget számolná, Ilja Maximovics egymásután behajtotta ujjait — következésképpen minden a földért történik...

A megerőltetéstől homloka összeráncolódott, ajkai remegtek és szemei még makacsabbul néztek a sötét sarokba.

— És ezt a földet — ezek az elvevők, jacsejkások, szovjetfickók... elvették az uraságtól... és mit csinálnak vele? A parasztoknak adták! Következésképpen a parasztok fogai a jacsejkásoknál... ettől van Sztepkának az ereje... ettől...

Sárga, meztelen lábait a papucsba dugta, kiment és leült a kapu elé a padra.

Az utca negyvenegy nap után egészen megváltozottnak tűnt fel előtte. Vagy egészen megújult ezalatt az idő alatt, vagy pedig egészen megöregedett. Még a híd mögötti fűzfa is megviseltebbnek és lombosabbnak látszott és a Nikita Gurjánov udvara mögött lévő almafák mintha vihogtak volna. Elfordult az almafáktól, tenyerével elfödte szemeit, összekuporodott és megerőltetve gondolkozott.

A sarkon Csuhlyáv fordult be. Hosszan figyelte Plakuscsevet, mintha halottat nézne, majd kis, csendes lépésekkel hozzájött, leült mellé a padra és barátságosan megszólította:

— Ej, Ilja Maximovics, hogy megfogott a betegség... Egészségesebbeket is a sírba tettek már... Egészen ősz lettél!

Ilja Maximovics felemelte fejét és mereven nézett Csuhlyávra...

— Igen, micsoda láz — mondta végre — valami láz van az egész testemben, mindenem fáj, lábaim, keresztcsontom, hasam, mindenütt.

Kis ideig hallgatott és a messzeségbe nézett...

— Igen, Jegor Sztepánovics, rosszul játszottunk — rács* jött ki.

— Jegor Sztepánovics levette fejéről sapkáját, élesen kiálló térdére helyezte, harákolt rossz érzésében — talán Karaszjuk miatt talán Plakuscsev betegsége miatt, majd így szólt:

— Igen, de rács alatt sas van.

* Rács és sas ugyanaz volt a régi orosz ércpénzen, mint nálunk a fej és írás.

Mind a ketten hallgattak...

A szél hordta az utcán a szemetet, a fűzfa nedvdús zöldjét cibálta és Slenkának egész előre kellett hajolnia miatta, amint a hídon ment...

— Hamis ágba kapaszkodtunk! Egyetértek veled, Jegor Sztepánovics — törte meg a hallgatást Plakuscsev. — De — rántott egyet a vállán — honnan tudhattuk volna?

— Igen — mondta gyorsan Jegor Sztepánovics, Slenka és Kátáj apó miatt még halkabban beszélve — de ezek létrehoznak valamit, a rongyosok... Már a Bruszkin dolgoznak, lapátokkal... Reggel arra jártam. Ott volt Dávidka Jakusek, Mityka Szpirin, ez a Nikolka, Ványka — mindnyájan asszonyokkal... Csak Sztepka nem volt ott, de később ő is odajött... Mind dolgoznak...

4.

A Kátájeveket régebben Jásinoknak nevezték és azon a helyen laktak, ahol a tűzvész után Jegor Sztepánovics szép házát építette. Kátájevék pedig átköltöztek a szakadékon túlra. Kátáj nagyapó mély meggyőződése szerint, itt sokkal alkalmasabb volt a hely a gyümölcskertek számára és méhtenyésztésre is. És az emberek sem olyan kapzsiak, mint a Görbe utcában.

Hát itt, egész magasan, kissé félre a többiektől építette fel Kátáj nagyapó öt év alatt a maga gazdaságát. Vastag fenyőgerendákból házat épített (mindent saját kezével), agyagból szilárd fészert és nyirfacövekekből istállót. A kunyhó csúcsára kétfarkú kakast metszett és a kunyhó első sarkába mindenféle szerencsétlenség, tűzvész, állatjárvány és egyéb, a gazdaságban nem szükséges esemény ellen, védelmül felállította a Kazáni Istenanyát.

Kátáj nagyapótól nagy, kilenctagú család származott. És bár nem egy ág hajtásai voltak, mégis mintha ki lettek volna válogatva. Fia, Záhár, markos fickó volt és ennek két fiát, Alexejt és Pétert sem lehetett egy ütéssel leteríteni.

— A Jásin csontok száz évig tartanak. Most velem egy másik faj kezdődik, a Kátájevek és az én gazdaságomban én vagyok a gazda.

— Gazda nélkül persze árva a ház — bólintott Záhár.

És Kátáj nagyapó nem látta, amint Záhár és minden jelenlévő elmosolyodott, mintha nem egy aggastyán, de egy háromféves taknyos ülne előttük. És folytatta:

nadrágot... és a színbe... és neki a fának a baltával, hogy megszáradt. De a mai fiatalok egészen mások. A vasdolognak akarnak minden munkát hagyni (Kátáj minden gépet vasdolognak nevezett.) És a vasdolog csak lustává teszi az embereket. Különben — gondolt utána — az én fiaim nem olyanok, mint a többiek, valamennyi dolgos, az én vérem.

Ha néha csendes estéken Álájból vagy Nikolszkojéból vendég érkezett Kátájevékhez éjszakára és az asztalnál a beszédet valami szerencsefiára irányította, Kátáj legyintett és türelmetlenül mormogta:

— Ige-e-en. Mi az? Mire irigykedni? Minden csak munkából jöhet. Csak a tejfelt lekanalazni nem lehet. Mire irigykedni. Mikor mi régen...

Ezután mindig elbeszélte Kátáj, hogy milyen láz fogta el az áláji, nikolszkojei és sirokojei parasztokat, amikor Szutjágin úr elkezdte szétdobálni, jobbra és balra, hatalmas erdőségeit.

Igen, Kátáj még jól emlékszik erre az időre... Emlékszik, hogy a kiirtásra szánt erdő eladása tavaszra volt kitűzve és a parasztok közül sokan a nyár közepén utolsó szegig eladták gazdaságukat, földkunyhókba költöztek és a kapott pénzt Szutjáginhoz vitték. Kátáj nagyapó is eladta ebben az időben mindkét lovát, udvaráról a marháját, a csűrben évek alatt felhalmozott gabonát és háromszáz ezüstrubelért hat deszjátin földet vásárolt Szutjágintól a Vinnája Poljánán.

És ősszel csikorogtak a fűrészek, csengtek a fejszék Szutjágin erdejében. Százéves fák recsegtek, ropogtak és ahol régebben a vad is alig járt, most nyüzsögtek az emberek... Ezen a télen Kátáj is fát irtott Záhárral, tavasszal tatárokat szegődtettek, a fát a Volgán leusztatták, Szaratovba, és irtották a tuskókat.

— Hogy dolgoztunk! — lelkesedett Kátáj. — Ugy elfáradtál, hogy a lábaid merevek lettek, mint a fatuskók. És ekkor le az inget, köpni egyet a marokba és rajta! Este, fiúk, lesz egy pohár pálinka... De akkor aztán hozzá is láttak!

A fatuskók kiirtása után Kátáj az új földbe kölest vetett és ősszel a pléhdobozba, amelyben azelőtt cukor volt, kétszáz rubelt tett félre.

A következő ősszel lépésről-lépésre búza került az új szántóföldbe. És négy év mulva Kátáj Záhár fülébe súgta:

— A második ezres is együtt van és a csűrben negyven zsák élet.

— Szép. Irtottál, takarékoskodtál és aztán? — kérdezte a vendég.

Erre elhallgatott Kátáj nagyapó. Felállt az asztaltól, gyorsan keresztet vetett a „Kazáni" előtt és felkúszott hálópriccsére. A háziak, különösen Chresztja gyorsan letakarították az edényt az asztalról... A história folytatása az volt, hogy váratlanul és előre nem látottan vihar söpörte végig Sirokoje mezőit. Hogy micsoda szél volt ez és milyen hegyekből jött, nem tudta Kátáj nagyapó. Hirtelen idegen emberek jöttek a faluba, idegen, egészen érthetetlen nyelven beszéltek és azok, akik ezelőtt a káposztalevest bocskorral kanalazták, most az öregeket kezdték tanítani, hogy miként kell az életet helyesen berendezni. A sirokojei földeket újból felosztották, mindent a feje tetejére állítottak. A megvásárolt részeket sávokra darabolták. Kátájev szántóföldje a Vinnájá Poljánán szintén fel lett osztva. Kátáj a fenyőszakadék mellett kapott egy darabkát. Ezt a darabkát Csuhlyáv korábbi szántóföldjéből hasították ki. Csuhlyáv éppen úgy járt mint a többiek, Plakuscsev szántóföldjéből adtak neki egy darabot. Plakuscsevet pedig Mitri Zdorkin szántóföldjére helyezték... De mindent, nem egy darabban, hanem kis sávokban szétszórva az egész falu határában. Mehetett az ember az egyik sávtól hét versztet is idegen földön, amíg a legközelebbi darab szántójához érkezett

— Összevisszaság ez, nagy összevisszaság, fiam... Hova vezet ez?

— Ez éppen a forradalom, nagyapó — magyarázta Záhár — hogy tehát úr nélkül lehessen élni... Ha ellene vagy — könnyen elvesztheted a fejedet, mert ez a népért van...

— A népért? Nem értem, fiam, miért állítanak mindent a fejetetejére a népért? Mi mindent csináltunk volna mi a földünkön? Mi? Mindnyájan jöttek volna bennünket nézni. És most? Szétszakítottak mindent. Vagy azt hiszed, hogy Sztepka Ognyev, vagy ez a Slenka majd bajlódni fognak a földdel? Nem, a földdel úgy van, hogy nem szabad az embernek kímélni magát. És ezek, ha jössz a mezőről, látod őket, amint függönyökkel fedik be magukat, hogy a nap ne égesse őket, amíg alszanak. Mi? Nem, nem fiam. Ezek úri szokások... Tudod, hogy Szutjáginnak a nagyapja, Evgráf úr miért verte el a port a hátamon? Azért, mert őhercegségétől földet vásároltam és ő elfogadta a pénzt és a földet is visszavette... És ez a Szutjágin mindent elpazarolt. Most pedig a rokonsága, vagy valaki más, másmódon akarja a földet visszavenni... Azt mondják magukban: engedjük rájuk ezeket a bolsákokat. Csak rebelliskedjen a nép, állítson mindent a feje tetejére, hogy a tetűk egyék meg. Hogy a Csalánosvölgy-

ből kelljen nekik agyagot falni. És amikor a nép már egy mukkot se szól — vissza a földdel az urasági kezekbe... Igy van ez fiam, majd rájössz!...

És egy éjszakán idegen szekerek csikorogtak csendesen Kátáj udvarán. A reggeli szürkületig tatár beszédet lehetett hallani és a csűrből kövér búza ömlött a szekerekbe.

— Húsz rubel zsákonként? Húsz? Mi? Egész életemben nem hallottam ilyen árakat — suttogta Kátáj — húsz rúbel? És te, fiam ne izélj... Most már kettőnknek háromezer rubelunk van... Háromezer rubellel ölbetett kezekkel is meglehet élni.

A kamara szegletében Kátáj lopva zizegtette papirdarabkáit. Megnedvesített ujjakkal számolgatta a papirszeleteket. Azután bekente az ezresekkel teli pléhdobozt agyaggal és egy követ tett rá. A kamara sarkában mindenféle limlomot halmozott fel és mindennap eljött megnézni, hogy vajjon idegen kéz nem szakította e szét a szegletben a pókhálót...

— Te, Atyuska — szólította meg néha Záhár — vegyél valamit a pénzért... Talán egy borjúcskát, vagy valamit...

— Egy borjút? Háromezerért? Mit beszélsz, fiam — Hol van borjú aranyból?

— Ne alakoskodj — dühösködött Záhár — tudod magad is, a pénz most egészen az ára alatt van... itt ez a doboz gyufa — száz rubel.

A terveiről nem beszélt Kátáj nagyapó soha senkinek egy szót sem. De beleöregedett. Amikor látta, hogy olyan papirdarabokkal, mint amilyenek nála a kamarában a lomok alatt hevertek, Nikita kovácsnál a szoba egész fala tele van ragasztva — megadta magát. A háromezer rubelért Petyka Kudejárovnál egy pár cipőt vásárolt feleségének és még egy egész kenyeret is adott ráadásul... A kenyeret két millióba számították és így a háromezer volt a ráadás... Miután Petyka a cipőjéért megkapta a kenyeret és a háromezer rubelt, kiment az utcára, szétszórta a „cári rubeleket" és így kiáltott.

— Ezt kuporgatta Kátáj egész életében... és én csak úgy elszórom!

Hát hogy lehet erről beszélni. Hacsak arra gondol az ember, egész belseje forogni kezd. Mint most is. Kátáj a kemencepadkán fekszik. A küszöbön állnak, orral összetéve, nagyanyó cipői. Egyiknek lejött a talpa és nagyot ásít. A talp alól nyírfa kéregbetét látszik ki.

— A kutya — morog csendesen Kátáj. — Ha legalább egy rendes betétet adott volna, de csak egy ilyet nyírfakéregből.

5.

Kátáj a tisztás szélén megy, átcsoszog a száraz, zöld füvön és időről időre megvakarja körmével kopasz fejét. Megáll lélekzeni, figyelmesen nézi a mezőn do'gozó embereket, aztán csoszogva továbbmegy. Miután áthaladt a tisztáson és a nyírfaligeten, észrevette, amint Jáska Csuhlyáv szántóföldjük végét szántja.

„Még két barázda és aztán kész" — gondolja Kátáj és odakiált: — Segítsen az Isten, Jáska!

— De csak a barázdába jőjjön! És cipő nélkül! Ez lenne segítség.

— Micsoda? Hogyan? — Kátáj értelmetlenül magasraemelte fejét. — Mi?

— A barázdába, mondom, — kiáltott Jáska. — Jőjjön az Isten egyszer a barázdába. Akkor egy kicsit kipihenhetem magam a bokrok alatt. Különben könnyű segíteni — az égből.

Kátáj legyintett kezével és gondolta:

„Milyen is lett a nép. Mindenkivel összevesznek. Veszekednek az Istennel, veszekednek az idős emberekkel."

— Mit csinál a kopasz fejed, nagyapó? Azt mondják, hogy a folyónál megint jó aratást jövendöltél, mi?

Kátáj nem vette észre a gúnyt, Jáskához lépett.

— Igen, a fejem — és tenyerével tar fejére ütött — tudja, miről van szó...

— De látod, erősen fúj a szél, a földön megvastagodott a kemény kéreg és nézd mekkora a por. Hogy van hát a te kopaszságod? Ugy látszik, néha téged is félrevezet.

— Ez, látod, kedves, még fiatal vagy, nehéz neked mindent megmagyarázni. Hogy lehet ezt neked csak egyszerűen megmondani? Az ember élete előre meg van határozva, az egyiknek itt, a másiknak ott. De mindenkinek meg van a maga útja. A könyvben, az égben, minden előre meg van írva.

— Mivel írnak ebbe a könyvbe? Egyszerűen ceruzával, vagy tintával?

— Mivel? Ezt már csak az Isten tudja.

— Ugy, ugy, De látod, nálunk a szovjetben, ha Mánáfához mész, valamiféle írás kell, tintával kell írnod. Ceruzával nem veszik el.

Jáska oldala meggörbült a visszatartott kacagástól. Kátáj azonban ráncolta magas, viaszkos homlokát.

— Na, meg van írva tehát. — Kátáj hallgatott egy darabig.

— Minden a viszálytól jön. A nép viszálykodik. Ezért a büntetés is.

— Hogyan gondolod? — nevetett Jáska. — Hogyan?

— Miattatok ez a büntetés — mutatott ujjával a mezőre — hogy nincs termés... és a banditák is... minden miattatok...

— Ugy, tehát miattunk? Egyetértek veled... De mi, honnan jöttünk, tőletek-e vagy a macskától?

— Mi? Nem értem... Hangosabban.

— Ti hoztatok bennünket a világra, vagy a macska?

— No, persze, hogy mi... nem is a bolha.

— Milyen bűnért küldött bennünket az Isten nektek? Mit vétkeztetek ti mielőttünk? — fordított meg mindent Jáska és csendesen nevetett.

— Igen, ezt... ezt már nem értem.

De Jáska már tele torokból nevetett és a nevetésen keresztül kiáltotta:

— Vagy így — Isten a bűneinkért küldi a szerencsétlenséget és ez egészen rendjén való. Ne vétkeztünk volna. De akkor miért ültök örökké ti a tűkön és úgy féltek, hogyha félre akartok menni, hát egy szurkálót kell magatokkal vinni? Mi?

Kátáj megvakarta öt ujjával a nadrágját és fejét oldalrahajtotta.

— Ezt már nem tudom neked megmondani... ez nem tartozik rám... a bűnért, ez igaz... de ők ezt már hogy...

És anélkül, hogy befejezte volna, mormogva továbbment.

6.

Jáska kifogta a lovat, szürke tarisznyájából ugorkát és egy karéj kenyeret vett elő. A kenyeret darabokra vágta, maga elé helyezte és a korsóból vizet öntött a tálba.

Eltólta magától az ételt, fejét lahajtotta, mint az eltört szárú napraforgó, hatalmas tenyereire támasztotta, könyökét a földbe fúrta és körülnézett.

A Bálbásiha-hegyről hatalmas porfelhőben hajtotta a pásztor a teheneket itatni a forráshoz. A tisztás fölött egyhelyben lebegett egy zsákmányt kereső madár. Jáska hosszasan elnézte a madarat. Fejében nyugtalan gondolatok ébredtek... Ezekben a napokban tért haza a frontról Kirka Zsdárkin. Régebben furcsa egy legény volt: magasranőtt, nehézkes, skroflis és az arca egészen kék. A leányok rá sem akartak nézni és a legények „gi-

lisztának" nevezték. Most katonaköpenyegben, mellén vörös szalaggal és a szalagon a „vörös zászló" rendjellel tért vissza. Mintha meg is nőtt volna Kirka és a hangja menydörög, mint a vas. A sirokojeiakat vakondoknak szidja, Jáskát pedig ökörnek, semmittevőnek, kicsapongónak. Ha ez régebben történt volna, Jáska alaposan ellátta volna a baját ilyen szavakért. De most csak dörmög és a fogait csikorgatja.

A csalánosvölgyi verekedés után Jáska tényleg kitombolta magát. Minden éjszaka bepálinkázott a legényekkel és kiállott egy csapat fiúval az utcára, feltartotta a járókelőket, visszatérni vagy kitérni kényszerítette őket. Tyukokat lopdosott össze, kitépte tollukat és így elengedte őket az utcán. A tyukok ijedtükben ide-oda ugráltak, a legények pedig kacagva tántorogtak utánuk. Egész rövid idővel ezelőtt ellopták Nikita Gurjánov gyümölcsöskertjének a kerítését és bedobták a folyóba. Másnap reggel Nikita megjelent panaszkodni Jegor Sztepánovicsnál.

— Láttad te magad? — kérdezte Jegor Sztepánovics.

— Nem. De az emberek azt mondják, ő vitte el tegnap. Egy egészen új kerítés...

— Tudod, hogy akit nem kapnak rajta, nem tolvaj. Fogtad volna meg akkor...

— Ez igaz — helyeselt Nikita — de nézd csak...

— Nézd. Nézzem a magamét és nézzem az idegenét is, erre nem elég a két szemem.

De amikor Nikita elhagyta az udvart, Jegor Sztepánovics elhatározta:

„Meg kell házasítani. Az asszony kiszívja belőle a féktelenkedést."

Evvel a dologgal kerülgette naponként Jáskát. És egyszer, amikor rozst raktak fel együtt őrölni, csendesen mondta:

— Barátaid már készülnek megházasodni, mi? Manapság már házasodnak, mielőtt felszáradt volna a tej a szájukról.

— Én még nem kérdeztem.

— És te, kedvesem, miért vagy az apáddal így? Nincs száz apád, csak egy és nekem is csak egy fiam van. Ketten vagyunk a faluban, akik egymáshoz tartozunk, tartsunk hát össze...

Amikor a szekér már meg volt rakva, Jegor Sztepánovics levett a csűr melletti vadalmafáról egy hernyót és csak mintegy véletlenül odavetette:

— Te is gondoltál már a házasodásra, mi? Nem lesz korán?

— Nem készülök szerzetesnek.

— Nagyon helyes, mire is. A szerzetes olyan, mint az üres

kalász. Csak ringatózik a szélben és nem ér semmit, sem az Istennek, sem az embereknek, így gondolom... Csak azért vannak, hogy az embereket bosszantsák... Kit választottál? — fordult hirtelen Jáskához.

Más körülmények között Jáska valószínűleg alig beszélt volna arról, amire magányos pillanataiban gondolt, de most, hogy észrevette apja ravaszságát, fellángolt benne a düh és le akarta forrázni apját.

— Szteskát... Ognyevéktől.

— U-u-u — dörmögött Jegor Sztepánovics — mindig csak tréfálsz. Én komolyan kérdezlek és te ostobáskodsz.

— Szó sincs tréfáról. Kérdeztél, hát feleltem.

— Vagy elment az eszed — nyujtotta Jegor Sztepánovics a szót — a sok pálinkától.

— Éppen ellenkezőleg.

— Na csak verd ki a fejedből. A mi házunkban olyan ember kell, aki hozzánk illik. — Jegor Sztepánovics legyintett kezével és a keskeny ösvényen a ház felé indult.

7.

A nap forrón süt. Forróságot lélekzik a föld, süti a meztelen lábakat. A Volgán gőzösök és bárkák úsznak és dudálnak. Amikor találkoznak, az emberek fehér házikókból zászlókkal integetnek. És futnak a hullámok, megcsobbannak a zátonyokon.

A Volga magas partján, mint valami óriási öklön, a szövetkezetbeliek déli pihenőt tartanak. Nyápic kis nyírfák alatt alszanak, összevissza hevernek, időnként felnyögnek, horkolnak és szitkozódnak álmukban.

A többiektől külön, egy nyírfa alatt, csiga módjára összehúzódva fekszik Szteska. Feje alatt fűvel kitömött zsák... De Szteska nem alszik... feje nem hanyatlik alá... A Volgát nézi, a szteppe messzi kékségét, a gőzhajókat és gondolja:

„Szombat van, holnap vasárnap... Pünkösd... Holnap lemennek a leányok a völgybe teát inni a legényekkel... Ott látni fogom őt... Oda talán eljön... Fenyőtobozokat megyek szedni egyedül és magammal hívom... Talán jön?

Elgondolkozott és lehunyta szemeit.

Egy nyugtalanította Szteskát (ha ez nem lett volna, talán tovább lett volna türelme, hogy ne lássa Jáskát) — a hír:

„Jáska nem jön táncolni, mert Zinkát készül feleségül venni.

És folynak az előkészületek. És az apja ezért tartja vissza mindentől."

Ez a gondolat most nem hagyta nyugton.

„Igaz lenne, Zinkát venné el helyette? Zinkát egy egész életre?"

Holnap pünkösd lesz. Szteska elhatározta, hogy holnap okvetlenül látni fogja.

„Ha csak azért is, hogy megkérdezze, igaz-e, amit az emberek beszélnek? De oda fog állni Peka Kátájev is... Na, majd a leányokhoz fogom őt...

És gondolkozott Szteska, hogyan legyen úrrá szenvedésén és hogyan mondja el Jáskának, milyen forró remegés fogja el, ha meglátja, anélkül, hogy sértés érhetné.

— Aludj Szteska, aludj... kíméld magad — szólt Ognyev és felállt. — Aludj csak... én odaülök a dombra... ha valami történik, csak kiálts...

Sztepán Ognyev sem tudott aludni. Mint nehéz göröngyök forogtak fejében a gondolatok... Nem értette Ognyev, hogy mi történik.

„A dolog még csak a kezdetén van. Még csak a kezdetén állnak — csak földet kaptak, elgazosodva és tele vörös kövekkel... De a liszt — igen, még szem sincsen hozzá. De a tagok váltakoznak, mint a pásztor Jegorka lábán a bocskor. Elmulik a hét — és új bocskor. És így van nálunk is. Mityka Szpirin elment, Garaszjka is. Jönnek, lógatják az orrukat és elmennek... És mindenütt a vasfejű... de titokban. Hátulról harap, nem szól egy szót sem.

Ognyev tudta, hogy Petyka Kudjárov a Volgán túl szénát kaszál Jegor Sztepánovicsnak, aki azért felszántja szántóföldjét... Garaszjka pedig Márkel Bükovnál dolgozik. „Mindegyiket Jegor Sztepánovics zavarta meg... egyenkint csalogatja el őket, mint az éhes kutyákat."

— Tudod Sztepa, az emberi kezek mindent meg tudnak csinálni — mondta ma reggel Dávidka, összeszorítva vékony ajkait. — Csak a nehezén essünk túl... majd menni fog. Csak meg kell mutassuk, mik vagyunk...

Ezek a szavak felvidították Ognyevet. Örült annak is, hogy Nikoláj Pirjákin is erősen bedolgozta magát. Mikor felvette a szövetkezetbe, még azt gondolta:

„Ez csak egy olyan leszakadt kutyafarok. Csak szórakozásból csinálja, aztán szalad vissza Moszkvába."

De nem... erősen megragadt.

— Igen — nyög Ognyev, lábával kis kavicsokat rugva le a Volga meredek partján — így hajítanak le téged is, lezuhansz a fenékre és véged van. — De mindjárt hozzáfűzte: — erősebben kell állni a lábadon, nem szabad az emberek lába alá kerülni, hogy le ne dobjanak, alá ne zuhanj.

Kifeszítette száraz mellét, megvakargatta szakállát és végignézett a szteppén, az Irgiz partján szétszórt falvakon.

— Oda kell ütni, még pedig teljes erővel — tört ki belőle hirtelen.

Hátulról csendes lépteket lehetett hallani és egy bot kopogását a mészkövön. Ognyev megfordult. Két vagy három lépésnyire tőle Jegor Sztepánovics állott..

— Hallgatom — szólt — és mondom magamban: ki lehet az „oda kell ütni"... Kit kell ütni? És nézek, hát te vagy. Éppen most látom — és kinyujtotta a botját — ott azokról a rétekről már mindent behordtak. Hogyan áll a te réted? Mi?... Nálam...

Ognyev hallgatott.

Na mi az Sztepa — közeledett nevetve Jegor Sztepánovics. — Be akarod tán a Volgát is a szövetkezetbe venni? Azon gondolkozol?

— Mit nevetsz?

— Egyáltalában nem nevetek — válaszolt Csuhlyáv rekedt, kedveskedő hangon — de már régen mondom neked: hagyd az egészet. Hagyd ezt — csak tönkre mész. Az előbb éppen néztem, mi lesz ebből nektek télire?

— Na majd meglátjuk, kinek fog folyni a nyála.

— Hagyd az egészet, te keményfejű — dobta oda neki Csuhlyáv — fogtok ti még ettől a kommunától vakarózni. Kátrányban fog megfürdetni téged a társaság, — fűzte hozzá nevetve, hogy megtalálja a megfelelő szavakat.

Na, elvtársak, fel! — kiáltott Ognyev a nyírfaligethez menve. — Felállni! Itt az ideje dolgozni, mindjárt estè lesz.

Lustán, kelletlenül, nyujtózkodva álltak fel a szövetkezetbeliek, zörögtek az ásókkal és kis ekékkel és megindultak Bruszki felé.

Fúj a szél és hőséget lélekzik a föld.

A Bruszkin, közel a Volgához, valamivel távolabb a községi földnél, dolgoznak a szövetkezetbeliek. Szántanak, tehenek vagy saját maguk húzzák az ekéket.

Elől Ognyev, Pánov és Szteska húznak egy magukkészítette ekét. Az eke mögött vékony, keskeny csíkban húzódik a felhasí-

tott bozontos fű. Mögöttük barna tehenével Nikoláj szánt, magasan felverve a port bocskorával.

A barna tehén lassan ballag. Fejét lelógatja oldalra, tépi a füvet és panaszosan bőg, mintha elvesztette volna borját.

— Elég legyen már! — kiáltott rá Nikoláj. — Sohasem leszel tele. — És azt gondolja: „Micsoda gödörbe estünk bele? Csak kínozzuk magunkat és kínozzuk az állatot. És mire jutunk? Ha már egyszer szerencsésen feltúrtuk is, újból és újból kell szántani — egy szenvedés."

És még valami: Nikolájnál kifogyott a liszt. Mikor eljött hazulról, Kátja utána kiáltott:

— Nincs több liszt!

Ezért ráordított Kátjára. Dehát tehet arról Kátja, hogy nincs több liszt? Most sajnálja feleségét.

Leánykorában Kátja erős és gömbölyű volt, akár az ágyúgolyó. De hároméves együttélésük után szürke és hervadt lett, sovány vállai kiállanak.

Évről évre várta Nikoláj, hogy magához jön felesége és nevetve fog neki valamit mondani. Bízott ebben és gyakran mondogatta:

— Mikor fogsz már másképp kinézni? Olyan vagy, mint egy madárijesztő. Hízzál meg,

— Nem tehetek róla — hajtotta le fejét Kátja — én... igen...

— Micsoda „igen" — dühösködött Nikoláj. — Nézd mások...

— Másoknak jobb dolguk van.

Ezen Nikoláj feldühösödött, káromkodott, felesége csendesen sírt.

És gyakran előfordult, hogy mikor így ellátta baját és elment hazulról, haragja elpárolgott és sajnálta feleségét.

„Hazamegyek és kedves leszek hozzá — gondolta ilyenkor — azt mondom majd neki: ne haragudj, nem tehetek róla."

És nagyon sajnálta Kátját, nagyon.

— Kolja — kiáltott Ognyev — merre tartsz?

Nikoláj felrezzent gondolataiból.

A barna tehén egyenesen a nyírfabokrok felé vette útját, mögötte ferdén kettős ékalakban húzódott a barázda.

— Á! Gazember! — szidta Nikoláj a tehenet. — Hová visz az ördög? — Mindig csak falni akarsz, te ördög.

És sovány lábait emelgetve ismét panaszos bőgéssel haladt a barázdában a barna tehén.

A hármasfogat kétszer fordult meg. A vállak sebesek voltak a kötelektől.

— Nem baj — vigasztalta fogatát Nikoláj, de fogait összeharapta a fájdalomtól. — Minden jó dolog munkába kerül. És mi jót akarunk — hát tűrnünk kell.

A többiek hallgattak. Hallgatagon húzták az ekét, fejüket a nap felé forgatták. Ez a portól pirosan hanyatlott a hársfaliget mögé... A liget mögött húzódott a völgymélyedés. A völgymélyedésben sűrű mogyoró és bogyósgyümölcsű bokrok nőttek, leveleiket csipkeként kiterjesztve.

— Kirka Zsdárkin — mondta váratlanul Dávidka és ujjával megérintette Ognyev vállát.

Az úton Kirka közeledett. Lábait nehezen emelgette, mintha vállain egy mázsa lisztet cipelne. Egyik nadrágszára fel volt tűrve és kilátszott szőrös lábikrája. A másik lelógott meztelen lábára. A feltűrt nadrágszárról és sárral bespriccelt arcáról látni lehetett, hogy nemrégen valami iszapos helyen lehetett dolga.

Mikor elérte a szövetkezetbelieket, gyorsan letűrte a nadrágszárát és Szteska feje fölött elnézve, meghajolt.

— Ezt kellene nekünk bevonni — súgta Dávidka tekintetével a távolodó Kirka széles hátát követve. Elragadtatásában csuklott. — Egy ló ez, nem ember. Nem, ne hívd vissza — mondta gyorsan, amint észrevette, hogy Sztepán utána akar kiáltani. — Eredj utána és beszélj vele egyedül, csald hozzánk.

— Szántani kell, látod.

— Szántani! Itt az este már! Magunk is bevégezzük. Ugy-e Szteska?

Szteska elfordult Kirka felől és beleegyezőleg bólintott fejével..

— Na látod, mi ketten is erősek vagyunk, mint a lovak... Csak eriggy.

8.

Sztepán Ognyev a szérűk mögött érte utól Kirkát. Előbb a frontról beszélt. A fronton — mindketten, mint vörös parancsnokok — résztvettek Perekovnál a fehérek elleni offenzívában és gyakran találkoztak. Mindjárt felelevenítették emlékeiket a frontbeli közös barátaikról.

— Na és most mit szándékozol csinálni? — vetette fel Ognyev a kérdést.

— Mit? — nevetett Kirka szélesen. — Az egész gazdaságomat tönkretették. Mindent újból fel kell építeni. Igen, aztán a Tehénsziget mellett egy sarokban kaptam egy deszjatin mocsaras földet. Gyümölcsöskertet akarok belőle csinálni.

És mindjárt elbeszélte Kirka, hogy amikor a Varsó elleni offenzíva után Németországban internálták, látott ott egy gazdát, aki három deszjatin földön ötszörannyit termelt, mint bárki Sirokojében. Ugyanavval a lelkesedéssel beszélt erről a gazdáról, mint a Perekov melletti hősies harcról. Aztán miután észrevette, hogy Ognyev görbén mosolyog, félbeszakította elbeszélését és egyszerűen mondta:

— Ezen a félreeső darab földön avval akarok hasznára lenni az államnak, hogy megmutatom a parasztoknak: mennyit tud hozni a föld.

— Világos — mondta Ognyev — világos, hogy mit akarsz.

A hangon, amelyen mondta, észrevette Kirka, hogy Ognyev nem helyesli tervét és nem hisz szándékában.

— Azt hiszed Sztepa apó, hogy harácsolni akarok? Ne hidd. Én az egyéni belterjes gazdaságon keresztül a kommunizmushoz akarok jutni.

És kezdte Ognyevet meggyőzni arról, hogy őszintén arra törekszik, hogy a parasztot a pazarlásról és a föld helytelen használatáról leszoktassa.

— A mi parasztunk megszokta — mondta — hogy úgy fejje a földet, mint a tehenet. Évről évre feji, de nem eteti.

Lementek a Csalánosvölgybe, áthaladtak a Tehénszigeten és megérkeztek a mocsárhoz.

A mocsár mellett, ahol korábban egy nyírfaliget volt, fatuskók meredtek ki a földből. Oldalt néhány kiírtott tuskó meresztette levegőbe a gyökereit.

— Ezt az ötöt két hét alatt ástam ki — mondta örömmel Kirka.

Ognyev megvakarta a füle mögött és sóhajtott:

— Tudod mit Kirill?... Nem, hagyd, hogy végigmondjam... Ismerlek téged jól. Természetesen nem gondolsz arra, hogy most nekiláss harácsolni. Ezt máshol is megtehetted volna és itt különben sem menne.

Kirka ledörzsölte az arcára száradt sárcsomókat és értetlenül nézett Ognyevre.

— Én azt gondolom — folytatta Ognyev — hogyha örömet

akarunk a munkánkkal szerezni, akkor a kormányunkkal és a párttal kéz a kézben kell dolgoznunk. Itt nem lesz neked örömed. Mit nézel úgy rám? Igen, itt nem lesz örömed, Kirill, mert amit te akarsz csinálni, azt már csinálták és csinálják. De mi azért harcoltunk, hogy olyat csinálhassunk, ami még nem volt. Nézd például Miguncsik kereskedőt. Ez érti az üzletet, jobban, mint a mi fogyasztási szövetkezetünk, de mi mégis a szövetkezetért vagyunk és nem Miguncsikért. És nekem úgy látszik, te a földeden egy Miguncsik akarsz lenni.

— Mit fecsegsz? Nem is gondolok rá.

— Nem gondolsz rá? Gyakran előfordul, hogy az ember egyet gondol és más jön ki belőle. Plakuscsev például bennünket akart elintézni és az ő szakállát tépte ki Karaszjuk. Néha előfordul így is.

Kirka hangosan felnevetett. A nevetés dühbehozta Ognyevet és épp úgy össze akarta Kirkát szidni, ahogyan hajdan a szökevényeket szidta, de visszatartotta magát és más hangon kezdte:

— Hamarosan meg fogod bánni és meggondolod. Mialatt te itt a mocsárban ülsz, tuskókat irtasz és gazdagodsz, mi messze eltávolodunk tőled és te nem az az ember vagy, akinek csak a gazdagságban van az öröme. Nem vagy egy letört ág. És ha látni fogod, hogy elkülönítetted sajátmagad, kész a szerencsétlenség.. Egy fatuskón, nem pedig lovon indulsz a harcba. Honnan veszed azt, hogy az államunk azt akarja, hogy te, én és a hozzánkhasonlók külön-külön tuskókat irtsunk?

— Én pedig azt gondolom — szakította félbe elhalványulva Kirka — hogy te magad fogod hamarosan meggondolni... Látod valamennyien megszöknek tőled...

— A frontról is sokan megszöktek... és mégis győztünk. Egyesek megszöknek, mások pedig jönnek.

— Jönnek, csak arra várjál — vetette oda Kirka, lehajolt és emelőrúdját egy nyírfatuskó alá helyezte.

Ognyevnek úgy tűnt fel, mintha Kirka és az emelőrud között valami hasonlóság lenne, de hogy mi, azt nem tudta kitalálni. Felment a meredélyen és gondolta: ,

„Milyen erősen benne ül még a paraszt."

Amint befordult a Görbe utcába, látta, amint Jegor Sztepánovics Csuhlyáv a szemetet seperte udvarán. Sietni kezdett.

— Mi, a németnél voltál? — kiáltott oda neki Csuhlyáv és nevetve ráncolta az arcát. — Mindent német mintára akar csinálni.

Ognyev nem válaszolt.

„Mi a különbség eközött a vakondok és Kirka között?... — gondolta, miközben tovább ment. — Lehet, hogy Kirkának is igaza van — és egy pillanatra kétség fészkelte be magát nála. — Lehet, hogy tényleg úgy van és én a hamis istrángot húzom."

Néhány nappal ezelőtt a párt kerületi vezetősége meghívta és javasolta neki, hogy vegye át a kerületi szovjet földosztályának a vezetését. Ő határozottan elutasította. Talán még sem kellett volna? Ferde kunyhójára pillantott és egy tiszta városi lakást képzelt maga elé, egy zöld posztóval bevont íróasztalt a földosztályon és Sztaskát városi ruhában... Aztán felmerült előtte Sirokoje pupos kunyhóival, elcsigázott parasztjaival, akik minden pillanatban készek voltak egymás torkának esni egy darab kenyérért... Hangosan felnevetett és átlépte kapuja küszöbét.

9.

Holnap pünkösd lesz. Jegor Sztepánovics első volt a faluban, aki udvaráról az utcára söpörte a szemetet, háza körül kis zöld nyírfaágakat szúrt a földbe, tiszta, sárga homokot szórt rájuk és leült a vörös kőre.

— Ezek a kutyák — szitkozódott Slenka, befordulva a mellékutcáról.

— Mi a bajod?

— Micsoda? Fedunov hivatott az adó miatt...

— Micsoda adó miatt?

— Na, menjek az erdőbe fát vágni, az iskolának... na, mondom, miattam akár sohase fűtsenek... Köpök rá... „Te — mondta erre ő — közösségben élsz, hát teljesíteni kell kötelességeidet..." Élsz? Kimegyek az erdőbe, földkunyhót építek magamnak és ott fogok élni... „Ott is — mondta — meg fogunk találni..." Hát mit szóljon az ember?!

— Mire az erdőbe menni? Itt kell berendezned az életedet.

— Rendezem, de nincs mit falni.

— N-u-u-u — csodálkozott csakúgy mellékesen Jegor Sztepánovics és felállot a kőről.

— Jegor Sztepánovics, hallgass csak ide... nincs két pudocskád...? Mi? Megadom... aratás után...

— Oh! — Jegor Sztepánovics hirtelen kezét a hasára tette. — Az ördög... egy szerencsétlenség ez a has... Te kutya! — Ugrott egyet és kis léptekkel kezdett járkálni az udvarban fel

és alá. De hirtelen más gondolat jutott eszébe: „Talán jó lenne mégis adni neki? Mint egy kutya fog szolgálni, ha csak egy darabkát adok neki. Mi lenne?" — Kinyujtózkodott és odakiáltotta: — Várj csak egy kicsit. Megyek és megkönnyebbülök. Rettenetesen fáj a hasam.

Egy darabig a kapu mögött állott, majd ismét előjött.

— Igen, nálam is a vége felé jár már a liszt... de mit csináljak, ha ilyen szerencsétlenségben vagy... meg kell osztanunk... Gyere csak be... De vigyázz, csendesen... Különben azt gondolják, hogy nálam garmadával áll a liszt... Gyere hát.

Jegor Sztepánovics ujjával megbökte Slenkát és kinézett az az utcára.

Az utcán porfelhők emelkedtek. A sirokojeiak udvarukról a szemetet az utcára seperték, nyírfaágat dugdostak a kunyhók köré és tiszta sárga homokot szórtak rá.

Sztepán Ognyev udvara mellett egy kétfogatú szekérrel Jáska hajtott el. A szekérből mosolyogva Szteska ugrott le. Vastag hajfonata egyik oldalról a másikra himbálózott.

— Holnap eljövök érted, ha akarod! — kiáltott le neki Jáska és ostorát megpattintotta a lovak fölött.

Jegor Sztepánovics levette sapkáját, majd ismét visszatette és a kapuba állt. Bal szemöldöke rángatózott, mint valami döglött hal farka, maga elé terjesztette kezeit, mintha egy medve akarta volna átölelni és odakiáltotta Jáskának:

— Na, a lovakat magam is bevezetem!... Te pedig eriggy!... — gyorsan kinyitotta a kaput — eriggy és ne kerülj a szemem elé.

— Hova? — csodálkozott Jáska.

— Ognyevhez — sziszegte Jegor Sztepánovics — Ognyevhez! Az illik hozzád... na, eriggy!

A lovak gyorsan befutottak az udvarra és nagy kortyokban nyelték a vödörből a vizet.

— Szállj le, szállj e!

— Csak nézd — mutatott Jáska kezével a vizesvödörre — tönkremennek a lovak.

Jegor Sztepánovics bezárta a kaput és dühösen rántotta el a lovakat a vizesvödörtől.

— Tudom — kiáltotta — tudom olyan jól mint te. Eriggy, mondom és ne lássalak többé... Utálatos vagy, utálatos — sikította.

Jáska először tanácstalanul állott, majd maga is csodálkozott, hogy egyáltalában nem fél az apjától.

— Mint a cirkuszban — csupa nevetség.

— Jáska — ordított Jegor Sztepánovics reszkető hangon és száraz kezével a szekér kerekére ütött.

Jáska az arcába nézett.

— Nem ettél véletlenül valami ártalmasat?

— Jáska!

Jegor Sztepánovics gyorsan előhúzta az ostort a szekér alól és mielőtt Slenka egyet pislogliatott volna szemével, a bőrostor a levegőbe vágott és fütyülve zúgott le Jáska hátán. Jáska leugrott a szekérről és egy kővel a kezében Jegor Sztepánovicsra vetette magát. Slenka látta, amint az udvaron henteregtek és hallotta Jegor Sztepánovics átható kiáltását. A kiáltástól a lovak megijedtek és a színhez szaladtak. Az utcáról az emberek beözönlöttek az udvarba. Slenka kinyujtotta kezeit és úgy kiáltotta:

— Eriggyetek! Eriggyetek!

— Jáska-a-a! Engedj el! — kiáltozott szakadozottan Jegor Sztepánovics — megfojtasz!

Jáska felugrott, megrázta magát és megmerevedett. A félginyitott kapun keresztül Szteska nézett rá az utcáról, a kapu előtt a sorokojeiak tolongtak és kapaszkodtak fel a kerítésre. És valaki már fel is kiáltott:

— Gyorsan! Megfojtják Csuhlyávot!

NEGYEDIK LÁNCSZEM

1.

Ezen az éjszakán Jáska nem aludt otthon. Azt mondják hogy egészen a reggeli szürkületig Szteskával együtt ült Ognyev udvarán. Pünkösd reggelén maga Jegor Sztepánovics is látta, amint egy csapat leány és fiú között Jáska a völgybe ment.

— Mennyi bánatot kell manapság megérni, — mondta Slenka — jobb nem is beszélni róla. Az anyja az ablaknál halálra búsulja magát és ő nem is törődik vele Minthogyha egy idegen szülte volna.

— Magad dolgával törődj! — vágta el a szót Jegor Sztepánovics és bement a házba.

Klunja, az anyja, — sovány és hosszú, mint valami kútostor — könnyek nélkül sírt, néha elnyujtottan nyögött, kiáltozott, mialatt Jegor Sztepánovics szipákolt és egyik sarokból a másikba szaladgált.

— Hagy abba — ripakodott néha a feleségére. — Mit húzod vég nélkül a fonalat? Ne pityeregj, mondom, ne pityeregj!

A napok lustán vonszolták magukat és egyenlő durva csomókban halmozódtak fel.

Jegor Sztepánovics a szérűbe huzódott, a fatuskóra ült és vájkált gondolataiban, mint a tyuk a száraz szemétben. Üres szemét... értelmetlen... A fő, hogy a faluban most se hossza se vége a szégyennek. Egyetlen fiú, még nőtlen és elszökik hazulról.

— De hogy!... A fickó! Az apa egész életén át pazarolta erejét, hogy legyen miből élned. És te saját apádnak szándékosan az orra alá dörgölöd: „Nézd csak, erre lődörgök az udvar körül, de még csak be se nézek... Mégha vért izzadsz is, akkor is mellette megyek el.“

Néha éjszakánként leszállt hálópriccséről, arcát az ablakhoz szorította és órákon át nézett ki az utca sötétjébe és leste, hogy vajjon nem csikorog-e a kapu kilincse és nem hallja-e Jáska jólismert hangját...

„Eh, — nyögött. — Mire való ez? Miért?...

Es lassanként, mint amikor egy folyócska áradás után visszatér medrébe, eltűnt a haragja és sajnálkozás lépett helyébe. Klunjának nem szólt semmit sajnálkozásáról, de magában állandóan ismételgette:

— Kár... Egy darab szakadt ki belőlem. Ha idegen volna... de az én vérem...

Hívta Slenkát és súgta neki:

— Menj, kedvesem, tudd meg merre jár.

— Mi van itt megtudni? Evvel a most érkezett szemüveges emberrel jár össze-vissza... csavarognak az utcákon, mint az uratlan kutyák. Éjszaka pedig Szteskánál van.

Jegor Sztepánovics könnyeit visszatartva bement a házba, behúzódott hálópriccsére, mint a svábbogár hasadékába. Sokáig feküdt így, forgolódott, krákogott, majd ismét leszállt, lassan felöltözött és kiment a sötét éjszakába.

2.

Megjelent Sirokojéban egy hosszú, lelógó ajkú szemüveges ember, nagy katonacsizmában. Sapkája mélyen szemébe volt húzva, úgyhogy puha sapkaellenzője szemüvegének csillogó kereteit érintette. Kora reggeltől késő estig az utcákon kóborgott, rámosolygott minden szembejövőre és mindenkivel úgy beszélt, mintha már régóta ismernék egymást és a kérdésre pedig:

— Honnan való. vagy?

mindíg ugyanazt válaszolta:

— Messziről. Na, hát hogyan éltek?

— Hogyan élünk? Hát megvagyunk, — felelték neki. — Másképp, mint régen.

Rövid ittartózkodása alatt megtudta, hogy a falu két részre van osztva: a szakadékon túliakra és a görbeutcaiakra. Az elsők között Záhár Kátájev, az utóbbiaknál Ilja Plakuscsev viszi a szerepet.

Néha állva maradt Slenka kunyhója előtt, vagy az Áláj folyó mentén járkált és órákon át elnézte, amint Kirka Zsdárkin egyedül, izzadva irtotta a fatuskókat. Egyszer meg is szólította.

De Kirka valami okrál fogva idegenséget érzett a szemüveges emberben és igyekezett őt lehetőleg gyorsan lerázni. A szemüveges ember pedig ezt írta kis sárga noteszébe.

„Kirka Zsdárkin érdekes alak. A fronton hős volt, nemrég tért vissza a faluba és itt is hős akar a földjén lenni. A vörös hadsereg erős harcosokat ad a falunak."

Néhány nappal pünkösd előtt Sztepán Ognyevvel, Fedunovval, Nikoláj Pirjákinnal és Dávidka Pánovval átmentek a Csalánosvölgyön és eltűntek Záhár Kátájev házában. Ezen az éjszakán Záhár ablakaiban reggeli szürkületig világosság látszott és emberi árnyak mozogtak. Ez egészen felkavarta a sirokojeiakat és mindenki találgatni kezdte, hogy ki lehet a szemüveges ember. Azok pedig, akik ezen az éjszakán Záhárnál voltak, arra a kérdésre: ki ez a szemüveges? — makacsul hallgattak, vagy tréfával ütötték el a kérdést::

— Majd meglátjátok. Majd ő maga megmondja.

— Tehát ezekkel járkál... ezekkel a jacsejkaemberekkel — döntötte el Jegor Sztepánovics és a száraz földön filccsizmáival halkan Fedunov udvarához osont.

Fedunovnál már sötétség volt és csend. Csak a színből lehetett néha egy tyuk torokhangú kiáltását hallani.

„Pipje van a tyuknak — gondolta Jegor Sztepánovics. — És a házban mindenki alszik. Nincs itt... Talán Sztepán Ognyevnél.

Befordult a mellékutcába és a kenderföldeken keresztül hátulról akart Ognyev udvarához jutni. De a kanyarulatnál emberi hangokat hallott a kerítés felől. Ez felbosszantotta.

„Még meglátnak... Nem köthetem be a szemüket."

Gyors léptekkel visszaszaladt. A kerítés felől egy jólismert fiatalos mély hang hallatszott. Jegor Sztepánovics hallgatózott, nyakát előrenyujtotta, mint ló az itatásnál és megerőltetve nézett a sötétségbe. Nem messze tőle Jáska támaszkodott a kerítéshez és Szteska símult hozzá szorosan.

— Nem... ne is gondolj rá — suttogta és csendesen felnevetett. — Nem fogad be engem a te öreged. Még a küszöbre sem enged.

— Tudod milyen most a törvény — dörmögött a mély hang. — Most nem csinálhat nekünk ostobaságokat.

Csuhlyávnak elakadt a lélekzete, mintha valaki a bordái alatt egy kenderkötéllel összeszorította volna mellét. Majd ismét magához jött, kiáltani, fenyegetőzni akart, de csak rikácsolni tudta:

— Jáska, te kutya!

A kerítésnél elnémult a nevetés. Jegor Sztepánovics dühös sziszegése előzte a fiatal hangokat... Két árnyék tűnt el a sötétségben, lábaikkal a földet súrolva, mint amikor nagyanyó kezeivel végigsimítja a frissensütött kalácsot. Jegor Sztepánovics ingadozott, kezeit lóbálva erővel lökte magát háza felé. Átment az utcán, bement a házba, egész éjszaka hálópriccsén feküdt és reszkető lábait simogatva, nyögött.

Reggel két lovat fogott be és a szántóföldjéhez hajtott, miközben mormogta:

— Meglátjuk, te kutya, hogy fogsz énekelni... Majd megmutatom én neked... csak várj... Majd jövök én... Te elmentél — majd jön más. Ilja Maximoviccsal fogunk majd össze. Ilja, Isten segítségével, lábra áll... Akkor majd meglátjuk.

3.

Ilja Maximovics makacsul lerázta magáról a betegséget. Igaz, hogy kelések jöttek elő egész testén. Sorban ugráltak nyakáról hátára, lábára és mákfejnagyságú csomókká érlelődtek.

— Ez már semmi — ezek a kelések — mondta. — Ettől nem nyujtja ki az ember a lábát. Csak a belek legyenek rendben. Előbb egészen kiszáradtak, de most már jobban megy.

Ma reggel teljesen jól érezte magát. Elsőnek kelt fel az egész házban ágyából, kiment a szérűbe és leült egy korhadt égerfatörzsre a lyukacsos gabonaszárító mellett. Az égerfa kórházszagot árasztott magából. A sarokban, a szárító mellett, elhullatott szalma és egy halom szürkéskék rozs volt. Egy csapat galamb keresgélt a polyvában.

Ilja Maximovics is érdeklődött a szemüveges ember iránt.

„Azt mondják, mindenhova bedugja az orrát, jegyez valamit. De mit?"

Karaszjukra és a listára gondolt, szíve hevesebben vert.

„Á dehogy — nyugtatta meg magát — semmi az egész... ki tudná ezt bebizonyítani?... Karaszjuk Peselkinnek is kitörte a nyakát. Kár is erre gondolni... csak jól szedjem össze magam, erősen lábra állni és majd másképp csinálom."

Felállt és nézte a rozoga gabonaszárítót.

— Hogy tönkretettek, amikor nem volt itt a gazda — mondta mosolyogva — de most galambom egészségesek akarunk lenni.

Slenka közeledett a kerítéshez. Plakuscsev betegsége alatt egy ösvényt taposott ki a szérűjén. Megfogódzkodott a tölgyfakarókban és mereven, csodálkozva bámult.

A szérűn Ilja Maximovics tépegette az elrothadt szalmát a gabonaszárítóból és a korhadt keresztfákat a szérű padlására dobálta. Háziszőttes inge alatt lapockái evezőként mozogtak. Gőzölgött, mint valami ló gyors futás után. Slenka egészen összehúzódott és körülnézett. Hogy beérjen a faluba, most mehetett vissza egy félversztnyit, aztán a barázda hosszában ki az országútra, vagy pedig a kender- és a gabonaföldeken keresztül. Sem az egyik, sem a másik lehetőség nem nagyon csalogatta Slenkát... Egy darabig határozatlanul állt, majd kinyujtotta magát, mint valami szétvágott giliszta.

— Hogyan szolgál becses egészséged, Ilja Maximovics? Már régen nem láttalak. Most láttam, hogy a szérűn vagy, gondoltam, már csak erre jövök... Valami fickó itt egy ösvényt taposott ki nálad...

Ilja Maximovics felegyenesedett és mosolygott.

— Jó egészséget, Vászja! Mássz be csak hozzám. Ha már egyszer ki van taposva, ne keressük, ki csinálta.

— Nézd, a hitványak, hogy elrontották a kerítést — mormogta dühösen Slenka, átmászott a kerítésen, kissé megrázta a cöveket, hogy a kerítés recsegett. — Felbíztattak valakit.

Ilja Maximovics letörölte kezét ingébe és odanyujtotta Slenkának.

— Megviselt a betegség alaposan!

— Látod: egy izzadság vagyok — mutatta Ilja Maximovics nedves hónaljait. — De hál'istennek...

Slenka lekuporodott Plakuscsev mellé és két cigarettát vett elő zsebéből.

— Gyujts rá.

— Nem dohányzom — mosolygott Ilja Maximovics.

— Csak próbáld — nyomta kezébe Slenka a cigarettát. — Hány éve nem láttál már ilyet?

A két cigaretta füstje mint átlátszó fonál ingott a levegőben, megakadt a gabonaszárító falán, a szalmatetőben és szétfoszlott.

— Honnan vetted a cigarettákat?

Slenka egy szunyog után kapott, utána nézett és nyugtalanul mondta:

— Na, ez a... szemüveges adta... tegnap a szovjetben volt és adott egy tucatot.

„Hazudsz — gondolta Ilja Maximovics — na, csak hazudja tovább."

— Te — mondta nekem, — ezt a szemetet — tudod, így nevezi a dohányunkat — ne szívd. Cigarettát szívjál.

— De ki hát ez? Mondd meg, kedvesem.

— Csak neked egyedül... de hallgass — emelte fel figyelmeztetőleg Mánáfa az ujját. — A kormányzóságból jön... nagy ember, az egész kormányzóságot vezeti... De ott megy.

— Á-á-á — szólt mély hangon Ilja Maximovics.

4.

A szemüveges ember (a párt kerületi vezetőségének felelős titkára, vagy másképpen Alekszandr Jákovlevics Zsárkov, volt tanító, illegális pártmunkás) jókor reggel bejárta a sirokojei földeket. Majd letért az útról a szérűk mögötti partmeredély felé.

Áthaladt a köves mélyúton és észrevette Plakuscsevet a szérűjén, a gabonaszárító mellett. Felvidult. Gyorsan átment a közbeeső krumpliföldeken. A kerítés mögött Slenka válla látszott és a gabonaszárító mögül Ilja Maximovics jött vele szembe:

— Jó napot — elakadt — Maxim Iljics — azt hiszem?

— Ilja Maximovics... Jó napot — mondta Plakuscsev mélyet lélegezve, visszatartva reszketését. Eljöttél hozzánk, megnézni, hogyan élünk? Mint a svábbogarak a sötét szegletben.

Talán mert a szélmalmok és a dombos sirokojei földek rossz hangulatot ébresztettek fel Zsárkovban, Plakuscsev szavait kellemeseknek találta, mint a friss szelet. Mégegyszer, anélkül, hogy elereszteste volna, erősen megszorította kezét.

— Hogy vagy Ilja Maximovics? Hallottam, miképp bánt el veled Karaszjuk, kitépte az egész szakálladat.

— Ne beszéljünk a szakállról — ráncolta homlokát Plakuscsev — csak a fej legyen egészséges, akkor semmi baj. Élek valahogy, sem jól, sem rosszul.

— Sajnálod, hogy elvették a szántóföldedet?

— Ki akarsz gúnyolni, hogy ilyet kérdezel?

— Mi jut eszedbe?

Ilja Maximovics hallgatott egy darabig, lábával a korhadt taplót kapargatta, mélyet sóhajtott és elnézett Zsárkov válla fölött.

— Hogy sajnálom-e? Persze, hogy sajnálom. Ha elveszik

az ingedet, te nem sajnálod? Mi? Na látod. De mit lehet csinálni, hiába kúszol a karóra. Ha egyszer a nép a magáét akarta, bele kell egyezni.

Plakuscsev figyelmesen nézett Zsárkovra. Észrevette, hogy Zsárkov hallgat rá és érdeklődik iránta. Kissé hallgatott, majd száraz, eres kezeivel gesztikulálva folytatta:

— Látod, hogy éltünk régebben? Dolgoztunk végkimerülésig. Az uraság, Szutjágin, kibírhatatlan volt. Mindenkinek lenyúzta a bőrét. Nekem erőm is volt és ravasz is voltam. Kiálltam vele. Egyszer küldte értem az emberét. Én már akkor hallottam, hogy pénz kell neki. Külföldön volt a szeretője és az hívta. Szeretője egy század volt neki. El is pazaroltak mindent. Nos, hát küldött értem. Ebben az időben én voltam az előljáró. Na, bekentem cipőmet szépen tiszta kátránnyal, „szagold — mondtam magamban — a mi szagunkat" és mentem hozzá. Mikor beértem az uraságí épületbe, csendesen nevetve megálltam. Annyira büzlöttem, hogy magam is alig bírtam ki. Az uraság kiszaladt, orra elé egy zsebkendőt tartott és úgy kiabálta: „Vaszjka, kergesd el... kergesd el..." Én erre: „Szükséges... én... pénzt hoztam." „Add ide!" — kiáltotta és behúzott szobájába. Bementünk. De én otthon alaposan bevéstem a fejembe: „Tudod hova mész, aki ezreseket elpazarol. Szívós legyél, mert minden százas egy veder véredbe van." „Én tisztelem — mondtem — az uraságot és úgy hiszek benne, akár az Istenben. De hogy ne kellessen felszólítani és ne kellessen büdösíteni a házban... tehát emlékezésképpen... zálogosítsa el nálam a zabtermést. Hiszek én uraságodban, akár Krisztusban — de hogyha tavaszig nincs semmi, akkor én a zabot eladom." Az uraság ágaskodott — heves egy nép volt — és kiabált: „Vaszjka, kergesd el!" De én a pénzt a térdemre tettem és zizegtettem és gondoltam: „Csak ugass! Félsz a szeretődtől, mint a tűztől." Az uraság hirtelen elhallgatott, majd kiáltotta: „Vaszjka, írd meg a szerződést"... Na, másfélezer rubelért ekkor háromezer pud zabot kaptam Szutjágintól és tavasszal pudját rubelével dobtam piacra... és egyszerre másfélezer rubelt tettem zsebre. Igy tudtam meg, milyen könnyen lehet pénzt keresni.

Elhallgatott.

Valahol messze a mocsárban a békák szaggatottan brekegtek.

Egy kakas kukorékolt és a hegy felől egy asszony kiáltott fel erős, csengő hangon.

Plakuscsev felsóhajtott.

— Igen. És látod hova jutottam... Az erőm elhasználódott, nem tudok már erősen fogni. — Zsárkov felé fordult és gyermekes, kedveskedő szemekkel nézett szemébe. — Megérted? Ide-oda hányódtam és az erő elment... És miért? Most és mindig — a földet nem sajnálom, de hogy az évek és az erő olyan értelem nélkül használódtak fel... Ha tizenöt évet törölni lehetne a számlámról. — A cigarettát elszívta, a csutkát összenyomta tenyerében és dühösen félredobta.

— Így nyomtak össze az évek... Ezt sajnálom. Most ha akarnék is menni új útra, erőm nincs hozzá.

Zsárkov megremegett.

— Na, te még jó erőben vagy... Csak — gyorsan megigazította szemüvegét, mintha jobban meg akarná nézni Plakuscsevet — csak mindent át kell gondolni... meg kell szeretni az új életet.

— Átgondolni? Én már, kedvesem, mindent átgondoltam. Látod milyen előírásszerű vagyok. Ha egyszer valaki lopott valamit, megfogják, akkor örökre tolvaj, örökre ragadósak az ujjai... Lehet, pedig, hogy nem is lopott... csak a lopást rá... És én is... Vajjon engem hozzáengednek-e — ismét csendesen felnevetett — nem... még gondolni sem illik.

— Ilja Maximovics, te hiábavalóan... hiábavalóan. — Zsárkov elővette zsebéből noteszét, valamit beleírt és mindjárt Fedunov iránt érdeklődött, érezve, hogy Plakuscsev mind jobban és jobban kezd tetszeni neki.

Plakuscsev ismét sóhajtott, a levegőt fogán keresztül eresztve ki, visszatartotta remegését.

— Hogy milyen? Semilyen. Dolgozik és dolgozik... Hogy is mondjam — sem Isten világossága, sem ördög fűtője. — Nevetett. — Lehet is gondolni — a saját dolga éppen elég neki... Van bár három lélekre való földje, mégis elvesz másoktól. Erős paraszt! Miért ne vegyen! — Zsárkovra nézett és látva, hogy amit mond érdekli, folytatta. — Most tizenhat lélekre való földet szedett össze. Hogy lehet ideje még a szovjetben is? Az öreg — Maxim nagyapó — már kivénült.

— Hogyan, béreli a földet?

— Hogy béreli? Elveszi — és vége... Másképp nem lehet... Hogy lehetne három lélekre való földön lovat is tartani? Ez zabál. — Plakuscsev lábával arrébtólta a rothadt polyvát és üléssel kínálta meg Zsárkovot. Majd újból kezdte: — Egy szegény-

paraszt kellene a szovjetbe. Mint például Kirka Zsdárkin, vagy Slenka.

— Ki az a Slenka?

Plakuscsev nevetett és megrázta fejét.

— Én úgy beszélek veled, mint mindenkivel... Slenka — Piszkunov, nem ismered? A kunyhója a falu szélén áll, majdnem összeomlik.

— Á-á-á-á-á, tudom. Igen rossz gazda.

— Nem, csak szerencsétlen. Csak támaszra van szüksége és menne... Ha elveszik a nadrágodat és úgy engednek az utcára, te is összehúzódol.

„Mi nála vajjon az „ing, nadrág"? De jól beszél." — gondolta Zsárkov, Plakuscsevtől mindjobban elragadtatva.

— Van bár egy lovacskája, de beteg, a szegénység miatt nem tud járni. És aztán nincs ekéje sem, szerszáma, amivel befogjon.

Zsárkov gyorsan és figyelmesen vizsgálta Plakuscsevet. „Értelmesen beszél, de vajjon nem hazudik? Próbára kell tenni."

— És Csuhlyáv? — kérdezte, mereven nézve Plakuscsevre.

— Csuhlyáv? Jegor Sztepánovics? Hogy is mondjam neked? Nézd például, ha egy ember jobbkézzel tanult meg keresztet vetni vagy valami mást — a balkézzel nehezére esik... De különben jófejű paraszt...

5.

Jegor Sztepánovics vígan ment a barázdában. Fütyörészett... A járástól kinyúltak száraz izmai, jóleső reszketés futott végig testén.

— Mi az, kijöttél a mezőre? Meguntad az otthonülést? — kiáltottak oda az úton elhaladó parasztok.

— Vágyódtam. Szántani vágyódtam — felelte. — Merevek voltak a csontjaim, kicsit ki akarom nyujtani őket — és tréfált: — Vigyázz, tengely van a kerekedben.

Egy nótába is belekezdett: „Amikor a katona háborúba ment." Ez csak legritkábban fordult elő nála, csak igen nagy sikerek pillanatában. Most is ilyen sikert érzett: szánt, egyedül szánt! Kezdetben, amikor először hajtotta ki a lovat a mezőre, kezei remegtek az izgatottságtól.

— Talán nem fogok tudni — szántani? Talán elfelejtettem? Hogy megyek akkor vissza a faluba?

De az eke halad... és még hozzá hogy! Ezért énekelt Jegor Sztepánovics és közben gondolta:

„Igy fogunk dolgozni... És idegen emberek nem fognak ellátni... Az idegen emberek el akarnak téged nyelni szőröstől bőröstől. Ha enni akarsz, majd jössz. Hat bőrt fogok majd akkor rólad lehúzni."

Szántott. A sirokojeiak is szántottak. A szántók szürke alakjai meghajoltak, a lovak gőzölögve húzták az ekét és a gyerekek korsókkal szaladtak a forráshoz hideg vizért...

A nap előbújt a Sihán-hegy mögül, a levegő tükröződve remegett a mezőkön... Tompábban hangzottak a szántók kiáltásai, tompábban nyerítettek a csikók és a lovak lustábban húzták az ekét.

Hirtelen valahonnét egy raj bögöly repült elő és tört rá Csuhlyáv lovaira. A lovak felvetették fáradt fejüket és farkukkal csapkodtak, majd állva maradtak a barázdában és kirugtak.

— Iderepültetek. Ki hívott benneteket? — kiáltott Jegor Sztepánovics.

Egy darabig ostorral igyekezett a bögölyöket a lovak hátáról elzavarni, majd levetette a kabátját és avval kezdett csapkodni. A bőgölyök zümmögtek és mint felriasztott méhraj, dühösen vetették magukat a lovakra. A barna kanca kirugott hátsólábával, a felszántott földet Jegor Sztepánovics arcába szórva. Az izzadság ömlött Jegor Sztepánovics sovány testéről, arcá dühös ráncokba húzódott össze.

— Mit csináljak most? Átkozottak... az anyjuk... — káromkodott és állva maradt saját káromkodásától.

— Fogd ki, fogd ki, Jegor Sztepánovics! — kiáltott Csizsik.

— Tarts ebédpihenőt! — szóltak minden oldalról a szántók.

— Most nem szabadulsz meg a bőgölyöktől!

— Csak ha a meleg alábbhagy!

— Jól van — felelt Jegor Sztepánovics és szaladt kifogni a lovakat.

Gyorsan kioldotta a tarka kanca istrángját és kötőféknél fogva a szekérhez vezette. Aztán a barnát hozta. Egy raj kövér bőgöly repült fel zúgva és ellepte a hasát. A barna megremegett. kirugott hátsólábával, két-három ugrással túl volt a beszántott részen, állva maradt a szántatlan földön és legelni kezdett.

„Elszalad az átkozott!" — gondolta Jegor Sztepánovics és kedveskedően kinyujtotta kezét és csalogatta:

— Na, mi lesz, mi lesz, kedvesem. Mindjárt ebédelünk... Vagy jobban izlik a dudva?

A barna horkolt, farkát magasra hányta és repülő sörénynyel vágtatott a völgy irányába, majd hirtelen megfordult és a barázdamentén a kis nyírfaliget melletti rétre futott.

— A boszorkány... a boszorkány... Jáska elkényeztette. Jáska! Nálam nem szaladt volna el... Én...

Anélkül, hogy befejezte volna, a nyírfaliget felé futott. Futott és hallotta, amint minden oldalról (és ez egy kicsit hízelgett is neki) a szántók tanácsokat kiáltanak oda neki:

— Ne ijeszd meg! Ne ijeszd meg, Jegor Sztepánovics!

— Lopózz oda! Mintha nem érte mennél!

— Csak egyszerre! Gyorsan!

— Fogd meg!

— A bokorból! A bokorból! Hogy ne lássa!

— Előlről, Jegor Sztepánovics! Előlről!

Jegor Sztepánovics átugrotta az árkot és kifutott a rétre.

— Na, te, kedvesem, — mormogta és oldalról, mintha drótkerítéshez menne, úgy közeledett a barnához.

A barna hátracsapta füleit, megremegett, félreugrott és a mezőn keresztül elvágtatott Bruszki irányába.

6.

A Bruszkin, rövidre vágott nyírfák mellett Jáska Csuhlyáv és Zsárkov ültek a meredély szélén. A meredély alatt napsütéses bölcsőjében a Volga ringott és nyujtózkodott. A nyírfák mögött a szövetkezetbeliek törték az ugart.

— Na látod — mondta Zsárkov térdein tartott sapkájával játszva — micsoda pazarlók vagyunk mi. Ugy dobáljuk jobbrabalra az időnket... Te például még fiatal vagy, erős és amint hallom, csak úgy élsz a levegőbe.

Zsárkov elhallgatott. A nyírfák zöldjében egy pár izmos, meztelen leány-lábszár villant meg. Egy darabig nézte, amint a bokorban a lábszárak mozogtak, majd eltüntek. Aztán megrezzent a nyírfabokor és valamivel oldalt tőlük, a meredély szélén, Szteska lépett elő. Szél cibálta rövid ruhácskáját és a színehagyott kék mellényke szorosan vette körül a hátát és mellét. Látni lehetett, hogy Szteska már régen kinőtte a mellénykét. Ujja el volt szakadva és meztelenül hagyta válla egy részét.

„Mennyi egészség van ebben a leánykában" — gondolta és

gyönyörködött, hogy milyen gyorsan és ügyesen mossa ki Szteska a levesesüstöt.

— Kié?

— Kicsoda — ébredt fel Jáska gondolataiból.

— Az a leány, ott.

— Á-á-á, Szteska. Sztepán Ognyev leánya.

Zsárkov előtt feltűntek a nagy, kővárosokban élő asszonyok száraz alakjai és elhervadt arcai. Önkéntelenül is saját felségére gondolt. Kicsi volt, hajlott és örökké sietett valahová, papirívekkel hóna alatt. Gondolatai továbbfutottak... ezektől a gondolatoktól felhős lett a szeme.

Fujt egyet és hogy elűzzön minden hasonlatot Jáskához fordult:

— El kell innen menned tanulni, Jáska. Mit nézed itt az eget?

— Bátyuska! — csapta össze a kezeit Szteska — nézzétek csak. Jáska, nézd, az apád.

A barna kanca átugorva az árkot egyenesen Bruszki felé tartott. Mögötte loholt, izzadságtól ellepve, kapcáit a vállára vetve, Jegor Sztepánovics.

Jáska a barna elé szaladt.

— Állj, állj! — kiáltott Ognyev. — Állj, Jáska, várj! Lássuk, hogy fogja meg apád a lovát.

— Na, Jegor Sztepánovics — kiáltott Nikoláj Pirjákin — szakértő vagy ebben a dologban... engem tudtál hibáztatni...

— Mit állsz ott összetett kezekkel — kiáltott Jegor Sztepánovics Jáskára. Vagy talán idegen ló ez? Fogd hát meg!

— Fogd te meg! Nem én engedtem szabadon.

— Kutya — tört ki Jegor Sztepánovics és úgy közeledett a barnához, mintha verebet akarna a szérűn fogni.

— Jáska, fogd hát meg — súgta Szteska — nézd hogy kidagadnak a szemei.

— Hát fogd meg te, lássuk.

— Rosszszívű vagy — mosolygott Szteska.

— Nem vagyok.

— Állj, állj, kedvesem, galambocskám, állj — lihegett Jegor Sztepánovics. — Csak nevessetek. Ha én a ló után szaladok, legalább van mi után, de ti csak bolhát foghattok. Ezt is csak a fejeteken foghatjátok...

A barna kanca a mélyút másik oldalára ugrott, összerázkódott, kirugott lábával és beszaladt a nyírfabokrok közé.

— Ha-ha, — nevetett Ognyev — bár mi csak bolhákat fogunk, de legalább megfogjuk őket... De te.....

Jegor Sztepánovics sokáig futott a barna után. A nyírfabokrok közül a mélyútra, a mélyútról a szántóföldre, a szántóföldről ismét a mélyútra és onnan ismét a bokrok közé. Egyszer a barna egészen közel jött Nikoláj teheneihez. Csak a kezét kellett volna kinyujtania Nikolájnak, hogy megfogja a kötőféket.

— Fogd meg! Fogd meg! Mit ostobáskodol?! — kiáltotta dühösen Jegor Sztepánovics.

— Nem mész! — ütötte oldalba Nikoláj a barnát.

A szövetkezetbeliek nevettek. Dávidka Pánov megvakarta kopasz fejét, szétterpesztette görbe lábait és úgy kiáltotta:

— A sorsod az, ami után szaladsz! Fogd hát meg Jegor Sztepánovics!

Jegor Sztepánovicsnak fájt a lába, torkát kiszárította a por és mellében úgy emelkedett a keserűség, a ló miatt, Jáska miatt, a rongyosok miatt és saját maga miatt, — mint a malomtóban a víz, ha elzárják a zsilipet.

„Jobb lett volna nem futni utána, majd hazajött volna. Igy csak a szégyen nagy... Ej, kedves fejem... milyen ostobaságot csináltam..."

— Mit nevettek rajta? — kiáltott Szteska és gömbölyű csípőjét ringatva a nyírfabokrok közé szaladt és megfogta balkezével a Barna sörényét.

— Állj meg, te csavargó!

A kötőféket jobbkeze köré csavarta. A Barna rántott rajta egyet, majd előrenyujtotta fejét és Szteska melléhez dörzsölte.

— Na... vigyed, Jegor Sztepánovics! — kiáltott Szteska csengő hangon.

— Vigyed és a jövőben kevesebbet fecsegj a bolhákról és hasonló dolgokról — mondta Ognyev.

— A bolhákon tanuld előbb, hogyan kell megfogni — nevetett Nikoláj.

— Jegor Sztepánovics, ne felejtsd el, hogy Szteska fogta meg a sorsodat — veregette meg Jegor Sztepánovics vállát Dávidka és Jáska és Szteska felé nézett.

A szövetkezetbeliek gúnyjától és Dávidkának a sorsra való célzásától leverve, Jegor Sztepánovics sokáig feküdt szekere alatt a mezőn. Nézte, hogy mennek a szántók a barázdákban, hogyan rázkódik össze a barna kanca a legyek csípései alatt és égett benne a sértődés...

Csak késő este fogta be a lovakat és a szürkületben hazahajtott. A lovakat száraz szalmához állította, dühösen vágta a Barnát oldalba, megfenyegette, hogy okvetlenül eladja és bement a házba.

Itt már várta Ilja Maximovics. A Zsárkovval való beszélgetés után végérvényesen elhatározta, hogy Fedunovot félretólja az elnökségből és helyette valaki mást, „egy engedelmeset, aki hozzánk tart" választat.

Erről tanácskozott Gurjanovval és unokaöccsével Kirka Zsdárkinnal. Kirkát a mocsárban kereste fel. Már messziről helyeslőleg kiáltott oda neki, nagy fejét tenyerével átfogva:

— Micsoda munkát végzel itt, Kirill Szenapontics. Hát ilyenek is vannak a szovjetemberek között! Be kell vallanom, mindig azt gondoltam, hogy csak fecsegésben és káposztaleves evésben vagytok mesterek. Hát tévedtem! Hja, ha valamennyien így nekilátnának... és neki is fognak látni, vigye el az ördög — fűzte hozzá halkabban — csak meg kell, hogy téged nézzenek és az egész mocsár arany talajjá változik.

Evvel Ilja Maximovics megtalálta a kellő hangot.

„Aha" — gondolta Kirka kifelé jőve a mocsárból — „ezt is felrázta." — Igen, munka van itt elég — mondta Plakuscsev felé nyujtva kezét. De közben észrevette, hogy nagyon piszkos és a háta mögé dugta.

— Add csak ide — kiáltott lelkesen Plakuscsev, megszorítva tenyerével Kirka piszkos kezét. — Igy, szövetséget kötünk a földdel — és másik kezével szétmázolta egymást szorító kezükön az iszapot.

És ott a mocsárban Plakuscsev legyőzte Kirkát... Kirka a falu újjáépítéséről beszélt. Beszélt arról, hogy Plakuscsev felejtse el a multat, ne dühösködjön, erejét és eszét bocsássa a nép rendelkezésére. Plakuscsev mindennel egyetértett, kérdezősködött, piszkos kezével a homlokára csapott, álmélkodott és Kirkának úgy tetszett, hogy egészen az ő oldalára jött át.

„Lám, Ognyev azt mondta... — gondolta. — Minden em-

ber magának csak jót akar, csak nem kell az embereket úsztani."

Ezt a gondolatát elmondta Plakuscsevnek.

„Micsoda gyerek még" — gondolta Plakuscsev és Kirkának igazat adva, hozzáfűzte:

— Nem a szovjethatalom uszítja a népeket, hanem az emberek. Nézd, hogy mi mindent csinálhat ez a Fedunov. Egész életén keresztül rosszul élt az apjával és most a népet vezeti... Igen, ha te lennél a falu élén!

Kirka elutasította az elnökséget — ő a földdel kezdi. De beleegyezett, hogy Fedunovot felváltsák.

Aztán megbeszélte Ilja Maximovics a dolgot rokonságával és eljött Jegor Sztepánovicshoz, hogy megtárgyalja vele is.

„Látszik, hogy még semmit sem tud a szerencsétlenségről" — gondolta Jegor Sztepánovics, miután meghallgatta. „Nem tudja, hogy a falu gúnyjává váltam." Bosszúsan ráncolta homlokát, mintha más jelenlétében erősen megcsípte volna egy tetű és morogta:

— Már megint evvel jössz? Egyszer már majdnem levágták a fejedet emiatt. A fejet elveszíteni — egy pillanat dolga...

— Ne izgasd fel magad — mondta csendesen Plakuscsev. — Te magad mondtad, hogy a rács mögött sas van. Most pedig — okvetlenül sas...

— Én ellene vagyok az egész dolognak. Nem kell nekünk odadugni az orrunkat. Ugy kell — hátulról... látod, kettőt már elcsaltam Ognyevtől. Most Dávidkát kellene... Hallottam, hogy éppen annyi lisztje van, mint bogyó a tölgyfán. Itt kellene megfogni... Akkor Ognyev is megszalad... Én így gondolom, Ilja Maximovics. De az orrunkat ne dugjuk oda — nem a mi dolgunk ez....

— Te mindíg mint egy vakondok akarsz? Na, túrjál csak! Ez nem zavarja a dolgot. De mi majd jelölünk egy elnököt és egyszerre meg lesz a többség is. Érted, hogy mi jöhet ki ebből? Egyet fujunk és Bruszki el van seperve. Vagy olyan adót sózunk rájuk, hogy a nadrágjuk is kalapács alá kerül. Csak kit lehetne választani? Slenka, egyrészt megfelelne, de nagyon belebámul az ember szájába... Gondold meg...

— Nem, ne keverj bele ebbe a dologba. Slenkát hagyd békében... Nekem kell. De ha valami lesz... segítek.

Erre Ilja Maximovics egyedül vitte keresztül tervét. Meggörnyedten osont házról házra, esténként összeült a parasztok-

kal, beszélt erről és arról, óvatosan ejtett el egy-egy szót Fedunovról. És hamarosan a Görbe utca avval volt tele, hogy Fedunovot okvetlenül le kell váltani. Miért? Na, már csak azért is, mert régóta ül a hivatalban és általában... Talán akkor egy és más meg fog változni, talán a nap is másképp fog kezdődni. Különösen a Gurjanov testvérek, a viziőr Kuzmics és Kirka Zsdárkin buzgólkodtak ebben az ügyben.

És a harc megkezdődött.

Zsárkov szabad teret engedett a küzdelemnek.

Egészen az álájі kerületbe való érkezéséig a falut csak referátumokból, parasztoknak a kongresszuson való szerepléséből és egyes falusi emberekkel folytatott véletlen beszélgetésekből ismerte. A falut egy sötét masszának képzelte el, amely három részre oszlik: kisparasztokra, középparasztokra és nagyparasztokra, kulákokra. A kuláknak nagy feje van és lakkcsizmát visel. A középparaszt ujjasban jár és közönséges csizmában, a kisparaszt pedig bocskorban.

Legalább is a plakátokon így ábrázolták a falut és Zsárkov elképzelésében úgy nézett ki a falu, mint a plakátokon. Az egyik oldalon a forradalom ellensége, a kulák, a másik oldalon a forradalom védelmezője, a szegényparaszt; mialatt a középparaszt határozatlanul áll oldalt és az ajkait rágja. Miután azonban néhány napig Sirokojéban tartózkodott, összes fogalmai egyszerre összezavarodtak. És amikor pedig olyan szegényparasztokkal találkozott, mint Mityka Szpirin, Petyka Kudejárov és Slenka, kétségek ébredtek fel benne.

„Ha így néz ki a falusi szegénység — írta noteszébe — akkor falupolitikánkat futóhomokra építjük."

Másrészt pedig Sztepán Ognyev, Dávidka Pánov és még néhány szegényparaszt megingatták azt a meggyőződését, Záhár Kátájev és Ilja Plakuscsev pedig teljessé tették zavarát. Főleg az ejtette csodálkozásba, hogy a falut nem a szegényparasztok vezetik, mint azt korábban gondolta, hanem az olyan erős egyéniségek, mint Záhár és Plakuscsev.

— Egyet nem értek — mondta Ognyevnek — miért rázza Záhár Kátájev olyan tagadólag a fejét, ha Plakuscsevről beszélek vele?

— Nehéz benneteket megingatni. Elhatároztátok, hogy Slenka legyen az elnök — csupa nevetség. Na, legyen Slenka, meglátjuk! Én nem engedném a szovjet közelébe sem.

— De hiszen szegény — igyekezett meggyőzni őt Zsárkov,

de ugyanakkor maga sem hitt érveiben. — A szegénység lenyomta őt. Ha szép gazdasága lenne, ő sem dolgozna rosszabbul, mint Záhár. Látod: Csuhlyávot jó gazdának tartjátok, de amikor ő maga fogott a munkához, elszabadult a lova.

— Gazdaság? Egy szép gazdaságot izzadsággal teremtenek. Az égből még senkinek sem hullott alá kalács. De Slenka egész nap csak ül a háza előtt és mint egy keselyű lesi, hogy hol akad valami megkaparintani való.

— És te? Hogy állsz te az izzadtsággal? Neked sincs semmid.

Ognyev elhalványodott.

A kommunisták legkozelebbi kerületi gyűlésén aztán Zsárkov tartott referátumot a kerületben szerzett benyomásairól. A faluszovjetek és a végrehajtóbizottságok ujraválasztásáért szállt síkra és kimutatta, hogy a sirokojeiakat Fedunov vezeti és okvetlenül szükséges elsősorban ott megejteni a választásokat. Megemlítette úgy mellékesen valamilyen összefüggésben Slenka nevét is. Kifejtette továbbá azt a gondolatát is, hogy a szovjetbe föltétlenül necsak a szegényparasztokat, de azokat is vegyék fel, akiknek jól megalapozott gazdaságuk van és képesek a szovjethatalom politikájával együtthaladni.

A kommunisták értetlenül hallgattak, de Zsárkovnak úgy tetszett, hogy megértik őt és osszák véleményét. Legalább is az elnoklő Kuszmárkin beleegyezése jeléül az egész referátum ideje alatt fejével bólintgatott. És csak beszéde végefelé, amikor Zsárkov az elmondottakból le akarta vonni a következtetéseket, ugrott fel helyéről váratlanul Ognyev és kiáltotta:

— Miguncsik..., a spekuláns, az is bejöjjön a szovjetbe?...

— Ognyev túllő a célon — felelte Zsárkov.

— Zsárkov pedig nem lő el a célig.

— És különben — folytatta Zsárkov egyenletesen és nyugodtan tovább — Miguncsik sem buta paraszt, vállalkozószellemű és ha hozzánk csatlakozna, be lehetne és be kellene venni a fogyasztási szövetkezet vezetőségébe.

— Ha a farkasok kutyákká változnának, nem hívnák őket farkasoknak — kiáltott Ognyev. És anélkül, hogy megvárta volna, amíg rákerül a sor, előlépett helyéről, homlokát ráncolva mereven nézett a padlóra, mintha onnan jönne minden és így dobta oda szavait:

— Jó a szeggel teli gerendát más vállára tenni, ám Zsárkov elvtárs nemcsak gerendát akar vállunkra tenni, de valóságos csaláninget akar ránkhúzni.

Ez kihozta Zsárkovot a sodrából. Ugy érezte magát, mint akit váratlanul a sötétből erősen kivilágított terembe vezetnek. Megremegett és kiáltotta:

— Elnök! Rendre!

— De ez... teringettét... nem adtam neked a szót Ognyev elvtárs — mondta Silov. — A szó Zsárkov elvtársé.

— Meg vagyok szokva, hogy saját magam vegyem — vetette oda Ognyev és elhagyta a gyűlést.

Ognyev távozása után Zsárkov ismét álláspontjának helyességét kezdte bizonyítgatni. De látta, hogy az összes kommunisták, ámbár hallgattak, teljesen Ognyev oldalán állanak. Igaz, hogy egyhangúlag elfogadták Zsárkov javaslatait, de ez egyáltalában nem volt elég. Zsárkov most attól félt, hogy előre kitervezett vonalát Ognyev valamilyen módon tönkreteheti. És elhatározta, hogy egyidőre eltávolíthatja a kerületből.

Másnap reggel hívatta Ognyevet, levelet írt a kerületi vezetőséghez és magyarázta:

— Na, barátocskám, bottal nem lehet a szocializmust építeni. Derék fiúk vagytok, erősen álltok lábotokon, hát elhatároztam, írok egy levelet, hogy a kerületi szövetkezet adjon nektek hitelbe három lovat.

„Lehet, hogy így helyes, talán tényleg be kell Plakuscsevet a szovjetbe... a hadseregben is voltak specialisták... Csak mindent meg kell emészteni..." — gondolta Ognyev, mikor kitalálta, hogy el akarják távolítani.

— Rendben van. — felelte. — Ha kapunk néhány lovat, gyorsabban megyünk előre. Gyere majd három év mulva vissza — nem fogsz a falura ráismerni...

Ognyev elutazása óta két hét telt el.

Zsárkov most a Csalánosvölgyön keresztül a választási gyűlésre ment a faluszovjetbe. Tudta, hogy a falu két táborra oszlott. Az egyik Plakuscsev, a másik pedig Záhár Kátájev köré csoportosult. Zsárkov viharos gyűlésre számított. Még tegnap este is megkísérelte, hogy rábeszéléssel megpuhítsa Záhár Kátájevet és Plakuscsevet és összehozza őket. De egyik is, a másik is csak rántott egyet a vállán, mosolyogtak és azt mondták, hogy egyáltalában nem ellenségei egymásnak és egész életükön

át még csak egy fekete macska sem szaladt el közöttük. Ne gondolja Zsárkov, hogy ők ellenségeskednek.

És Zsárkov maga is csak rántott egyet vállán a rábeszélés után.

8.

Ilja Maximovics felállott a padról és odaszólt feleségének, Jelizavétának:

— Nézz körül, vigyázz a házra...

— Na és én?... Az asszonyok is mennek.

— Nincs ott semmi dolgod...

És határozott léptekkel elindult a faluszovjet felé.

Utána a görbeutcaiak is megindultak.

— Menjünk — kiáltoztak — csak bátran!

— Grusa! Menjünk — kopogott be Jeléna Szpirina Ognyevék ablakán. — Egyedül nem merek...

— Gyere be... gyere hát!... — hívta Grusa.

— Mindnyájan talpon vannak. Ilja Maximovics azt mondja, hogy kicsinek, nagynak, mindenkinek a gyűlésre kell menni. — Jeléna letette karjáról a kétéves Volodjkát a padlóra — okvetlenül, mondotta — és nevetett. — De mit fogunk ott csinálni?

Volodjka láttára Szteskában megremegett az öröm — akár az almafa levelei egy csendes reggelen.

— Drágám — szólította csendesen, magasra hintázva Volodjkát a feje fölött, majd a kebléhez szorította. — Kis babám, te!

Volodjka kimeresztette szemeit, kövér kezecskéit anyja felé nyujtotta és cuppogott szájával.

— Csak szoritsd — nevetett Jeléna. — Várj csak, majd ha neked is lesz, nem úgy fogod szorítani... Na, kis ostoba... miért pirultál el?

— Hisz már menyasszony vagy... hogy elmulnak az évek — mondta Grusa. — Hova mész Szteska?

— Mindjárt jövök.

Keresztülszaladt az udvar hátsó részén, a kenderföldeken, a sűrű krumplibokrok között, a szérű mögött és leült egy vörös berkenye alatt. Szíve erősen vert. Arcát elfedte kezével.

— Ma megmondom neki — suttogta. — Félrehívom, okvetlenül megmondom neki, hogy küldje a násznagyokat... Külön-

ben itt a szégyen... és kinevetnek. De talán nem is lesz szégyen? Vagy igen?

És kívánja is meg nem kívánja is Szteska ezt a szégyent. Egyet tud: most nem fogja már Jáskának nevezni, hanem Jásának. És azt tudja még, hogy ennek a Jáskának olyan széles melle van, mint a nagy szánnak a támlája és erős kezei... Ilyen erős kezekkel majd csak lehet élni...

„Vele nem fogsz tönkremenni, — erős. Hogy felvett engem akkor a kezére és hordott!"

Csendesen felkiáltott és megremegett.

Hogyan történt ez mind, már nem emlékszik... Különben, emlékszik. Pünkösdkor a völgyben szórakoztak, énekeltek és táncoltak harmónikaszóra. A harmónikán Kirill Zsdárkin játszott... Szteskának játszott Kirill... és Szteska táncolt. Mint rugó hajlott a dereka.

„Szép Szteska... szép" — gondolta Kirill és jobban kihúzta a harmónikát és a futamok hangosabban hullámzottak végig a völgyön.

És amikor a leghevesebb volt minden, a legények és a leányok a tánc hevében forogtak — a fenyőerdőből ostorcsattanásként zúgott ki a völgyre Jáska fiatal, meleg basszushangja.

Elsőnek Szteska maradt állva és a himlőhelyes Olénát magával húzva, mindketten a bokrok közé futottak. Aztán... egy mogyoróbokor alatt Jáskával ült a fűben. A völgyre leszállt az éjszaka, alulról a fiatalok énekét lehetett hallani, őt pedig Jáska csókolta erősen. Nevetett, halkan csipogott, mint egy madár és Jáskához simult.

— Milyen erős a melled!

Kezét az ing nyitott gallérnyílásába dugta és Jáska domború mellét égette a kéz.

— Ah, te!

...A rozs szagát lehetett érezni a szérűk felől. Valahol a kenderföldek mögött, valószínűleg Plakuscsev csűrénél, ügyetlenül és hosszasan bőgött egy újszülött borjú... Szteska fejét térdeire támasztotta és csendesen ringatta magát...

— Á-á-á! Hát itt vagy! — hallatszott Jáska hangja a kerítés mögött. — Jövök, kérdem anyát, hol van Szteska. Hát elszaladt, mondja.

Átugrott a kerítésen — Szteska kapálózott erős karjaiban.

— Engedj, engedj! — kiáltotta nevetve. — Meglátják az emberek.

— Azt akarom, — csak lássák... Mi van veled? Sírtál?... Miért? Mondd hát! Ó, kis ostoba!

...A gyümölcsöskerteken, szérűkön, a szalmával beszórt fészereken keresztül a gyűlés moraját lehetett hallani.

Szteska felkelt és rendbehozta szürke ruháját.

Jáska nagy nedves szemeibe nézett:

— Na, töröld le. Hát anya leszel. Ezért nem kell sírni, nem a könnyeket becsülöm én nálad.

— Apa — nevetett Szteska. — Micsoda apa!

— Hát mi?

— Nem a bánattól vannak a könnyek, Jása. Az örömtől.

Áthaladtak a szérűn, az öreg fűvelbenőtt, szekérnyomokkal felszántott úton, átmásztak a gyümölcsöskert kerítésén és hallgatva mentek a faluszovjetbe.

9.

A faluszovjetben tengernyi fej. Jobboldalt ülnek a Görbe utcaiak. Mindnyájan itt vannak, férfiak, asszonyok, fiúk, leányok, öregemberek, sőt még Chárlámpij pópa is, aki kezeit ovális mellén összetéve Kirka Zsdárkin meredek nyakszirtjét bámulja. Balra vannak a szakadékon túliak. Itt csak férfiak és legények vannak és csak itt-ott lehet egy kendős fejet látni. A verandán egy asztal mögött Zsárkov elnököl. Egyik oldalán szunyókálva ül Záhár Kátájev, a másik oldalán Nikita Gurjánov. Ide-oda ingatja vöröses szakállát, amely úgy néz ki, mint egy rövidre vágott lapát. Ugy látszik, mintha minden pillanatban Fedunovra akarná magát vetni. Fedunov kezében remeg a jegyzőkönyv, egyik helyről a másikra tólja és elnyeli szavait, mint sikló a békákat.

— Mindnyájan eljöttek — súgja Jáska és magával húzza Szteskát a szakadékon túliak közé.

A tömeg között csendes morgás emelkedik fel. Jáska előre támaszkodik és látja, hogy Plakuscsev szemeiben gonosz fény villan fel, ajkai félig nyitva állnak.

— Igy tehát... mint én, polgárok... — folytatja Fedunov, arcáról az izzadságot törölve.

— Mit dadogsz? — kiáltott oda neki Kirka Zsdárkin.

Plakuscsevnek a nevetéstől összefutottak szemei és fejét

kissé Kirka felé fordította. A görbeutcaiak Kirka közbekiáltását hangos nevetéssel jutalmazták, a szakadékon túliak összébbszorultak. Zsárkov a számológéppel megkopogtatta az asztalt.

A nevetés elnémult.

— Esni fog, fülledt a levegő — mondta oldalt a sarokban Kátáj nagyapó.

— Bár úgy lenne — felelte Maxim nagyapó.

— Felférne — egyezett bele Kátáj.

— Hé, ti ott! Külön gyűlést csináltok. Ti okosak! — kiáltott oda Petyka Kudejárov.

„A gyűlés békésen fog lefolyni" — gondolta Zsárkov és figyelte a sirokojeiakat.

Ma látott életében először ilyen nagy parasztgyűlést. Minden egyes arcot figyelmesen megnézett, minden karakterisztikus vonást. Különösen sokáig maradt Slenkánál és Kirka Zsdárkinnál. Amikor azonban Jáska és Szteska befurakodtak a tömegbe, Zsárkov pillantása Szteskán állapodott meg, majd átugrott a többi asszonyokra.

— És mivel nem készültem előre... tessék kérdezni — végezte Fedunov és leült.

— És mivel... és mivel... nem készültem — utánozta Fedunovot Petyka Kudejárov.

— Tudjuk, mire készültél...

— Tudjuk...

— Egy lovat szereztél! — kiáltoztak a görbeutcaiak.

— Nem szándékszom elrejteni előletek... Nálunk minden tiszta — kiáltott Fedunov.

„Miért ilyen durván — gondolta Zsárkov. — Simábban kellene."

— Ne is rejts el semmit!

— Lássunk tisztán!

— Rajta!

— Elvtársak! Igy nem megy... egymásután... jelentkezzetek szólásra.

— Na hát — mondta Nikita Gurjánov, amikor a lárma elcsendesült. — Nem tud semmit sem mondani... hát ilyen... Ha egy ló nem tud húzni — akkor a sintérhez vele!

— Áhá... — nyerített Slenka. — Hegyet akart felemelni és egy buzaszemet se tud... Ez aztán egy elnök!

— Mit akartok? — ugrott fel a szakadékontúliak mellől Grigorij Szkulov. — Mit okoskodtok?

— Ti okoskodtok — repült vissza a válasz — vastag fejűek!

Vele tartotok és egy versztnyi távolságra laktok. De nekünk itt van az orrunk előtt. Jól megnéztük, hál Istennek!

— Polgárok, elvtársak — sipította Slenka és megijedve saját hangjától, elakadt. — Itt van nálam — lobogtatott a kezében egy ív papirt — itt van az ellenőrző bizottság jegyzőkönyve.

Plakuscsev keskeny hasadékokká húzta össze szemeit és Nikita Gurjánov tenyerével az asztalra ütött:

— Olvasd! Kérjük!

— Kérjük! — ismételték mások. — Ide vele!

Slenka éneklő hangon kezdte olvasni:

— Ennyi és ennyedikén, tehát, az ellenőrző bizottság jegyzőkönyve. Zajcskin, a kerületi ellenőrző bizottság elnökének vezetésével.

Fedunov csodálkozva pillantott Slenkára, mintha szemei előtt hirtelen egy kis fiú fa hosszúságú fickóvá változott volna. Aztán erősebben megszorítva a karfát, fogai között mormogta:

— Ah, te szélkakas!

— A parasztbizottság elnöke — folytatta Slenka — a faluszovjet elnoke, Fedunov a parasztbizottság csűréből kölcsönképpen kivettek (Mánáfa behúzta ajkait) huszonhét pud rozsot.

— Állj! Itt megállj! — ugrott fel Nikita Gurjánov a padról. — Láttátok, polgárok? Láttátok, hova ment a mi szép gabonánk? Láttátok?!

A görbeutcaiak felizgulva kitörtek:

— Á-á-á! Nekünk nincs mit falni, de őneki ló kell!

— Parancsolj a lónak!

— Gazember!

— Á-á-á-á!

— Te kutya! — vetette magát Fedunov Slenkára.

— Polgár elvtársak! — sipította Slenka — veszélyben van az életem... Szovjethatalom van és generálisnak játsza ki magát!...

— Hazudik! — ordította Jáska. — Hazudik! — és egyszerre elült a lárma.

— Te kutya kölyök! — tört ki Plakuscsevből a beállott csendben. — Még az anyatej sem...

Jáska a verandára rohant és félretólta Slenkát.

— Ugy! Nem szabad beszélni?! Nekünk nem szabad beszélni? Neked, Ilja Maximovics, nagy fejed van. De azt hiszed, mi ebihalak vagyunk? Ne-eem! Tévedtél!

Ez felrázta a szakadékon túliakat.

— Elég volt!

— A fejetekbe szállt valami?!

— Üssétek!

A váratlan támadásra a görbeutcaiak egy pillanatra elnémultak. Aztán előreugrott Slenka, felordított, a szakadékon túliakra vetette magát, Iván Stirkin mögé tette a lábát és úgy lehajította, mint ahogy egy svábbogarat lesöprünk ujjunkkal a falról.

— Á-á-á-á-á-á!

— V-i-i-i-ij!

És hirtelen ordítva, lármázva, fogcsikorgatva, sovány kimerült arcaikat előrenyujtva a szakadékontúliak lavinaként vetették magukat a görbeutcaiakra. Ezek engedtek egy kicsit, majd szilárd falként szálltak szembe a szakadékon túliakkal. Petyka Kudejárov köténvét a vállára vetette, a karfa keresztgerendáit rángatta, mialatt Jáska Slenkát visszahajította a görbeutcaiakhoz.

Zsárkov felugrott helyéről és a tömeg közé vetette magát. A tömeg egyik oldalról a másikra sodorta, mint vihar a forgácsot a habokon. Majd egy fejjel magaslott ki, majd pedig elveszett a szürke vászon és tarka gyapotingek és a hatalmas öklök ütései között.

Hangosan kiáltozott és megragadta a dühöngő parasztok vállát. Ezek mérges szavakat kiáltottak vissza. Zsárkov ide-oda forgott. A zűrzavarban felmerült szeme előtt Ilja Maximovics. Ez nyugodtan, karbatett kezekkel, szemeit kis hasadékokká összehúzva állott és figyelte a forrongó katlant.

1.

Vidáman gőzölgött a föld az eső után. A szalmatetőkről esőcseppek hullottak alá és csobbantak a pocsolyákban. Az országúton meleg, erjedő trágyában kapargáltak a tyúkok. A faluszovjetben Slenka ült az asztalnál, szemben Mánáfával és tollal szarkalábakat kapart a papirra.

— Mi lesz még? — kérdezte Mánáfára nézve.

— Kimutattad már, hány tehén van a faluban?

— Igen.

— És hány ló?

— Azt is.

— Azt hiszem, már tizenhetedszer írjuk össze a marhát ebben az évben — mondta Mánáfa és megvakarta a füle mögött. — Mi van még? Igen, a tömegek iránt érdeklődnek. Ird hát: — Főfigyelmünk a tömegekre és általában a szegénységre van irányozva, általában figyelmünk a vélünk érintkezésben lévő polgároké... Leírtad? Na hát. És még mi?

— Bruszkira is rá kéne menni? Megírni, hogy egy szövetkezet ült a parasztok nyakára?

— Bruszkira? — Mánáfa ismét megvakarta a füle mögött és gondolkozott. — Az igaz, hogy a nyakunkon ülnek, de látod, azt fogják fent mondani, miért ültettétek oda. Van egy kis jegyzőkönyv, hogy önként adtuk oda Bruszkit. Nem, itt oldalról kell... Ismét itt van Griska. Vedd elő, mondta Ilja Maximovics. Beszélj vele.

Iván Stirkin jött be. A szerencsétlensége nagyobb, mint a Volga-szteppe. Nemrég az erdőben volt és szekere elakadt a mocsárban. Lova megsérült és megdöglött. Erről kért magának egy írást öt nappal ezelőtt és elfelejtették lepecsételni. De pe-

csét nélkül nincs az írásnak semmi értéke, nem kap rá támogatást. A pecsét miatt jött most Slenkához.

— Ă-á-á-á, de elfáradtam — sóhajtott Slenka. — Mi kell neked Iván Jefimovics.

Stirkin az asztal előtt egyik lábáról a másikra állt és odatartotta a papírost.

— Na, egy pecsétet.

— Micsodát? Pecsétet?

— Bélyegzőt — javította ki Szkulov.

— Ugy, mindjárt... Hogy van Záhár? Jöjjön egyszer ő is erre. A kerületi végrehajtóbizottság sürgős jelentést kér — mondta Slenka zsebében a bélyegző után kutatva. — Hol van a bélyegző, Afanászi? Tessék. Egy sürgős jelentésre van szükség és a bélyegző... Na ülj le, rögtön jövök...

— De nézd — dadogott Stirkin — már ötödik napja jövökmegyek.

— Nahát, öt napja járkálsz és nem tudsz öt percig várni. Ülj le. Itt hagyom az aktatáskámat nálad zálogban.

Slenka odanyujtotta Stirkinnek aktatáskáját — Mánáfa ajándéka — és gyorsan kiment. Először az álájparti fűtőházak felé, majd valami eszébe jutott és hirtelen kunyhója felé vette útját.

Az első napokban Slenkának is furcsa volt, hogy éppen őt választották meg a faluban elnöknek. Nem egyszer gondolt viszsza, hogy miképp folyt le a választás. A szjáviak saját jelöltükre, a szakadékontúliak ugyancsak sajátjukra, a görbeutcaiak pedig Slenkára szavaztak. És Slenkát csak azért választották meg, mert Szjáva két, a szakadékon túliak négy, a Görbe utca öt szavazattal rendelkezett. Hogy Slenka lett Sirokoje feje, a faluban (különösen a szakadékon túl és Szjávában) halálra nevették magukat az emberek. De mi az, amin nem nevetnek? Majd megszokják. Már most is néhányan, akik eddig szóra sem méltatták Slenkát, leveszik előtte sapkájukat.

— Azért, mert a gépezet a kezemben van — mormogta és átlépett háza küszöbén és kiáltotta: — Lukerja, ebédet!

— Micsodát?

— Ebédet, mondom.

— Uram Jézus Krisztus — vetett keresztet Lukerja a levegőbe — hát van nálunk ebéd? Mi van veled?

— Felfaltad?

— Felfalni? Mintha lett volna valami.

„Ahogy megkapom a fizetést, okvetlenül bevezetem az ebédet," — gondolta Slenka és felmászott hálópriccsére.

— Megdöglik a ló — kiáltott rá Lukerja — szép elnök vagy!

— Hát mit csináljak? Nem vagyok doktor. Mihez kezdjek vele? Ne zavarjál. Most a községnek kell a fejem és csak egy van belőle, nem pedig száz.

De alig zárta be szemeit és kezdett aludni, amikor az utcáról egy ráncos, piszkos kéz kezdett az ablakon dobolni.

— Kit hozott ide az ördög? Nem hagyják békében az embert.

— Ne olyan viharosan — kiáltott Lukerja. — Még betöröd az ablakot.

— Vaszilij Jegorics! Jegorics! — kiáltott valaki az utcáról. — Te vagy az elnök? Te? Gyere ki?

Slenka kelletlenül szállt le a priccsről, megvakarta oldalát és mezítláb kiment az utcára.

— Vaszilij Jegorics, bátyuska, — rohanta meg sipítva Ancsurka Kudijárova. — Halálra szúrnak, biztosan! Leszúrnak!

— Csak lassan... Mi van veled? Nem értem.

— Egy kutya az! Egy kutya, egy csavargó, de egy kutya. Nemrég ellopta az osztrák tőrt. Mondom neki: te loptad el? Te? És ő erre: nem, mondja ő, nem. És mégis ő volt. Ő lopta el, csak ő! Ellopta az osztrák tőrt és a bogáncs közé hajította.

— Ki az az ó?

Ancsurka felnyitotta száját és pislogott szemeivel:

— Hát ő, Nikoláj, — és ismét folytak könnyei — Nikoláj Pirjákin — és felkiáltott: ellopta! Isten legyen a tanum, hogy ellopta. Gyere velem, te, gyere velem!

És anélkül, hogy Slenka beleegyezésére várt volna, hirtelen megfordult és hangosan kiáltozva szaladt háza felé.

— Vége a hivatalos óráknak, Kudijárova polgártárs — mondta Slenka kimérten és lassú léptekkel a fürdőház felé indult.

Ancsurka miután kunyhójához érkezett, megfordult, egy pillanatig mintegy megkövesedve állott és nézte a távolodó Slenka hátát. Majd magasra dobta kezeit és úgy kiáltotta:

— Vaszilij Jegorics, Jegorics! Te vagy az elnök? Te?

Slenka félig megfordult és visszaszólt:

— A hivatalos óráknak, mondom, vége van. Végre rendre kell benneteket szoktatni. Sem éjjel, sem nappal nem hagytok nyugton. Mi vagyok én?

Az Alájparton Grusa Ognyevvel találkozott. Kedvetlenül, nagy méltósággal emelte meg a sapkáját és meglassította lépteit.

— Mondd meg Ognyevnek, hogy okvetlenül jöjjön el a szovjetbe. Mondd neki, hogy az elnök hivatja.

Grusa azt válaszolta, hogy Ognyev még nem jött vissza és ő maga sem tudja, hogy mikorára várhatja.

— Na, ez nem tartozik ránk. Családi ügyekbe nem ártjuk bele magunkat.

Grusa visszafojtott nevetéssel figyelte, mint megy le Slenka a fürdőhöz és megindult felfelé a parton.

— Ha-ha! — nevetett Csuhlyáv, befordulva a sarkon. — Itt van az elnökünk! — és összecsapta kezeit. — Ej, Grusa, micsoda leány voltál te, mint valami gyümölcs.

Grusa szégyenkezve törölte meg ajkait fejkendője sarkában.

— Igen. Kettőt szültem és szoptattam. Egy vőlegényt és egy menyasszonyt.

— Kettőt?... Másoknak hét is van és még sem néznek úgy ki. Nézd meg magad, szürke vagy, mint a föld.

Jegor Sztepánovics mellette ment, a gabonáról beszélt, a szénakaszálásról, az aratásról...

— Nemsokára itt az aratás... nálatok, mint ahogy hallottam, nem sok fáradságot fog okozni. Igy nehéz lesz a telet átélni.

— Hogyne volna nehéz, nehéz — mondta Grusa és mélyebben húzta kendőjét arcába.

— Jobb lenne — mondta kis szünet után kedveskedően Jegor Sztepánovics — ha otthagyná Bruszkit... Én csak csodálkozok. Egy okos paraszt, de amit csinál, éppen az ellenkezője. Nézd csak: ő egyedül könnyen kapna egy lovat. Adnának neki, jóba van a hatalommal. Ha összeállna velem, — mit tudnánk csinálni! És az én fiam is a lányotokhoz húz.

Grusa tudta, hogy Sztepán mindíg nevetett Csuhlyávon, de ez most a szívéből beszélt és ez közelebb hozta hozzá. Meg Jegor Sztepánovics hegyes feje is most kerekebbnek látszott előtte.

— Feldühösíti a parasztokat — mondta Csuhlyáv — felzavarja az egész hangyabolyt. Még egyszer felgyujtják a házát. Ettől kellene félnie...

Gyors léptekkel ment fel Grusa a meredélyen, át az utcán és belépett a házba. Leült az ablakhoz és amíg Ognyev nadrágját foltozta, hosszan nézett az ablakon keresztül a Bálbásiha-hegy felé. Gondolkozott.

„Ha Sztepán vasúttal jön, akkor a hegy felől kell várni. De ha lovakat hoz, akkor a Volga felől jön."

Már a negyedik napja várta Sztepánt. Hosszú ideje, majdnem három hete, hogy elutazott és minden nap megérkezhet. De még mindig nem jött, ez nyugtalanította Grusát. Ma éjszaka is rossz álma volt. Mintha Sztepán jött volna vissza a városból, simára borotválva, új csizmákban és kezében egy képet tartott, amelyen az uralkodónő volt fejjel lefelé.

Csuhlyáv is nyugtalanította és a falusiak beszéde is. Az asszonyok nevettek a forrásnál és félrehúzódtak. És amikor Sztepán a városba utazott, minden oldalról jött a rokonság és suttogva, szemrehányóan mondta vissza a gonosz beszédeket:

— Most lásson hozzá az Álájt eltorlaszolni — mondották — ez az egy, ami még hiányzik.

Talán ezért látta az uralkodónőt álmában fejjel lefelé, talán ezért szorította össze nyugtalanság a szívét, talán ezért kelt fel Grusa éjjelenként ágyából és a sötétben imákat suttogott.

Keze a tűvel akadozott és a foltos nadrág lesiklott térdeiről a szoba kopott padlójára.

2.

Az ajtó nyikorgott.

— Na, az apa hazajön és sem az anya, sem a leánya nincsenek idehaza — hallatszott Ognyev hangja a kamarából.

Sztepán jókedvű, tréfálkozó hangja, a víz vidám csobogása a mosdótálban megnyugtatták Grusát.

— Hát megjöttél?

— Repültem... Hármasfogattal... Mi az ujság itt? — kérdezte Ognyev és letörölte arcát a törülközővel. — Sürgönyt kaptam Zsárkovtól. Itt van még?

— Tegnap este Álájba utazott.

— Á, történt valami itt?

— Szerencsétlenség. — Grusa a szamovárral kezdett zörögni. — Egymás hajába kaptak.

— Igy hát megijedt... Értem küldött, — azonnal gyere... Hát itt vagyok.

Ognyev ujjaival megfésülte szakállát és leült a padra.

— Azt álmodtam, hogy egészen megborotválva jöttél haza.

— Na, ott könnyen megborotválják az embert. Meg sem

tudsz mukkanni és már el is vagy intézve. Kit választottak be a szovjetbe?

— Kit? Slenkát...

— A bakkecskétől bűzt, a poloskától pedig csak csípést várj. Na, és még kit?

— Téged... A szakadékontúliak téged választottak. De az itteniek semmiképp nem akarták... Kirka Zsdárkint és még valakit, de már nem emlékszem...

— U-u-ugy. Én pedig lovakat hoztam.

— Micsoda? Lovakat? — csillantak fel Grusa szemei.

— Eredj, nézd meg magad.

A színben három ló állott. Egy magas, barna kanca, kékeszöld rühfoltokkal, egy szürke herélt és egy görbelábú, laposfarkú szürke csődör.

— Itt vannak a lovak — csapott Ognyev tenyerével a csődör falára. — Nem tetszenek neked? Ez ezért van, mert irodai kezekben voltak... Mi majd megmossuk, megtisztítjuk őket, meglátod, micsoda lovak lesznek... Két év alatt kell lefizetni... Most kezdünk élni.

Grusa először a lovakra, majd Sztepánra nézett és Csuhlyáv szavaira gondolt: „Jóban van a hatalommal... ha összeállna velem..."

— Én is itt vagyok — rohant be az udvarra Szteska.

— Lehetetlen — nevetett Ognyev. — Hogy ismerted meg magadat olyan gyorsan?

Ugyanekkor Ognyev valami újat vett észre Szteskában... Mintha teltebb lett volna. Mindenesetre megszélesedett. Ajkai, ezek a kemény, elasztikus szalagok, kissé kiálltak és puhábbak lettek. Evvel szemben arca nem volt többé madárszerű, de világos és gondolatteli. Nem is futott többé, mint egy kecskegida, hanem határozottan és egyenesen. Egy pillanatig rászegezte szemeit és gondolta:

„Szép az én kislányom."

Apja pillantásától Szteska pipacsvörös lett.

— Találd ki, mi van itt — kiáltotta, kezeit háta mögött tartva.

— Micsoda? Semmi.

— Nem — rázta fejét Szteska — tényleg.

— Hát mi van nálad, kedvesem? Beszélj hát... — mondta Grusa. — Beszélj hát, mindig van valami...

Szteska kinyujtotta kezét és egy kék levélborítékot mutatott.

— Micsoda? Szergejtől? Na nézd! — Ognyev mindjárt le-

ült a lovak előtt a fatuskóra. — A fickó! Tíz éve nem láttuk már és egy évben háromszor ír.

Feltépte a borítékot.

— „Jó egészséget, apám“... — nézd csak, apjának nevez. — „Jó egészséget anyám!“ — hallod, anya? Téged sem felejtett el. De Szteska részére semmi — fordult Szteskához: — téged elfelejtett... Na, ne izgasd fel magadat... neked is van... hallgasd csak: „Jó egészséget, kicsi testvérkém!“ Kicsi! — nevetett és megrázta a fejét. — Ez azt hiszi, hogy nálunk nem nőnek.

— Olvasd hát, olvasd. Egy bohóc lettél a városban — ütött a vállára Grusa. — Olvasd hát.

Szergej arról írt, miképpen él, mit csinál Moszkvában és hogy vágyódik az övéi, Sirokoje és a Volga után és okvetlenül kiszakítja magát vagy két hónapra és eljön Sirokojéba látogatóba, pihenésre. Végül azt írta, hogy az apja igen helyesen cselekedett, amikor a szövetkezetet létrehozta. A szövetkezet az egyedüli kiút a parasztélet nehéz viszonyaiból. Egyszóval: az egész levél bizalmat, helyeslést és tetszést árasztott. Ognyevnek igen jól esett. De az övéiknek nem mutatta, ellenkezőleg, morogva lépte át a kunyhó küszöbét:

— Inkább pénzt küldött volna...

— Hagyd csak — mondta szemrehányólag Grusa, a levelet a foltos tükör keretébe dugva — talán neki sincs elég... Nőtlen...

— De én ettem, itattam — nevetett Ognyev.

Ez a nevetés tetszett Szteskának, de Grusa intett:

— Na, hát tápláltad... hisz te vagy az apja.

— Na ha így van, hát mit csináljunk — nevetett ismét Ognyev. — Gyere, adjál enni, a kongresszusra kell mennem.

3.

A csoportok harca Sirokojéból váratlanul a kerület többi falvaira is átharapózott. Először Nikolszkojeban tört ki a vihar. Az előkészítő gyűlésen a kommunisták és híveik arattak győzelmet. De a választási gyűlésen Szilántij Jevsztignéjev hívei — Plakuscsev példáját követve odagyüjtötték valamennyi hasonló gondolkodásút, úgyhogy a kommunista lista megbukott. Igen viharosan zajlottak le a választások Bandurenkában, Jermolovkában és Álájban is. Álájban nemcsak a szovjetbe, de a kerületi szovjetkongresszusra is hajdani gép-, föld- és malom-

tulajdonosokat választottak meg. Cselkasev faluban a választások néhány napon át tartottak. A választók két, körülbelül majdnem egyenlő nagyságú csoportot képeztek és mindegyik csak saját képviselőire szavazott. Zsárkov odautazott és egy nap alatt nagy nehezen sikerült neki áthidalni az ellentéteket és mindkét csoport képviselőit a szovjetbe beválasztatni.

A kerületi szovjetkongresszusra úgy készültek a kiküldöttek, mint egy ajándékozott rét lekaszálására.

És elérkezett a kongresszus napja.

A népház, a helybeli kereskedő volt kézműáru raktára, sötét, festetlen falu épület, teli van kiküldöttekkel, vendégekkel, áláji bazárosokkal és a más falvakból érkezett kiküldöttek fuvarosaival. Az első nap délelőttje készülődésekkel ment el. Teát ittak, a termet zászlókkal díszítették és padokat állítottak fel a népházban. Csak tizenkét órakor kezdtek hozzá a kiküldöttek viharos kívánságára a kongresszus elnökségének a megválasztásához. Evvel a kérdéssel a kongresszus egészen a következő napig el volt foglalva. Minden falu, minden csoport saját képviselőit akarta az elnökségbe beválasztani, a kommunisták maguk részéről szintén saját listájukért harcoltak.

— A mi jelöltünk Pjotr Kulkov — beszélt Plakuscsev és minden szónál a levegőbe ütött kezével — a legszegényebb osztály képviselője és a népért fegyházban is szenvedett.

— Fegyenc! — kiáltottak vissza neki.

— Miért állt össze a tisztekkel Szibériában?

— Ez lehet, hogy igaz, de lehet, hogy csak fecsegés — védekezett Plakuscsev. Meg kell vizsgálni... De mivel most nem erről van szó, így ne is beszéljünk róla.

Zsárkov látva, hogy Plakuscsev és Jevsztignéjev körül lassanként tizennyolc kiküldött gyűlt össze, szélesvállú, laposmellű szakállas emberek. A folyosóról ömlöttek a vendégek.

— Alulról kezdeni a szavazást, alulról! — kiáltoztak a kiküldöttek.

— Mi azt javasoljuk, hogy a közepéről!

— Ne ostobáskodjatok — kiáltott Plakuscsev. — Ki hallott még ilyet? Először enni a kását és azután a levest! Rendnek kell lenni!

Végre sok dühös kiáltozás és szitkozódás után a kerületi végrehajtóbizottság elnökévé Zsárkovot, az elnökségbe pedig Silovot és Záhár Kátájevet választották.

A kiküldöttek fellélekzettek. Egyhangúlag megéljenezték az újonnan megválasztott elnökséget, tapsoltak, mire a balalajka-

zenekar templomi motívumokkal vegyítve az Internacionálét kezdte játszani.

A kongresszus tárgyi része Zsárkov előadásával kezdődött, a Szovjetköztársaság nemzetközi és belpolitikai helyzetéről. Referátumát példákkal, hasonlatokkal, az illegális munkából való visszaemlékezésekkel, frontélményekkel, anekdótákkal és Áláj kerületben látott és hallott dolgokkal tűzdelte. Beszélt arról is, hogy milyen utakat akar a szovjethatalom választani a mezőgazdaság emelése céljából. Beszélt a szocializmusról és úgy rajzolta le, ahogy a parasztok közül még soha senki sem hallotta vagy képzelte. Most azonban, ahogy a kiküldöttek és vendégek Zsárkovot hallgatták, ők is kezdtek ebben a jövőben hinni, elragadtatták magukat és nyelvükkel csettintettek. Amikor azonban Zsárkov arra mutatott rá, hogy szegénységből és a paraszti egyesgazdaságok nyomorából egyedüli kiút a parasztságok kollektivizálása — a jelenlevők arcán mosoly futott keresztül. „Ismerjük már ezt a históriát!"

Eddig Zsárkov paripához hasonlított, amely egy parasztgebével fut versenyt. Amikor azonban ezt a mosolyt észrevette, elvesztette a fonalat, egy helyben maradt, mintha mélység nyilt volna fel előtte. Látta, hogy a kiküldöttek kicsúsznak kezéből és minden áron a maga oldalára akarta őket hozni. És hirtelen, majdnem öntudatlanul egy fordulatot csinált és a „Haladás" kommunát kezdte támadni, amely Álájtól nem messze a hajdani Uvarov gróf birtokán gazdálkodott. Dühösen gúnyolódva csúfolta a kommunárokat és elmondta a kongresszusnak benyomásait, amelyeket egy ottvaló látogatás alkalmával szerzett. Megérkezésekor egy falka kutya fogadta. Olyan szükség van egy kommunában ezekre a kutyákra? A leltári tárgyak úgy hevernek az udvaron és a mezőn szétszórva, mintha tűzvész után lennének. A tagok piszkos, törött padlójú, füsttől befeketített, patkánnyal teli házakban laknak. Mindenfele piszok és bűz. Bár elegen vannak, a földeken sokkal gyengébb a gabona, mint a parasztoknál.

— Egy ilyen kommunából természetesen elszalad a paraszt. A szovjethatalom sohasem tanácsolta ilyen kommunáknak a létesítését. Ez nem kommuna, hanem csak pótlék. Szárított tök, cukor helyett.

A kiküldöttek és vendégek figyelmesen hallgatták, időről-időre közbekiáltásokkal, nevetéssel és tetszésnyilvánításokkal szakították félbe. És Zsárkov látta, hogy a kongresszus ismét teljesen kezeiben van.

Szünet után — Zsárkovnak alig jutott ideje ebédelni — a népház tele lett parasztokkal. A teremben nem is fértek el és a folyosókon, udvaron és a ház körül tolongtak, az ablak körül szorongtak, tele volt velük az emelvény és zümmögtek, mint a darazsak a méz körül.

Zsárkov előjött a kulisszák mögül. Hatalmas taps, kiáltások és lárma fogadta. Mindenki a helye felé igyekezett. Ámbár Zsárkov úgy megszokta az ünneplést, mint a sürgönyoszlop a drótokat, a parasztok tapsa mégis felizgatta. Egy darabig örvendve nézett a kiküldöttekre, megigazította a szemüvegét és csak amikor a lárma elült kezdett beszélni:

— Elvtársak! Most a napirend második pontjára térünk át, a kerületi végrehajtóbizottság jelentésére.

A teremben egy darabig csend volt, aztán mormogás hallatszott, mintha pincéből jönne, majd hangosan kiáltották:

— Zsárkovot!

— Zsárkovot akarjuk!

— Elvtársak! — ugrott fel a kerületi végrehajtóbizottság titkára. — Zsárkov elvtárs nem bír többet... elfáradt, hisz ő is ember... és most munkaidő van... Megértettétek?

— Zsárkovot!

— Zsárkovot!

— Kérd meg!

— Halljuk!

— Várni fogunk!

— A föld nem szalad el!

A kiküldöttek és vendégek hangja általános lármában olvadt össze és odaütődött a népház gerendáihoz.

És Zsárkov ismét beszélni kezdett.

...Igy telt el két nap... Ugy látszott, hogy a vihar és a düh, amely az elnökség megválasztásánál fellángolt, elcsendesedett. A kiküldöttek és vendégek arcát megelégedett mosoly töltötte el... De egyet érzett Zsárkov: hogy majdnem valamenynyi kommunista, különösen Ponomárjov — egy szélesvállú, piros, duzzadó arcú, rekedt hangú ember — görbén néz rá, a beszélgetésben duzzogók, félrevonulnak tőle, mintha valami titkos összeesküvést szőnének. Ez nyugtalanította Zsárkovot, de hamar lerázta magáról a kellemetlen érzést:

„Majd elmulik... Ilyesmi mindíg előfordul. A fődolog, hogy a tömeg megváltozott, közeledett hozzánk." — vigasztalta magát.

A kerületi végrehajtóbizottság jelentését is békésen fogadták a kiküldöttek és annyi időt engedtek Kuszmárkinnak a jelentéséhez, amennyire csak szüksége van.

— De sajnálj egy kicsit bennünket — kiáltott nevetve Záhár Kátájev. — Tudod, munkaidő van... Télen szívesen ülnénk itt és egy hónapig is elhallgatnánk...

Az emelvényen — egy régi szószéken — megjelent Silov, a kerületi végrehajtóbizottság elnöke. Izgatott, mohón issza vizet az elibekészített pohárból, egy halom teliírt papirt vesz ki aktatáskájából, a szószék sarkára helyezi és dadogva kezdi jelentését, miközben a sok aktába egészen belezavarodik.

Felolvasva közli a kongresszussal, hogy hány osztálya és alosztálya van (kifejezetten neki, mert mindíg így mondta: „a kerületemben van nekem..."), ki vezet minden osztályt és alosztályt, hány ülést tartottak, hány és milyen kérdéseket döntöttek el, hány ló, tehén, disznó és más állat volt és van a kerületében, mennyire van kilátás a jövőben, mennyi széna kell a végrehajtóbizottság lovának és mennyi irodai kiadása volt...

Zsárkov kezdetben figyelmesen hallgatta Silov jelentését. A „nálam"... „kerületemben" kifejezések sértették fülét, de megnyugtatta magát avval, hogy Silov még nem elég tapasztalt elnök és azonkívül beteg is.

De minél tovább tartott, annál jobban bosszantotta Silov jelentése. Figyelme alábbhagyott és mind gyakrabban vette észre, hogy ásítást nyom el és gondolta:

„Csak türelem... mindjárt vége lesz."

De Silov egyre olvasott.

Már negyven perc telt el, de lehet, hogy több. De lehet, hogy talán két, három év? Zsárkovnak megduzzadt a feje a sok számtól, hátába és lábába szaggatás állott be. Akaratlanul is abbahagyta a jelentés figyelését és a kiküldötteket kezdte nézegetni. A hátsó sorok és a folyosók, ahol előbb a vendégek állottak, most üresek voltak. A kiküldöttek arcáról látni lehetett, hogy gondolatban régen ódahaza vannak, kunyhóikban vagy földjeiken szántanak, lovaikat gondozzák vagy gazdaságukban tesznek vesznek.

És Silov olvas, olvas, olvas.

Végre az egyik kiküldött nem bírta tovább és felnyögött:

— Ó-ó-ó-ó, itt gyomorégést lehet kapni!

A kiküldöttek összerázkódtak, felnevettek és össze-vissza kiáltoztak:

— Inkább engedj kérdezni!

— Munkaidő van!

— Nem tél van most! — kiáltja Záhár. — Télen még elmenne...

— De én... éppen csak hogy elkezdtem — mondja Silov hüvelykujjával a papirokat lapozgatva.

4.

Sztepán Ognyev abban a pillanatban érkezett a kongresszusra, amikor a parasztok a vitára várakozva ismét megtöltötték a népházat. Az emelvényről a kerületi végrehajtóbizottság jelentéséhez Zsárkov beszélt. Már az első szavaiból látható volt, hogy Silovot a jelentés formája, valamint a kerületi végrehajtóbizottság munkája miatt élesen támadni fogja.

— Ha én például — mondta és elhalványodott, de mindjárt ismét összeszedte magát — erről az emelvényről elkezdeném másfél órán át felsorolni hány kezetek, lábatok van, hány szál haj van a fejeteken...

A kiküldöttek és a vendégek nevettek.

— Mi meghívtuk Silovot — emelte fel hangját Zsárkov, hogy megtudjuk, miképpen nézi a szovjethatalom bajainkat és milyen intézkedéseket tesz, hogy ezeken a bajokon segítsen... De ő arról beszél nekünk, hogy mennyi szénát eszik egy évben a kerületi végrehajtóbizottság lova. Ugyanakkor a kerületi végrehajtóbizottság orra előtt az egyik faluszovjetben a következő történik: ez a faluszovjet, amelynek Ponomarjov az elnöke, hogy egy bélyegzőt vegyen, önmegadózást határoz el és fejenként egy font gabonát szed össze. Azt hinné az ember, hogy ez csekélység, de Álájban hétezer lélek van, ez hétezer font, százhetvenöt pud gabona. Százhetvenöt pud gabona egy bélyegzőért!

A kiküldöttek először értetlenül hallgatták, amikor azonban Zsárkov azt mondta: „Százhetvenöt pud gabona egy bélyegzőért!", akkor a kiküldöttek, vendégek, maga Zsárkov, az elnökség, sőt Ognyev is olyan nevetésben törtek ki, hogy a népház ablakai megcsörrentek. Záhár Kátájevnek a nevetéstől könnyei folytak és szemeit ingujjával törölgette, úgy kiáltotta:

— Ezek aztán okosak!... Derék munkások!... Ha-ha-ha-ha!

Zsárkov még hosszú ideig beszélt arról, miképpen kellett volna dolgoznia a kerületi végrehajtóbizottságnak és hogy milyen rosszul dolgozott. Közben állandóan tetszésnyilvánítások és helyeslések szakították félbe, különösen a Plakuscsev köré gyü-

lekezett tizennyolc részéről. Időnként kellemetlennek találta ezeknek a helyeslését és egyszer egy dühös szót is dobott felé jük... De igyekezett észre nem venni és csak arra törekedett, hogy Silovot véglegesen elintézze.

Amikor bevégezte, a kulisszák mögé ment. Egész testében ideges reszketést érzett, letörölte az izzadságot és hosszú ideig hallgatta a kiáltozásokat, helyesléseket és a kihívásokat. De nem ment ki.

A teremben egy ideig zavar uralkodott, köhécseltek, hirtelen nevetés tört ki. Majd Szilántij Jevsztignéjev, egy a tizennyolc közül kért szót. Lassan és határozatlanul beszélt, közben ujjasa szegélyét babrálgatta:

— Igen, tehát, parasztok — pillantott először saját csoportjára, majd a kiküldöttek feje fölött a vendégekre. — Én tehát tavaly nyáron csépeltettem. A szovjethatalom a gépekkel halad. Nos, következésképpen mi is a gépekért vagyunk.

— De mennyire! — kiáltott valaki a kiküldöttek közül. — Nem hiába neveznek benneteket harácsolóknak.

— Ilyen üres szavakkal nem foglalkozok — legyintett Szilántij. — Nos, elhoztam a gépet Silovtól... Négy szekérrel kicsépeltettem a géppel. Huszonnégy pud jött ki belőle. De látom, hogy a kalászokban még van szem... lovakat hoztam — és még tizenhat pud jött ki belőle. Hát rendben van az ilyen cséplőgép? Nincs rendben! A kerületi végrehajtóbizottság nem tartja rendben! Tönkre hagyta menni... és a motorokat is. Véleményem szerint, vissza kellene adni, vagy valami...

Leült. De utána rögtön egy másik, Pjotr Kulkov ugrott fel. Kerek hasa volt, kis hegyes szakálla és minden kertelés nélkül kimondta:

— Először a motorokat és a cséplőgépeket vissza kell adni az előző tulajdonosaiknak. Ez az államnak és a proletariátusnak nagy hasznot fog hajtani. Zsárkov elvtárs nagyon helyesen mondta itt: egy ostobát nem lehet jó lóra ültetni és általában szégyen, hogy ilyen értékeket így elhanyagoljunk...

— Ezt nem mondtam — akart felkiáltani Zsárkov. De közben a kulisszák mögül előjött a faluszovjet elnöke, Ponomárjov, könyökével az emelvényre támaszkodott és előrenyujtotta hatalmas, megcsonkított kezét.

— Elvtársak — kiáltotta rekedten — tegnap itt Zsárkov elvtárs arról beszélt előadásában, hogy volt a „Haladás" kommunában és amikor megérkezett, egy falka kutya rohant rá és hogy a kommuna körül hét versztnyire piszok és szemét büzlik.

— Egy kicsit megállt, majd folytatta. — Elvtársak, a kutyák, mint ahogyan egyikünk előtt sem titok, csak idegeneket ugatnak meg, a saját emberüket pedig nem.

— Szemtelenség — tiltakozott Zsárkov. — Az ördög tudja, hogy ez micsoda.

— Egy előkelő orr — krákogta Ponomárjov — mindent bűznek érez. Persze, nem vagyunk parfümözve... már csak ilyenek vagyunk. A városban könnyű ülni... Cédulákat írni és minenféle cikkeket.

— Hé! — kiáltott Záhár. — Miről fecsegsz?

— Na, hát arról, hogy a kutyák csak idegen emberekre ugatnak. És most jön hozzánk és megbolondítja az embereket.

— Á-á-á-á, ez a bélyegző miatt?

— Százhetvenöt pud kevés? Háromszáz kellene?

Lárma, nyugtalanság, kiáltozás. Ponomárjov kiált valamit, kezeivel gesztikulál, piros arcában megvillan szeme fehére és a lármát csak néha töri keresztül rekedt hangja:

— Könnyű hibákat keresni! Nincs szükségünk idegenekre...

— Szót kérek! — kiáltott Plakuscsev és anélkül, hogy bevárta volna, amíg Ponomárjov befejezte beszédét, a kiküldötteket széttaszigálva felment a tribünre. A lárma azonnal megszünt.

— Ponomárjovot — kezdte Plakuscsev — mindnyájan ismerjük... talán mint becsületes kommunistát! Természetesen, ahogy mondják: az idegen lélek sötét. De csak egyet: a kommunistáknak abban a faluban arany földjük van. Láttátok, hogy micsoda csomó trágya maradt a földeken a gróf után? Milliónyi púd. De a kommunistáknál mindenütt kiütközik a sós talaj. Egyszer arra járok, engem is megrohantak a kutyák. Hát én is idegen lennék? Kérdem az elnöktől: „Miért nem javítjátok meg a talajt trágyával?" — „Van mivel, de nincs kivel." — „Hogyhogy?" — Az egyik nem akarja, a másiknak nincs kedve... a községi hatóság pedig ott van." — Odanézek, hát látom, valaki a bokrok alatt fekszik és horkol... — Nem te voltál az Ponomárjov? — fordult váratlanul Ponomárjovhoz.

— A fejem fájt — szólt a kulisszák mögül Ponomárjov.

— Igen, nekünk is fájt a fejünk... láttuk mindketten, hogy magad mellé hánytál... Azt hiszem téged nem fognak megrohanni a kutyák... Őrá nem ugatnak a kutyák!

A kiküldöttek nevettek.

— Az ő emberük!

— Igen, az ő emberük és ismerik a szagát. Saját szag pedig nem büdös.

— Ha-ha-ha!

— Az ő szaga, nem érzi!

Plakuscsev utolsó szavára Zsárkov felnevetett és helyeslése jeléül fejével bólintott. Plakuscsev pedig olyan óvatosan, mint eddig, tovább folytatta. Vázolta a parasztoknak a szovjethatalom új irányvonalát, a szovjetkongresszus és pártnap határozataira utalt, népbiztosok beszédeiből idézett részeket és a végén mindezek ellenére visszatért a magáéhoz: javasolta, hogy adják vissza a cséplőgépeket és motorokat régi tulajdonosaiknak.

Alig fejezte be Plakuscsev, amikor Ponomárjov újból az emelvényre rohant.

— Egy szót akarok a kongresszushoz szólni... Beszélhetek, elnök...

— Beszélhetsz.

— A kongresszus — kezdte Barma — sorsdöntő...

— Barma, ne ragadtasd el magad! — kiáltott Pjotr Kulkov.

Ponomárjov Kulkovra és a kiküldöttekre nézett, kezét homlokára tette.

— Csak folytasd, folytasd, — kiáltott Kulkov lába elé nézve. — Csak annyit mondtam, ne ragadtasd el magad.

— Itt van! — Ponomárjov kezeivel segélykérő mozdulatot tett. — Mondtam ne szakítsatok félbe... Most elfelejtettem... — fűzte hozzá halkan és lement a hátsó sarokba.

A kongresszus hangosan nevetett. És ebből a nevetésből, a csípős közbekiáltásokból, a viharos helyeslésekből, amit Plakuscsev kapott, Zsárkov egyszerre észrevette, hogy a győzelem váratlanul a tizennyolcak felé kezd hajlani. Gyorsan és megerőltetve magát, mérlegelni kezdte az előállott körülményeket és csak most érezte, hogy nagyon el hagyta magát ragadtatni és fellépése nagyban hasznára volt a tizennyolcaknak.

„Azonnal szót kérni! — gondolta. — De miképp védeni a kerületi végrehajtóbizottságot? A cséplőgépek tényleg a szérűkön hevernek, a motorok pedig össze-vissza a kerületi végrehajtóbizottság fészerében állnak."

De ugyanakkor látta, hogy egy elkerülhetetlen vereség közeledik. Minden új beszéd után a kiküldöttek mindinkább a tizennyolcak oldalára hajoltak. Ezek beszédein pedig egyre jobban átütközött a magántulajdon visszaadásának a követelése és a szovjethatalom politikájának elítélése. Amikor pedig a kerületi pártbizottság felelős titkára a kiküldöttek elé lépett és első szavai után, hogy nem lehet a falu jómódú felső rétegét a motorok visszaadásával meggazdagítani, nagy zajjal kergették el az

emelvényről, — Zsárkov érezte, hogy a kongresszus irányát éppoly kevéssé lehet megváltoztatni, mint egy kilőtt puskagolyóét. Izzadság lepte el homlokát, a csengő reszketett kezében és bal arcán, a szeme alatt ismét jelentkezett a frontról jólismert rángatózás.

— Már régen jelentkeztem szólásra — állt fel helyéről Záhár.

— Záhár Kátájev elvtársé a szó, — mondta Zsárkov.

Záhár előlépett és amikor látta, hogy a „tizennyolcak" kiáltozással el akarják űzni az emelvényről azonnal mondta:

— Engem nem fogtok megfélemlíteni. Ha kiáltozni fogtok, állok és várok, amíg eléggé kiordítottátok magatokat. Ha holnap reggelig ordítoztok, holnap reggelig fogok itt állni. Vagy ülni... — és előhúzott egy padkát és leült.

A tizennyolc kiküldött azonnal elnémult.

Záhár felállt, rájuk nézett és halkan kezdte:

— Mit akartok hát? Minden kongresszuson azt akarjátok, hogy valamit okvetlenül adjanak nektek vissza. Igy talán majd nemsokára a szovjethatalom utolsó gatyáját is elveszitek, mondván: nem sok értelme van gatyában járni, csak bűnbe visz.

Elsőnek hangosan Zsárkov nevetett fel. Példáját több kiküldött követte. Itt-ott helyeslés hallatszott. A maró szavak és néhány kiküldött nevetése megfélemlítették a „tizennyolcakat".

— De ti... neked könnyű! — kiáltott Nikita Gurjánov. — Tőled egy gombot sem vettek el! De nekünk a fáradsággal megszerzett...

— Nektek a mult évben is — ugrott fel Pjotr Kulkov előrenyujtott szakállal — tizenkét puddal számították a cséplést, de miránk huszat sóztak, mint mondták, a falu központi fekvése miatt.

Plakuscsev megrántotta Kulkov karját, de már késő volt. A fatális szavak ki voltak mondva. Plakuscsev szemrehányólag ujjával könnyen homlokára ütött.

— Á-á-á, hát ez az! — csapott le rá örömmel Záhár. — Most én beszélek. Hát igazságtalanság történik veletek már évek óta! Elvették tőletek a cséplőgépeket és reánk, — kezével az összes többi faluból való kiküldöttre mutatott — úgyszólván a vidékre, kevesebb adót sóztak és ti így megrövidültök... Polgárok — fordult a többi kiküldötthöz — ne higyjetek nekem, ennek higyjetek itt. Itt Csálkin beszélt először. Azt mondta, hogy a gép négy szekérrel csépelt el, az huszonnégy pud... ő maga

mondta... aztán lovakkal tizenhat, az deszjatinonként negyven pud. De a cséplést nem negyven, hanem húsz pudjával számították. Hát nem igazságtalanság? Ugy tesz mint a gyengeeszű asszony, aki öt kalácsot tett a kemencébe és hatot húzott ki belőle. Leül és sír: micsoda szerencsétlenség.

Az utolsó szavak a kiküldöttek nevetésében vesztek el.

— Ilyen igazságtalanság a sírba vihet — kiáltott Záhár. — Na és ezenkívül még sikerült neki géppel csépeltetni. Gabonája nincs, de a gépet mégis elvitte csépelni. Ez is igazságtalanság? Mi nem búsultunk volna miatta — fordult a „tizennyolcakhoz" — ha így sértettek volna meg bennünket is, hogy géppel csépelhettünk volna... De erre nem volt lehetőség, mert cséphadaróval sem volt mit.

Ekkor az történt, amit nemcsak Ognyev, de maga Záhár sem várt. A kiküldöttek dühösen kezdtek kiáltozni a tizennyolcakra. Ez Záhárt még jobban feltüzelte. Nem érezte magát többé egyedülállónak, akinek nehéz terhet kell cipelnie és felbuzdulva jobbra balra osztogatta az ütéseket... A tizennyolc kiküldött hozzárohant, ő pedig feléjük. Öklével tenyerébe ütögetve sértő, csípős szavakat dobott feléjük. Éles szavakkal meztelenre vetkőztette őket, lehúzta utolsó leplüket is.

Az izgatottság nőtt. A kiküldöttek felugráltak helyükről, haragjuk mint a bunkó zúgott a tizennyolc feje fölött. Zsárkov is felugrott, megrázta a csengőt, hangosan kiabált, de egyidejűleg érezte beavatkozásának teljes hasztalanságát. Legalább is úgy látszott előtte, mintha csengőjével vizet kellene lecsillapítania, amely váratlanul átszakította a gátat és most minden pillanatban ki akar törni és elsodorni a malmot.

— Állj! — tört át váratlanul a lármán Ognyev hangja. — A szót kérem! — és felállva a padról lassan az emelvényre lépett.

A kiküldöttek egyszerre elhallgattak.

— Először a gépeket — kezdte csendesen — szép, miért ne. Aztán a házat, — itt a népház, adjuk vissza Szerebrjákovnak. — Kezével a népház falaira mutatott — és még hozzá rendbe kell hozatni a stukaturt is, ahol lehullott. Nem?

Mindnyájan, nemcsak a kiküldöttek, de a „tizennyolc" is csodálkozva hallgatta. Mi van Ognyevvel? A visszaadásért beszél vagy ellene...

— És aztán a földet — a földet is lehet... miért ne? És aztán azt fogják mondani: paraszt, a te nyakad már begyógyult és a mi ülepünk vágyódik a nyakad után. Gyere, had üljünk rá

egy kicsit. Olyan sok esztendeig ültünk rajta — kár volt bennünket ledobni... Egy ilyen határozat nincs! — ordított fel hirtelen Ognyev. — Olyan határozat nincs, hogy a nyúzók visszajöjjenek és még talán a sapkánkat is levegyük előttük: bocsássátok meg a kis félreértést, ami történt, hogy elbántunk egy kicsit az uraságotokkal. Ilyen határozat nincs! Ilyen határozatot nem engedünk! Van még kezünk és nem felejtettük el, hogy kell a fegyverrel bánni!

Zsárkov már nem ráncolja a homlokát és nem csenget.

És Ognyev folytatja:

— Ha a ló felhúzta a hegyre a szekeret, nem kell többé már segíteni neki. Segíteni addig kell, amíg a terhet húzza. Mi, igazi parasztok, kérgestenyerűek, mi cipeltük fel a terhet a hegyre. És ti? Ti hátul odaakaszkodtatok és most a szekérbe akartok ülni. Nem, nem azért ontottuk a vérünket, hogy aztán titeket a nyakunkba vegyünk... Mi bolsevikok voltunk — nyujtotta előre mindkét kezét — és azok is maradunk!

5.

Jáska Csuhlyáv a meredek hegyoldalon, a bokrok között állott és homlokát ráncolva nézett a Libató náddal és kákával benőtt mélyébe. Tulajdonképpen ez nem is volt tó, hanem csak a folyó egy nagy öble, de a meredek part csendje és az ott fészkelő vadlibacsapatok miatt már régesrég Libatónak nevezik. Az átlátszó légtükrözésben a vízből almavirágszínű gőz szállt fel és az árnyékban a vizitükör úgy ragyogott, mint egy jóltáplált paripa háta.

Jáska a bokrokon keresztül leereszkedett a partra, leguggolt, arcát mindkét kezére támasztotta és soká nézett a meredek partról le a vízbe.

A meredek part alatt mohával és fűvel benőtt görcsös fatörzsek álltak, hasadozott szélű nagy iszapcsomók terpeszkedtek. Időről-időre a fatörzsek és az iszapcsomók között kis halak suhantak el. A vízfelületen vizibogarak cikáztak ide-oda.

— A tó nem lehet üres — suttogta — nagy halaknak is kell benne lenni.

Jáskának okvetlenül pénzre volt szüksége. Tudta előre, hogy nehéz lesz Jegor Sztepánovicsot rábírni (ámbár ez most egyáltalában nem avatkozik a gazdaságba és Jáskával mindenben egyetért), hogy násznagyokat küldjön Szteskához és hogy ez

könnyebben sikerülne, ha Jáskának párszáz rubel lenne a zsebében. Ezért elhatározta, hogy Kuzmicsot, a viziőrt, valami úton módon kijátssza, halat fog ki a vízből és Ilimgorodba viszi. Már meg is beszélte Vászjka Darjinnal és Iváska Merkutinnal. Mind a ketten tudták, mire kell a pénz és ezért készek voltak barátjuknak segíteni.

Minden oldalra figyelve és hallgatózva, még mélyebben hajolt a víz fölé.

A tó úgy nyújtózott ki a napsütésben, mint egészséges alvó, csendesen lihegett és csobogva simogatta a meredek partot.

Végül Jáska kezdte minden reményét elveszíteni.

Majd szétt'rte fejét, hol és miképp szerezhetne néhányszáz rubelt. Ilimgorodba utazzon és beálljon dolgozni egy üzembe ácsnak? De itt legalább egy-két évig kellene dolgoznia, hogy ekkora összeget szerezzen. De a dolog nem vár.

Már megbánta, hogy visszaadta Plakuscsevnek az Achmetkától elvett ruhacsomót. Volt közte egy bunda is, ami egymagában megért hetvenöt rubelt. A többi holmi is behozott volna vagy kétszáz rubelt. Nem lett volna szép, erről nem is lehet beszélni, de ki akarja fejét a hurokba dugni?

Hirtelen visszaugrott és aztán ismét a víz felé hajolt. Az égerfa lehajló bozontos ágai alatt lassan úszott el egy raj lapos sügér és kimérten mozgott a tó közepe felé. Majd egy másik raj jött, egy harmadik, aztán körülbelül öt méternyire Jáskától megzavarodott a tó síma felülete.

— Egy harcsa volt — Jáska majdnem felkiáltott — és mennyi! Még egy és még egy ...

A bokrok árnyéka közül lassan és lustán még egy raj sügér úszott elő. De hirtelen megelevenedett és szétiramodott minden irányba. A tó síma felülete, mintha csak lópatkók kavarták volna fel, örvénylően spriccelt fel.

„Ahá, egy csuka, csuka... kárász ne aludj..." — Jáska felugrott és nagy léptekkel szaladt a part mentén a falu felé.

A nap mint valami erőteljes, mosolygó ősz bukott alá a Bálbásiha-hegy mögött. Mindjárt itt az éjszaka és Jáskának még hálót kell szerezni. Sztepán Ognyevnél megkapja a hálót. A barátokat értesíteni, ez is könnyen megy. De a legfontosabb, hogy a tó fenekéről eltakarítsák az ágakat, különben beleakad a háló és vége. És a tónak a megtisztítása nem kis dolog.

— Vagy az egyik, vagy a másik — sarkantyúzta magát. — Vagy lemerülsz a víz alá, vagy pedig élhetsz örökké Plakuscsev Zinkával...

Átvetette magát a szérű kerítésén és szembetalálkozott Vászjkával.

— Na, hogy áll a dolog? — kérdezte Vászjka, fejével a Libató felé intve.

— Egész rajok. Iváska, hozd a csónakot, te pedig Vászjka ügyeltess öcséddel Kuzmics kunyhójánál, magad pedig menj a szérűk mögötti meredélyre. Mindenesetre vigyél csepűt magaddal, — csepűt, petró'eumot, gyufát... és értesítsz bennünket, ha valami... Nos, rajta fiúk!

A kék este leereszkedett a sirokojei csűrökre. Jáska a kenderföldeken keresztül Ognyev udvarára ment. Nem messze a kenderföld végétől Dunja Pcselkina tett-vett, krumplit szedett ki a levesbe.

„Nézd, férfi nélkül is kijön" — Jáska rápillantott nyakszirtjére és tréfásan odakiáltott: — Jó egészséget, özvegy!

— Meglett a csizma, Jáska?

— Nem. Az ördög tudja, hova lett. A lépcsőnél hagytam, amikor hazahoztam... Plakuscsev holmija is mellette volt... Alig jövök ki a házból, mondja az apám: „A csizma eltűnt." — Már tizedszer magyarázta Dunjának, hogyan veszett el Pcselkin borjúbőr csizmája.

Dunjának az volt a véleménye, hogy a csizma Csuhlyávnál van és Jáska mindíg csodálkozott, hogy hova tűnhetett el. Mindíg kellemetlen volt neki, ha Dunja a csizma után kérdezősködött és ő maga sem nagyon hitt ebben az eltünésben.

„Mit lehet csinálni, a magamét nem adhatom oda...?" — gondolta és tovább ment Ognyev udvara felé.

Ugy ment be, mint azok az emberek, akik már régóta élnek egy házban. Gondosan betette az ajtót, ujjával megigazította a szeget, hogy a hurok feszes maradjon, letörölte meztelen lábairól az iszapot és bement a házba.

Benn a sötét kunyhóban Grusa fejét vette észre az ágyon.

— Hol vannak a többiek? — kérdezte, egy pillantással a sarkokat, kemencét és a hálópriccseket áttekintve.

— Te vagy az Jáska? — emelkedett fel Grusa. Lefeküdtem egy kicsit. Majd összeestem, annyit dolgoztam ma. Szteskát elcipelték a lányok Toronkba.

— Nem hozzá jövök — szakította félbe Jáska. — Hol van Sztepán?

— Csiziknél... teát isznak... evvel... ő is ott van... Zsárkov.

Jáska úgy rohant ki a házból, mint egy ló, amely elszakí-

totta kötőfékjét. Hogyan? Szteska Toronokba ment? Amikor tudta, hogy ő ma halat megy fogni!... Lehet, hogy ezért holnap Kuzmics megnyúzza, mint egy mókust és ő Toronokba megy! Ének kell neki, vidámság, nevetés! Hát így fél Peka Kátájevtől?... Színlelő! Hát jó!... Meglátjuk!

Lerohant a Csalánosvölgybe és Toronok felé akart menni, hogy legalább messziről lássa, mit csinál Szteska. Aztán be akart rontani a körtáncba és bosszút állni Szteskán avval, hogy valamilyen idegen leánnyal táncol! Igen, így fog csinálni. Talán mindjárt Zinkát fogja átölelni, vele táncol és mindenki előtt — Szteska előtt is — szenvedélyesen megcsókolja. Csak lássa Szteska, ne képzeljen be magáról semmit. Aztán otthagyja, Ilimgorodba utazik, beáll egy üzembe és nem tér vissza két évnél hamarabb Sirokojeba. De nem úgy mint most: mezítláb, háziszövésű nadrágban. Ha visszatér, nem lesz rosszabb Kirka Zsdárkinnál.

Már majdnem leért a Csalánosvölgybe, amikor eszébe jutottak a halak a Libatóban és hogy a tónál Iváska és Vászjka várják.

„Különben, kinek fogsz így kelleni?" — gondolta és Csizsik udvara felé indult. Egyidejűleg örült, hogy Szteska már nem leány és hogy hozzá olyan közel áll...

De ezt az örömét irigység, harag és kedvtelenség zavarták meg, hogy Szteska nem tudta magát visszatartani és elment Toronokba.

„Nem tudta kiállni..."

6.

Viharos viták, dühös közbekiáltások után a kerületi szovjetkongresszuson a kommunisták kerültek ki győztesen. A kongresszusi kiküldöttek végül annyira feldühödtek a „tizennyolcak" ellen, hogy amikor ezek Szilántij Jevsztignéjevet ajánlották végrehajtóbizottsági tagnak, a többi falvak kiküldöttei odakiáltották:

— Á-á-á! Hát ez az?

És szavazatukat a kommunista frakció listájára adták.

A kongresszus tapsokkal, az ígérettel, hogy az újonnan választott kerületi végrehajtóbizottságot támogatni fogják, az Internacionálé éneklésével, hangzavarok közepette bezárult. Zsár-

kovot meghívták, hogy a kerület többi falvait is, ahol eddig még nem volt, látogassa meg.

— Hogy senki se sértődjék meg.

Zsárkov vonakodott, megígérte, hogy később jön... Okvetlenül vesz magának négyheti szabadságot és azt Áláj kerületben tölti el, most azonban teljesen lehetetlen. Sürgős ügyek miatt a kormányzósági városban kell lennie, a párt kerületi vezetőségében... Talán később. A viszontlátásra!...

A kiküldöttek meg voltak elégedve és siettek haza.

Amikor azonban az összes kiküldöttek, a kommunisták kivételével, eltávoztak és Zsárkov annak a reményének adott kifejezést, hogy az újonnan választott végrehajtóbizottság jó építő-munkát fog végezni és megígérte, hogy a kommunista pártsejt egészségesedésének elengedhetetlen előfeltételéül Ilimgorodból ellenőrzőbizottságot küld Álájba, — akkor váratlanul és maga előtt is érthetetlenül valami nehéz bánat vett rajta erőt. Nézte a várakozó Ognyevet, Záhár Kátájevet, Csizsiket és hirtelen hatalmas vágyat érzett — ha csak egy órára is — az egyszerű élet után. Hogy ne kelljen gondolnia a világmértékre, a szociális forradalomra, ennek fejlődési útjaira, a banditákra, az egész kormányzóságra, sőt erre a Csizsikre sem... Csak élni, az állandó felelősség terhét ledobni — a felelősséget minden cselekedetéért, minden szóért, minden mozdulatért... Élni, mint ahogyan ez a Csizsik él. És szemei előtt felmerültek a völgyekkel és szakadékokkal teli sirokojei földek, a Volga, Bruszki, a kis nyírfaliget és Szteska izmos meztelen lábának fürge mozgása.

„Mit jelent ez — gondolta és Csizsikre nézett. ... Persze... jó lenne vagy két hetet így eltölteni — senki sem tudná meg a fiúk közül. De nem lehet. Vissza kell menni és húzni a kormányzósági jármot.

— Alekszandr Jakovlics — fordult hozzá Csizsik, miután Záhár Kátájevvel súgdolózott — mire úgy sietni éjszaka idején? Menjünk Sirokojéba, hozzám, teát inni, mézet enni és pihenni. Holnap reggel lehet tovább utazni... Mi?

Csizsik szavai Zsárkovnak nagyon jól jöttek. De a zsebében már a harmadik sürgöny követelte a kerületi vezetőség székhelyére való visszatérését. Lehetetlen volt ezeknek a sürgetéseknek eleget nem tenni. De itt (mint ahogy már gyakran megesett vele) saját magát vezette félre. Meggyőzte magát, hogy okvetlenül mégegyszer Sirokojéba kell mennie, hogy ott végkövetkeztetései egyik-másikát felülvizsgálja és hogy az emberekkel az

otthoni környezetükben beszéljen. Elfogadta Csizsik javaslatát és vele, Sztepán Ognyevvel és Záhár Kátájevvel Sirokojéba ment.

Csizsiknél ültek az árnyékban, teát ittak és beszélgettek, amikor Jáska jött. Nem tudta, miképpen hívja ki Sztepán Ognyevet, ezért leült a szérű előtt, a gyalupadra. Szteskára gondolt, de ugyanakkor figyelt a beszélgetésre is.

— Alekszandr Jakovlics — mondta Csizsik — kóstóld meg józan észt.

— Mit?

— A mézet. A mézet nevezi józan észnek — nevetett Záhár.

— Miért ne? — mondta buzgón Csizik és elmesélte, miképp gyógyított meg régen mézzel egy földbirtokost.

— De az orrodon a sebhelyet nem tudod meggyógyítani — nevetett Ognyev.

Csizsik öreg. Az elmult évben hálóval feldörzsölte az orrát, úgy, hogy kisebesedett. Borogatást, tapaszt, gyógyfüvet rakott rá, de a seb csak nem akart begyógyulni.

„Nem, semmi sem segít, el vagyok már használva", mondta Csizsik és beragasztotta a sebet az orrán.

Amikor azonban Zsárkov az asztalhoz ült, a Csizsik orrán levő seb olyan visszataszítólag hatott rá, hogy azt képzelte, Csizsik nem mézet, de egy csomó szifilisz bacillust nyujt neki. Az volt az érzése, hogy csak meg kell kóstólnia a mézet és a szája éppen olyan apró sebekkel lesz tele, mint amilyen Csizsik orrán van. Utálattal nézett a sebre, a mézre, nevetett, beszélgetett és kezét az asztal alá rejtette.

— Ne gondolj valami rosszra — mondta Csizsik, észrevéve határozatlanságát — hogy ez valami fertőző... Ilyen dolog nálunk sohasem volt. Az egész utcában mi vagyunk a legtisztábbak... Ez egyszerűen jött...

És Csizsik elmesélte az egész históriát a sebbel, olyan groteszk módon, hogy valamennyien nyultak a kacagástól, amikor végére ért.

— Én egyáltalában nem... — mondta Zsárkov nevetve és kinyujtotta kezét a méz után.

— Nagyon helyes.

Jáskának végre elviselhetetlenül nehéz lett a szíve. Fel akart ugrani, átszaladni a mezőkön, be a sűrűségbe és onnan felordítani a sötét égre, mint egy farkas... ilyen fájdalom, ilyen düh szaggatta.

— Miért tetted ezt velem? — kérdezte már vagy tizedszer

a távolból Szteskát, aztán elhatározott lépésekkel ment a többiekhez.

— A, Jáska — nyujtotta felé Zsárkov a kezét, míg a másikkal megigazította szemüvegét. — Merre jártál?

— Londonban.

— Hol?

— Londonban...

— Nikolszkojében... ezt hívjuk mi Londonnak! Ott van minden: petroleum, só, rongyok az asszonyoknak. Igy elneveztük Londonnak — nevetett Záhár.

— Most már van minden az áláji bazárban is — tette hozzá Csizsik, de Jáskát nem kínálta meg üléssel. — Miért mentél oda?

— Eladtam a lovat. Tele volt sebbel.

Zsárkov sokáig nevetett, amikor Záhár elmesélte neki, miképpen dörzsölte Csuhlyáv sebesre Karaszjuk bevonulása előtt lovának a hátát. Jáska felhasználta ezt az alkalmat és kihívta Ognyevet az udvarra... Nemsokára rá Zsárkov is kijött.

— Mit suttogtok itt?

— Halat akar fogni és kéri a hálót. Oda fog kelleni neki adni... megígéri, hogy átjön mihozzánk — nevetett Ognyev. — Meg kell vesztegetni...

— Halat fogni? — kérdezte Zsárkov, megigazítva nagy szemüvegét. — Vigyél el engem is.

Zsárkov csak később állapította meg, hogy azért fogadta el Csizsik meghívását és ragaszkodott Jáska tervéhez, mert szívesen látta volna újból Szteskát. Ez az új érzés még maga előtt sem volt tudatos, de valahányszor Szteskát látta, lecsüngő alsóajka kissé felemelkedett és lábai megfeszültek.

Egyszerűen kellemes volt neki Szteskát látni, vele beszélni, nevetni és lopva nagy, zöldes szemeibe nézni... Legalább így gondolta... De ugyanakkor rajtakapta magát, hogy saját, örökké sietö feleségét egyáltalában nem kívánja látni. Bár nem egyszer emlékezett vissza a parasztokkal való beszélgetése közben ennek a paraszti kérdésről való találó megjegyzéseire és sok mindent, amit elutazása előtt a vidékről mondott a gyakorlatban kipróbált... De ennek ellenére sokkal gyakrabban gondolt — és egészen másképp, mint feleségére — Szteskára. Szteskához vonzotta valami, együtt akart vele lenni, sőt a kerületi kongresszuson tartott beszéde alatt is reá gondolt. Több alkalommal mint az egészséges bizakodás példáját akarta előadásában felhozni és azt mondani: „Ezért, a fiatal generációnkért érdemes

dolgozni, kínlódni és ezt a vad, civilizálatlan, sivár falusi életet egy jobbá változtatni."

Talán ezért vonzódott Jáskához is.

Jáska azonban egy idő óta kerülte Zsárkovot. Amidőn egyszer Szteskával együtt vidáman nevetve látta lehangolt lett és elsietett. De most, hogy Zsárkov vele akart jönni a halászatra, bár kitalálta valódi célját ennek a kívánságnak, egyidejűleg mindjárt arra gondolt, hogy ilyen embernek, mint Zsárkov, a jelenléte, a különben veszedelmes halászatnál tökéletesebben elhárítja a veszedelmet. Mosolygott és Ognyevhez fordult.

— Mondd hát meg — nevetett Ognyev.

— De én... akarok... hogy is mondjam... tiltott helyen. Megfoghatnak! — mondta és egyidejűleg félt, hogy evvel elijeszti Zsárkovot.

— Éppen ez az érdekes — mondta Zsárkov, anélkül, hogy számot adott volna magának. — Éppen ez az érdekes...

— Akkor rajta!...

— Vigyetek engem is magatokkal — egyeledett be Ognyev.

7.

Ilja Maximovics hagyta el Álájt utoljára... Ámbár a kongresszuson vereséget szenvedett, szemei ragyogtak az örömtől. Nem vesztette el a reményét, hanem éppen ellenkezőleg, jobban mint bármikor meg volt róla győződve, hogy a győzelem a legközelebbi választásoknál — és általában — az ő oldalán lesz.

— Most megbotlottunk — mondta a szamovár mellett — de a következő választásoknál felülre kerülünk... Csak tőlük kell tanulni és ügyelni, hogy mit mondunk, nem úgy, mint te... — tett Pjotr Kulkovnak szemrehányást a cséplésre vonatkozó közbekiáltása miatt.

Az úton elhatározta, hogy betér Jegor Sztepánovicshoz. Már harmadik napja nem látta. Beszélni akart vele a kongresszus lefolyásáról és talán úgy felrázni, hogy kibujjon barlangjából.

„Okos paraszt, de az ilyen dolgoktól félrevonul. Ha ő is jönne, egész slepp megy utána."

Átment a hídon. Nikoláj Pirjákinnál a szél kinyitotta a kaput. Először a barna tehén jött ki az utcára, utána a foltos faru csikó. Mindketten az utcán végig a Csalánosvölgy felé vették útjukat.

— Jó csőszök lesznek! — mormogta Plakuscsev és kezével hevesen dörömbölni kezdett az ablakon. — Hé, gazda! Kiszaladt az udvarról a jószág! A konyhakertbe!

— Kolja! — kiáltott a kunyhóban Katja. — Elszaladt a ló!

— Hát kergesd vissza — felelte kelletlenül Nikoláj.

— De harap — félek tőle...

— Fogj egy karót...

— Szép gazdaság — mormogta Ilja Maximovics és Csuhlyáv udvara felé indult.

Jegor Sztepánovics az udvaron ült a vörös kövön és az akadályokon gondolkozott, amelyek Bruszkitól elválasztják...

— Mit törődsz idegen jószággal? — szólította meg Ilja Maximovicsot. — Csak menjenek a kertbe. Lesz majd legalább a káposzta miatt...

Sokáig ültek az udvaron a sötétségben, beszélgettek erről és arról és amikor a kis templom harangja tizet ütött és a sirokojei kunyhók elmerültek a sötétségben, Ilja Maximovics felemelkedett.

— Tehát így. Beleegyezésedet adod hozzá?

— Én beleegyezek — csettintett Jegor Sztepánovics a nyelvével — de Jáskát kell...

Ognyev udvaráról két ember jött ki. Vállukon egy rudat vittek, a rudról valami rojtos dolog függött alá és seperte a földet...

— Egy háló — találta ki először Jegor Sztepánovics. — Halat lopnak.

— Nem a mi dolgunk — válaszolta Plakuscsev, elbúcsúzott és hazafelé indult.

— Persze, hogy nem a mi dolgunk — erősítette meg Jegor Sztepánovics.

De alig lépett be Plakuscsev az udvarára, amikor sietős kis lépésekkel a Csalánosvölgy felé futott. Utközben Nikoláj Pirjákin tehenét és csikóját behajtotta Fedunov zöldségeskertjébe és rövid idő mulva száraz keze Pjotr Kulkov viziőr kunyhójának az ablakán dobolt...

8.

A meredek hegyhátról Jáska Csuhlyáv, Zsárkov és Sztepán Ognyev ereszkedtek alá, lábukkal a tócsákban cuppogva. Jól tudják, hogy kényelmesebb lenne az utcáról a kis ösvényen keresztül lekerülni a tóhoz, de ott nem lehet elrejtőzni Kulkov éles

szemei elől és nem vennék észre Vászjka Darin vészjelét sem. Ezért ereszkednek alá, a sűrű bokrok közt maguknak utat vágva, a meredek hegyhátról, várva a csónakot és Iváskát és megerőltetve néznek abba az irányba, ahol a Libatót egy keskeny patak köti össze a Volgával.

Időről időre a lefüggő égerfák ágai alatt egy hal ugrik fel a tóban, amire a nád között ijedten gágogni kezdenek a libák. Majd ismét csend lesz és a tó újból óriási sörösüveg fenekéhez hasonlít.

A csónak nem jön. Ez nyugtalanítani kezdte a várakozókat. Jáska türelmetlenül nagyot köpött a vízbe.

Mi történhetett? Vászjkának már régen itt kellett lennie és várni reájuk. Talán Kulkov elvette a csónakot? Ravasz és ügyes paraszt ez a Kulkov. Természetesen Zsárkov jelenlétében nem csapna lármát, talán még nevetne és meghajolna — lehet. De amikor aztán Zsárkov elment a városba, okvetlenül megírja a jelentést a városba és itt a baj. Lehet, hogy talán már a tó bejáratánál feltartotta Kulkov a csónakot és akkor minden pillanatban itt lehet... Nem volna-e ideje, hogy Sztepán Ognyev elrejtse a hálót.

Zsárkovnak evvel szemben nagy kedve lett volna rágyujtani. Már néhányszor hirtelen elővette cigarettatárcáját, de minden alkalommal a vállán érezte Jáska nehéz kezét, erre visszatette cigarettatárcáját zsebébe, megigazította szemüvegét és a többiekkel együtt abba az irányba meredt, ahonnan a csónaknak kellett volna érkeznie.

„Jó, erős faj" — gondolta Ognyevről és bánta, hogy kezdettől fogva nem méltányolta eléggé és nem barátkozott meg vele jobban.

A part árnyéka alól nesztelenül, mintha csak a levegőben repülne, a csónak siklott elő és éppen olyan nesztelenül szorosan a várakozók mellé állt.

— Na, — lökte meg Jáska könnyedén Ognyevet és elsőnek szállt a csónakba.

Néhány pillanat mulva Jáska és Vászjka meztelenül álltak a csónakban. Fehér testük világított a sötétségben. Ognyev a vasmacskával kutatott a tó fenekén ágak után és a kisebbeket kidobta a partra... Mintegy öt méter után meghúzta a vasmacskát és halkan mondta:

— Ágak és cölöpök is vannak itt.

— Bumm! Csobbant Jáska és utána Vászjka is a vízbe, olyan zajt ütve, mintha ágyúgolyót dobtak volna be.

Zsárkov a csónak hátuljában ült le, csodálkozva és értelmetlenül nézett a két alámerült után. Hideg borzongás futott végig a hátán. Ugy tetszett neki, hogy túl soká vannak mindketten a víz alatt. Különösen az nyugtalanította, hogy a hely, ahol alámerültek, teljesen csendes és sima volt. Talán csak a sötétségben nem lehet látni? Megigazította szemüvegét és lehajolt. De a víz teljesen nyugodt volt és lehetetlenül hidegnek látszott.

Már éppen oda akart Ognyevnek kiáltani, hogy ideje ennek az ostobaságnak végetvetni, amikor a víz felszínén egy ág, mellette pedig egy fej jelent meg, majd egy nagy fatörzs több helyen áttörte a víztükröt. Ognyev utánanyult, az ágat a bokrok közé, a fatörzseket pedig a csónakba helyezte. Erős, izmos hátukkal a csónak szegélye fölé hajolva, az alámerültek is bemásztak a csónakba.

Jáska körülnézett, Vászjka remegve rázkódott össze.

— Átkozott — mondta. — Mint a jég olyan a fenekén.

— Ez a forrásoktól van — felelte halkan Jáska. Ognyev mozdulataiból látta, hogy vasmacskája ismét megakadt valamiben, újból beugrott a vízbe. Iváska követte.

Zsárkov ismét — mint neki látszott — nagyon sokáig nézett a vízbe. Amikor azonban újból egy ág bukkant fel, önkéntelenül utánanyult, kiemelte — éppen úgy, ahogyan Ognyevtől látta — és éppen olyan hangtalanul a káka közé helyezte. Látta, amint Jáska — akárcsak egy kacsa — fejjel lefelé alámerült és a következő pillanatban egy cövekkel a kezében megjelent a felszínen.

— Tudtam, hogy kettő van itt — mondta halkan, a cöveket a csónakba helyezve.

A tó fenekének a tisztításánál Ognyev maga után húzta a csónakot, felemelte a könnyebb ágakat és a partra dobta. Jáska és Iváska pedig a nagyobb ágakat és cövekeket cipelték. Már elérkeztek a tónak a második kanyarulatához. Mind sűrűbbek lettek a fenéken az ágak, Jáska és Iváska állandóan a vízben voltak. Zsárkov is egészen el volt mélyülve és észre sem vette, hogy a víz csizmájába szivárog és nadrágját térdéig átnedvesíti

HATODIK LÁNCSZEM

1.

Reggeli fagyokkal, vadlibák vonulásával, ordító szelekkel és vékony jégkéreggel a folyókon közeledett a tél. Nemsokára itt lesz a lakodalmak ideje. A sirokojei utcák kicsapongó daloktól fognak visszhangzani, a legények közül sokan házassorba lépnek és sok leány felejti el a fonóba vezető utat... De Jáska zsebe most éppen olyan üres, mint azelőtt: a halászat a Libatónál teljesen eredménytelenül végződött. Sőt még ennél is roszszabbul: amikor a szérűk melletti lejtőn Vászjka testvérének figyelmeztető tűzjele fellángolt, a nagy sietségben beleakadt a háló az ágakba és a fele ottveszett. Sztepán Ognyev egyre foltozgatta, de nem lehetett rajta segíteni, a háló használhatatlan volt. Jáska persze nem tehetett róla. Nem az ő bűne volt, hogy Zsárkov az utolsó pillanatban megijedt, hogy a dolognak híre mehet. Minek ajánlkozott akkor?

Ezután a kudarc után Jáska mint valami állat dolgozott. Kaszált, cipelte a kévéket, csépelt és a téli vetést úgy ellátta, hogy senkinek sem lehetett ellene kifogása. Még Jegor Sztepánovics is csodálkozott gondosságán. De amikor Jáska arról próbált beszélni, hogy Szteskához násznagyokat kell küldeni, vagy hallgatott, vagy pedig felugrott helyéről és a szérű mögé rohant. Néhány hónappal ezelőtt félbeszakította Jáskát:

— Már mondtam neked: ebbe a házba olyan valaki kell, aki hozzánk illik. Ilja Maximovics Plakuscsevnek is van leánya! Azt hozhatod! De ezt, akinek semmije sincs, olyan, mint a labodabokor télen, nem!

A napok szaladtak... Jáska lótott-futott pénz után. Amikor aztán az első hó leesett és az utcákon szántalpak csikorogtak, levelet írt Zsárkovnak. Zsárkov meghívta a városba és meg-

ígérte, hogy szerez számára munkát. Ezt közölte tegnap este Szteskával is...

Jáska göröngyös, keskeny úton ment át a mezőn és gondolkozott mindezeken. Zsebében egy Szteska által kötött zacskó volt. A hátán kaláccsal, harisnyával, fehérneművel és csizmával teletömött vászonzsák.

A „kilenc testvérnél" (kilenc tölgyből álló facsoport) állva maradt és visszanézett Sirokoje felé.

Majd megigazította hátán a zsákot és folytatta útját.

Éjszakáig okvetlenül tizenöt versztnyi utat kell megtennie, hogy elérje Kormeska falut és ott megháljon. Reggeltől pedig negyven versztet kell gyalogolnia, hogy estére Zsárkovnál legyen.

— Szállj meg nála — oktatta Jegor Sztepánovics. — Ebből kétféle előnyöd lesz: először nem kell fizetned a szállásért és kosztért, másodszor, ha a nyakán leszel, jobban fog igyekezni elhelyezni téged.

Nem tartotta Jáskát vissza... de lovat sem adott neki a városig.

— Mi — mondotta — ezer versztet is megtettünk régen a Káspi tengerig és nem csináltunk nagy dolgot belőle... Ez csak hatvan verszt! Csak köpsz egyet és már ott vagy.

— Ördög, — mormogta Jáska, besüppedve a gödrökbe — vasfejű...

Sietett. A nagy hideg ellenére nemsokára egészen kimelegedett. Felnyitotta subáját és gyorsabban ment. A lejtőn egy paraszt hajtott alá és elhatározta, hogy utóléri és megkéri, hogy vegye fel. Futott, ahogy csak bírt. Hátán táncolt a zsák és a csizma sarkával verdeste csipőjét. Egy darabig tűrte az ütéseket, de aztán elviselhetetlenül fájni kezdtek. Állva maradt, gyorsan úgy igazította meg a zsákot, hogy a csizma fölülre kerüljön és ebben a pillanatban eszébejutott (Jáska maga is csodálkozott ezen és nem egyszer beszélte el Szteskának) Pcselkin borjúbőr csizmája.

2.

Jegor Sztepánovics egész este nyugtalan volt. És nem ok nélkül: miért jött vissza Jáska? Állítólag elfelejtette az útlevelét. De mire neki útlevél, amikor az egész kormányzóság legismertebb emberéhez megy. Nem, itt valami más rejlik... Ha

szükséges az útlevél, akkor utána is kell járni, de lám, egész este csak járkált a faluban, keresett valakit. Itt rejlik valami. Jáska valamit kigondolt, valamit tervez. Le akarja nyesni Jegor Sztepánovics szárnyait, vagy valami mást...

— És le is nyesi, a kutya! Anélkül, hogy egyet is hunyorítana!

Reggel, rossz előérzettől űzve, szokatlanul jókor ugrott ki ágyából. Minden ok nélkül dühös szavakkal támadt Klunjára és kiszaladt az udvarra. Minden cél nélkül csavargott a fészer körül, bement a kamarába, amelyet mint rejtekhelyet használt és csak itt jutott eszébe:

„A hársfakéreg! Emiatt feljelenthet!"

Jegor Sztepánovics már második éve hordott titokban az állami erdőből hársfakérget... Mikor esténként a mezőről jön, bevág a sűrűségbe, néhány tucat fiatal hársfának lehúzza a kérgét, szorosan összefűzi, lopva hazaoson és elrejti a kérget a pad alá. Most eszébe jutott ez a kéreg: keresztülszaladt az udvaron és a fészer hátsó ajtajához ugrott. Néhány pillanat mulva már csikorgott a nagy kulcs a zárban és a csűr titkos rejtekhelyei kinyiltak.

Jegor Sztepánovics tulajdonképpen csak akkor vette észre, hogy valóban nagyon sok kéreg van ott, amikor a csűrbe lépett. Az egész falu számára bocskort lehetett volna fonni belőle.

„Feljelenthet a kéreg miatt és pénzbüntetést kaphatok... sőt, le is csukhatnak... Manapság örülnek ilyennek... Hova is tehetném?"

Összenyomkodta a havat a csűr körül, arra gondolt, hogy a hóban rejti el a kérget, de a hó még nem volt elég mély, hogy elfedje. És mikor? Most? Az emberek meglátják és este pedig már késő.

„Ah, Istenem, ki jön?"

Ahogy lépéseket hallott közeledni, otthagyta a rejtekhelyet. De ahogy meglátta Ilja Maximovics szakállát, megnyugodott, kijött a csűrből és vállával betólta maga mögött a kaput.

— Te, Jegor Sztepánovics, nem tudod véletlenül — kezdte Ilja Maximovics — hogy Jákovod hosszabb időre ment a városba?

Jegor Sztepánovics csodálkozott és dühösen kiáltotta:

— A városba ment? Már visszajött! Bent ül a házban. Mit akarsz tőle?

Plakuscsev leült a csűr küszöbére.

— Mit? Fáj az apai szívem. — Egy darabig hallgatott. —

Csak neked egyedül mondom el: Zinuskát tegnap este — egy könnyet törült le — a kötélről vágtam le. Az ostoba!

— Ó, mit mondsz?!

— Jövök a gyűlésről, bemegyek a pitvarba, valami hörgést hallok. Azt hittem, hogy a borjú szaladt be. Beteg a borjúnk. Meggyujtok egy gyufát — hát ott lóg.

— Ilyet! Felakasztotta magát?

— Magához térítették. Annyi dolgom van mindig, nem is jutott eszembe... De tegnap este, amikor mentem a szovjetbe, úgy tűnt fel, sír...

— Ah, te!

— Te, — Plakuscsev félrenézett — emlékszel még mit beszéltünk meg a nyáron?... Csináljunk lakodalmat.

Mindketten hallgattak... Jegor Sztepánovics fejében — mint ködben a lámpások — örvendező gondolatok voltak:

„Itt van az alkalom... hogy a dolog elintéződjék... Kirkát a falhoz kell szorítani. Kirka vele van... Akkor Jáska semmit sem csinálhat a kéreg miatt."

— A te családod illik hozzám — folytatta Plakuscsev és nemezcsizmája orrával figurákat rajzolt a hóba — és Jáska is derék legény...

Ismét hallgattak.

— Értem — mondta rekedten Jegor Sztepánovics — de hogy lehet megcsinálni? Én szívesen megtenném, de Jáskának megvan a maga véleménye. Magad is tudod, hogyan van ma. A saját ülepén sem ülhet az ember, anélkül, hogy előbb meg ne kérdezze.

— Igy van... de meg lehetne mozgatni... felheccelni.

— Felheccelni? — nevetett Csuhlyáv. — Manapság nem lehet a legényeket a lányokkal felheccelni. Igy volt ez, amikor mi fiatalok voltunk, alig láttuk a lányokat. De manapság már a pólyában is lányokkal vannak együtt. Különben egyetértek veled... beleegyezésemet adom.

Menet közben Jegor Sztepánovics a lakodalomról beszélt, célzást tett Kirkára, hogy ő meg van most győződve arról, hogy a faluszovjet elnöke tényleg a falunak a feje és minden dologban sokat tehet. Persze Slenka, micsoda egy elnök? Csak szomorúság... Kirkának van feje — az egész falu számára. Ilja Maximovics jól tette, hogy Kirkát beültette és Slenkát kiseperte a szovjetből. Kirka megfelel... csak egy kis nyomást kell rá gyakorolni... Hogyan gondolkozik erről Ilja Maximovics?

Evvel elváltak.

Amikor Jegor Sztepánovics visszatért udvarába már ismét egészen jókedvű volt. Sőt a tyúkoknak is, amelyek pedig tiltott helyen, a bejáratnál kerestek szemeket — néhány barátságos szót dobott oda. De amikor belépett a házba, majd megütötte a guta. Jáska Klunja mellett ült és egy ronggyal Pcselkin borjúbőr csizmájáról a port törölte.

Jegor Sztepánovics halkan csikorgatta a fogát:

— Micsoda csizma ez? Kérdezés nélkül minden szemetet becipelsz a házba.

— Nem tudod, hogy milyen csizma?

— Sohasem láttam.

— Ugyan. Bent hevert a kamarában. Ugy látszik magától repült oda. Nincs semmi szégyen benned, hogy egy özvegytől elszeded a csizmáját?

„Ah, kutya! — szitkozódott magában Jegor Sztepánovics — itt van a feljelentés!... Ah, te ördög. Kikapni a kezéből?"

— Mindjárt itt lesz az elnök, hogy elvigye. Legalább le legyen törölve.

Jegor Sztepánovics már látja maga előtt a faluszovjet asztalát, a titkár írja a jegyzőkönyvet és a parasztok nevetnek:

— Ilyen piszokba megy bele, ellopja egy tehetetlen özvegynek a csizmáját ez a zsugori.

Jegor Sztepánovics természetesen mindent tagadni fog, fogalma sincs róla, honnan került elő a csizma. Jáska csinálta haragból... A törvény előtt tiszta marad, de a sok beszédnek semmiféle törvény nem veheti elejét.

— A nyírfakéregért is jön Zsdárkin. Azt mondják, valaki beszélt a szovjetben a nyírfakérgedről.

Nem, ez már sok volt! Jegor Sztepánovicsnak, mintha csak aratás ideje lenne, izzadság ömlött arcáról, lábai remegtek.

És az udvaron valaki kopogott, lábát a küszöb széléhez törölte. Jáska és Klunja is valamilyen okból elhallgattak. Az ajtó nyikorgott.

— Jó egészséget — mondta Kirka Zsdárkin — hol van a gazda?

Jegor Sztepánovics felugrott a padról, Zsdárkinhoz rohant, vállát, subáját kezével könnyen érintette, mintha csak attól félt volna, hogy összetöri Zsdárkint.

— Éppen jól jössz, kedves! Most gondoltam, hogy érted küldök.

Jáska nagy szemeket meresztett. Jegor Sztepánovics elfog-

laltan szaladt ide-oda, egy padkát húzott elő, letörölte karjával és odanyujtotta Zsdárkinnak.

— Ülj le, Kirill Szenafonics — mondta Jegor Sztepánovics, felegyenesedett és Zsdárkin szemébe nézett. — Te vagy az elnök és nagy a hatalmad a faluban — itt kissé megakadt. — Igen... Éppen azt akartam tőled kérdezni, lehet-e például, hogy egy pártonkívüli elvegye egy kommunista lányát? Hogy van ez manapság?

— Természetes, hogy lehet — mosolygott Kirka. — Manapság lehet házasodni, ahogyan akar az ember, csak vérfertőzés ne jöjjön ki belőle.

— Nézd csak, micsoda törvények vannak ma.

— Miért nyugtalanít ez téged?

— Igen... látod... az én Jáskám Szteska Ognyevát akarja... és én mindig azt gondoltam, hogy ez a törvények ellen van... ez volt éppen...

Nyugtalanul állt egyik lábáról a másikra és behúzta magával Kirkát a belső szobába.

3.

Kirka Zsdárkin, anyja, Tatjána révén — szép, megtermett asszony volt — az Uvarkin családból származik. Az Uvarkinok annakidején Uvarov úrnál szolgáltak. A gonosz nyelvek mai napig is beszélik, hogy Tatjána férje, Szenafont, kis beteges ember, igen gyorsan halt meg. A vadászaton az uraság egy pohár borral kínálta meg és vége volt. Tatjána gyermekei valamennyien Uvarovhoz hasonlítottak, alacsonyak és fehéres hajúak voltak. Csak Kirka ütött nagyapjára, Ártámonra. Ez olyan ember volt, hogy még öreg napjaiban is, ha valakit dühösen galléron ragadott és megrázott, annak befellegzett.

Amikor Kirka a frontról hazatért, udvarát méternyi magas dudvától felverve találta, a fészer meg a csűr szétesőben voltak még a tetődeszkákat is ellopták (ahogy később megtudta, ezeket Csizsik hordta el). Kirka nem esett kétségbe. Felgyűrte az ingujját, tenyerébe köpött és úgy rohant a gazdaságára, mint valamikor az ellenségre. Az udvaron felásta a dudvát, két vödör pálinkát szerzett, összehívta rokonságát és negyvennyolc óra alatt fészer és csűr rendbe voltak hozva. És hogy a frontról nem mint szájhős tért haza, hanem foggal és körömmel látott neki a gazdaságának, tetszett a parasztoknak. Igaz, hogy néhányan

nevettek, mert Kirka az egész nyarat a mocsárban robotolta át, de amikor ősszel az egész faluban Kirka földjén volt a legmagasabb a gabona, a mocsárban való tevékenységét is komolyabb szemmel kezdték a parasztok nézni. Kezdtek hozzáfordulni tanácsokért. És amikor Ilja Maximovics felvetette a gondolatot, hogy Slenkát Kirkával cseréljék ki, mellette volt az egész falu, sőt Záhár Kátájev is Kirkára szavazott. Az egyedüli ember, aki Kirkát kerülte és mindig gúnyos hangon beszélt róla, Sztepán Ognyev volt.

— Eltávolodott tőlünk. Ellopták tőlünk Kirkát — mondta Ognyev.

— Volt is mit lopni — gúnyolódott Kirka és szilárdabban kezdett állni a lábán, mert érezte, hogy az egész falu mögötte van. Ugyanakkor arra gondolt, hogy a legközelebbi évben a mocsaras talajba répát és mákot vet. A nyereségért megjavíttatja házát és megnősül. Aztán jöhetnek a gyerekek.

„Először a gazdaságnak kell rendbe jönni s aztán válogathatok a lányok között, mint piacon a csuprokban..."

Egy darabig úgy érezte, hogy Szteskához vonzódik. Különösen tetszett neki ruganyos háta, vastag hajfonatai és vidámsága. Szteska láttára zavart lett, elfelejtette mit akart mondani, dadogott. Esténként hallgatagon ült kunyhója előtt és feszülten leste hangját, nevetését. Aztán... aztán... jött pünkösd vasárnap és mindent felborított. A fiatalok ezen a napon talán még semmit sem vettek észre, de Kirka már másnap reggel látta a Szteskán végbement változást. Ettől a naptól kezdve szomorúságban és dühben aludt ki Szteska iránti szerelme.

És amikor ma reggel Jáska hozzá jött és kérte, legyen segítségére Jegor Sztepánovics kijátszásában, Kirka dühösen kipattant:

„Elkaparintotta az orrom elől a falatot és most még azt akarja, hogy meg is rágjam neki... Eriggy a..." — akarta kiáltani, de hirtelen harag helyett melegséget érzett és a kívánságot, hogy jót tegyen (ez gyakran megtörtént Kirkával és mindig szidta magát érte). Beleegyezett, hogy megfélemlítik Jegor Sztepánovicsot.

Miután Jegor Sztepánovicsot alaposan megpuhították, mindketten kimentek az utcára. Kirka tenyerével Jáska hátára ütött.

— Na, most Szteska egészen a tied.

— Talán az enyém, de talán nem. Az ördög tudja, hogy az öreg miképp fogja a dolgot még kiforgatni.

Nem teszi, csak ügyelj reá mindíg. Tudod mit — Kirka kivette zsebéből a jegyzőkönyvet, a borjúbőrcsizma és a hársfakéreg ügyéről — vedd ezt magadhoz, így jobb lesz. Nekem is segíthetsz este vagy mikor tudsz. Most mennem kell. Dolgom van.

— Micsoda?

— Na — nevetett Kirka — tényleg igaz, amit az öregek mondanak, hogy az ember az asszonyoktól süket és vak lesz. Végeredményben én sem vagyok fából... Ki kopog ott? — fordult meg.

Ilja Maximovics kopogott szobájából az ablakon.

— Na, Jáska, nyujtsd a mancsod a barátságunkra. Mennem kell. Ilja Maximovics hív...

Kirka átlépte Plakuscsev kunyhójának a küszöbét. A szobában saját égetésű pálinka szagát lehetett érezni és a levegő sűrű volt a mahorka füstjétől. Csizsik felugrott az asztaltól s kezeivel gesztikulálva köszöntötte kedves unokatestvérét, Kirkát... Nikita Gurjánov előre nyujtotta vörös szakállát és öklével az asztalra ütött:

— Látod, Kiril Szenáfontics, még nagyon fiatal vagy... Ne sértődj meg ezért... Ne haragudj emiatt reám...

— Nem szabad az öreg emberekre haragudni — felelte mosolyogva Kirka.

— Na igen — Nikita tántorgott — tehát ifjonc vagy és mi vezérül, a falu vezérévé választottunk... Látod, hogy micsoda hatalmunk van... Igen, egy hatalom...

— Csak csendesen — mondta Plakuscsev felesége — csak csendesen. — Egy tál kalácsot állított az asztalra. — Ülj le, Kiril Szenáfontics!

— Nem, Kirja! Maradj csak állva!... Maradj előttünk, öregek előtt állva, ne... ne hord magasan az orrodat... Mi... Mi egészen aranyba foglalhatunk... Igen! Kirja! Sólyom! Hadd csókoljalak meg! — visszahanyatlott a padra. — Igen ezek ilyen dolgok... Neveltem és gondoztam a lányomat és most egy másnak... oda kell adni a lányomat, kedves elvtársaim, az én Nászttykámat! — fejét az asztalra tette és zokogott.

— Ülj le, Kirjuska, ülj le — tóld oda Ilja Maximovics Kirkának egy padkát. — Zina, adjál még egy poharat és egy villát ide. Talán akarsz egy falatot enni, Kirjuska? Nem akarsz? Na akkor igyál egy pohárkával velünk!... Micsoda, nem iszol? Azt gondolom... tedd magad elé a poharat és kocsinisál.

— Nem — emelte fel Nikita Gurjánov a fejét. — Velem muszáj innod... Velem... a nap megünneplésére...

Zinka tűzvörösen hozta a poharat. Kirka egészséges, piros arcán felejtette pillantását. Érezte, hogy szíve mellében gyorsabban ver.

„Hogy megnőtt" — gondolta és mégegyszer ránézett. — „És hogy kicsinosította magát!"

— Kirka! Kirka!... — rántotta meg Nikita kabátujját. — Na, egészségünkre!

A pohárban pirosszínű, zavaros háziégetésű pálinka és az asztal mellett a pirosarcú, egészséges Zinka, széles, egyenes szemöldökével, ruganyosan kiemelkedő mellével... Kirka ránézett és lehajtotta a pálinkát.

— Ahá — kiáltott Nikita. — Ilyenek a fiatalok. Alig, hogy találkoznak, már is nézegetik egymást.

— Ugyan mi jut eszedbe? — Kirka zavarba jött, még egyszer töltött magának és amikor észrevette, hogy saját maga nyult a pálinkához, még zavartabb lett; nevetett és felkiáltott: — Egészen megijedtem...

— Nem baj... így van ez mindíg, barátocskám! — sipított Csizsik.

Kirka önkéntelenül az eltávolodó Zinka után nézett.

Hosszú ideig ültek, ittak, kiabáltak és csókolóztak. Zinka gyakrabban jött az asztalhoz. Uj ruhát vett fel és mozdulatai ettől egyenletesebbek lettek. Szemei kigyúltak. Egyszer, amint apjának tányéron kalácsot nyujtott oda, mellével véletlenül Kirka vállát érintette és egy pillanatig úgy maradt. Kirka alig észrevehetően hozzáhajolt és kedveskedően nézett szürke szemeibe.

Ilja Maximovics mindent észrevett és különböző ürügyek alatt Zinkát egész idő alatt az asztalnál tartotta.

„Jó lenne... jó lenne" — gondolta.

Ebben az időben jött be a kunyhóba Jegor Sztepánovics. Elővigyázatosan bekémlelt az első szobába, ahol a mulatozók ültek és intett Ilja Maximovicsnak.

— A dolog úgy áll — kezdte — tudod... még a régi időkből van nálam a csűrben hársfakéreg...

— Még a régi rezsimből?

— Igen.

— Na és?

— A megállapodásunkra vonatkozik — suttogta Jegor

Sztepánovics — ezek a spiónok jegyzőkönyvet vettek fel... a bíróság elé akarnak menni. Ez terád is vonatkozik.

— Te, Kirka, ne nézz a lányra! Á, itt van!... — kiáltott Nikita. — Fogd a lányt.

— Ő! — sikított Zinka.

Jegor Sztepánovics előtt az ajtó hasadékán keresztül megvillant, amint Zinka Kirka karjaiban kapálózott.

— Te rád is vonatkozik — folytatta — szégyenbe taszíthatnak... Ognyevhez fog kelleni...

— Kirka — kiáltott Nikita az első szobában — akarod, hogy megházasítsunk? Csak szólj és azonnal levágok egy bárányt. Ilja Maximovics — dugta ki borzas fejét az ajtón — add ide a lányt! Mi? Add ide! Kirka — fordult vissza Kirkához — megházasítunk téged, hogy az ördög vigyen el... tényleg, megházasítunk.

— Házasodj, barátocskám, csak házasodj — sipított Csizsik.

Ilja Maximovics fejében minden össze-vissza forgott. De Ilja Maximovics feje gyorsabban dolgozik, mint egy szélmalom őröl. „Ez aztán jó lenne..."

— Várjál csak, ne lármázz! — kiáltott Nikitára — Tudják ők maguk is, hogy mi kell nekik. Menj csak, menj — visszatólta Nikitát, az ajtót szorosan bezárta és így szólt. — Hát rosszul áll az ügyed, Jegor Sztepánovics. A hársfakéreg, tudom, nem a régi időkből való. Hát lehet olyan sokáig tartani hársfakérget? Ezért két hónapot kaphatsz... És az elnökkel semmit sem lehet csinálni. A legrosszabb, hogy Jákovod is tudja. Mit tehet az elnök? Behunyni a szemét? A jacsejkaemberek rájönnek és akkor vége...

— Hagyd azt Ilja Maximovics! Gyere be Jegor Sztepánovics! Lakodalom lesz... Megházasítjuk az unokaöcsémet! — kiáltott Nikita.

Jegor Sztepánovics elzöldült, megrázta a fejét.

— Azt mondod, a dolog rosszul áll?

— Ugy gondolom... másképp kell megfogni... jó lenne talán beleegyezni, amit Jákov akar.

— Ugy! — nyelt egyet Jegor Sztepánovics és gyorsan kisietett a kunyhóból.

Az utcán néhányszor kiköpött és feldühödve ment haza.

„Ez a disznó... disznó... most megfogott. Na csak várj!"

— Jáska! — kiáltotta a fészernél — tízszer kell neked beszélni? Menj, hívd a násznagyokat és Ognyevet is kell értesíteni.

Ahogy kimondta a szavakat, már is megbánta, de már késő volt.

4.

A lakodalmak sorát Sirokojében Vászjka Szinec nyitotta meg. Az örömtől ragyogó Máskával néhányszor fel- és alá hajtott csengővel teleaggatott hármasfogatú a Görbe utcán. Mint egy őrült űzte a lovakat, mintha fiatalságától akart volna búcsút venni. A lógós — egy szép szürke ló — mint valami henger rohant, farával magasra csapott, akárcsak bögölyöket akart volna faráról elűzni. Amikor aztán Vászjka hármasfogatát a templomnál megállította, a szürke lihegve engedte le a fejét és úgy nézett ki, mint egy meghajszolt egér. De nem baj! Máska szemei ragyogtak és fiatal kezei remegtek.

Legnagyobb csodálkozására Vászjkát Kirka Zsdárkin követte Plakuscsev Zinkával. Ilja Maximovics maga ült oda kocsisnak a bakkra, ami még Sirokojében nem fordult elő. De akkor ezt a szokásoktól eltérő dolgot az emberek meg sem jegyezték. Ellenkezőleg, mindnyájan kitódultak az utcára, csodálkoztak, sóhajtoztak és irigykedve nézték, amint Plakuscsev két fekete lovát a falu egyik végétől a másikig hajtotta, hogy a hó magasra porzott és Ilja Maximovics szürke szakálla, mint valami zászló lobogott.

Kirka lakodalmán ott volt a fél falu. Kirka tágra kinyitotta a kaput a vendégeknek. Jöjjön — mondta — aki csak akar, aki nem lusta, aki nem ellenségem. — És jöttek is. Hoztak magukkal pálinkát, húst, ajándékot a vőlegénynek és menyasszonynak és egész héten át mulattak, amíg csak össze nem estek.

Aztán már nem is számolták a lakodalmakat. A sirokojeiak úgy nekiláttak a mulatásnak, mintha hónapok óta éheztek volna. A görbeutcaiak összeverekedtek a szakadékon túliakkal, a szakadékon túliak a burdjáskaiakkal, a burdjáskaiak a nikolszkojeiakkal, a nikolszkojeiak a sirokojeiakkal és a sirokojeiak az álájiakkal. Az utcákon reggeltől késő estig dalok, kiáltozás és verekedés folyt, esténként pedig fellobogtak az örömtüzek. A szakadék alatt, a templomnál Slenka majdnem megfagyott, Nikoláj Pirjákin Csizsik szakállát majdnem kitépte és Mityka Szpirin felesége a fiatal Gorka Jevdokimovval állt össze. Mityka mindenki szemeláttára verte el feleségét. Reggelenként rekedt,

kimerült asszonyok szaladtak a forráshoz, sietve vizet merítettek és nevettek:

— Senki sincs, aki a kemencét fűtené...

— Mindnyájan megbolondultak — mondta Kátáj nagyapó. — Igy van ez okvetlenül minden háború előtt. Előbb házasodnak, aztán jön a háború...

— Na és! Hogyha házasodnak, már az is háború — kiáltotta Nikita Gurjánov.

5.

Jáska rálépett a jégre a forrásnál, Szteskát magához szorította és így szólt:

— Holnap mennek a kérők, Szteska.

Többet nem szólt, csak tüzesen megcsókolta.

Most már este van. Szteska priccsén fekszik, Jáska tegnapi szavaira gondol és csendesen suttogja:

— Ah, Jásutka — és hangja megremegett — milyen csodálatraméltó vagy te.

Az anyja, Grusa, a kemencénél motoszkál. Zörög a csuprokkal és villákkal, a vacsorát készíti. Az asztalt már megterítette, visszamegy a kamrába. A merítőkanállal zörög a fazék szélén. Az apa felkelt az ágyból, kinyujtózik és kinéz az ablakon:

— Ma megint fagy és a rőzse már a végére jár.

Imádkozás nélkül leül az asztalhoz. A sarokban egy tücsök kezd ciripelni.

— Ez szerencsét hoz — nevetett Grusa a kamarában.

— Na, sokáig ciripelhet — felelt nevetve Sztepán — hány éve ciripel már és még mindig káposztaleves mellett ülünk.

— Szteska! Gyere! — kiáltott az anyja és a tál káposztalevest az asztalra állítja.

— Nem kell.

— Mi van veled szívem, nem vagy jól? Gyere, ma olyan jó a káposztaleves.

— Legyen még jobb! — mosolygott Ognyev.

De Szteska nem jött. A priccsről nézte, ahogy apja a káposztalevest étvágy nélkül kanalazta, hallgatta, amint a tücsök a sarokban ciripelt és az ablak alatt a tehén bőgött. Szergej testvére még ősszel pénzt küldött egy tehénre, de mivel nem volt elég, így Sztepán egy üszőt vásárolt. Nemsokára azonban meg fog borjazni.

— Anyám! — kiáltott Szteska olyan hangosan, hogy maga is megijedt. — A tehén — tette hozzá csendesebben.

— Na és? Hadd bőgjön.

— Hadd bőgjön... szegény — és Szteska maga sem tudja, hogy a sértődés miatt (lehet ilyenkor egyszerűen az asztalnál ülni és enni?), vagy a várakozástól, könnyek szöktek szemeibe és lefolytak arcán keresztül állára.

— Mi van veled gyermekem? — fordult hozzá Grusa.

— Igy hát — Sztepán visszatette a kanalat a tálba és kezével letörölte szakállát — ma jönnek a kérők...

Grusa Szteskára pillantott, szemei fiatalos örömtől ragyogtak, aztán ismét, gondokkal teli, Sztepánhoz fordult:

— Kicsoda?

— Csuhlyáv.

— Ó! — kiáltott fel az anya.

— Jáska mondta nekem... nemrég. De nem tudta, hogyan...

Hallgattak... Hosszú ideig ültek hallgatva a kihült káposztaleves előtt. Az anya arcán mosoly jelent meg és váltakozott borús árnyékokkal. Szteska halkan lecsúszott a priccsről, bement az első szobába, arcát a hideg üveghez szorította és kinézett a sötét éjszakába.

A kertek mögött, ahol Jáska tegnap a kérőkről beszélt, harmonikakíséret mellett teli torokból énekeltek a legények. A harmonika zokogott, leányhangok énekelték hozzá a kíséretet és a legények mély hangja tompította csengésüket.

Valaki kopogott a kapun.

— Szedjél le az asztalról, jönnek! — mondta Sztepán.

Szteska megremegett. Grusa fürgén futott ide-oda, de alig volt ideje a tálat a kamarába állítani, amikor már nyikorgott az ajtó és hideg ködfelhőbe burkolva a kérők léptek a házba. Elöl jött a ráncos, öreg Árchip, Jegor Sztepánovics testvére, aztán Márkel Bükov, Klunja testvére, Márkel mögött Jáska unokabátyja, Petyka Kudejárov, felesége Ancsurka, aztán az asszonyok és öregemberek.

— Jó egészséget kívánunk! — kezdte Márkel orrából beszélve és kihúzta szakállából a jégcsapokat. — Barátsággal fogadtok?

— Ha nem rossz szándékkal jösztök — emelkedett fel nevetve Sztepán. — Jó estét Márkel Petrovics!

— Nem jövünk rossz szándékkal. Igaz? — fordult Márkel az övéihez — szóljatok hát... Nincs benne semmi rossz...

— Hát ha nem rossz szándékkal jösztök, gyertek be — elegyedett bele Grusa — és legyetek kedves vendégeink.

Bejöttek a szobába. A szobában bárányбőrbunda és a behozott téli hideg szaga terjedt el.

Szteska az ablak mellől a kemence mögé surrant. Az anyja behozta a lámpát. A lámpa fénye ide-oda mozgó árnyékokat vetett a falra, a hasadékokban a menekülő svábbogarak motoztak.

A vendégek leültek. Márkel és a hegyesorrú özvegy Jelka a mestergerenda alá ültek. Ez már egymagában megmondta, hogy miért jöttek.

Az utcáról behallatszott, amint a kapuk nyíltak, a házakban nyikorogtak az ajtók és hamarosan megérkeztek Szteska részéről is a kérők Sztepán házába. Grusa testvére, Jegor Kuvájev feleségével, Nikoláj Pirjákin és a pópa, feleségével. Szteska a pópa feleségének a keresztlánya. Ez még fiatal leány volt, amikor keresztanyja lett Szteskának. Utoljára Kátáj nagyapó lépett be a házba. Kátáj Szteska keresztapja és szigorúan megtiltotta, hogy keresztlányát tudta nélkül férjhezadják. Mikor megtudta, hogy Jáska Csuhlyáv kérőket küld Szteskához, anélkül, hogy családjának kifogásaira ügyelt volna, azonnal Ognyevékhez indult.

— Még meglátjuk... — mondta és letette subáját.

Mindnyájan újból leültek. A pópa közelebb húzódott a kemencéhez, kis fejét ingatta és duzzadt kezét összekulcsolta nőiesen előreálló mellén. A felesége mellé ült, ajkait szorosan egymásra préselte.

— Tehát — kezdte Márkel és végigsimította szakállát — tehát kezdjük el. De hogyan? Nem személyes dologról van szó. Tehát, miután nálatok van az áru... és nálunk...

— Ez már öreg... elévült... — elegyedett be Nikoláj Pirjákin.

— Á-á-á! — remegett meg Márkel — tehát a határozat szerint kezdjük... Ezt is tudjuk... Hol van a lány? Lökjétek meg egy kicsit.

— És a vőlegény? Ide a vőlegénnyel! — elegyedett bele Kátja és elpirult a szokatlan beszédtől.

— A vőlegény bennünket bízott meg.

— Elő a meghatalmazottakkal!

— Ugy, mi vagyunk a meghatalmazottak is — simította végig Márkel szakállát. — De menyasszonyi-kincset kell adnotok...

— Ó! — kiáltott fel a pópa felesége — igen, adnotok kell... ez a szokás!

— El kell felejteni a régi dolgokat — mosolygott Márkel. — Régen az volt a szokás, hogy a vőlegény adta, de ezt is fel kell most forgatni.

A kérők nevettek. Márkel itt is felforgatást akar csinálni. Micsoda egy fej!

— De mennyire — folytatta Márkel — ő megy a férfihez...

— Na Sztepán — lökte meg a pópa felesége Ognyevet — mit szólsz te, beszélj!

— Csak csináljátok! Én hát... de látjátok, nálunk Vávil nagyapó a legidősebb, engedjétek őt... — és Sztepán mindkét kezét Kátáj nagyapó vállára helyezte.

— Legyen — lépett elő Kátáj — adjátok ide a számológépet.

— Nem tudjuk, mit mond a számológép — szólt közbe Márkel. — Mondd előbb te: mi a menyasszony hozománya?

Kátáj nagyapó egy darabig gondolkozott, aztán lassan Grusa és Sztepán felé fordította fejét. Grusa megremegett és gyorsan mondta:

— Minden az övé lesz!

— Nem — kiáltottak a kérők össze-vissza — az árut az asztalra.

— Az elég kevés, hogy „minden"...

— És lehet, hogy nem lesz semmi...

— Kérdezzétek, kérdezzétek hát, kérők!

— Rendben van — szakította félbe Kátáj nagyapó a lármát, miután előbb Grusával súgdolózott. — Egy tükör.

— Elfogadjuk — mondta Márkel és behajtotta kezén egyik ujját.

— Öt ruha.

— Elfogadjuk.

— Na, egy asztal, hat szék, egy ágytakaró szatinból, egy heverő, két párna.

— Egy ezüst evőkészlet, egy aranyóra — teszi hozzá Márkel, amire mindnyájan nevetésben törnek ki.

— Jól van — kiáltja Grigorij — elfogadjuk, de ezer rubelt is kell hozzá adnotok.

— De a párnában pehely legyen — hajlította be ismét egyik ujját Márkel — hogy... — és hangja belefulladt az általános nevetésbe.

— Ne tréfálj! — szólt közbe a pópa felesége. — Márkel! Csináld rendesen. Egy ilyen dolgot és te tréfálsz...

— Ej, anyuskám — kiáltott Márkel ugyanazon a tréfás hangon — ők már megtették a maguk dolgát, nekünk csak a nevetés maradt.

— Na és mit adtok ti? — kérdezte Kátáj, miután a nevetés lecsillapodott — függönyöket — és a számológépen áttólt egy golyót.

— Mire nektek függöny? Micsoda szokásokat vettetek fel?

— És mire nektek szék?

— Egészen átizzadtam — dobta le Márkel a subáját. — Munkára kérők, látjátok, velünk kezdik... Adjatok legalább egy ezüst kanalat a menyasszonnyal.

— Van egy, de egészen görbe — nevetett Grusa.

— Egy bárányból bunda a menyasszonynak — mondta a pópáné.

— Elfogadjuk? — nézett körül Márkel az övéi között.

— Egyelőre — járult hozzá Vaszilij — ha bárányból is van hozzá.

— Ötven rubel — csörgött Kátáj nagyapó a számológéppel — kamásni kalucsnikkal, ruhák, egy vödör bor és pálinka — Ognyevre nézett — négy vödör.

— Jól kimondtad!

— Te, talán add vissza inkább a számológépet — sóhajtott Márkel. — Nem lehet tudni, hogy mi jön ki belőle.

— Na és ti — kiáltotta Jegor Kuvájev — most ti vagytok a soron.

A kérők összenéztek, suttogtak. Márkel valamit megbeszélt Vaszilijjal és felállt:

— Most hallgassatok meg engem: a bárányból bundát elfogadjuk, illetve egyelőre, huszonöt rubelbe fogadjuk el, a cipőt kalucsnival elfogadjuk, a függönyöket és a többi hasonlókat elfogadjuk... a borért Nikolszkojéba kellene menni, ez messze van és drága, pálinkát magunk is égethetünk.

— Hogy tud ő maga égetni, Sztepán? Neki nem lehet...

Mindnyájan egyszerre kezdtek beszélni, mint amikor valaki éjszaka felriasztja a tyukokat ülőhelyükön.

— Hallgassatok hát... választ várok: Lenin elvtárs is... Sztepán Cháritonovics, hallgass meg hát — vagy elbujtál... Lenin elvtárs sem engedte meg, hogy valakinek lehúzzák a bőrét.

— Azt tanácsolta, hogy istenfélők legyünk — kiáltotta rekedten Archip.

— Számold hát össze, Sztepán Cháritonovics..., százötven rubelt kérsz... Mi százat megadunk...

Sokáig beszéltek össze-vissza, kezeikkel gesztikuláltak. Aztán Márkel felállt és az ajtóhoz ment. Utána a többiek is felemelkedtek. Amikor kimentek, Szteska szíve gyorsabban kezdett verni. Az anyja érezte, hogy Szteska égő kezével a kemence mögé húzza és ott suttogta:

— Elmennek!

...Az ablak mögött, az udvaron a kérők tanácsot tartottak. Az általános hangzavaron keresztültört Márkel Bükov orrhangja. A menyasszony kérői a házban a pópa felesége körül csoportosultak.

— Nem engedni — kiáltotta ez — csak nem engedni! Mennyi rozst őröltek ezek ebben az évben — hatszáz púdot. Te miért hallgatsz, Sztepán?

— Miért? Valami csodálatos... Nekünk csak egy lányunk van és Jegor Sztepánovicsnak is csak egy fia van. És mi itt alkudozunk, hogy mennyit tegyünk át egyik zsebünkből a másikba. Száz rubel, vagy kétszáz — mind az övék, kettőjüké lesz.

— Nincs ennek értelme — legyintett a pópáné — értelmetlen dolog, amit mondsz.

— Ha értelmetlen, csináljátok, ahogyan akarjátok. Én mindenbe beleegyezek.

— Apám — suttogta Szteska — apám, milyen jó vagy te!

— Itt hordtam — mutatott Grusa a testére és arcát összehúzta a sírás — felneveltem és most...

— Hagyd anyuskám — legyintett Kátáj a kezével — nem tarthatod magadnál, amíg megőszül... Azért hozzuk a gyerekeket a világra, hogy megházasodjanak...

Sokáig beszélgettek, hallgattak, ültek, aztán újból felálltak, a pópáné körül csoportosultak és ismét tanácskoztak...

Az ajtó nyikorgott, a kérők újból bejöttek és leültek előbbi helyükre.

— Na, kiszellőztettétek magatokat — nevetett Nikoláj Pirjákin.

— Igen — válaszolta sötéten Márkel — kicsit kiszellőztettük magunkat, meggondoltuk. Egy kicsit sokat sóztunk itt rátok... Mindent elfogadunk, amit mondtatok, csak a báránybőrbundát nem... Mire a bunda...

— Hát ilyenek vagytok — ágaskodott Kátáj — visszavonultok. Igy hát, mi is kezdjük elölről. Száz rubel.

Az árnyékok ide-oda futkostak a gerendákból való falon,

a mennyezet alatt összegyűlt a lárma és elfojtotta Kátáj hangját.

— És micsoda családba kerül! Nézd meg a családot... Egy kincs.

— És meleg csizmát a menyasszonynak! — kiáltott valaki közbe.

— Nem, csizmát nem adunk, adjatok ti magatok!

— Menjen hozzátok papucsban?

— Majd elvisszük! Nem fog megfagyni!

— És mennyi lesz az innivaló?

— Már mondtuk — négy veder!

— Nem, ne legyetek olyan fösvények! Saját pálinka és nálatok inni!

— Meg van üzenve a háború a pálinkáért — trombitálta az orrán keresztül Márkel. — Majd a csendőrség fog beleavatkozni!

— Mézből csináljátok, mézből... méz-pálinka meg van engedve!

— Csináljátok ti!

— Nekünk — kiáltotta Ancsurka Kudejárov — az éhség idejében volt a lakodalmunk. Kvászt adtunk, megborsoztuk, égette a nyelvet és rendben volt. A lakodalom három pudba került.

— Az éhség idejében volt!

— Három pudot ittunk el — folytatta a fiatal asszony egészen elvörösödve — és itt kétszáz legyen.

— Állj! Állj! Ne mindnyájan egyszerre! — intett Márkel a kezével. — Látni, hogy nem akartok kérők lenni... Csak nehézségeket csináltok. Tehát, mint mondtuk: elfogadjuk az ötven rubelt, a bárányбőrbundát, hogyha meg van hozzá a bőr és mind a többit. De sem pálinkát, sem bort. Ebbe bele kell, hogy egyezzetek... Félünk, hogy a pálinka a börtönbe juttat. A bor pedig drága.

— Micsoda — szakította félbe Jegor Kuvájev — forró vízzel csináljunk lakodalmat?

— Forró vízzel.

— Megégetitek magatokat — emelte fel a hangját Jegor Kuvájev. — Még sem illik így...

— Kuvájev inni akar... Ezt szívesen teszi...

Ez elvágta Kuvájev szavát. Ágaskodni kezdett. Vajjon, elitta-e valaha másnak a pénzét? Mindig csak a magáét — hogy lehet ezt neki szemrehányni? És általában, miért makacskodnak? Vagy azért jöttek ide, hogy büszkélkedjenek? Mindenki

ad bort a lakodalomra. Jegor Sztepánovics sem jut koldusbotra, ha húsz rubelt rászán.

Mindezt oda akarta Kuvájev dobni, de félbeszakították, össze-vissza kiabáltak, makacsság és düh húzódott keresztül a szobán.

— Adok nektek öt púd szemet — szólt közbe hirtelen Sztepán — égessétek magatok a pálinkát. Vaszilij, te égetsz magadnak is és nekem is... És a dolog el van intézve.

— Hát így! — Petyka Kudejárov megremegett és egészen vörös lett a dühtől. — Hát így! Ne főzzem meg még neked a káposztalevest is és a többit? Mások gondoskodjanak számodra a lakodalomról... Nem, ezek az idők elmultak.

Mindnyájan egyszerre elnémultak és Petykára néztek. Sztepán dühös lett.

— Hogyhogy mások?... — felegyenesedett és Petykához lépett. — Mit gondolsz — nincs más kérő a faluban?... Azt gondolod... gondolod... — Sztepán ajkai remegtek a dühtől és izgatottságtól. — Azt gondolod... gondolod... — és hirtelen kiegyenesedett, ajka nem remegett többé, álla kemény és kerek lett. — Kétszáz rubel! Kétszáz rubel! Majd találunk kérőket!

— Nem szabad sértegetni! Sértegetni nem szabad! — kiáltott Kátáj. — Mi egy lányt adunk — csupa erő és szépség. Az egész kerületben hiába keresel ilyet!

De a kérők már vették subájukat és keresték sapkájukat. Az asszonyok felvették sáljukat a padokról és vállukra vették. És morogva, düh-vihar közepette (árnyékuk a gerenda-falon ugrált) a kérők a kijárat felé mozogtak.

Az ajtó nyikorgott — és ködfelhőbe burkolva, sapkáját féloldalra vágva, belépett a kunyhóba Jáska. A kérők megmerevedtek. Jáska rájuknézett, aztán Sztepánra és Grusára.

— Na, még nem alkudtatok meg?

Mindnyájan lassan, egyik a másik után, leültek a helyükre.

— Hol van Szteska?

— Itt — mutatott Grusa a kemence-szegletbe.

— Mi van a dologgal? Meddig húzzátok még?

— A pálinkáról van szó, Jáska, a pálinkáról — mondta az orrán keresztül Márkel.

— És a csendőrség, — szólt közbe Petyka Kudejárov.

— Micsoda csendőrség... Most egyszerre megijedsz?

— Megvendégeljük őket is.

— Mintha nem tudnátok?

— Na, akkor ide a kézzel, — csapott a tenyerébe Márkel.

A pópa felesége felállt helyéről. Tudta jól, hogy Jáska anyja óhitű. És bár ő is, Jáska is meg vannak keresztelve, nem engedik a pópát a házba. Jegor Sztepánovicsot terheli ezért a bűn, aki a papot nyúzónak nevezi. De ez még sem illik...

— Kérők, nekem is lenne egy szavam. Engem Sztesenka bízott meg. Atyuska kell a házba... enélkül nem megy...

— Na, ez már egyházi dolog — mormogta Kátáj és az asztalon fekvő ujságok között kotorászott. — Sztepán Charitonovics, már régen járatod az ujságot?

— Régen — felelte Sztepán, visszatartva nevetését.

— Egyházi dolog? — sipította a pópa felesége, — N-e-e-m! Enélkül én nem adom az áldásomat... Szteska pedig nem fog akarni e nélkül...

— Mire ez anyuska — mondta valaki a sarokból.

— Enélkül nem fog akarni? — kérdezte elhalványodva Jáska.

— Ő pedig nem fogja saját anyját megszégyeníteni — mondta Vaszilij.

Jáska a zavart, síró Szteskát a szoba közepére vezeti.

— Hallottad, mit mondott az anyuska?

Mindnyájan feszülten hallgattak. Márkel a szakállát csavargatja és morcosan néz a földre. Sztepán elfordul. A többiek merően nézik a fiatalokat. Jáska a fejét lehajtja, balkezével Szteska kerek, remegő vállát fogja át és kérdi:

— Nem akarsz?

— Akarok — felelte halkan Szteska és még halkabban hozzáteszi: — egészen reszketek.

Jáska ragyogó arccal nézett a pópa feleségére. Ez sértődötten fordult egyet és megfogta a pópa kabátujját. A pópa türelmetlenül legyintett és vastag ajkait mosolyba húzta össze:

— Uj idők vannak most... ne nyugtalaníts...

— Ugy van, bátyuska — szólt Nikoláj Pirjákin — mindenki most a maga módja szerint él.

A kérők nevettek, össze-vissza beszélgettek.

Valaki gyertyát kért a szentkép elé. Márkel a zsebébe nyul — ő az egyházi elöljáró — gyertyavéget vesz elő és odaadja.

— Magaddal cipeled, — kiáltja Ancsurka — és most az Istennek akarod adni?

— Az Isten nem fog kényeskedni.

A kifakult szentképek előtt halványan lángolt fel a gyertyavég.

Valaki azt javasolja, hogy menjenek el Jegor Sztepánovics-

ért és a többi rokonokért. Ideje, hogy most már ők is átjöjjenek. Jegor Sztepánovics valahol elkésett. Nikoláj Pirjákin és Grigorij székeket és padokat hordanak át a szomszédoktól és telirakják velük mind a két szobát. Az asszonyok a kamarában edényekkel zörögnek. A kemencében fellángol a rőzse. Készítik a levest az esemény megöntözésére.

És az ünnepség megkezdődött.

Jegor Sztepánovics a fiatal pár és Klunja mellett ült... Ittas asszonyok ültek mellé, énekeltek és igyekeztek tőle kicsalni valamit. De Jegor Sztepánovics vagy úgy tett, mintha nem hallotta volna, vagy elfordult, vagy tréfára fordította a dolgot, és csak a vége felé, mikor már nyolc vödör pálinkát megittak (nem törődve vele, kire), ment oda Jegor Sztepánovics Ognyevhez, átölelte és megcsókolta.

— Ah, te vagy a mi solymunk! — kiáltotta. — De annakidején én röptében fogtam el a madarakat...

— Mit beszélsz a repülésről? — kiáltottak neki minden oldalról. — Beszélj hát...

Hajdan... micsoda legény voltam én... Kérdezd meg csak az asszonyt... Majd ő elmondja... És az én Jáskám... Megmondom neked nyiltan és becsületesen Sztepán Cháritonovics: sohase látta volna a te Szteskád az én Jáskámat ha — felemelte behajtott ujját — ha nem lett volna az, hogy... a piszokból emeljük ki őt, Szteskát...

Megállt, észrevette, hogy sokat mondott. Bár Ognyev is ittas volt, Csuhlyáv utolsó szavai erősen megsértették. Általában nem tetszett neki Csuhlyáv egész dicshimnusza.

— Igy van, piszokban élünk bizony — erősítette meg szavait.

Csuhlyáv újból kezdte:

— Látod! Köszönettel tartozol ezért nekünk! Jáska! Jáska! Hallod mit mond az apád?

Jáska összehúzta szemöldökét. Körülötte kiabáltak, énekeltek, sírtak és lábukkal dobogtak.

Csak éppen, hogy mi nem rejtjük el másnak a csizmáját — fűzte hozzá Ognyev halkan és hangosan felnevetett.

Bár csendesen mondta, Jegor Sztepánovics jól meghallotta és megértette. Összehúzta szemöldökét, hegyes vállával meglökte Klunját, felállt az asztaltól és az ajtó felé ment. Mindenki, aki látta Jegor Sztepánovicsot, azt gondolta, hogy ki kell mennie az udvarra.

— Sztepán! Hé, Sztepán! — keltette izgatottan Grusa Ognyevet. — Kelj fel, kelj már fel egy kicsit!

Sztepánnak a megivott pálinkától majd darabokra szakadt a feje. Amikor a szemét kinyitotta, Grusa suttogva közölte vele, hogy Csuhlyáv házában minden a feje tetejére van állítva. Jegor Sztepánovics, ahogy elhagyta az ünnepséget, bezárkózott és senkit sem enged be magához. Határozottan kijelentette, hogy eszeágába sincs Ognyevvel rokonságba keveredni, ha valaki akar, csak menjen, ő majd kijön egymagában is. Hál' istennek nem kell elmennie koldulni, ingét és nadrágját pedig jó kenyérért akárki kimossa neki. Ő, Jegor Sztepánovics, sohasem fog fejet hajtani ez előtt a nincstelen Ognyev előtt. Nemcsak Jásutkát, de Klunját sem engedi keresztül a küszöbön.

— Hát így van! — ugrott fel Ognyev. — Hát így!

Szteska ezalatt a kemence mögött aludt. Kinyitotta szemeit, a mennyezeten egy napsugarat pillantott meg, a tegnapi leánykérésre gondolt és türelmetlenül leste az ajtócsikorgást, amikor a kérők ismét megtöltik a szobát. Hallotta a kamarából a víz csobogását és a halk beszélgetést.

— Micsoda szégyen — mondta az anyja.

— Nem a szégyenről van szó — mormogta az apja — de sajnálom. Minek ártják az öregek magukat fiatalok ügyeibe?

„Megtudták — gondolta Szteska — mindent megtudtak."

Gyorsan magára öltötte ruháját és kijött a kemence mögül. A verandáról nehéz lépteket lehetett hallani, az ajtó nyikorgott és Jáska rohant a kunyhóba.

— Jó reggelt! — mondta sötéten.

Szteska vékony ujjaival az ajtófélfába kapaszkodott és elhalványult.

— Mi az? — mondta halkan.

— Mi történt Jáska? — kérdezte Ognyev.

Jáska leült a padra, lassan végignézett mindnyájukon, pillantása egy kicsit Szteskán maradt, aztán felemelte kezét és súlyos, kemény ökölbe szorította össze.

— Nem akarja a vasfejű ördög a lakodalmat.

— Ó, kiáltott fel Szteska.

Szemöldökei között ránc jelent meg és álla megremegett... Ujjai még erősebben tartották az ajtófélfát. Grusa szemei megteltek könnyekkel, mint a befagyott tócsák olvadáskor. A ke-

mencecsőben hirtelen felsivított a szél. A csendességben Szteska nehéz lélegzetét lehetett hallani. A sötét sarokban tücsök ciripelt.

— Tölts fel forróvizet — szólt Ognyev Grusához és Jáskához fordult. Nos, Jáska? Ezt lehetett várni... Te magad most hogy gondolod? Visszalépsz?

— De Sztepán bácsi! Soha, de soha nem fogok Szteskától elválni. Ő... Hisz ő nem a mennyasszonyom... a feleségem! Már régen a feleségem — ütött a mellére. — Értsétek meg!

Az anyja felkiáltott és kiejtette kezéből az agyagtálat. A cserepek csörögtek a padlón és Grusa arcán könnyek folytak végig. Ő már régen észrevette: Szteska álmában rosszat beszél. Lány és kisgyerekről beszél... Hogy jön egy lány a kisgyerekekhez?... Hát így áll a dolog... Nem, Szteskára nem haragszik... Még emlékszik, hogy lánykorában mennyire szerette Sztepánt. És mire is várjanak? De ő megvárta a lakodalmat és az esketés után nem is adtak a kérők apjának és anyjának bevert fenekű poharat. Nem! Grusa lakodalmán vörösfoltos fehér lepelt akasztottak a kérők a szánra.

— Hát te mit sírsz — szakította félbe Sztepán Grusa visszaemlékezéseit. — Ülj közelebb Jáska!

Jáska elengedte Szteskát és közelebb jött Sztepánhoz.

— Már régen el kellett volna mondani: folytatta Sztepán. — Az is egy szerencsétlenség, — hogy nem akarja a lakodalmat. Köpjél rá! Fiatalok vagytok, erős kezetek van és minden lehetőség megvan, hogy lábatokon erősen álljatok. — Egy kicsit hallgatott. — Nagyapám, Cháriton, amikor még kis fiú voltam, mindíg azt mondta: „Sztepáska, ha megnősz, a fődolog, hogy négykézláb sose másszál. Ha leesel, azonnal ugorj fel, ne mássz négykézláb. Ha négykézláb mászol, az emberek mindjárt neked esnek."

Jáska felemelte a fejét, Sztepánra, Grusára, majd Szteskára nézett. Szteska ajkai megremegtek, orrlyukai kitágultak és félig örömtől, félig ijedtségtől, zöldes szemei nagyra nyíltak és még jobban bemélyültek kék keretükbe.

— Nézd csak, micsoda kezeid vannak — emelte Sztepán Jáska öklét a magasba. — Szekérrudak és nem kezek... Ilyen kezekkel eke nélkül is fel lehet a földet szántani... és te lógatod a fejedet... Volnék csak én húsz évecskével fiatalabb, majd megmutatnám neked.

Jáska felnevetett. Igaz, sem a föld nem állt a feje tetejére, sem közte és Szteska között nem nyílt fel egy mélység. Szteska itt van, szép és kedves, egészen közel és csak kezét kell kinyuj-

tani és vele élhet egészen a sírig! Mindenki meztelenül születik... Kirka Zsdárkin is úgy jött vissza a frontról, ahogyan az anyja megszülte és most... csak meg kell nézni, hogy rendbe jött.

Jáska ismét nevetett. Grusa is nevetett. Szívesen megsímogatta volna Jáskát, mint egy anya — most kedvesebb neki, mint bárki más. Szteska is felnevetett és felhangzott közben Sztepán vidám hangja:

— Csudálatosak vagytok ti, fiatalok... Nem ismeritek a törvényeket... Hisz nem éltek Rettenetes Iván idejében, hanem szovjethatalom alatt... Gyerünk a szovjetbe! Hívjuk Zsdárkint és ő még szorosabban összeköt benneteket, ha szoros volt eddig is. És ha az öreged kikerget a házból, megyünk a törvény elé. Rajta! — kiáltott Ognyev vidáman, akár egy gyerek. — Na, mozogjatok!

Vállára vetette kopott subáját. Jáskáról egyszeriben lehullott a bánat. Minden, amit Sztepán javasolt egyszerűnek, egész közönségesnek és szükségesnek látszott előtte... Felvette sapkáját s anélkül, hogy egy szót is szólt volna, csak mozdulatokkal jelezte Szteskának: — Öltözz fel, megyünk.

— De... de — szakadt ki Grusából — mégis kell... kell...

— Na, micsoda? — nevetett Sztepán. — Meg akarod őket áldani? Csak gyorsan!

Két fiatal fej — az egyik kicsi, sűrű, hullámos hajjal, a másik szögletes, rövidre nyírt hajfürtökkel — meghajolt Grusa előtt.

... Ezen az éjszakán Ognyevet a fiatalok előzték az ágyából. Amikor aludni mentek, Grusa betakarta őket a báránybőrrel és egy meleg könnycsepp hullott alá Szteska arcáról. Szteska anyja keze után nyult és szorosan magához szorította. Később Sztepán hallotta, amint súgdolóztak:

— Ő, az apám, nagyon jó hozzám... Nem fog bennünket elkergetni... Vele fogunk dolgozni. Nem hagy bennünket cserben... De a tiedtől félek... félek Jegor Sztepánovicstól. Ugy nézett rám tegnap este, mintha fel akarnám gyujtani a házat a feje fölött.

Ekkor Sztepán közelebb húzódott Grusához és kérges tenyerével megsimogatta ráncoktól felszántott homlokát.

7.

Másnap reggel egy gúnyos és rosszindulatú hír futott át az egész falun. Először, mint egy kis golyócska Ancsurka Kudejá-

rov házából indult ki, aztán mint nagyobb hógolyó gurult házról-házra, utcáról-utcára, tekervényes ösvényeken, mellékutcákon és domboldalakon, amíg Jegor Sztepánovics háza elé érkezett és begurult a szobába.

— Jáskád Ognyevhez szökött! Reggel a szovjetnél és éjszaka — aludni! Szép egy fiú! Ez aztán lakodalom! Mint a kutyák! Összesereglenek a sarkon és kész van.

Ahogyan az emberek beszéltek, Jegor Sztepánovics csak csikorogtatta fogait, Márkel Bükovnak azt tanácsolta, hogy a saját menyével, Uljkával törődjön és amikor az emberek elmentek, leült a sarokba a szentkép alá és hosszú ideig törte a fejét.

Igen, egyszerre két csapás is érte. Jáska elment, hús az ő húsából szakadt ki. És hogy! Ha legalább mutatta volna a kutya, hogy nem olyan közönyes számára az apja, mint bogáncs a hegyen! A második, erősebb csapást (ami az életben csak egyszer történik) Jegor Sztepánovics Plakuscsevtől kapta. Szépen mutatta ez meg a barátságot! Jegor Sztepánovics egy mélység szélén kínlódott és Ilja Maximovics barátságból még meglökte... De ne is legyen benne öröme! Jegor Sztepánovics nem engedi magát olyan könnyen lelökni. Aki őt bántja, könnyen megjárhatja. Csak ne örüljön... Mert ha Jegor Sztepánovics kezd hozzá, akkor meglátod, hol szedd össze csontjaidat.

De hogyan? Miképp kell megcsinálni, hogy a testéből kiszakadt hús ismét visszanőjjön, hogy Bruszki ne vesszen el és hogy Ilja Maximovics megmaradt szakállát szerteszét szórja a szél?... Plakuscsevnek most nagy a hatalma a faluban: veje a falu vezetője, mindnyájan engedelmeskednek neki és Jegor Sztepánovics egyedül van — egy öreg hajszolt farkas, kitörött fogakkal...

Így csikorogtatta néhány héten keresztül fogait — az egész karácsonyi ünnepeken át. Halántékán megszürkültek a hajfürtök, homloka még jobban ráncos lett.

De ma még jobban kijött sodrából.

— A végrehajtóbizottsághoz ment a mi fickónk — vetette oda ebédnél Klunjának és mindjárt dühös lett, amiért mondta és Klunja olyan csodálkozva nézett rá. De mert már egyszer beszélni kezdett, dühös, rekedt hangon folytatta: — Sztepán Ognyev heccelte fel... Mit merednek ki a szemeid? Felheccelte — „adass magadnak egy írást, vedd el apádtól a fél házat" — dühösen rángatta a fejét. — Megjárhatod velem!... Megjárhatod! Magad csináltad! Csak kezdjél! Én majd fogom és mindent fel-

gyujtok! Akkor majd szaladhatsz a bizottsághoz! Mi az nekem? Ők dolgoztak — vagy én?

— Térj magadhoz öreg — reszketett Klunja hangja — minden fiatal ilyen. Majd visszajön... hiszen saját vérünk...

De Klunja hangjának a remegése és általában minden, amit valaha is mondott, Jegor Sztepánovicsot még jobban felizgatta.

— Tudom én, hogy az én vérem? — mondta rekedten. — Nem tudom, talán úgy került ide, valahonnan oldalról.

Klunja szemei kitágultak és jobb kezét magasra emelte. Jegor Sztepánovics még hevesebben tette hozzá:

— Oldalról jött valahonnan — elfajzott.

— Mit mondsz, öreg? — vetett rá Klunja keresztet. — Mit mondsz? Térj magadhoz!

— Ne hányj itt keresztet!

— A sír szélén ilyeneket mondani! Még ilyet nem hallottam. Megtagadja saját fiát...

— Ne vess keresztet, mondom... megkereszteltek nélküled is... a fiacskádra vess keresztet... Bement a szövetkezetbe, hallod. Ezek otthagyták a nyáron az utolsó ingüket is, csupa szégyen volt... És a mi fickónk hozzájuk megy. Csak add neki a te részedet, add! Hogy elpazarolja! Éltél, dolgoztál, kínlódtál, takarékoskodtál... még most is sebek vannak a melleden — adjál csak oda neki mindent. Add csak oda neki és aztán mehetsz öreg napjaidra koldulni!

De itt vége szakadt Klunja türelmének is. Sok éven keresztül hallgatott, maga sem tudta hány évig. Jegor Sztepánovics néha mellé feküdt, szorongatta, megkapta tőle, ami kellett, akkor elfordult és mint egy vaddisznó horkolt, vagy kiment és egész éjszaka az ablak mellett ült a hátsó szobában... őrizte a kincsét. Évtizedeken át, egész életében, Klunja hallgatott.

— Nyúztál engem, egy egész életen át! Mindenkit nyúztál! — szakadt ki belőle hirtelen.

Jegor Sztepánovics tágra nyitotta a szemét, mintha csak a szérűben a tuskó, amelyen nehéz órákban szokott ülni, kezdett volna el beszélni.

— Áhá, hát így vagyunk! Eriggy! — mondta rekedten. — Eriggy te is! Mindenki menjen! Téged is nyúztalak? Mindenkit nyúztam? Mit ülsz ott? Szaladj a fiacskád után... csak szaladj... és én...

Klunja felnyitotta a száját, valami dühöset, ami a hosszú évek alatt felhalmozódott benne, akart az arcába dobni, de Jegor

Sztepánovics felugrott és száraz, kidagadt erű kezét kinyujtotta a lámpa felé.

— Mindent felgyujtok itt, mindent. Dacból! Ahá! Most megijedtél, öreg? Hol van a lámpa? Mindent fel akarok gyujtani...

De ahogy gyufa helyett lámpát mondott, úgy fordult meg benne is minden. Kiszaladt a házból és a szérűben leült a fatuskóra.

„Mi is ez a szovjethatalom? Csupa össze-visszaság!"

Egy sarokba szorított farkasnak magányossága, lélegzetrabló szorongás vette körül minden oldalról Jegor Sztepánovicsot. Ugy tetszett mintha a cseréptető a rajta levő hóval, tölgyfagerendák és a halvány ég... mind őreá nehezednek, mind ellene esküdtek volna össze...

Talán igaza van Jáskának? Talán az öregség legyőzte Jegor Sztepánovicsot? Talán csak a sóhajtozás és nyögés maradt számára... De nem. Jegor Sztepánovics nem csak sóhajtozni és nyögni akar... Nem akar kötelet (hurokkal a nyaka körül) dobni a gerendára... nem szándékszik ezt tenni. De valamit kell tennie. Nem fog meghajolva és morogva ide-oda járkálni, mint akit a tetűk kínoznak. Nem fogja csak tehetetlen dühében fogait vicsorítani ellensége ellen!...

Sokáig ült a fészerben és egy pontot keresett, amely mellett megmaradhatna. Néha felriasztotta Klunja elnyujtott sírása, de ez a hang éppen olyan nyomtalanul haladt el mellette, mint a felhő a tiszta égen. Gondolkodott és gondolkodott. Az ég szürkülni kezdett, a kerítés másik oldalán lépések kopogtak. Amikor közvetlenül a szérűhöz érkeztek, felugrott és az istálló kémlőlyukán keresztül kinézett az utcára. Az utcán Pjotr Kulkov, a viziőr ment.

„Ez az — gondolta örömmel. — Bár egy kutya, de gyakran találkozik azokkal."

Apró, sietős léptekkel átment az udvaron. A kapu előtt, az utcán, Kuzmicsba ütközött.

— Gyere be, gyere be, Pjotr Kuzmics. Van valami beszélni valóm veled...

Kulkov kissé ellenkezett, de Csuhlyáv kabátujjánál fogva behúzta a szobába. Amint beléptek, hevesen kiáltotta:

— Klunja! Állítsd fel a szamovárt... melegíts át bennünket, öreg embereket.

Levett egy kulcsot a csomóról és Klunja kezébe nyomta.

— Ha kiveszed a szamovárt, vigyázz csukd be újból a kamarát.

Klunja csodálkozott, hogy Csuhlyáv rábízta a kulcsot, valamint, hogy feltéteti a szamovárt. Bement a kamarába, levette a szamovárt a legfelső polcról és benézett a csövébe. Ott pókok rendezkedtek be kényelmesen. Megrázta, kiszórta belőle a pókokat. Ezek minden irányba szétszaladtak. Klunja meztelen lábával eltaposta őket és vizet töltött a szamovárba.

A szamovár lármázik, örvend, játszik az asztalon, gőz szisszeg mindkét nyílásán, úgy, hogy a teteje izzadni kezd. Ez nem tetszik Csuhlyávnak. Elzárja a nyílásokat. A szamovár meg van sértve és nyöszörögni kezd.

— Hallgass csak, Pjotr Kuzmics — kezdte Csuhlyáv. — Te sokat jössz össze ezekkel a hatalmonlevőkkel. Magyarázd meg nekem kérlek, hogy is van ez. Azt mondják, olyan törvényt adtak ki, hogy mindenki éljen úgy, ahogy akar, idegen jószágot ne érints és a tolvajok ellen minden eszközzel... Dolgozó parasztságunknak teljes szabadságot... és tanulják meg tőlünk — hogyan és mint. Hogy gondolkozol erről Pjotr Kuzmics?

Kulkov elvette szájától a teás tányért és éles, kis szemeivel a tányér széle felett Csuhlyávra pillantott. Aztán mormogta:

— Mozognak... De hova? Azt nehéz megmondani.

Csuhlyáv érzi, hogy Kulkov tudja, hova mozognak, csak hallgat, éppen mert ilyen első osztályú kutya. Mint valami keselyű kering Jegor Sztepánovics körülötte. Visszaemlékszik rokonságára, dicséri őket, Pjotr apját tisztavérű paripának nevezi, a testvéreiről azt mondja, hogy az egész faluban a legjobb munkások. Aztán maga Kulkov került sorra. Jobb fickót, mint Kulkov, véli, nem lehet az egész faluban találni. Mi az hogy faluban! Az egész kerületben nem találnának még egy olyan okos fejet. Akkor aztán Pjotr Csuhlyáv füléhez hajolt és suttogta:

— Mozognak... erősen mozognak!... A dolog így áll: a burzsujok mindent maguknak vesznek... a hatalmon ezek maradnak — ezek a szovjetemberek, de a valóságban minden mögött a burzsujok fognak állni.

Csuhlyávnak az aranyai — a háromezer rubel — vannak a fejében. De erről nem szól egy szót sem és hogy gondolatát elrejtse, nevet.

— Na! és én azt hittem, hogy te egészen megtértél az ő hitükhöz. És mi vagy!

— Nem — Kulkov még mélyebben lehajolt, ujjait szétterjesztette és gesztikulált Csuhlyáv orra előtt — Nem! Az én vo-

nalam: minden embernek meg kell keresni a maga pontját. Ha egyszer megtalálta, akkor aztán szorosan tartsa magát ehhez a ponthoz. Akármilyen kormány jön, vörös vagy zöld, szorosan tartsd magad a pontodhoz. Minden kormány alatt — ismét eltólta magát Csuhlyávtól — minden kormány alatt lehet élni, minden hatalom — hatalom.

Csuhlyáv örömében összecsapta a kezét.

— Igazad van, igazad.

— Igen — bólintott Pjotr — csak tartsd magad a pontodhoz. Kerüld meg az árkokat és szakadékokat... okosan kerüld meg — és ujjával kígyóvonalat rajzolt az asztalra.

Teát ittak. Megbillentették a szamovárt: a forróvíz végefelé járt. Csuhlyáv letörölte arcáról az izzadságot inge szélével és ismét Pjotrhoz fordult:

— És hogy van, Pjotr Kuzmics, most a szétosztással? Ez rendben van?

— Igen, hogy is mondjam neked? Azt mondják, rendben van — Kulkov szemei ismét ide-oda tévedeztek — különben, mit lehet tudni, micsoda rend van ma?

— Meg mondom neked nyiltan: ki lehet kergetni ma valakit a házból?

— Elhatároztad, hogy felosztod a birtokot?

— Én kérdem, hogy „ki lehet-e kergetni" és te a felosztásról beszélsz!

— Ne felejtsd el — suttogja Kulkov — a pontodat. Micsoda törvények ezek? Lehet őket ide is oda is hajlítani. Éppen ezért törvények. Csak érteni kell hozzájuk. Ha nem érted, majd csinálnak neked egy második ajtót a házba. Megértetted? Ne kergesd el! Ne kergesd! Csak jöjjön. Aztán lassan tedd neki az életét nehézzé, fújrad... a követ is — kiáltotta Kuzmics — kivájja a vízcsepp. És te! Én ismerlek téged! — Eltólta magától Csuhlyávot és tele torokból nevetett. — A törvény elé fog menni. És te a törvény előtt majd mondod: Nem kergettem el, még fiatal, mindez a fiatalságtól jön. Csupa fiatalságból tönkre akarja tenni a gazdaságot. „Még jókor van — fogja a törvény mondani — még jókor Jákov, átadni neked a gazdaságot." Megértetted?

— Ugy-úgy — bólintott Csuhlyáv.

— Csak ne felejtsd el a pontodat!

Miután Kulkov elment, Jegor Sztepánovics sokáig járkált fel és alá, várta Jáskát. Még a következő napon is várt. Lábai alatt recsegtek a deszkák és fejében recsegtek a gondolatok.

„Jönni fog Jáska! Ide fog állni, mintha bocsánatot kérne Én megbocsátok neki, aztán majd meg fogja látni, hogy mi lesz."

De Jáska nem jött.

Csuhlyáv a harmadik napon már nem bírta ki és rámordult Klunjára:

— Menj, hívjad! Nem vagyok vadállat. Hadd jöjjenek.

Estére Klunja elhozta a fiatalokat.

Csuhlyáv az első sarokban ült, zsoltárt olvasott és elnyujtottan énekelte:

Halleluja, halleluja, halleluja ...

Jáska ledobta az ágyról a holmikat és odaszólt anyjához:

— Anyám, hozd rendbe az ágyat. Adjál egy új takarót és akassz fel függönyöket. Mi itt fogunk aludni, nektek jó a priccs is.

Csuhlyáv a sarokban megremegett és rá akart kiáltani: — na, megjöttél? Te vagy a gazda itt vagy én?, de eszébe jutottak Kuzmics szavai, uralkodott magán és csak annyit mondott:

— Aludj az ágyban ... csak ... elfelejtettem negyedik kanalat venni ... Nincs negyedik kanál.

— Én és Szteska majd egy kanállal fogunk enni, egy kanállal még jobban ízlik nekünk. Nemde, Szteska?

És Jáska nagy svunggal hangosan csattanó csókot nyomott Szteska ajkára és tenyerével megveregette a vállát. — Látod, Apám, így fogunk élni!

Csuhlyáv a dühtől összehúzódott, lábai a pad alatt horoggá görbültek, feje rángatózott, a zsoltár fölé hajolt és az orrán keresztül énekelte Dávid zsoltárát:

„Minden teremtmény dicséri az Urat ..."

Klunja halkan megrántotta Szteska ruháját, bevezette a kamarába, sírva és nevetve nézegette, megsimogatta haját, arcát, hátát és sűrűn hullottak könnyei Szteska kezére.

— Szeretni foglak téged, Sztesenka ... szeretni foglak — suttogta és magához szorította Szteskát.

HETEDIK LÁNCSZEM

1.

A tavasz az udvaron van — szürke és ködös.

Az előbb Jegor Kuvájev járt erre és azt mondta:

— Itt a tavasz! Könnyű lélegzeni, Jegor Sztepánovics!

Könnyű! Egy ostoba fickónak saját ujja is szekérrúdnak látszik. Mi van ezen a tavaszon? Körül minden szürke. A mezőkön szántanak... A parasztok ide-oda szaladnak, mint a nyulak. És ez itt jön, hogy „könnyű lélegzeni". Fogd csak magad az eke elé, akkor fogod érezni, hogy milyen könnyű lélegzeni. Tanult a kutya, mi az ördögöt tanult hát? Inkább segítene valakinek, hogy és mint, de ő: „könnyű lélegzeni, Jegor Sztepánovics". Bruszkin is, látni lehet, könnyen lélegzenek! Összejöttek ezen a napon, hogy szántsanak és a lovakat majdnem a hátukon kellett oda cipelniök. Csupa nevetség. Tud egy ló dolgozni, amikor csak bodzát fal? És a szántásnál Dávidka Pánov és Nikoláj Pirjákin hajba kaptak, verekedtek... Két lovat fogtak az ekébe, Dávidka ment a barázdában, Nikoláj kis szürkéjét megcsapta az ostorral és a sajátját kímélte. Igen, ki ne sajnálná a saját lovát? A saját lovát mindenki sajnálja... Nikoláj is sajnálta a lovát... Hogyan hát? Milyen joggal veri Dávidka Nikoláj szürkéjét? Emiatt fülsiketítő lárma töltötte be egész Bruszkit. Természetesen Sztepán kiengesztelte Dávidkát és Nikolájt, de mégis úgy néznek egymásra, mint a kutya meg a macska. Dávidka, mondják, ki akar lépni a szövetkezetből és Nikoláj Pirjákin kis szürke csődöre tegnap belezuhant a pincébe. Kihúzták a kis csődört, megehetik most a kutyák. Ez ügyes dolog volt! Nikoláj jól érti, hogyan kell télen cinkét fogni, lábát a mennyezet felé nyujtani, de a parasztgazdasághoz nem ért semmit... inkább a moszkvai házakban fűtené a kemencéket.

És még valamit: Sztepán tegnap elküldte Nikolájt a városba — tanulni. Csupa nevetség. Nikoláj tanul. Hát egy taknyos fiú ő? Hát csak tanuljon. Sztepán maga is menjen csak oda. Nem ez a baj. De Plakuscsev, amióta Jegor Sztepánovics nála volt, egyáltalában nem néz rá... Mind a ketten nagy szemeket meresztenek Bruszkira, de ha az utcán találkoznak, félre néznek, nem veszik egymást észre, ellenségek. Itt kell félni! Ilja Plakuscsev, mondják, csoportot akar szervezni és Bruszkit magának venni. És még azt is mondják, hogy Sztepán Ognyev két részre akarja a Görbe utcát osztani és egyrészt Ilja Plakuscsevnek adni, a másikat magának megtartani. Mindenki csatlakozzon ahova akar, de tudni kell, mondják, hogy aki Ognyevvel tart, fehér kenyeret fog enni és aki Plakuscsevvel, az egész életén át eheti a fekete kenyeret... És Jegor Sztepánovics, mondják a középen marad, ide oda ingadozik, mint nagy gyűszű a kisujjon. Nem, Jegor Sztepánovics nem szándékszik ingadozni, mint nagy gyűszű a kisujjon! Kuzmiccsal való beszélgetése után Jegor Sztepánovics elhatározta, hogy a fejében egy fordulatot visz véghez. Elég sokáig ült a küszöbön és számolta a falon a svábbogarakat. Ideje, hogy kidugja az orrát és másokat is helyes útra vigyen. Kezdte a gyűléseket látogatni és halkan beszélt, mintha csak saját magának mondaná:

— Nekem nincs semmi kifogásom a szövetkezetiek ellen. Miattam ezt az utcát is neki adhatjátok. Csak műveljék meg a földeket. Csak egyet: egész közel a faluhoz foglaltak el földet. Ott szép zöldséges kerteket és mást tudtunk volna csinálni. Menjenek Szolnikibe. Hogy messze van? Na és? Ott mutassanak nekünk példát! De itt? Itt leültek az asztalhoz, kanállal a kezükben a kész leveshez. Eszik a levest és még azt mondják, hogy példát mutatnak nekünk. Különben nincs kifogásom ellenük... Szeretném, hogy béke legyen a faluban!

És tavasszal Petyka Kudejárov, Slenka Márkel Bükov is Jegor Sztepánovicshoz csatlakoztak. Aztán Csizsik. Ez haragszik Kirkára. Kirka a lakodalmán mindenkinek hallatára az arcába vágta: „Miért lopta el Csizsik a deszkákat a szérű tetejéről, amikor Kirka bevonult katonának...“ Kuzmics és testvérei is csatlakoztak. Általában kialakult egy csoport és most már Jegor Sztepánovics nem áll egyedül harcában.. Talán valóban jó lenne összehozni egy szövetkezetet és nem egyedül, de közösen ugrani át az árkot.

Emiatt Jegor Sztepánovics fejében minden tótágast áll. Meg-

szokta a magányosságot és most Slenkával és Petyka Kudejárovval ülhet együtt, hogy lyukat beszéljen a hasukba.

Jegor Sztepánovics a Tehénszigeten lévő zöldségeskertjébe ment, megszemlélte a fiatal tökültetvényeket, aztán átmászott Plakuscsev zöldségeskertjének a sövényén és megmerevedve állva maradt: a meredélyről Sztepán Ognyev jött két vödörrel és a fiatal káposztafejeket kezdte öntözni.

— Egészen feldörzsölöd a puklidat, nevetett Jegor Sztepánovics halkan és gondolatban hozzáfűzte: „Ostoba fickó ez a Sztepka! Ha összeállna velem, kihajítaná Dávidkát, kihajítaná Nikolkát... Talán beszélni kellene vele?" — odakiáltott: Jó egészséget, sógor! Vagy nem vagy a sógorom?

— Jó egészséget! — felelte Ognyev.

— Állj csak meg, sógor. Mért haragszol rám? Jobb lenne barátságban élni. Rokonok is vagyunk. Együtt kellene a dolgunkat csinálni.

„Bolond fickó — gondolta Sztepán és nevetett. Látta, hogy Csuhlyáv kezei reszkettek és szemei minden irányba révedeztek.

— Egy igazi szélhámos. „Egy eszer* vagy te, egy eszer! A trágyát kavarod és azt akarod, hogy mások szagolják!

— Miért mondod, hogy eszer? — ráncolta Jegor Sztepánovics homlokát. — Nem vagyok az. Fütyülök az eszerekre. Kész vagyok meghalni a szovjetkormányért és általában... — elakadt. Átfutott a fején: „A kutya is szalad, ha fütyülnek neki és Sztepán hasa egészen üres. Nagy adót sóztak rá!... Csalogatni kellene." — Közelebb jött és gyorsan mondta: — Munka nélkül nem tudok... nem tudok... munka nélkül. Vedd például, ha valami nálad hiányzik... az adó vagy más... és te jössz hozzám rokonian... segíteni foglak...

— Csaló! — nevetett Ognyev.

Jegor Sztepánovics megfogta kabátja szélét.

— Csak várjál! Te keményfejű!...

Sztepán állva maradt és Csuhlyáv arcába nézett. Az arc ráncos és szánalomraméltó volt, mint Pankrát koldus arca. Sztepánban a düh kezdett forrni és szívesen vágott volna öklével ebbe a ráncos arcba, hogy lapos legyen, mint a palacsinta.

— Hagyd az ujjasomat. Ez nem asszonyruha. — Továbbment a meredélyen és a vállán keresztül vissza szólt: — Énnekem kevés mondanivalóm van számodra. Sajnálom, hogy amikor lehetett, nem végeztem egy ilyen kutyával.

„Erről az oldalról nem lehet hozzáférni — gondolta Jegor

* eszer = szociálrevolucioner (szociálforradalmár) rövidítése.

Sztepánovics és körülnézett. — Jó hogy senki sem volt a közelben és nem látta."

Amikor aztán Ognyev meggörbült háta eltűnt a zöld bokrok között, suttogta:

„Meglátjuk majd, ki végez a másikkal!... Meglátjuk!..."

Kék tavaszi szél fújt a bokrokon keresztül, a zöldségeskertek szürke, lyukas sövényeit simogatta és Sztenka Rázin szikláján felkavarta a port.

2.

Jegor Sztepánovics hazafelé indult és ahogy átlépte a kapu küszöbét, kiabálni kezdett:

— Szteska, hé, Szteska! Vendéglő udvarán vagyunk? Nem tudod hova kell felakasztani a vödröt? Itt van a szeg... erre akaszd fel... Morogj, csak morogj. Majd leszoktatlak én a morgásról!

— Házsártos! — szakadt ki Szteskából. — Mit mormog egész nap és éjjel?

Felakasztotta a vödröt a szegre és a kis Annuskához sietett. Annuska már két hónapos és a születése miatt úgy nőtt a hír a faluban, mint egy pávának a farka.

Hogy lehet? A lakodalom óta alig telt el hat hónap és Szteska már gyerekágyban feküdt.

Beszéljenek, amit akarnak! Annuskának nagy zöldes szemei vannak, mint anyjának és kerek álla, mint az apjának. Szteska egész estéken át Annuska mellett ült, halkan danolt neki és Jáska hazatérésére várakozott. Jáska négy hónappal ezelőtt a Káspi tengerhez utazott, ott dolgozott, Szteskának leveleket írt és legutolsó levelében közölte, hogy nemsokára visszatér. Ez volt aztán öröm! Az emberek egyáltalában nem tudják, hogy Szteska mért olyan jókedvű. Legutóbb, reggel a forrásnál az asszonyok körülvették. Hogy miért olyan friss Szteska, mint az alma? Zinka Plakuscseva, Nágyka Gurjánova, vagy más — mindegyik férjhezmenetelének a második hónapjában már ki volt száradva és ez itt csak úgy virit.

— Nem tudom — felelte és nevetett.

Halkan, mint valami macska, a bölcső mellé osont, Annuskát óvatosan felemelte és kis száját tejtől duzzadó mellére helyezte. És ismét Jáskára gondolt, erős, boltozatos mellére, erőteljes kezeire, kemény járására. Az is eszébe jutott, amit anyja

néhány nappal ezelőtt apjáról elbeszélt. Az apja éjszakákon át ide-oda hányja magát ágyában, kiabál és inkább meg akar halni, mint magát Jegor Sztepánovicsnak megadni. És hogy jobb hurkot vetni a nyakba, mintsem rákként hátrafelé mászni. Tegnap, ahogy a Nikoláj Pirjákinnal történt szerencsétlenségről hallott, Szteska hazament. Apja a hátsó szobában ült az ablaknál. Száraz volt, mint valami levágott fűzfaág, szakálla még bozontosabb lett, szemei beestek. Amint Szteskát észrevette, mosolygott, valami kedveset, vidámat akart mondani, de ami kijött szomorú volt. Akkor legyintett kezével és az ablak felé fordult, de ahogy Grusa kiment, így szólt:

— Nehéz nekem, Sztesenka... csak elég erőm lenne átugrani az árkot. Tudatlan a nép és rossz. A napokban valamelyik fickó a melegágy összes ablakait beverte. Szerencsére ezeken az éjszakákon nem volt fagy, különben minden tönkrement volna. Nem szeszélyből tehette, biztosan valaki felbíztatta. Jól akar az ember mindent csinálni, hogy könnyebb legyen, hogy megszabaduljunk a svábbogaraktól és ők... ők gáncsot vetnek.

Hallgatott.

Igen, ha a te Jákovod összefogna velem, az egész falut fejetetejére tudnánk állítani. De ezekkel itt nehéz... Nikolájnak megdöglött a lova és Dávidka örökké meg van sértve. Csak itt ne hagyjon bennünket! — Sztepán még közelebb hajolt Szteskához. — Tudod mit, Sztesenka. A tehenünk a tied... De akarok valamit venni... Engedd, hogy eladjam a tehenet... mond anyádnak, Jákov írt, hogy add el a tehenet, amikor visszajön vesz mást...

Szteska természetesen beleegyezett a tehén eladásába. Megírta az ügyet Szergej testvérének Moszkvába is és megírta azt is, hogy apja éjszakánként ide-oda hányja magát ágyában, csúnya hangon kiabál és nehéz az élete... nem tudna-e Szergej jó tanáccsal vagy másképpen segíteni, vagy nem tudna-e, hacsak egy hétre is, Sirokojéba jönni?

...Klunja jött be a szobába, Annuska fölé hajolt és suttogta:

— Alszik, a galambocskám?

— Igen, alszik — felelte Szteska halkan és visszahelyezte Annuskát a bölcsőbe.

— Takard be, takard be — tanácsolta Klunja.

— Meleg van, anyuskám...

3.

A kapu állandóan nyikorgott és az est sötétjében lopva gyülekeztek Jegor Sztepánovics szérűjében a mulatozók.

Jegor Sztepánovics apró léptekkel szaladt körül, kivitt egy asztalt, felállította az istálló mögött egy sarokban, öt üveg pálinkát tett rá, savanyúkáposztát és paradicsomot hozott, még egyszer körülszaladt az asztal körül, fülelt és halkan mondta:

— Szolgáljátok ki magatokat.

A mulatozók először vonakodtak, majd elsőnek Csizsik látott hozzá. Megfogta a korsót patkánykörmökhöz hasonló kezével, feje fölé emelte és sipította:

— Jegor Sztepánovics értelmes fejére és általában az egész társaságra.

— Pszt! Halkan! — sziszegett Jegor Sztepánovics. — Mindenfelé hallgatóznak.

Csizsik példáját Pjotr Kulkov, ennek testvére, Petyka Kudejárov és Slenka követték. Csak Márkel Bükov ült hallgatagon. Szakálla alatt összeszorította ajkait és dühös szemei az istálló sarkába meredtek. Márkel érezte, hogy hamis útra tévedt. Hogy is volt ez általában Jegor Sztepánoviccsal? Mint valami bogáncs ragadt rá. Visszautasítani: „Ez nem az én dolgom, Jegor Sztepánovics", nem lehet: rokon. Ha pedig vissza nem utasítja, megadhatja az árát. Mi köze Márkelnak általában Bruszkihoz? Ha Ognyev elvette, legyen az övé. Márkel templomi előljáró, méhet akar tenyészteni és egész életét méhekkel és a gyertyás szekrénnyel akarja eltölteni. És ezek, ezek valami szövetkezetet akarnak... ahol csak veszekedések lesznek. És micsoda embereket gyüjtött össze hozzá? Slenka... ennek nincs mit enni. Aztán Petyka Kudejárov. Hát egy suszter ember? Plakuscsev kihajította és most jön Jegor Sztepánovicshoz. És Csizsik — ennek a nadrágján egyik folt a másikon van... Szép egy társaság. A legjobb lenne felállni... itt a kapu... és a kapun keresztül ki, haza. „Isten veletek, nem egy az útunk!" De lába nem emelkedik, nyelve nem mozog, csak belsejében ég a harag és forr mint a forró víz. De inni nem fog Márkel. Erre nem fogják őt rávenni. Csináljanak, amit akarnak.

— Én nem iszom. Soha az életemben nem volt még a számban ilyen.

Jegor Sztepánovics összehúzott szemöldökei alól nézett Márkelre és dühösen pislogott. „Igyál csak, én sem iszom, de ahol szükséges, ott meg kell lenni."

De Márkel csak rázta a fejét bármennyire is igyekeztek őt meggyőzni.

— Na, ha nem akar inni... erőszakkal nem lehet rákényszeríteni. Igyatok ti, elvtársak. — Jegor Sztepánovics halkan felnevetett, hogy barátait elvtársaknak nevezte. Ezt a szót általában most mondta ki először életében.

„Még legközelebb kommunistáknak fog kelleni őket nevezni! Na, aminek meg kell történnie, legyen" — és elsőnek hajtotta le a pálinkát.

Ittak, ettek, előbb suttogtak, majd hangosan beszéltek. És amikor már mindegyik kábult volt, felállt Jegor Sztepánovics.

— Mit akarok én? Ha enyém volna a hatalom, akkor csinálnék valami rendeset... De így? Mi ez az egész hatalom, ez a diktatura? A munkásnak a hatalom és a paraszt nézzen utána. Mindenki saját magához van legközelebb... Ha én volnék a hatalmon, én például, én is magamat...

— Helyes, Jegor Sztepánovics, helyes!

— Te vagy a mi vezérünk!

— Állj — kiáltott Kulkov. — Én vagyok az elnök. Neked Petyka, nem adtam szót. Állj, mondom! Jegor Sztepánovics folytassa!

— És akkor még valamit — folytatta Jegor Sztepánovics — látjátok, milyen ember vagyok én? Ahol én mondom, ott nő is a gabona. Csak egy helyen kellene a föld... most csupa apró darabkában van... Ugrálhatsz egyik helyről a másikra, mint valami nyúl... Nem, egy rendes kormány újból fel kell hogy ossza...

— Ugy van — szakította félbe Kulkov és fel akart állni. — Csak így lehet, hogy a kommunizmushoz az út, az újra felosztáson keresztül vezet.

— Hogy mihez vezet? — Egyhez vagy máshoz — legyintett Jegor Sztepánovics. — De akkor már úgyis halottak leszünk. De most...

— A kulákok közé mész... A kulákokhoz! — ugrott fel Petyka Kudejárov. Feltűrte kabátujját, ökölbe szorította kezét és fogait csikorogtatta...

— Naplopók! Csupa naplopó van nálunk! — ordított Kuzmics. — Ahova csak nézel — naplopó és tolvaj... csupa tolvaj...

Petyka Kudejárov újból csikorogtatta fogait és a másik kabátujját is feltűrte.

— Nem rólad beszéltem, nem rólad — intette le Kulkov. — Csak általában!

— Miért naplopó... miért?!

— Petyja! Petyja! — sipította Csizsik. — Nehéz neked... nehezen élsz... Egy ház, tehén, ló, núsz kas méh... segítek neked Petyja!

Általános zűrzavar keletkezett. Csizsik átölelte Petyka Kudejárovot és úgy kiáltotta. „Egy ház, ló, tehén, méhek. — Kuzmics a naplopókról kiáltott valamit. Jegor Sztepánovics megakarta nyugtatni a kiáltozókat és még hangosabban kiabált, mint a többiek. Csak Slenka ült hallgatagon. Zavaros szemekkel nézett a savanyúkáposztáról a pálinkára, a pálinkáról a savanyúkáposztára és öt ujjal tömte magába a puha, szétnyomott paradicsomokat.

— Igyatok! — mondta és pálinkát töltött mindegyik poharába. — Mit ordíttok itt hiába?

— Ugy van, inni kell! — támogatta Jegor Sztepánovics.

Mindnyájan ittak. A lárma elnémult.

Jegor Sztepánovics kihasználta a szélcsendet.

— Meg kell utáltatni Ognyevvel a Bruszkit, mint ahogyan azt már megbeszéltük. Hadd menjen onnan el, aztán saját szövetkezetet csinálunk a Bruszkin és azt mondjuk: a lelkünkben valamennyien kommunisták vagyunk... csak Ognyev tartott bennünket eddig vissza. Ezekkel a szavakkal megyünk a kormányzóságba, vagy akár a központba.

— Ugy van — támogatta Csizsik. — Ej, Jegor Sztepánovics, neked kellene a központi végrehajtóbizottságban lenned.

— Gazemberek — csikorgatta Petyka Kudejárov a fogait — gazfickók! — Amikor azonban hallotta, hogy a társaság őt a jövendő szövetkezet ügyeinek intézőjéül választotta elhallgatott.

Éppen jól jön — sipította Csizsik — feldíszíti magát rongyokkal — „proletár vagyok" mondja — és megy a kormányzósági városba... És Kirkára is kellene... Micsoda deszkákat loptam én az ő fészeréről? Mi? Mondjátok hát!

Petyka Kudejárov zavaros szemmel tekintett egyikről a másikra, a kancsóból magába öntötte a pálinkát, a tálból egy paradicsomot vett ki, rágcsálta, böfögött és beleegyezését adta.

— Nekem teljesen mindegy: elnök, meghatalmazott, vagy amit akartok. A katonaságnál egészen mást is láttunk... Amikor még Miklós itt volt, a katonaságnál...

Petykát félbeszakították. Amikor részeg volt mindíg a katonaságról kezdett beszélni. De kinek van kedve odahallgatni, amikor mindenki csak dicsérni szereti magát.

Márkel Bükov óvatosan felállt az asztaltól, félre lökte a belé kapaszkodó Csizsiket és kiment az utcára.

Amikor már egész sötét lett, Dávidka Pánov, aki zöldséges kertjéből jött haza, meghallotta a Csuhlyáv udvarából kihangzó lármát. Letette üres vödrét a ház elé és hátulról Jegor Sztepánovics szérűjéhez lopózott. Óvatosan kivett egy agyag darabot és a lyukon keresztül nézte a mulatozókat. Amikor megtudta, hogy mi történik, felállt és suttogta.

— Mindnyájatokat meghatalmazottakká fogunk választani. És neked Csuhlyáv, annyi szeget verünk kopasz fejedbe, hogy száz éven keresztül lesz mit kihúzni belőle...

4.

Ezen az éjszakán a kutyák vonítottak. A falu egyik végétől a másikig hangzott nyöszörgő, rekedt, mély vonításuk. A parasztok felfigyeltek: ha a kutyák vonítanak, szerencsétlenség jön. Tolvajok, farkasok vagy valami más, hivatlan vendég érkezik a faluba. Ezért az álmos parasztok előbújtak kunyhóikból, lámpás mellett megvizsgálták az istállók zárait és a juhokat kibocsátották az akolból. Igy nem tudja őket a tolvaj ellopni, a farkas megfojtani: a juh lármájával értesíti a gazdát a szerencsétlenségről.

A kutyák vonítása Ilja Maximovicsot is felébresztette. Körüljárta az udvart, megveregette a barna csődör nyakát, kieresztette a juhokat az akolból, egy darabig az udvaron állott és hallgatta a kutyák vonítását, aztán újból lefeküdt a felesége mellé... De aludni nem tudott. Már hét vagy nyolc hónap telt el, de Ilja Maximovics még mindég nem tudott hozzászokni, hogy Zinka nincs odahaza, hogy Zinka nem az ő házában, hanem Kirka Zsdárkinnal él. Természetesen nem vette sértésnek, hogy Kirka elvette Zinkát. Kirka szívós paraszt és szívós utódai lesznek... de Ilja Maximovics épp úgy szeretné Zinkának kedveskedően megveregetni a nyakát, mint ahogy előbb a lovának. De Zinka nincs itt.

„Csodálatos egy világ ez — gondolja és az ablakon keresztül kitekint egy távoli csillagra. — Felneveled a gyerekeket és amikor már nagyok, megállnak a saját lábukon, akkor egy idegen házába mennek...“ — Lizaveta — szólt a feleségének. — Lizaveta!

Jelizaveta mélyen aludt, erősen lélegzett és mozgolódott álmában.

A kutyák vonítottak. Behúzott hasú, éhes farkasok keringtek a falu körül és vicsorították fogaikat. Valamennyi előtt egy öreg, szürke farkas sántikált három lábon. Sirokojéban már jól ismerték egy egész sor gonosztettéből. Az elmult évben Tatjána Trupkánál és Nikita Szinyevonál megritkította a juhokat és két évvel ezelőtt Filja pásztornál csapdába esett. De a megfogott lábát lerágta és megszökött az erdőbe. Ez a farkas sántikált valamennyi előtt, szaglászta a sövényeket, ide-oda forgatta rövid nyakát és halkan nyöszörgött. Amikor elérkezett Jegor Sztepánovics szérűjéhez, állva maradt — juhok szagát érezte. A sövényhez rohant. A sövényben egy kis lyuk volt és a lyuk mögött az akolban juhok. A háromlábú megszaglászta a kis lyukat, valamivel hátrább ment, a hasán óvatosan előrecsúszott és fejét bedugta a lyukon. Az akolban a juhok nyugtalanok lettek — a háromlábú hosszú nyelvéről nyál folyt, torkából örvendező morgás tört fel.

A farkasok gyorsan ledöntötték a sövényt és a juhokra vetették magukat.

...Reggel, amikor az asszonyok a teheneket kihajtották, látták, hogy a farkasok milyen vérfürdőt rendeztek. Elvitték a hírt Jegor Sztepánovicshoz. Csuhlyáv fogta kemény sapkáját, fejébe nyomta, nézte a vérfürdőt — a farkasoktól szétszaggatott tizennyolc juhot — és a torkából olyan morgás tört fel, akár egy farkasnál:

— Urrrr!

Sapkáját mégjobban a szemébe nyomta és a kenderföldeken keresztül kifutott a mezőre.

Ment a fűvel benőtt barázda hosszában.

Már elhagyta a nagylevelű útilapuval sűrűn benőtt szántóföldet. Túl a zöld mezőn, völgyeken és szakadékokban szétszórva feküdt Sirokoje. A kunyhók kéményeiből reggeli füst száll fel. Az asszonyok most fűtik a kemencéket és fecsegnek, hogy milyen szerencsétlenség érte Jegor Sztepánovicsot. Persze, hogy fecsegnek! És még nevetnek hozzá!... Letért az útról és ment egyenesen előre, amerre lábai vitték. Fiatal tölgyfák akaszkodtak háziszőttes nadrágjába, répaszínű ingébe, visszatartották, ágaikkal arcába csaptak. Jegor Sztepánovics félretólva az ágakat, ment tovább. Amikor áthaladt a sűrű tölgyfák között, leereszkedett a völgybe, lábaival a bokrok sűrű szövedékébe fekete barázdát vonva.

A nap már pályája első részét megtette. A harmat felszáradt. A völgyekben és szakadékokban átlátszó gőzök keringtek és szálltak a magasba... A Bálbásiha-hegy mögött akár a láncoskutyák veszekedtek a farkasok és mint nagy szürke csomók rohantak a reggeli kékségbe. A szél erősen rázta a bojtos mogyoróbokrokat.

Jegor Sztepánovics nem hallotta a farkasok morgását. A völgyből Vinnája Poljana felé ment. Lábaival beleakadozva a multévi üröm és vadbükköny közé, áthaladt a mezőn és megállt. Mély, meredekfalú szakadék zárta el az útját.

A szakadék másik oldalán, a tölgyfaliget fölött, két csóka és egy nagy varjú űztek egy ölyvöt. Az ölyv észre sem vette a károgókat, köröket írva le mind magasabbra emelkedett és egy idő mulva majdnem teljesen eltűnt a tavaszi ég mélységében.

Jegor Sztepánovicsnak önkéntelenül is Szutjágin szavai jutottak eszébe:

„Az élet elmult, mint ahogyan az ölyv az oszlopon megfordult." Lenézett a szakadékba és gondolta:

„Fejjel lefelé ide leugrani!"

De mindjárt visszahőkölt, ágaskodott, mint valami megijedt kandur: a szakadék mélyén egy piros berkenyebokor alatt a háromlábú farkas aludt. Szabályosan lélegzett. A juhok vérétől bemocskolt hasa megfeszült, akár a dob. Jegor Sztepánovics ritkás haja az égnek állott.

„Agyonütni a sántát!"

Lassan — anélkül, hogy a háromlábút szem elől tévesztette volna leereszkedett a földre és a nagy tölgyfa felé csúszott, amely a szakadék szélén vetette árnyékát. Csúszás közben megerőltetve gondolkozott.

„Lemászok a szakadékba, aztán a szakadékon keresztül hozzá. Telezabálta magát a kutya. Mélyen alszik, könnyű lesz megfogni. Csak fel ne ébredjen a sánta kutya, csak eljussak hozzá..."

Olyan halkan és elővigyázatosan csúszott, hogy egy varjú, amely egy kő szélén ült, nyugodtan ülve maradt.

A tölgyfát elérte. Mint valami hatalmas ujjakat terjeszti ki zöld ágait minden irányban.

„Megfogom — gondolta Jegor Sztepánovics — a háromlábút, a faluba viszem. Megszabadítom az embereket a rablótól. Ezért biztosan ad mindegyik egy bárányt... a nyáron át juhok lesznek a bárányból és akkor újból megvannak a juhaim.

És Jegor Sztepánovics nem vette észre, hogy a közelben

felhők gyűltek össze, körös-körül sötét lett, a nagy tölgyfa árnyéka eltűnt és a mogyoróbokrok a völgymé yedés szélén egészen különösen zúgtak, halkan, de hallhatóan. Kis szél fújt.

És hirtelen — egy dörgés...

Jegor Sztepánovics arccal a kemény agyagra zuhant és felnyögött. Kemény sapkája félrerepült, fémrámája meghajlott és egy kő mellé esett.

5.

Ünnepnap volt és kiadós eső esett. A föld úgy nézett ki, mint valami feldíszített fiatal asszony. Erdők és mezők zöldültek. Az útifű is zöldült az utakon. A sirokojeiak átgázoltak a tócsákon és Jegor Sztepánovics házánál gyűltek össze. Sűrűn, akár valami fal álltak az udvaron és össze-vissza beszéltek. Hogy is ne? Ilyen ritka, majdnem soha előnemfordult esemény: úgyszólván a saját sapkája, a kemény sapkarámája veszítse el az embert.

A szoba sarkában, mint valami kiszáradt fűzfatörzs, feküdt az ágyon Jegor Sztepánovics. A fején lévő kevés haj egészen megszürkült. Kecskeszakálla kifakult, az egész arcot a düh torzította el. Csak egyet tud — kinyitja a szemét, mérges pillantásokkal nézi a jelenlévőket és suttogja:

— Kvászt!

A lábainál Klunja ül. Fejére kendőt dobott, a kendő csücskei nyaka alatt össze vannak kötve és mint valami nyúl fülei állnak el. A kendő elülső részét lehúzta szemére. Klunjával szemben Ilja Plakuscsev áll. Látogatóba jött, ilyen szerencsétlenség mindenkivel történhetik. Simogatja a szakállát és úgy néz Jegor Sztepánovicsra, mintha soha az életben még nem látta volna. Plakuscsev mellett Márkel Bükov, Petyka Kudejárov és Kátáj nagyapó állanak.

— És én csak tegnap este veszekedtem vele. Fakérget vett magának, vagy akart venni, az én kérgemet... Én húztam le a kérget és ő akarta elvenni. Ilyen vétek!

— Na, nagyapó, nincs most itt az ideje annak, hogy erről beszéljünk... Menjetek ki... menjetek! Mit tolakodtok? Lélekzeni sem lehet a szobában!

Az emberek és asszonyok Plakuscsev felkiáltása után még merevebben nézték Jegor Sztepánovicsot és mint libák a kerítés felett, nyujtották ki nyakukat.

— Ha nem jöttünk volna idejében — beszélte el már isten tudja hányadszor Petyka Kudejárov — vége lett volna. De mi beástuk a földbe és magához tért. — Igy mondta el Petyka, hogy miképpen szedték fel a szakadékban a villámsujtástól ott heverő Csuhlyávot.

Nyögve, az embereket jobbra-balra tólva tört magának utat a szobába Slenka. Aztán sapkáját kezei között forgatva állott és nézett Jegor Sztepánovicsra.

— Hogy történt? Hát így élünk, élünk...

— Már elmondták ezerszer — intette le Plakuscsev és ismét az emberekhez fordult. — Menjetek hát ki! Itt beszélhet az ember.

Slenka leguggolt a kemencénél, néhány pillanatig még tovább szívta mahorkáját, de mindjárt eltaposta a csutkát meztelen sarkával. Az ágyon Jegor Sztepánovics mozgolódott és megkísérelte felülni. A takaró lecsúszott vállairól és szabadon hagyta mellének száraz csontjait és a gégefő alatti két nagy lyukat.

— Ognyev — suttogta rekedten — elbúcsúzni...

Klunja felnyögött és fel akart emelkedni.

— Megyek én! — kiáltotta Uljka, Márkel Bükov mennye.

Az emberek utat engedtek Uljkának. Ez felemelte szoknyáját és lábaival a nedves földön cuppogva, végigszaladt az utcán Ognyevék udvarához.

— Hova Uljka? — kiáltották oda neki.

— Hívom Sztepán bácsit... Ognyevet. Hívja, elbúcsúzni.

— Látszik, készül a halálra — mondták a sirokojeiak és még sűrűbb tömegben vették körül Jegor Sztepánovics házát. Elállták az ablakokat és ajtókat. A szobában félhomály lett.

— Vége felé jár? — kérdezte Márkel, Plakuscsevhez hajolva.

— Ő jobban tudja. Sajnálom. Mind a veszekedések miatt jött, mert nem tudott beleszokni... ilyen volt... Menjetek innen! — kopogott hirtelen öt ujjával az ablaküvegen. — El innen!

Az ablaknál az arcok meg se mozdultak. Ilja Maximovics megrántotta a vállát.

— Forró vízzel öntheted le ezeket, nem mozdulnak.

— Hogy történt? — kérdezte valaki újból a tömegből.

— Már ezerszer elbeszéltük.

— Sztepa bácsi! — kiáltott Uljka előrefurakodva.

Amint Ognyev belépett, Plakuscsev és Márkel felállottak, kezet fogtak vele, egy padkát állítottak oda neki, egészen közel

Csuhlyávhoz, míg ők maguk félrevonultak. Kátáj odasúgta Ognyevnek:

— Ne veszekedj vele, Sztepán, ne veszekedj. Elérkezett a halálos órája.

— Jó egészséget, sógorasszony — köszöntötte Sztepán Klunját.

Jegor Sztepánovics előbb a balszemét nyitotta fel, Ognyevre nézett és megismerte. Dühösen ragyogott fel a szem és mereven nézett. Aztán kinyitotta a másik szemét. Most felemelkedett egy kissé Jegor Sztepánovics és úgy hörögte:

— Örülsz... hogy kimúlok?

Ognyevet kiverte az izzadság.

— Jegor Sztepánovics — mondta egy kis idő mulva — hívattál elbúcsúzni... Nekem mindegy... Te hívattál... Te akartad.

Csuhlyáv visszaesett az ágyban, egy darabig feküdt, aztán felemelte száraz öklét, mélyet sóhajtott és legyintett sovány kezével:

— Vége... Bruszkinak, vége. Odaadom Bruszkit. — Ismét hallgatott. — Ej, Sztepa! Micsoda egy föld!... Hajdan még apámmal együtt szántottuk Szutjágin úrnak. Micsoda mag termett ott!...

Ráncos arcán kis patakokban folytak alá a könnyek. Keze reszketett és alácsüngött az ágyból. Valami keserűség fűzte összse Sztepán torkát. Sajnálni akarta Csuhlyávot, de egyidejűleg ki akart ugrani a szobából és elszaladni.

Jegor Sztepánovics hosszú ideig feküdt hallgatva, lezárt szemekkel... A többiek is hallgattak. Egyenletesen lélekzettek. A csendben úgy hallatszott a tömeg kimért lélekzete, mint egy lusta kovács keze alatt a fujtató. Klunja mélyebben húzta szemébe a fekete kendőt és egészen összehúzódott. Kátáj talpával a padlódeszka egyik piszkos hasadását simítgatta. Szteska hallgatózott, felállt a padkáról és nyugtalanul pillantott a hátsó szobába.

— Utat engedjetek! Engedjetek! — hallatszott egy hang a pitvarból. — Mi történik itt?

A tömeg széthúzódott, mintha egy hatalmas sündisznót bocsátottak volna közibe, Szteska felkiáltott, odarohant és Jáska rövid, erős nyakába vetette magát.

— Hogy vágyódtam utánad! — csak ennyit mondott.

...Éjszaka, amikor a sirokojeiak már megnyugodtak, Jáska és Szteska a függöny mögött halkan súgdolóztak. A kis An-

nuska közöttük feküdt. Jáska száz rubelt hozott magával és Szteskának egy ruháravaló szövetet és Annuskának kék szatint.

Szteska kezével Jáska erőteljes, szőrös mellét simogatta, csókolgatta és halkan nevetett.

— Hogy nő a szakállad, te tüskésdisznó — mondta és égő arcát Jáska borotválatlan arcához nyomta.

Jáska kissé felült, Szteska fejét két hatalmas keze közé szorította, úgyhogy haja mint sűrű lenfonadék terült el a rózsaszínű párnán és halkan mondta:

— Te... Szteska!

— Mi az? — Öröm és ijedtség keveredett Szteska szemeiben.

— Te... manapság... a fiatal asszonyok...?

— Jása! Csak téged... csak te... Felugrott és ajkaival lezárta Jáska száját.

Szteska kényeztetésétől egészen elállt a lélegzete, úgy nevetett.

— Tedd Annuskát át a bölcsőbe...

Szteska felállt és Annuskát óvatosan betette a bölcsőbe. Az ing lesiklott válláról és válla egy részét meztelenül hagyta...

Utána még súgdolóztak.

— Most veszünk egy lovat... belépünk a szövetkezetbe, meglátjuk, hogy most mi lesz itt evvel... talán meghal... akkor nem kell a házból elmenni... saját ház nélkül nehéz az élet...

6.

A faluban az a hír járta, hogy Jegor Sztepánovics élete csak egy hajszálon függ és hamarosan utolsó nyugalomra helyezik. Különösen Ancsurka Kudejárova terjesztette buzgón ezt a hírt. Naponta többször átszaladt Csuhlyávékhoz, odaállt Jegor Sztepánovics elé, rázta a fejét és jajgatott:

— Á-á-á, meghal... valóban, meghal!

— Mindnyájunknak meg kell halnunk — felelték neki.

— Az már igaz, mindnyájunknak meg kell halnunk — egyezett bele.

Néha eljött Kátáj nagyapó is. Hosszú idővel ezelőtt Jegor Sztepánovics egy félrubelt vett el tőle. Azért jött most az öreg, mert azt hitte, hogy utolsó órájában Jegor Sztepánovics mégis visszaadja talán neki az ötven kopeket.

De Jegor Sztepánovics sóhajtott, nyögött, de nem adta meg

magát. Klunjának egy karikát kellett feje fölött a mennyezetbe srófolni, ebbe egy hosszú törülközőt vetett és a törülközőnél fogva Jegor Sztepánovics száraz kezeivel felhúzta magát a magasba, egy darabig úgy függött és mormogta:

— És mégsem döglök meg! Csak azért sem! Mindnyájan a halálomra vártok? És te öreg, te is arra vársz? Ha most meghalok, nem bocsátok meg neked. Találkozunk majd a túlvilágon és mindenkinek elmondom: ez itt az én törvényes feleségem, erőszakkal kergetett a sírba.

Klunja lábaihoz vetette magát, sírt, kérte a bocsánatát. De Jegor Sztepánovics nem bocsátott meg, csak gúnyolta tovább.

De vasárnap reggel, amikor a templomocska repedt harangja misére hívogatta az embereket, Jegor Sztepánovics is, miután megivott egy kancsó kvászt, készülődni kezdett. Kabátujjait, nadrágját kezdte ráncigálni és úgy tett, mint aki apró szalmadarabkákat szór le magáról.

— Na, anyuskám, most már készülhetek. Nincs mit csinálni.

Klunja felsikított és jajgatni kezdett. Ancsurka kirontott az utcára és szaladt Chárlámpij pópáért. Elsőnek, hogy búcsút vegyen tőle, Kátáj nagyapó jött Jegor Sztepánovicshoz. Leült Jegor Sztepánovics ágyára, nézte viaszszínű arcát, beesett szemeit és szelíden megrántotta kezét.

— Jegor Sztepánovics! Hallgasd csak! Hogyan akarod... a temetést? Hol szeretnéd inkább? Az apád mellett, vagy Sztepán mellett, vagy hol? Hol akarod? Hogyan teljesítsék kívánságodat?

— N-e-em, hívhatod, amennyire csak akarod, de az én solymomat nem hívod át!! — kiáltotta Klunja elnyujtott, panaszos hangon.

Ez Kátájt feldühítette. Mit avatkozik bele az öreg, amikor még Jegor Sztepánovics nem búcsúzott el rendesen?

— Jegor Sztepánovics, kedvesem, mondd meg inkább az utolsó akaratodat. Utolsó akarat nélkül nem lehet... mondd meg utolsó akaratodat...!

Jegor Sztepánovics felnyitotta szemeit.

— Kvászt!

— Micsoda-a-a?

— Kvászt!

Mohón ivott meg egy hajtásra egy csésze kvászt, a csészét félretette, sokáig merően nézte a mennyezetet, nehezen sóhajtott, felnézett a feje fölött himbálózó törülközőre és azt a kívánságát

fejezte ki, hogy Szutjágin úr mellé temessék el. Jegor Sztepánovics fél életét vele töltötte el és általában barátok voltak. Egyéb kívánsága Jegor Sztepánovicsnak nem volt. A birtoka? Manapság nem lehet a saját birtok felől sem rendelkezni. Minden a feje tetejére van állítva. Akárkit jelölne is ő ki örökösévül, csak az kapna meg mindent, akit a jacsejkaemberek akarnának. Milyen szívesen áthúzta volna Jegor Sztepánovics a jacsejkaemberek akaratát. Mindent felgyujtani — mennyivel szívesebben tenné.

„Már kezd félrebeszélni" — gondolta Kátáj.

— Na, mi van, Jegor Sztepánovics? — kezdte Plakuscsev már a küszöbről, felvidító hangon. — Ne hagyd magad! Kergesd el a lázt!

— Elkergetni? Nézd az ereim mind felszakadtak...

— Felszakadtak? Kösd be őket... Ha elszakad egy kötél, azt sem hajítod el, hanem összekötöd.

— Ugy van — mosolygott már Jegor Sztepánovics is, de a következő pillanatban kék árnyék borult arcára. Chárlámpij pópa lépte át a küszöböt.

„Idehozta az ördög, — gondolta dühösen Jegor Sztepánovics — mint a hollók, megérzik a dögszagot" — ülj le atyuska, — mondta halkan.

— Na, hogy vagyunk, Jegor Sztepánovics — kezdte Chárlámpij — készülsz az útra? Akarod az utolsó kenetet?

— Mindnyájan utazunk — mosolygott gyengén Csuhlyáv. Hosszan nézett Chárlámpij kidomborodó mellére, aztán az egyházközségről kezdett beszélni:

— Mi van a bevételekkel? Rosszak? Na, ha egyszer rosszak, hát rosszak. Hát csak tűrjétek. Az Isten parancsolta nektek, hogy tűrni kell...

Ujból Chárlámpij szemébe nézett.

— Erre még van idő — mondta.

— Mire? — kérdezte Chárlámpij, de azonnal kitalálta és mintegy félve, hogy megsérti Csuhlyávot, folytatta:

— Persze, ez már egy olyan dolog... persze, persze.

Jegor Sztepánovics felsóhajtott és kijelentette, hogy elhatározta, vár még egy kicsit. De mihelyt ott fog tartani, azonnal küld a pópáért.

...Három héten át maradt így, nyögött. De ma, miután a házból mindnyájan kimentek a zöldségeskertbe, négykézláb kimászott a pitvarba és felnézett a napra:

— Hogy süt... igen, a nap örökké süt és nem sötétedik el. De mi elveszítjük fényünket... megfakulunk...

Egy darabig feküdt, süttette magát a nappal, aztán nagy nehezen felállt. Száraz lábai akár a botok inogtak ide oda a nadrágban. Lassan megpróbált végigmenni az udvaron.

A fészernél, a sarokban a seprű a sövénybe volt dugva. Három héttel ezelőtt Jegor Sztepánovics maga dugta oda. A seprű nagyon nehéz volt, úgyhogy Jegor Sztepánovics térdei remegni kezdtek.

De mégis felseperte az udvart és a sarokban egy csomó szemét között egy rozsdás, még a cári időkből való öreg ötkopekest talált. Bement a pitvarba és a deszkákon dörzsölgetni kezdte a pénzt. Dörzsölte és magában gondolta:

„Lám, egy ötkopekes... nem lehet érte venni semmit. De eldobni mégis kár. Ötkopekes."

És egy pillanatig, de csak egy pillanatig úgy tetszett Jegor Sztepánovicsnak, hogy ő is éppen egy olyan ötkopekes.

De csak egy pillanatig. Aztán elűzte ezt a gondolatot és megfordult, mert a kaput nyílni hallotta. A kapun keresztül oldalvást, mint egy megvert kutya, Slenka jött be.

— Felkeltél? — kezdte már messziről.

— Azt gondoltad, megdöglök? Nem döglök meg. Nekünk nem árt sem a villám, sem a mennydörgés.

— Igen... nem... Mit beszélsz? Örülök, hogy felkeltél!

— Tudom már, hogy örülsz — szakította félbe Jegor Sztepánovics, az ötkopekest mindig ujjai között tartva. — Minek jöttél?

— Ognyev eltűnt — kezdte Slenka és a sövény fölött átnézett Nikoláj Pirjákin udvarába. — Azon a napon, amikor elbúcsúzott tőled, azon a napon eltűnt. Hogy mi történt vele, nem tudja senki. Egyesek azt mondják, hogy Moszkvába utazott, mások pedig, hogy valahol az erdőben felakasztotta magát. Bánatból... Megunta az életet.

— Na és? Eltűnt? Hát akkor eltűnt, hát aztán?

— Talán, ha nem lesz itt szétszalad a szövetkezet... Mint ahogyan akkor megbeszéltük, be kellene rendezkednünk.

— Csak szaladjanak szét... te azt hiszed, hogy én a rokonság ellen csak úgy...? És ha el is tűnt? Mit akarsz akkor? Megint lisztet? Nincs több. Nincs. Nem a te számodra őriztem. Na? Mit állsz itt? Menj, mondom neked. Menj a szegény-bizottsághoz.

— A bizottságban nekem nem adnak. Azt mondják: „Te a kormány ellen vagy. Te Jegor Sztepánoviccsal tartsz."

— Á-á-á, — görbült meg Jegor Sztepánovics — és mi van nálam? Gabonáscsűr a te részedre, vagy mi? És nekem ki adott? Ti, mindnyájan... proletárok... a mi kormányunk. Tetszene nektek, hogy tiétek a hatalom és a kenyeret mástól... Na, itt van — és odanyujtotta az öreg ötkopekest — még a cártól való.

— Mit csináljak vele, Jegor Sztepánovics?

— Á-á-á, hát olyan gazdag vagy, hogy megvetsz egy ötkopekest... jó, megtartom magamnak.

Jegor Sztepánovics zsebrevágta az ötkopekest és megremegett a dübörgéstől, ami az utcáról hallatszott. Először azt gondolta, hogy a templomtorony omlott össze. De amikor látta, hogy emberek, asszonyok, legények, leányok és gyerekek szaladnak össze az utcán, átkiáltott a sövényen:

— Mi dörög úgy? Hé, emberek, mi dörög?

— Az ördög tudja... A szövetkezetiek hoztak valamit. Magától szalad és mögötte ekék vannak, az ekéken deszkák, a deszkákon pedig Sztepka Ognyev ül.

— Majdnem úgy néz ki, mint egy ágyú.

— Hisz ez egy trachtur, együgyüek — kiáltott Petyka Kudejárov és Sztepán Ognyev udvarához rohant. Kopott, piszkos köténye lobogott utána.

— Á-á-á, egy trachtur — mondta elnyujtva Jegor Sztepánovics és félreállt. Mellette Slenka állt. Csuhlyáv egész belsőrésze megremegett.

— Na, láttad?

— Láttam. Egy gép.

— És megértettél valamit? Semmit sem értettél meg!

— Értem — vakarta meg a füle mögött Slenka.

— Na, menj. Gyere este vissza, hozzál magaddal egy zsákot.

Ognyev udvarán nyüzsögtek az emberek, mint vásárkor a vevők egy jó ló körül. Csizsik néhányszor körülszaladta a traktort, tenyerével megveregette acélbordáit, ujjaival megtörölte orrát és határozottan kijelentette:

— Nem, ez nem fog menni. A mi mezőinken a lovaknak is egy szenvedés, hát ennek itt? Ez a nagy kerék az egész földet összenyomja.

— Majd recseg nektek — sipította halkan Jegor Sztepánovics és maga is csodálkozott hangjának a sipításán. Honnan jött ez? Köhécselt és hozzátette: — Egy hurokba dugtátok a nyakatokat, de ez nem volt nektek elég, kellett egy másik hurok

is... a mi mezőnkön még a lovakat is ki kell fogni és ezek itt egy trachturral jönnek. Csudatevők — úttörők.

Pánov Dávidka szorosan Csuhlyávhoz ugrott, szétterpesztette görbe lábait.

— Te juhtakony! Mit is értsz te ehhez!

A parasztok nevettek. Csuhlyáv fejét nyaka közé húzta és úgy állt Csizsik mellett ő, Jegor Sztepánovics, mint egy éppenolyan kis, jelentéktelen Csizsik.

7.

A Bruszki fölött nyugodtan hullámzott a tavaszi éjszaka. Ognyev és Pánov a traktor mellett szunyókáltak. Ognyev oldalt ült, karjával átfogta hegyes térdét és tompán mondta:

— Majd kiszakadnak a beleim. Mi lesz, ha tényleg nem fog menni? Akkor aztán se vége, se hossza nem lesz a gúnyolódásnak. Magától Csuhlyávtól kiszaladhatunk a faluból.

— Menni fog, okvetlenül menni fog — vigasztalta Pánov és tenyerével megveregette a traktort. — Egy ilyen lovacska és ne menne! Gondold csak meg: ha nem érne semmit, nem tanácsolta volna nekünk a kormány. Csak nem fog a mi kormányunk gonosz szándékból valamit tanácsolni? Tulajdonképpen mikor kell érte fizetni? Két év alatt, mondod? Na, meglátjuk.

Igy ültek kettesben a hajnali szürkületig a traktor mellett, beszélgettek, légvárakat építettek. Amikor aztán már egészen világos lett, nem bírták tovább, lehajtották fejüket egy tuskóra és elaludtak.

... A Volga felől a szakadékban lassan csúszik a hasán Slenka. Két fekete gödörből fénylenek nagy fehér szemei. Odacsúszik, ledobja a gyékényt és egy vésővel többször beledöf a traktorba. Aztán elrohan. Kis rögök gurulnak le lába nyomán és csobbannak a szakadék fenekén a vízben.

— Nesze nektek!... — morog Slenka és végigszalad a Volga partján.

Ognyev felijedt álmából és felkiált:

— Dávid, alszol?

— Micsoda? — nyujtózkodott Pánov.

— Alszol, kérdem, te őr! Ugy tetszik nekem, mintha valaki itt járt volna.

— Ki lett volna itt? Mi jut eszedbe?

— Kicsoda? Akadhat valaki.

Ognyev néhány lépést tett oldalra. A domb alatt észrevette a nyomokat a fűben. Körülnézett a szakadékban, lenézett a reggeli világosságban szürkülő Volgára, visszajött és mormogta:

— Valaki volt itt.

— Kicsoda hát?

— Nyomok vannak. Valaki volt.

Pánov megremegett a reggeli hidegben.

— Nikoláj — kiáltotta és megráncigálta a ponyvát. — Kelj fel, sólymom, csinálj gyorsan egy próbát, mielőtt a nép összeszalad. Mindjárt itt lesznek.

Nikoláj Pirjákin előmászott a ponyva alól, gyorsan hideg vizet locsolt az arcába és letörölte a ponyvával.

— Durva egy törülköző — nevetett és ledobta a ponyvát. Odalép a traktorhoz, mint lovász a lovához, benzint tölt bele, megforgatja a foggantyút. A traktor remeg és trombitál.

— Te, Nikoláj, vigyázz! Ma meg kell mutatnunk, hogy kik vagyunk, a rongyosok — mondta Nikoláj.

— Meg kell mutatni az ábrázatunkat, hogy milyen — kiáltja Pánov.

— Értem! Azt hiszed, ennyit sem értek!

— Igen, igen — örvendezett Pánov. — Igy van, meg kell mutatni, hogy tud nőni a szövetkezet. Ezt meg kell érteni. Egy más élet.

A traktor elakadt, megreszketett és elnémult.

— Na, itt van. Mi az? Eldugult, vagy mi?

Ognyev megremegett.

— Vizsgáld meg, mintha csak te magad volnál, hogy el ne duguljon — mondta, fejét Sirokoje felé fordította és kiköpött. — Fuj, már jönnek.

A traktor ordítása az egész falut felébresztette. Kigyózódó keskeny ösvényeken futottak völgyeken és szakadékokon keresztül, szállongó por közepette, hangosan kiáltozva Bruszki felé.

Mindegyikük előtt Petyka Kudejárov, a Kuzmics testvérek, Csizsik, Plakuscsev és Jáska Csuhlyáv.

— Na, úttörők — kiáltja Csizsik. — Na, mutassátok meg, hogy a ti lovatok többet ér-e mint a miénk. Na.

— Mit mutassunk meg? — dobta oda Nikoláj. — Mindent felszántok tisztán.

— Csak szántsál először — nevetett Petyka. — Különben még téged is...

Ilja Maximovics sűrű szemöldökei alól néz a traktorra. Kezeit hónalja alá dugta, csak a szakálla mozog. A szél fújja ol-

dalra és a hosszú őszes szakállt széles vállán keresztül lobogtatja.

Mellette Nikita Gurjánov áll és úgy fujtat, mintha éppen most ébresztették volna fel és álomittasan azt sem tudja, miről van szó, úgy mereszti szemét a traktorra. Körül sűrű sorokban álltak a parasztok és Sirokojéból még egyre jöttek sietve az emberek és asszonyok.

A tömeg mintha csak a föld alól nőtt volna ki, néhány pillanat alatt háziszőttesbe öltözött férfiak, tarkakendős asszonyok serege lepte el Bruszkit. Sztepán látta, hogyan nyujtogatják valamennyien nyakukat, a gyerekek és asszonyok összekeveredtek a férfiakkal, hogy közelebb kerüljenek a traktorhoz, hallotta miképpen súgdolóznak, akárcsak temetéskor. Ez a súgdolózás, — mint a fenyőfák zúgása szélcsendes reggelen — még jobban felizgatta Sztepánt. De úgy tett, mintha nem látna, hallana semmit, hanem ő is letérdelt és a traktor kerekét vizsgálta.

— Nem... Nem fog elindulni, — törte meg a csendet határozott hangon Slenka. — Isten úgy segítsen, hogy nem fog elindulni...

— Mit értsz te hozzá? — kérdezte mosolyogva Petyka Kudejárov.

— Értek...

— Csak kösd fel a nadrágodat — dobja oda neki Ognyev, Nikolájhoz hajol és halkan oda súgja: — Mi történt, Kolja? A föld alá kell süllyedni.

— Tehetek róla? Látod, hogy mindent megteszek, amit tudok.

— Na, meg lesz mindjárt, Kolja? — hangzott ismét Csizsik hangja.

Utána egész sereg hang hallatszott:

— Nem hagyja magát felkantározni?

— Várj, jövök én is segíteni!

— Fogd be magadat, Sztepán, majd akkor szaladni fog!

— Ohó! Nézzétek! Kiállítani való!

A parasztok nevetése úgy fájt Ognyevnek, mintha ostorral ütötték volna. Ajkai remegtek, arca rángatózott, keze ökölbe szorult.

— Ej, Kolja, Kolja!

— Eltörhetett valami, de nem tudom, hogy hol, — igyekezett megnyugtatni Nikoláj Sztepánt és belenézett a hűtőbe.

— Valami eltört, hallottátok, láttátok, polgárok? — fordult meg Csizsik a tömegben, mintha csak erre várt volna.

Nikoláj dühösen nézett a parasztokra és a traktor alá búit. A parasztok újból elkezdték:

— Ugy látszik, nincs rendben a hasa!

— Kinek?

— A traktornak.

— Küldjetek orvosért... vagy bábáért!

— Port adjál be neki Sztepán. Port.

— Fuccs a kétezernek!

Ilja Plakuscsev is szétnyitotta vékony ajkát:

— Kétezer? Két garast sem fognak fizetni.

— Legfeljebb Dávidka odaadja kopasz fejéről a hajat, — kiáltotta Csizsik.

— Polgárok — kezdte izgatottan Jáska Csuhlyáv — mit nevettek? Lehet, hogy tényleg történt valami.

— Persze, hogy történt valami — szóltak közbe a parasztok. — Ekét vettetek és egy légycsapót kaptatok.

— Na, láttátok parasztok, hogy miképpen néz ki egy ilyen kommuna. Menjünk hát haza. Befogjuk lovainkat és megyünk szántani. Ez a kommuna még sokáig itt lesz, még később is láthatjuk — mondta Plakuscsev megvetően és elsőnek indult el. Utána a többiek is menni kezdtek, hangosan lármázva.

— Ugy e megmondtam, — kiáltotta örvendezve Slenka és előreszalad Plakuscsev mellé, így tüntetve összetartozásukról. — Ugy-e mondtam, hogy nem fog menni. — És Slenka úgy szaladt ugrálva Plakuscsev előtt, mint a szolga, aki gazdájának akar tetszeni.

— Minek is beszélni róla... te mindent kitalálsz, — intett feléje mosolygó szemmel Plakuscsev.

A tömeg eltávolodott, magával vitte a mosolyokat, nevetést és a súgdolózást. Csak Jáska Csuhlyáv és Nikita Gurjánov maradtak helyükön. Párov Dávidka valamiért elrejtőzködött a parkban. Nikita mintha csak most vette volna észre, hogy valóban traktor áll előtte: körüljárta, megérintette kerekét és anélkül, hogy valakihez is fordult volna, csendesen megkérdezte:

— Vasból van? Mi az ördög... És a földet nem tudja megfogni?

Nikoláj meglökte a lábával és kibujt a traktor alól.

— Valaki beleszúrt... Na, szépen őrködtetek!

Aztán gyorsan megforgatta a traktor foggantyúját, futólag a távozó emberek után nézett és hirtelen felugrott az ülésbe.

A traktor felordított, mennydörgött és nekiiramodott, mintha egyetlen irammal át akarná vetni magát az árkon, majd

megremegett, füst tódult ki belőle, teljes erővel belemélyesztette mindkét acél ekesorát az ugarba és úgy indult előre teljes súlyával.

A traktor zúgása megállította a sirokojeiakat, visszafordultak és torkukból tetszéskiáltás tört ki, ami a traktor mennydörgését is felülmulta.

És valamennyien összefutottak ...

Az emberek kiszáradt rögöket dobáltak, egyik a másikra ütött, mindenki igyekezett az első sorba kerülni, szemük az acélekesorra és a friss barázdára tapadt és tetszéskiáltásuk egybeolvadt. S e tetszéskiáltás közepette futott Ognyev a traktor után, karjait úgy mozgatta mint szélmalom a szárnyait és teljes erejéből kiáltotta:

— Csak rajta! Mutasd meg nekik, kedves! Vágjad, hasítsd!

És úgy tetszett, mintha nem is a traktor ment volna, hanem Nikoláj Pirjákin egy hegyet indított volna a köves rögök közé ... Pedig csak a traktor ment. Mint valami hatalmas szürkéskék bogár csúszott tovább, egyenletesen feltúrva az ugart. Két régi szekérút húzódott el előtte. A Volga felől jöttek és úgy terültek el a reggeli napon, mint kinyujtózkodott, meggörbült óriáskígyók.

A sirokojeiak meredten álltak.

Csizsik megigazította fején a sapkáját, az útra nézett úgy mondta:

— Na ezt nem szántja át. Az utakat nem szántja keresztül!

Az eke-késsk csikorogva mélyü.tek bele az út kemény kérgébe, a traktor magasra szórta és dübörögve ment tovább, a meredélyen felfelé, Bruszki dudvaval telinőtt ugarát feltörve. A parasztok túlordították a traktor dübörgését:

— Ahá! Húsz centiméter!

— Huszonöt!

— És aztán viszi!

De Csizsik még mindig nem esett kétségbe.

— Egész szépen szánt. De nagyon lassan megy. Lovakkal gyorsabban lehet.

— Gyere hát utánam — kiáltott oda neki Nikoláj.

Csizsik kivált a tömegből és a traktor után ment. Nikoláj mosolygott, visszanézett a vállán át és bekapcsolta a második sebességet. Csizsik előre ugrott, aztán karját lógatva, lábaival a szántásba süllyedve futott a gép mellett.

— Ne maradj vissza — kiáltották oda neki a tömegből — ne maradj el!

Amikor aztán a traktor a nyírfaligethez érkezett és Csizsik úgy lihegett, mintha nehéz terhet vinne fel a hegyre, Nikoláj odakiáltott neki:

— Na, utolérjelek?

— Nem, csak kifárasztod a gépet... Jól van.

És levetette magát a felszántott puha földre.

A tömeg hangos nevetéssel kísérte Csizsik és a traktor harcát. A traktor mégegyszer feldübörgött, felindult a hegyre és a göröngyöket feltörve, eltávolodott Bruszki másik vége felé.

Csendesen, mint valami kígyó siklott keresztül a tömegen Jegor Sztepánovics Csuhlyáv. Ognyev észrevette és felé indult. A parasztok hallgatagon nyitottak utat, majd szorosan körülvették mind a kettőt.

— Na, kié az utolsó szó? — Mutatott Ognyev fejével a traktor felé. — Mi?

Csuhlyáv sokáig hallgatott. Fehér szemöldökök alatt ülő macskaszemeivel lassan az emberekre nézett, aztán a traktorra, a mezőre, majd megpihent tekintete a csizmája hegyén, onnan újból a parasztokra nézett. Megremegett, mintha valaki megszúrta volna, hegyes fejére jobban rányomta a sapkát, úgy mondta rekedten:

— Majd meglátjuk. Ne dicsérd a kását, amíg a kölest nem vetetted el! — Kezeit a hátára tette és kiment az emberek közül. — Engedjetek, mit tolakodtok!

A parasztok hallgatagon léptek hátra és hallgatagon zárult be a kör ismét Csuhlyáv mögött. Aztán sokáig néztek utána, amint egyenesen, Bruszkin keresztül Sirokoje felé haladt.

Távolról úgy látszott, mintha Csuhlyáv kezei a hátára lettek volna láncolva.

NYOLCADIK LÁNCSZEM

1.

Az évek gurulnak, hegyre fel, hegyre le, nem lehet kiokoskodni belőlük, hogy hova gurulnak. Sorba megvénülnek a kunyhók, a föld felé hajlanak és a korhadó fa úgy világít a szögletekben, mint a szentjános bogár.

A gyerekek örülnek neki. A házak hátsó felén szaladgálnak és a lányokat ijesztgetik vele. A lányok sikonganak. Ugy látszik, hogy az ijedtségtől sikonganak, de a hangjukban nevetés is van és az ijedtség utáni vágy. De az öregek morognak:

— Minden korhad...

A korhadt házakat lebontják és helyükbe új, gyantaszagú fenyőfa házak nőnek. Némelyik új kunyhót épít magának, más viszont a régi kunyhóban éli le napjait. Ül az ablak előtt, néz ki a világba, mint a macska. De ez még nem lenne semmi! Hiszen mindég így éltek. Apáik és nagyapáik is korhadt kunyhókban laktak, fehér kenyeret sohasem ettek, nem ismerték a pihenést. Ez még nem volna semmi! Csak az évek ne kavarodnának össze, csak ne szaladnának különböző irányokba. De Sirokojében az évek — és ami fontosabb, a gondolatok — összebonyolódtak, egymásba akadtak, mint az ügyetlen kezektől felhalmozott rőzse. Az ember nem ismeri ki magát többé. Korábban minden simán folyt, mint a folyó a forrástól, mint a Volga. Télen merev jégtakaró borította és nyáron habzott meredek partjai között, mint a must. Eddig minden: gondolatok, szándékok, mind egy irányba futottak. Az ősök szokásaihoz tartották magukat, tisztelték a hagyományokat és haldokolva megparancsolták a fiataloknak:

— Amilyen küszöbön keresztül az apád járt — te is olyanon járjál.

De most minden összekavarodott.
Merre menni?
Ezt kellene tudni.
Ezt kellene kitalálni.

De egyet tudnak a sirokojeiak: a sövények mögött, Bruszkin, ahol a magasra nőtt dudva között vörös kövek hevertek, ahol Szutjágin úr élt, ezen a Bruszkin már második nyáron keresztül énekli a traktor motor-énekét. Varjúcsapatok, mint repülő fekete rongyok, nem követik a traktort. A parasztok bocskora nem cuppog többé a barázdában, a földet nem itatja át izzadság. A motor zúgásában elhal a pacsirta éneke.

Jönnek a sirokojeiak az országúton, barázdákon és szakadékokon keresztül, hogy megnézzék a csodagépet és kérges kezükkel megtapossák a göröngyöket.

— Hol lehet lovakkal ilyen barázdát vonni?
— Hol?
— Ez jól dolgozik!
— Nézd, hogy nyög és prüszköl.

És a hír lassan terjedni kezdett.

Egyeseknél a motor éneke maradt meg a fejben, másoknál azonban egészen más gondolatok támadtak. Ezek a gondolatok aztán nem hagytak nyugalmat. A dombokon ülve suttogják, csak úgy mellékesen, a többi között — és a hír terjed, nyugtalanságot szítva, udvarról udvarra, akár a tüzvész. Esténként, Sztenyka Rázin sziklájánál, a legények és a leányok harmonikaszó mellett a szürke bogárról, a traktorról énekelnek. A legények és leányok szálnek engedik a traktorról szóló dalt. Régen, ha kinyitották az ablakokat, a sirokojei öregek elnyomásáról szóló dalokat lehetett hallani, most azonban egészen más dalokat énekelnek. Csudálkoznak:

— Honnan?
— Ki tanította?
— Amit nem tanítanak, azt tanulják legszívesebben.
— De hát honnan?

Ez a gondolat, mint tüzes vas égeti Kirka Zsdárkint, nem hagyja nyugton. Kirka már harmadik éve, hogy elnök. Már harmadik éve, hogy tiszteletet és tekintélyt élvez. Már harmadik éve, hogy gyüjt, takarékoskodik, reszket minden elrothadt tökért, csak rozskenyeret eszik, Plakuscsev példájára a búzát a csűrben tartja és kendervászon nadrágot hord. Egészen kiszáradt. Nagy feje úgy lóg eres nyakán, mint a nyírfakéreg, összecsavart szárán. Ezért aztán Kirka Zsdárkin háza Márkel Bükové

mellett díszlik, az udvaron faj-tehén, juhok és disznók és az istállóban a gyorslábú Szerko, az egész kerületben híres ló.

De Kirkánál is nagy a zűr-zavar.

— Saját föld kellene — tanácsolja a pince mellett egy kövön ülve Ilja Maximovics — saját földön azt csinálsz, amit akarsz és ahogy akarod. De ahogyan most van, ez csak szenvedés.

Kirka a tizenhatodik zsák krumplit hozta fel a pincéből és az udvaron nagy csomóba rakta. Holnap mind be akarja küldeni a városba, mert ebben az időben jól el lehet adni. Éppen a tizenhetedik zsákot akarja felhozni, amikor Ilja Maximovics szavai megállítják.

— Csak aztán a saját földdel ne szorítsanak ismét hátra.

— Megtörténhetik azzal, akinek nincs mihez kapaszkodni. De te most hatalmon vagy. Futva haladsz a hegyen felfelé.

— Záhár Kátájev a Vinnája Poljánára akar, egy csoporttal és a traktorral. Talán ez jobb lenne...

Plakuscsev szemei a bozontos szemöldökök alatt ide-oda ugrálnak:

„Még fiatal — gondolja — ha egyszer kiszorítja magát, senki sem tartja többé vissza. Ebben a korban ilyesmi veszedelmes!"

— De barátocskám — veregeti meg kényeskedve, mint valami szeretett asszonyt, Kirka vállát — miért nem élsz békében? A nép becsül téged és te erőszakkal keresed a veszekedéseket. Békésen élj és elővigyázatosan — egy nyugvó kő alatt nem folyik el a víz. — Megakadt, észrevette, hogy hibát követett el. Ugyszólván azt mondta Kirkának, hogy nyugodtan mohosodjon be. Sietett, hogy jóvátegye hibáját. — azaz... azt akarom mondani... próbálj egy seprűt eltörni, nem tudod. Oldjad szét és egyszeriben eltöröd.

— Ez régi dolog!

És Kirkának eszébe jutott, hogy néhány nappal ezelőtt összetalálkozott Sztepán Ognyevvel.

— „Most felépítem — mondta — amiért vérünket ontottuk. És te?" — És Kirka? Mit felelhet erre Kirka? Mindenesetre szerzett magának feleséget, Zinkát. Kövér lett a feleség, akkora a fara, mint egy jó nyereg. És még? És egy lovat is szerzett. És szép házat. És hozzá még zöldségeskertet. — „Hát ezért harcoltunk? Mocsárba dugtad az orrodat Zsdárkin elvtárs, mocsárba."

— Ez régi dolog — vetette mégegyszer oda Ilja Maximo-

vicsnak. — Ti megszoktátok, hogy a földet a fogatokkal tépjétek fel. Ezért aztán ki is tört a fogatok. Ez minden.

— Te, ne mondd ezt az emberekről! (A váratlan támadástól Ilja Maximovics kissé felugrott.) Ne mondd ezt az emberekről! Tudod, ha eltolod magadtól az embereket, akkor mindkettőnknek vége van. Csak hallgass rám.

— Kirill Szenáfontics — mondta az özvegy Dunja Pcselkina bejövé az udvarra — légy tekintettel az özvegyi sorsomra. Nincs mit enni a gyerekeimnek. Adjál néhány krumplicskát. Az aratás után megkapod.

Kirka dühös.

„Mit akar mindenki tőlem. Én senkihez sem megyek. Mind jönnek... naplopók... lusták vetni és ügyelni."

Hogy megszabaduljon Pcselkinától kiválasztott vagy tíz félig rohadt krumplit és odaadta.

— Ezeket? Fald fel magad őket — kiáltotta Pcselkina és a krumplikat Kirka lábai elé vagdosta. — És még azt mondják — kommunista vagy. Kinek gyüjtesz? Nincs gyermeked, kinek gyüjtesz? A koporsódba akarod magaddal vinni? Csak gyüjts, gyüjts! Megyek valakihez, aki szegényebb.

Átment az utcán és eltűnt Nikoláj Pirjákin udvarán.

Kirka belsejében hirtelen valami megfordult. Aztán tompa fájdalmat érzett... El akarta ezt az érzést űzni, de visszajött. Olyan volt, mintha valaki baloldalán a bordái közé kést szúrt volna... Az udvarra szaladt. Az udvaron Zinka enni vitt a tehénnek. Odakiáltott neki:

— Fogd be a lovat! Rakd fel a krumplit és vidd Pcselkinához.

— Az istenért! Mit beszélsz?!

— Vigyed! Mondom!

— Eszembe sincs — védekezett Zinka. — Én kínlódtam vele a nyáron át.

— És én azt mondom, vidd oda a krumplit!... Na!

Kivezette a gyorslábú Szerkót az istállóból. A ló az örömtől ágaskodott, játszani akart. Kirka dühösen a szekérhez rántja és befogja. Zinka mindkét kezével a szekérbe kapaszkodik és ordít:

— Nem adom oda! Nem adom! Nem és nem!

Kirkát düh fogta el, maga ellen, a szekér, a ló, a felesége ellen, hogy visszakézzel — házassága óta először — Zinkára vágott.

— Kirjuska! — kiáltott fel Ilja Maximovics és megingott.

... Kirka sokáig igyekezett Zinkát megnyugtatni. Bocsánatot kért, de Zinka egyre sírt. Amikor aztán Ilja Maximovics elment, magával húzta Zinkát a szénapadlásra...

A szénapadlásról egészen összegyűrve jött le Kirka. Sokáig állott a krumpli előtt, megrázta magát, kiköpött és bekiáltott:

— Hívjál valakit... talán Mityka Szpirint... Rakja fel a krumplit.

— És te?

— Megyek a szovjetbe.

Ilja Maximovics udvaráról látta, amint Kirka lement a meredélyen és a gyümölcsöskertek mellett a falu felé igyekezett. Ilja Maximovics lehajtotta fejét és kezére támasztotta. A gondolat kínozta:

„Mit csinálni most? Harcoltam... Bruszkiért harcoltam! De Ognyev most erősen fogja kezében Bruszkit. Ez ellen harcolni olyan, mint az ég ellen ordítani... Kimenni a mezőre és felordítani az égre... mit használ?"

De ez még nem elég. A szakadékon túliak nyugtalankodnak és maguk után húzzák a görbeutcaiak egy részét... De Ilja Maximovics szorosan tartja a magáét — lábával nekifeszítette magát a küszöbnek. Ez a küszöb — a faluközösség. A faluközösségben úgy érzi magát Ilja Maximovics, mint csuka a tengerben.

„És most jönnek és rázzák... minden ropog... Valamit tenni kell... tenni. Vagy beásni magát, mint valami vakondok, vagy — rajta!"

Felemelte fejét és sokáig nézett Bruszki felé.

Este a Görbe utcában nagy izgatottság uralkodott. A parasztok az udvarok körül csoportokban állottak. A Görbe utca izzott. Az öregek a szakállukat a föld felé engedték, a fiatalok öntötték a beszédet, különösen, akik csak az elmult évben szereztek maguknak feleséget...

— Zöldcsőrűek... zöldcsőrűek vagytok... — kiáltották nekik oda.

— És nektek több a szemét a fejetekben, mint valami más.

Ilja Maximovics odasúgta Nikita Gurjánovnak:

— Csirájába fojtani Kirkának a kezdeményezését!

Nikita, mint valami vaddisznó rohant, sapka nélkül, egyik ház elől a másik elé és dühösen kiáltozta:

— A négyváltós gazdálkodás óta a föld kevesebb lett!

Bebizonyították neki — a földre rajzolva botokkal — hogy éppen az ellenkezője igaz.

— Hol fognak a tehenek legelni? Talán az asszonyok köténye után akasszuk?!

— Etetheted vadbükkönnyel. Ezenkívül ott úgyis csak port nyelhetnek.

— Négy tavat fog kelleni a mezőn ásni. Hol lesz akkor az itató?

— Majd ásnak, ha kell.

Ez nem sikerült. Nikita mással kísérletezett:

— Nem látjátok? Kirka megbolondult. Olyan, mint Ártámon nagyapja. Ez is — emlékeztek? — a vízvezetékkel kezdte. Vizet akart a forrásból az utcába vezetni... Most ez is. Hogy mit ki nem gondolt! Először a mocsárban tett-vett és most mindent fel akar osztani. Elvesztette az eszét.

Igen, a sirokojeiak emlékeztek. Ártámonnak tényleg ilyen gondolatai voltak. Keresztül akarta fúrni a Sihán-hegyet...

— Ott van a nép szerencséje — szokta mondani. — Ott van elásva. Csak ássatok, tej és méz fog folyni és általában...

Nikitának ezek a szavai jobban hatottak. Bement a fejekbe, felkapták az asszonyok és bevitték a házakba. Zinkának is a füléhez jutott. Szaladt az utcán keresztül — Sztepán Ognyevhez, ahol megtalálta Kirkát az asztalnál ülve. Hevesen a nyakába vetette magát.

— Kedvesem! Hagyd azt, kedvesem! Sztepán Charitonics... atyuskám... Ne húzd őt be. Hagyd békében!

— Mi van veled? Ég valahol? Zinka! — ragadta meg Kirka mind a két vállát.

— Az emberek, az emberek... azt mondják... az emberek...

Kirka nyugtalan lesz, mint a fronton a roham pillanatában.

„Hát kezdődik — gondolta és nyugtalansága abban a pillanatban eltűnt. — Ezt várni lehetett, ha az ember harcba indul. Elfogadjuk a harcot...

— Hát mit mondanak? — szólt közbe Grusa.

— Ártámon nagyapóról... és hogy Kirka is olyan lenne...

— Ha-ha! — nevetett fel váratlanul Kirka. — A te öreged rejlik emögött... felbiztatott valakit... Na, csak ülj le. Ne törődj semmivel.

Kedveskedően átölelte Zinkát (idegen emberek előtt még soha ilyen kedvesen nem ölelte át) és maga mellé húzta az asztalhoz.

Az asztalon gőzölgött a szamovár. Ott ült Jáska mellett

Szteska, Szteska mellett Grusa. Sztepán le nem veszi szemét Kirkáról.

— Zinaida Iljinicsna, igyál egy pohár teát — kínálta Grusa és odatólt neki egy pohár erős teát.

— Ti ideit isztok? — kérdezte Zinka. — Mi csak málnalevelet szárítottunk.

„Most kezdődik! — gondolta dühösen Kirka. — Ha egyszer beszélni kezd, akkor el lehet szaladni az emberektől."

Dühösen nézett Zinkára, aztán önkéntelenül egy pillanatra Szteskára fordította tekintetét. Egy alig észrevehető mosoly játszott ajkain. Kirka megremegett. Mégegyszer odanézett. — Itt ül ugyanannál az asztalnál és mégis elérhetetlen... Késő...

„Kellett volna... Ej, mi jut eszembe!" — rázta le magáról a nem kívánt gondolatokat, de önkéntelenül mindjárt újból Zinkáról Szteskára pillantott.

— Tehát így kezdjük — folytatta Sztepán. — Te a másik végét veszed, Kurmist, Burdjáskával; összegyüjtöd a csoportot és én ezt a végét veszem. De csak lassan. A parasztnak időt kell engedni. Hátulról kell megfogni. Egy év alatt úgy sem tudod megcsinálni — ne is gondolj rá. A szövetkezetbe kellett volna jönnöd. De jobb, ha vársz. Maradj a faluközösségben. Te és Záhár az egyik végén és mi a másikon. Igy helyezzük el az aknákat.

Kirka és Zinka késő este mentek haza. Az elbúcsúzásnál Kirka erősen megszorította Sztepán kezét.

— Kirka — szakította félbe Zinka gondolatait. — Aludj ma a szobában. A szénapadláson olyan hideg van...

— Jó, bent alszok...

— Hova mész most?

— Eriggy csak haza, még Záhár Kátájevhez megyek.

Nagy léptekkel ment át az utcán és a sötétségben lefelé indult a Csalánosvölgybe.

3.

A hajnalpír megremegett, megrázta az éjszakán át összegyűrt tarka ruháját és sietett, hogy a széleslevelű tölgyfák és a sűrű málnabokrok között elrejtőzzön.

A hegy mögött feljött a nap. Egy hároméves gyerek pufók arcával mosolygott az erdőkre és a mezőkre, hosszú sugár-ujjaival megsimogatta a szalmatetőket és észrevétlenül bekopogott

a kunyhók kék ablaküvegén. A Csalánosvölgy mélyéről az útilapú és csalánok közül lustán száll fel a köd, felkúszik a meredélyen, összesűrűsödik és megakad a fűzfák és vadalmafák levelei kozott.

Sirokoje felébredt.

Márkel Bükovnál kinyílt a kapu. Röfögve és hosszú, piszkos füleiket mozgatva egymás után kilenc disznó rohant ki és elvágtattak.

— Páska! — kiáltott Márkel az orrán keresztül és kijött a pitvarba. — Nézz a disznók után, te kutya! Elszaladtak a disznók!

Pável négykézláb mászkált az udvaron és egy forgáccsal egy hatalmas lópatát rajzolt a földre. Márkel hívására felállott, nevetett és kezével a lópatára mutatott:

— Itt van a ló... Egy ilyen ló! Fogd be egy olyan nagy szekérbe, mint az utca, rakd fel valamennyi kévét egyszerre... és haza...

— Ah — te ostoba! Mit mereszted rám a szemedet? Nézz utána, a disznók elszaladtak. Szaladj!

Pável kinyujtotta apjára nagy, vörös nyelvét.

— Ő, te majom! majd én...! — kiáltott Márkel és egy lépéssel közelebb jött.

Pável, a fia, a kapun keresztül elszaladt a disznók után. Márkel lassan, mintha a lépcsők tartósságát próbálná, a pitvarból az udvarra jött. A sövényen át kinézett az utcára és mormogta:

— Milyen vétekért küldött az Uristen nekem téged, te szörnyszülött? Más embernek gyerekei vannak, de ez... valódi szörnyszülött... Most ismét megállt! Páska, kimegyek, mindjárt kimegyek! — fenyegette meg nagy, szőrös öklével.

Még egy darabig az utcára nézett, aztán a szérűbe ment és leült a gyalupadra. Lehajtotta fejét, hogy körbevágott haja mind egy oldalra csüngött. Ugy nézett ki, mintha egy rozskéve a gyökérrészével lefelé Márkel fején feküdne.

A reggeli nap ragyogott. Emberi hangok zaja, tehenek és borjúk bőgése töltötte meg Sirokojét. Valahonnan messziről egy harang puha hangját lehetett hallani.

„Valószínűleg Nikolszkojéból — gondolta Márkel. — Kilenc verszt és hallani a harangot... Ilyen kellene nekünk is... a miénk csak zörög."

Sokáig hallgatta a harangszót.

Néhányszor Uljka jött ki a házból, rőzséért vagy vízért. Márkel ránézett és gondolta:

„Micsoda egy asszony ez... fiatal... ilyen asszonnyal dolgoznék rogyásig... Kedvvel és szeretettel... De ő nem... Micsoda lópatát rajzolt ott... Ah, te!"

Márkel tudja, hogy ott, ahol most a szakadékontúliak élnek, régen áthatolhatatlan fenyőerdő zúgott. Szélcsendes órákban hallani lehetett a zúgást mérföldekre. De viharban az erdő ordított mint valami állat. A törékeny fenyőfák fülsiketítő zajjal törtek ketté és koronájukkal a többiek hátára zuhantak. Aztán kiszáradtak, örökre megszürkültek. Tűlevelük lehullott, törzsük darabokra tört és korhadtan hullottak a fiatal fenyőfák lábához. És lent az árkokban, a lecsüngő nehéz ágak alatt, mocsarak szivárogtak és mély vizigödrök ragyogtak. Egészen alant a völgykatlanban, meredek partjai között az Áláj folyó játszott. Vadállatok is voltak az erdőben és éjszakánként a bagoly síratta a multat.

Ide, ebbe az áthatolhatatlan fenyőerdőbe menekültek a felső Volga mellől a szektás Bükovok. A Fehér Tó mellett, a vastag fenyőtörzsek között, mint a vakondok lyukakat ástak, földkunyhókat építettek, az idejüket imádkozással és — utonállással töltötték.

Moszkvából a Volga felé vezető út az Áláj folyó mentén, a Fehér Tó mellett vitt el. Moszkvából kereskedők jöttek a Volgához. A Fehér Tónál várták őket a Bükovok, puskákkal, vasvillákkal, fejszékkel és elvették áruikat. A kereskedőket és urakat behajították a szakadékokba, hogy még csak a nyomuk se maradjon.

Ezt az üzletet a Bükovok sokáig űzték... Szaporodtak. A legények asszonyokat raboltak maguknak messzi vidékről, a lányok férfiakat vonzottak oda és a fenyőerdőben új nevek merültek fel: a Szergunovok, Moszkovok, Gurjánovok, Plakuscsevek. A völgykatlan a Fehér Tónál szűk lett. A fiatalok átköltözködtek az Áláj másik partjára... Igy éltek... A fiataloknak megnőtt a szakálluk, az öregek meggörbültek, visszavonultak az erdő sűrűségébe, Istennek szentelték magukat és hátrahagyták fiaiknak utolsó akaratukat:

„Ne veszítsétek el a szabadságot... Éljetek az írás szerint... Magatokat se felejtsétek el... és öregségetekben imádkozzátok le bűneiteket."

De egyszer megjelentek a cári ezredek. Elfogták a vezetőket és felakasztották a fenyőfákra. Egyeseket — a legmerészeb-

beket — a ló farkához kötötték és a lovakat bezavarták az erdőbe. Igy szóródtak szét azoknak csontjai, akik nem engedtek a kínzásnak, akik nem tagadták meg hitüket. A vidéket Jekaterinuska cárnő Kárpocsina úrnőnek ajándékozta. Az úrnő nem bántotta a Bükovok hitét. Összehívta az embereket az egész területből. Irtották a fenyőerdőt.

Fülsiketítő zajjal törtek a fejszék és fűrészek alatt a százéves fenyők, koronájukkal a nedves földre zuhantak és nyögtek, mint a lehullott óriások.

A Fehér Tó környéke megkopaszodott. Napvilágra kerültek a katakombák és a Bükovok földalatti barlangjai. Az örök sötétségbe és nedvességbe bevilágított a nap. A mocsarak gőzölögtek, a nap szárította a nedvességet a lábak alatt, még a vizigödrök is, mintha nevettek volna örömükben.

De ennek a napnak csak a kicsinyek, az ostobák örültek... A felnőtt emberek bevették magukat az erdő mélyébe, a sötét hallgatag vizekhez.

Az úrnő által összeterelt emberek vágták a fákat, irtották az erdőt és égették a fatuskókat. Reggeltől késő estig emberi nyögés hangzott az erdőben. A kiégetett fenyőfatuskók füstje keresztülhúzódott az erdőn és körülvette a Bükovok barlangjait és remetecelláit...

Ezek minden irányba hírszerzőket küldtek ki, de ezek rossz hírrel tértek vissza... Nem is volt a Bükovoknak most olyan vezérük, mint Száfron Bükov, aki őket mocsarakon, szteppén, elrejtett erdei ösvényeken keresztül a felső Volgától a Fehér Tóhoz vezette.

Nem volt vezér és nem volt bátorság. Ezért aztán végre a Bükovok is meghajtották a hátukat az úrnő előtt. Tutajokat kötöztek össze, levitték az Álájon keresztül a Volgába és a Volgán le egészen a torkolatig. És a tutajokkal együtt elúszott a szabadság is. Igy történt aztán, hogy Kárpocsina úrnő öreg napjaiban az összes Bükovokat elcserélte egy csődörért, amelyet Jermolov herceg, Szutjágin őse adott. Jermolov herceg másképp csinálta a dolgot. Összehajtotta valamennyi Bükovot a Fehér Tó vidékéről és letelepítette őket ott, ahol most a Görbe utca van. Egy csapatban megkereszteltette őket az Álájban és kényszerítette őket, hogy az utca végén egy kis templomot építsenek.

Ettől a naptól kezdve a Bükovoknak csak a szabadság emléke maradt meg.

Márkel Bükov az egyháztól ortodox hitet, őseitől pedig hajlamot és érzéseket örökölt. Amikor még fiatal volt, könnyű mes-

terséget űzött. Szövetkezetet hozott össze tatárokból, mordvinokból, megperzselte a szánrudat és nekiindult gazdag vidékek felé, gyűjtött a tűzvészkárosultak számára. Egy-két hónap mulva ismét visszatért Sirokojéba és pénz volt a zsebében. Ugy látszik, hogy a sirokojeiak már elfelejtették ezt. De lehet, hogy nem is felejtették el, csak várják a megfelelő időt, hátuk mögött tartják a követ elrejtve:

— Koldus vagy te — mondhatják neki hirtelen. — És más semmi...

De hogy Márkel még a tatár Iszájka lótolvajjal is ismeretségben volt, erről már semmit sem tudnak a sirokojeiak. És Márkel is törekszik, hogy elfelejtsen ilyen dolgot.

„A bűn meg volt, de nincs többé. Mire emlékezetben tartani? Az emberek még megtudhatják és még öreg napjaira leüthetik a fejét."

Márkel már hatalmas tömeg gyertyát égetett el a sárkányölő szent György előtt bűneiért. Utánaszámol, hogy az Isten már régen meg kellett, hogy bocsásson neki, tehát Isten előtt egészen tisztán áll. Csak az emberek ne tudjanak semmit a bűnről — Istennel már elrendezte Márkel. És ami több, maga is Isten szolgája lett, átvette az egyházi előljáró tisztséget és a fecskéről az a véleménye:

— A fecske az ég madara, a legmagasabb dicséretet énekli.

Gyakran megráncigálja Márkel a gyerekek fülét, mert elpusztították a fecskefészkeket és orrhangon mondja hozzá:

— Inkább a verébfészkeket vernétek le. A verebek vitték csőrükben a szegeket a zsidóknak Krisztus megfeszítéséhez. De a fecskék az ég madarai.

És Márkelnak jól ment a dolga. A faluban becsülik. Márkel jól tudja, hogy miért becsülik: a jól vezetett gazdaságért, a gabonával teli csűrért, az egyházi előljáró tisztségért, talán a fellépéséért és azért, mert saját pénzén körülkerítette a templomot és a kerítést zöld festékkel mázolta be. Márkel is meg van elégedve, csak egy szerencsétlenség függ a nyakában, mint valami kolonc: a gyerekei nem ütöttek rá. Az idősebb, Michail, már régen belépett a vörös hadseregbe. Most vörös parancsnok és Moszkvában él. Márkel titokban büszke rá, de magában azt is gondolja:

„A gazdaság számára Miska elveszett."

A második fia, Pável, valóságos óriás, akárcsak Márkel, de a feje bolond. Két évvel ezelőtt megnősítette Márkel — egy jó

leányt választott ki a faluban, Uljkát... Bár özvegynek a leánya, de dolgos, énekes és mint asszony olyan, mint a kalács.

Azt gondolta:

— „Ha asszonnyal alszik, talán megjön az esze a fiúnak."

De semmi sem használt. Mintha csak a porbaköpött volna Márkel és sarkával eltaposta volna a köpést. Ez minden. Pável éppúgy ordítja nótáit lakodalma után, mint azelőtt, játszik a kutyákkal, felmászik a toronyba, hogy harangozzon — ez aztán szenvedély — és fenyegeti az anyját:

— Megfojtlak, te szuka!

„Mit lehet vele kezdeni? — gondolja Márkel. — Ha megöregszem, még megfojt a kutya."

Kint, a mellékutcában egy kutya vonított.

— Ah, te! — Márkel felállt és a kerítésen át odakiáltott: — Páska! Te kutya, már megint a kutyákkal... Mit mondtam neked? Hajtsd be a disznókat! Várj, mindjárt jövök, mindjárt jövök! — és úgy tesz, mintha ki akarna menni a kapun.

4.

Kirka Zsdárkin éppen felébredt. Zinka dörömbölése a kamarában, a bárányok bégetése és a hibás malacnak a visítása az ágy alatt ébresztették fel. Kelletlenül állt fel, felhúzta régi katonanadrágját, fehér inget és csizmát vett fel, az öreg, elhasznált aktatáskát hóna alá vette és bekiáltott a kamarába:

— Megyek a szovjetbe!

— Egyél előbb valamit — kiáltott vissza Zinka.

Kilépett a pitvarba. Arcán mint valami napos reggel, világított egy mosoly. Sapkáját feltolta a fején, a kerítéshez ment és így szólt:

— Jó egészséget, Márkel Petrovics! Nem hallod? Jó egészséget, mondom!

— Á-á-á — fordult meg Márkel a kaputól. — Te vagy az szomszéd? Jó reggelt.

— Mit szitkozódol már jókor reggel?

— Csak úgy — mondta — szokásból, Kirill Szenáfontics. Az ember kiabál a gazdaságában. A tehén ha reggel feláll bőg. És mi, mi kiabálunk.

— Hát utánozzuk a tehenet?

— Na igen, nem élünk messze tőle. De te miért csípted így ki magad?

— Én?

— Igen — nézte végig Márkel a vállán keresztül. — Nem is én.

— Ma ünnepünk van.

— Micsoda ünnep?

Kirka gondolkozott és találomra mondta:

— Alkotmánynap. Nem tudod? Ez olyan, mint régebben a cárnap volt...

— Hogy én ne tudnám? — nevetett Márkel. — Én tudom, ha minden az alkotmány szerint menne, szebb volna az élet... Lenin egy okos paraszt volt, alkotmányt adott nekünk... de nálunk fej nélkül... — itt megakadt.

— Na nézd csak — kopogott Kirka körmével a kerítés karóján. — Nézd csak. De mit ír neked a te moszkvaid? Azt mondják, hogy kőházban él és automobilon utazik.

Márkel közelebb jött hozzá.

„Nem is a te fajtád" — gondolta és az orrán keresztül mondta: Ah, mit? azt hiszem, hogy idegen istrángot húz. Inkább az apjánál élne. Szépen, nyugodtan, ahogy például mi élünk... de neki kőházban kell élnie.

— Miért ne? Kőházban jól lehet élni. Nem ég le.

Márkel mereven nézett a kerítés sarkába, ujjait szétterpesztette.

— Kőnek kő, de nem az övé. Sajátban kell élni, ha rossz is. Teneked például csak egy pár bocskorod volt. De dolgoztál és házat szereztél. De mi ő? Nincs semmije.

— De látod, szolgálni is kell.

— Szolgálni: ő kiszolgált, elég lehetett volna belőle. Mások kiszolgálnak és hazajönnek és mások egyáltalában nem szolgálnak. Nézd meg például a tatárokat. Ezek inkább kihagyják szúrni a szemüket, egész életükön át nyomorékok maradnak, de nem szolgálnak. Csinálnak valamit, akkor nem veszik be őket.

— Ez is alkotmány szerint van? — vetette közbe Kirka.

Márkel felnézett. Széles mellével a kerítéshez támaszkodva, Kirka hangtalanul nevetett.

— A te alkotmányod szerint, mi?

Márkel elhallgatott. Egy darabig hallgatagon álltak és nézték egymást. Márkel szemei fölött két bozontos seprű volt és a seprűk alatt két dühös szem villogott.

„Már megint nevetsz — gondolta — te széltoló!"

Megrázkódott, mintha a szél fújt volna, kezeit zsebébe dugta és rántott egyet a vállán.

A kunyhóban nyikorogva nyílt ki az ajtó. Uljka szaladt k. vödörrel kezében a pitvarból az udvarra. Meztelen vállai ragyogtak a napon. A kerítésnél nagy lendülettel öntötte ki a piszkos vizet a vödörből, hasát előretólta emellett és Kirkára nézett.

A kerítés karója megreszketett Kirka kezében, a nevetés eltűnt arcáról.

„Mi ez?" — gondolta és tekintetét a füstölgő kémény felé fordította. — Igen? Persze az alkotmány szerint? Mi?

— Hova öntöd azt a vizet? — mormogta Márkel — Nem találtál más helyet?

— Hisz mindíg ide öntöttem. Mit pattansz fel mindjárt?

— Mindíg, vagy nem mindíg... nagyon éles lett a nyelved.

— Mindíg olyan volt.

— Már megint mindíg!

— Mindíg is legyen... Nézzétek csak meg — és Uljka csengő hangon felnevetett.

Nevetése megragadta Kirkát. Márkel ujjaival nadrágja szegélyét gyürögette, aztán fejét jobbra fordította és hallgatózott. A folyó felől a szél emberi kiáltozást és disznóröfögést hozott fel.

— Mi az? Már megint ezek a disznók!

A kapuhoz rohant, leszaladt a fürdőházakhoz, onnan a szakadékba, öreg, foltozott nemezpapucsával magasra felverve a port.

Uljka ügyesen a kerítés mellett álló öreg tuskóra ugrott és előrenyujtotta fehér nyakát.

5.

A szakadéknál, a fürdőházak mellett egy mocsár van.

A mocsárban fűzfák nőnek és esténként nád suttog és ide-oda ingadozik, mint a légycsapó. Áradáskor az iszap elönti a fűzfát és a nádat. Nyáron aztán száraz repedések vannak az iszapban, mint öregember arcán a ráncok. Bűz száll fel a mocsárból, szunyog és muslica felhők lebegnek a levegőben. Viszont a disznók részére egy boldogságot jelent a mocsár. Füvet és gyökeret találnak ott és a forróságban, disznó-fürdöt vesznek: hátukon henteregnek az iszapban és boldogan röfögnek.

Két évvel ezelőtt Mityka Szpirinnek eszébe jutott, hogy zöldségeskertet csinál a mocsárban. Egész nyáron keresztül irtotta a fűzfabokrokat — már a második nyáron át — trágyát

es földet vitt oda, ezen a tavaszon aztán kis árkokat ásott és ugorkát ültetett.

Az ugorkák nőttek, vékony indákat hajtottak, apró sárga viráguk világított. Márkel Bükov disznói a fürdőházaknál áttörték a sövenyt, feltúrták a zöldségeskertben az ugorkásárkokat, szétszaggatták az indákat.

— Takarodjatok! — ordított Mityka és karóval kezében a zöldségeskert felé rohant. Uljka és Kirka látták, amint a zöldségeskertben ide-oda rohant, ütötte a disznókat és ráordított Pávelre:

— Tartsd vissza őket, Pánja! Tartsd vissza őket, kedves. Az öreg állatokat tart magának, de nem ügyel rájuk senki. Tartsd vissza őket! Ne engedd a lyukhoz! Ne engedd!

Pável a sövény mögött áll a lyuknál, nagy fehér fogait vicsorítja és karóval veri a disznókat. Alig próbál egy disznó átbujni a lyukon, Pável teljes erejéből rávág és a disznó visszaszalad. És miután nem találnak kiutat, a disznók ide-oda rohannak a zöldségeskertben és visítanak Mityka ütései alatt, mintha nyúznák őket.

A meredélyen ott áll Márkel, az ég felé nyujtja karjait és úgy ordítja:

— Páska! Te ostoba! Páska!

És az Alájnál összekeveredett az asszonyok lármája, akik a folyó másik partján levő zöldségeskertekben veszekedtek, a disznók visításával és Mityka, Pável és Márkel ordításával a szakadéknál.

— Nézd az ostobát — nevetett halkan Uljka — saját disznóit üti. Hát nem ostoba? — fordult Kirkához. — Gondold csak meg, saját disznóit!

Uljka szemeiből, mintha minden pillanatban könny akart volna előtörni. De aztán visszatartotta a sírást, megigazította ruháját, leugrott a tuskóról és szorosan a kerítés mellé jött. És panaszos hangon mondta:

— Miért kell ezt a bánatot hordanom, mondd?

Aztán hirtelen elhallgatott, megrázkódott, mint amikor egy tyúk tisztálkodik, felment a pitvarba és mormogta:

— Mit fecsegek itt? Magam sem tudom, hogy mit fecsegek.

— Uljka — suttogta Kirka. — Uljka!

Uljka dühösen húzta el alsóajkát.

— Na, mi az? Na? — kezével legyintett. — Mindnyájan egyformák vagytok. Mindnyájatoknak csak egyen jár az esze.

És lassan, keresztüllépve egy gerendán, felment a pitvarba. Barnáraégett lábikrái ragyogtak a napon.

— Nem, Uljka! Várj hát! — kiáltott Kirka hangosan és felült a kerítésre.

Uljka állva maradt és visszafordította fejét. Szemeiben a nevetés, mint valami máglya égett. Kirka homlokára izzadságcseppek ültek ki. Letörölte karjával és mormogta:

— Milyen hőség van ma...

— Nagyon meleg van, Kirill Szenáfontics, egy szerencsétlenség — nevetett Uljka és oldalról közeledett a kerítés felé. Üde, kék szemei vizsgálódóan nézték Kirkát. — Nos, mi az? Miért hívtál vissza?

— Te — mondta Kirill és kinyujtotta kezét feléje.

Uljka megingott és sutlogva mondta, mintha attól félt volna, hogy egy alvót felébreszt:

— Te, Kirill Szenáfontics, ne nyulj hozzám, ne tréfálj, ne kezdj ki velem...

— Én?... Én csak kérdezni akartam... Hogy élsz... a házasságban?

— Mi közöd hozzá?! — Uljka ajkai ismét pirosak lettek, arca kipirult és szemei ismét nevettek. — Jól! Nagyon jól! Mindenünk van: tehén, ló, kenyér. Amikor még az anyámnál voltam, száraz kenyeret ettünk. — Előrehajolt, kezeit maga elé tartotta — csak lélek voltam...

A mondatot nem tudta befejezni. A pitvarból éles kiáltás hallatszott:

— Á-á-á! Szerelmeskednek! A szovjetbe ment, nem akar dolgozni. A szovjetbe ment!

Hátrafordult. A pitvarban halványan, rángatózó arccal állt Zinka és hisztérikusan mindig ugyanazt kiáltozta:

— Á-á-á! Szerelmeskednek! A szovjetbe ment! Dolgozni nem akart! Á-á-á!

— Nagyon kell nekem a te Kirkád! — kiáltott Uljka. Megfordult és bement a házba. A vödröt elfelejtette és az ottmaradt a vályunál.

6.

Amikor Mityka megpillantotta Márkelt, bebujt a sűrű fűzfabokrok közé, elrejtette a karót, majd ismét kiugrott és kiáltotta:

— Páska, mit csinálsz? Agyonvered a disznókat! Tehet arról az állat? Nézd, Márkel Petrovics, mit csinál a fiad. Agyon vered őket Páska! Menj el a lyuktól, menj el — gyorsan átugrott a sövényen és kivette Pável kezéből a karót. Pável állva maradt, nyerített, ismét elvette a karót s meglóbálta feje fölött.

— Mit csinálsz Páska, mit csinálsz? — kiáltott Mityka s a mocsárban egyik dombról a másikra ugrálva elfutott.

A disznók a lyukon keresztül kirontottak a zöldséges kertből. Egyik a másik után, mint valami vonat, legelől lokomotívként a ferdefülű nagy kan, mögötte, mint vagonok, a többi. Sivítva tűntek el a Csalánosvölgy zöldségeskertjeiben.

A zöldségeskertekben az asszonyok és a mezőőrök dolgoztak. Amint észrevették a disznókat, ásókkal, kapákkal rohantak velük szembe. A disznók sivítva rontottak nekik, belekeveredtek az asszonyok szoknyáiba, áttörték a frontot, összeszakították a tökültetvény indáit és felborították a gyerekeket és az öregembereket. Maxim Fedunov nagyapó a kan elé vetette magát és egy karóval teljes erővel a fejére vágott. A kan összeesett és mintegy tréfából orrát a krumpli közé túrta, felröfögött, lábaival rángatózott és a fiatal krumplit kitúrta a földből.

A disznók a kiáltozástól és ütésektől egészen megzavarodva, vezetőjük nélkül visszarohantak Sirokojéba. A folyócska mögött az ároknál Márkel Bükov tűnt fel.

— Márkel Petrovics, panaszkodott Csizsik. — Valami ördög agyonverte a kant. Nézz csak oda... Hogy lehet kezet emelni egy értelmetlen állatra. — Ezzel háttal visszahúzódott csőszkunyhójába.

Asszonyok, gyerekek, öregek vették körül a halálgörcsben rángatózó kant. Márkel halványan, visszatartott lélekzettel hajolt az állat felé és tompán kérdezte:

— Van valakinél egy kés?

— Lehet, hogy még magához tér — mondta valaki halkan a tömegből. — Szívós állatok — disznók...

— Már nem, kés kell, — mondta könnyeit visszatartva Márkel.

— Ej, ezek a sejtbeliek... agyonverik másnak a disznaját, bezzeg a magukéra ügyelnek, — mondta Csuhlyáv és meghajolva tovább ment a kenderföldről.

Csuhlyáv házát kettéosztották. Csak vékony válaszfalat húztak fel, de mégsem lehet átugrani, vagy áttörni.

Jáska és Szteska a válaszfalak mögött éltek.

Jegor Sztepánovics fejében is vannak válaszfalak és gátak.

— Saját fiú... az apa... egy házban és mégis külön.

Hogyan élni?

Együtt élni a saját vérével és még sem lehet szólni neki egy szót sem.

Jegor Sztepánovics megigazította az ingét, az ablakon keresztül kinézett az utcára és gondolta:

„Micsoda rend ez? Az apa a gyerekéért örökké a tűzbe... vagy... És a gyerekek... semmit. Ez mégse lehet."

És látja, hogy az udvaron tyúkok kapirgálnak, idegen tyúkok. Nikoláj Pirjákin tyúkjai jöttek át és csipegetik a szemet.

„Nem baj... nem a miénk, idegenek."

Krákogott és bement a hátsó szobába. Az ablakon keresztül látja (minden egyfelé tereli gondolatát), hogy a kerítés mellett egy félig kész aratószekér áll. Jegor Sztepánovics harmadik lovacskát akart venni, azért rendelte meg a nagy aratószekeret. Egy mordvint is fogadott az aratásra.

A mordvint el kellett kergetni, nem illik most az udvarba. Nem.

Általában, hogy lehet erről szó, amikor a házban válaszfal van felállítva.

— Te — szólt Klunja — gyere früstökölni! Palacsinta van ezt szereted!

— Hol van Jáska?

— Biztosan az apósánál. Már jókor reggel elmentek.

— Gyakran jár oda...

És ismét magába húzódott.

„Fázom — gondolja — alig van hideg, már is fázom... Amit vártam, nem történt meg és most jött ez... Miért van minden úgy... a fejetetejére állítva... Miért?"

Jegor Sztepánovics szívesen élt volna békében. Hogy az élet simán, minden zökkenő nélkül menjen. De ez mindenütt görögyös. Vagy itt, vagy ott zökken.

Valahonnan a szürke messzeségből felmerül előtte a fiatal, merész Jegor Sztepánovicsnak az alakja.

— Éppen olyan, mint Jáska — mormogja alig hallhatóan. — Egy és ugyanaz. Hogy mi ketten mit tudtunk volna csinálni!

Ereje van, beszélni is tud. Hogy betömte mindenki előtt legutóbb Ilja Plakuscsev száját! ... Hej, ha felülre kerülhetne, ami alul van, ha el lehetne az éveket hagyni és az életet újból elölről kezdeni, tudva, hol vannak a gödrök, szakadékok és hogy hol lehet egyenesen szaladni. Igen, ha így újból elölről lehetne kezdeni. De ezt nem lehet. Az évek nem olyanok, mint golyók a számológépen. A golyókat ide-oda lehet tolni, elvenni, hozzáadni, de az évek fölött nincs hatalmunk — sóhajtott fel Jegor Sztepánovics. — Athos hegyre kellene menni ... de azt mondják, hogy az Athosz hegyet is elhordták.

Majd haragosan felnevetett. Eszébe jutott, hogy tegnap este későn a válaszfal mögött nyikorgott az ajtó. Valaki Jáskával bejött ... Jegor Sztepánovics fel és alá járt a szobában, gondolkozott és néha magáról megfeledkezve felkiáltott.

— Csendesen! Felébreszted Annuskát. Hé! — hallatszott Szteska hangja.

„Nézd — felébreszted? Mi annakidején a harang alatt is tudtunk aludni. Észre se vettük. De ezek — mukkanni sem szabad... Nagyságos urak..."

8.

Ez nem fehér, krétás víztől kiszaggatott part. Ez csak nap. Sok nap. És a napon, a Volga mellett, karjaiban Annuskával, kigombolt ingnyakkal Jáska áll. Annuska ide-oda csapkod kezecskéivel, gügyög és cibálja Jáska fülét.

— Ne rosszalkodj, kislányom, ne rosszalkodj ... Nézd csak ott, anya!

Mint valami viza a sötét vízben, úgy csapkod Szteska a Volgában. Kinyujtózkodik és lábaival, mintha uszonyok lennének, veri a vizet. Vízoszlopok spriccelnek a magasba, a víz habzik és a hab, mint a fiatal jég, úszik lefelé míg szétoszlik. Szteska háta csillog a vízben, egy fehér folt és a hátán, gerince hosszában sötét barázda húzódik. És amikor Szteska, mint valami férfi, karjaival csapkodva, a partról a vízbe veti magát, ez a barázda meghajlik gerincénél és ide-oda inog.

— Ó! Jáska! — kiáltja — Jáska! Olyan meleg a víz! Jáska, brr! — a vizet magasra spricceli. — Ültesd le Annuskát és gyere úszni!

Jáska leültette Annuskát a parton Szteska ruhái mellé, apró

kék, fehér, piros, a víztől laposra mosott köveket keresett és odaszórta Annuskának:

— Játsszál velük, kislányom!

Annuska kezecskéivel a kövek után nyult és bedugta szájába.

— Ej, kislányom, nem úgy... ez nem kalács.

A Volgáról hangosan hallatszik:

— Jáska!

— Mindjárt jovok. — Annuskához: — Játsszál egy kicsit.

Ismét odaszórta a kövecskéket. Annuska nevetett, a nevetéstől oldalára dőlt, a nap sütött és álom zárta le szemeit. Jáska ledobta nadrágját, ingét és hangosan felkiáltva, mint valami ágyúgolyó vetette bele magát a Volgába. Hatalmas vízoszlop spriccelt a magasba és ragyogott a napon. Jáska felmerült, karjaival nagy tempókat véve gyorsan utólérte Szteskát.

— Na, gyere utánam! Gyere utánam! Szteska! Gyere utánam!

Két viza úszott át a Volgán, kezükkel hasították a vizet és mind messzebb és messzebb távolodtak. Habos víz húzódott utánuk. Néhány pillanat mulva eltüntek a fehér hátak és csak két fej ringatózott a Volga szürkéskék hátán, mint két bója.

— Ne maradj el! — repült tisztán és csengően, közel a vízhez, akár a kacsa, Jáska hívása. — Ne maradj el!

Még tovább. A két fej emelkedik és süllyed a Volga nyugodt tükrének áramlásaiban, már többé nem bóják, hanem csak két apró, sötét pont. Most megfordulnak, látni lehet, hogy karjuk megvillan. Jáska hátára fekszik, lábaival veri a vizet: egy kerekes gőzös. Szteska oldalával hasítja a vizet és a két fej visszafelé mozog a part felé — egészen egyedül a napos ágyban.

Egészen közel a parthoz, talán tíz méternyire, ahol az örvény forogva bugyborékol, Jáska kiemelkedik a vízből, hogy barna melle is látszik és egyet kiált:

— Hó-ó!

És a víz alá merül.

Szteska tovább dolgozik karjaival, nevet és körülnéz. Ott, ahol Jáska a víz alá merült, hólyagok szállnak fel. Lustán oszlik el a hab.

„Hol fog felmerülni? Ott? Hova ússzon, hogy a víz forgásában megfogja? Nem, oda. De lehet, hogy éppen alattam."

Megfordult a vízben, várta, hogy Jáska felmerüljön, aztán gyorsan a partra úszott. Mikor már közel volt a parthoz, szíve a rémülettől hirtelen megremegett.

„Ilyen hosszú ideig?"

Állva marad, kezeit lassan a vízbemeríti, megfordul, nézi a helyet, ahol Jáska a víz alá merült. Hirtelen szíve dobogni kezd. A part felé fordul és kiált:

— Jáska! — és még hangosabban, áthatóbban — Jása! Istenem!

Kezei nem mozognak, mintha valaki a víz alatt megfogta volna őket és nem engedné. A part közel van, a parton Annuska fekszik, sütteti a nappal oldalát...

Szteska minden erejét megfeszíti. Karjaival dolgozik, a part felé igyekszik. Már ott is van. Aláengedi lábait, talaj után tapogatózik, de a víz ajkáig ér és beömlik ijedtségtől kinyílt szájába. Felemeli fejét, hátraveti, az áramlat húzza, nem tudja magát lábain tartani.

Felkiált, ellöki magát lábaival, úszik és úgy érzi, mintha egy egész év, egy örökkévalóság telt volna el.

— Jása! — és aztán elnyujtottan. — Istenem! Emberek! — és egészen kétségbeesve. — Istenem!

— Mi az? — és a lábainál Jáska merül fel. — Mi az? — és arca széles nevetésre húzódik.

Szteska karjaival átöleli Jáska nyakát.

— Megijedtem... már azt hittem...

Az áramlat egészen szorosan közel sodorta hozzá Jáska testét. Ez a vízben hüvös, selymes, síkos. Az érintés Szteskában új, sohasem ismert érzéseket ébreszt. Ajkai remegnek, szemei részegek lesznek egy új örömtől... Jáska karján az izmok olyanok, akár a hajókötelek... Szteska Jáska karjaiban fekszik, a hullámok bölcsőjében. Az áramlat csendesen remegteti mellét. Szteska ajkai szétnyílnak, örömet váróan suttog. Jáska hallgatagon nyomja szét ajkaival Szteska suttogását és magasraemeli karjaiban. A napon megvillan Szteska napbarnított teste...

A parton Annuska szunnyadt.

9.

A meredek, napégetett krétaparton át felmentek a Bruszkira és a magaslatról mégegyszer visszanéztek a homokos földnyelvre. A víz tükre alatt alig észrevehetően úsztak a halak a meztelen emberi lábak nyomán.

— Á-á-á, itt van a pár, — a liba és a gunár — kiáltott fe-

léjük a tűz mellől Dávidka Pánov. — Siessetek, különben elfogy a halleves.

A Bruszkin, a nyírfaliget mellett, a szövetkezetiek hallevest főztek. A tűz fölött a kis vödörben forrt a víz, benne kecsegék vonaglottak és apró csillagok szálltak a magasba. Valamivel távolabb a traktor berregett a földeken.

— Nem pár, hanem hármasfogat, — javította ki Dávidkát Sztepán. — A kislibát egészen elfelejtetted. — És magához vonta Annuskát. — Nézd micsoda kisliba, — és könnyedén megveregette tenyerével Annuska hasát. Majd mosolyogva fordult Nikoláj Pirjákinhoz: — Nikoláj, baktass Burenka teheneddel a traktor után.

— Már éppen eleget baktattam, — felelte Nikoláj és odaszólt Jáskának: — Éppen rólad beszéltünk.

Annuska megfogta a nagykanalat.

— Nézd csak, — húzta fel az ajkát Sztepán — micsoda lány. Hallgasd csak Annuska, nem is dolgozol és a nagykanalat veszed magadnak. Ide, hívjátok ide fiúk a többieket.

— Ványa, hej! Kész a leves! — kiáltott Nikoláj és levette a vedret a tűzről.

— Na, pihenjünk egy kicsit, — vetette oda Iván Stirkin és leült a leves mellé. — Na, munka van elég.

Kanalazták a levest és a munkáról beszélgettek. Nemsokára cséplőgépet kell a traktor után akasztani és felkeresni vele a sirokojei szérűket. Aztán a feleségükről beszéltek. Beszédközben Szteskára néztek: meghajolva evett. Jáskára nézett és halkan szólt hozzá. Ez a szövetkezetiek gondolatát saját asszonyukra irányította. Most már nem terhelte őket annyi munka, nem szidják őket. Nikoláj Kátjája is mintha megfiatalodott volna, — válla nem áll többé ki és arca mosolygós.

— Vigyázz Nikoláj, nehogy Katerina keressen magának valakit, egy fiatalt: te úgy látszik, öreg vagy hozzá.

— Igy céloztak arra, miképpen lehet, hogy Kátja még valóban nem szült.

— Te, Jákov, — szakította félbe a többit Dávidka és pislogva letette a kanalat — még adós vagy nekünk a lakodalommal. Elsőrangú asszonyt vettél magadnak és mindent csak úgy csendben, kéz alatt.

— Majd aratás után, — mormogta Sztepán.

— Csinálunk majd lakodalmat, Dávid bácsi, — egyezett bele Jáska. — És általában... elhatároztuk Szteskával, hogy átjövünk hozzátok. Felvesztek?

— Meg kell előbb gondolni. Megtanácskozni, — húzta el a száját Dávidka. — Én a lakodalomról beszélek, ő pedig a szövetkezetről.

— Igen... meg kell jól gondolni, — támogatta Dávidkát Sztepán.

— Ugyan, — ugrott fel Nikoláj. — Éppen az előbb beszéltünk róla: szükségünk van Jákovra a szövetkezetben.

— Na, itt van. Egyszeribe elárulja a titkot, — nevetett Sztepán. — Ej, Kolja, Kolja. A lakodalommal majd csak megleszünk. — Majd hozzátette: — Hogy tűz a nap. Nálunk csak talán kiállja a gabona, ugart törtünk fel. De a parasztoknál minden el fog égni.

A mezőkön szétszóródva mindenütt a sirokojeiak ekékkel túrták a földet. Lovaikról szakadt a hab és barázdás arcukat belepte a por. Mentek a parasztok a lovak után és szakállukat felemelték az ég felé, — a forróságot ontó, kék ég felé.

— Eső kellene.

— Eső nélkül minden elszárad, — morogja Csizsik, bocskoraival a barázdában csoszogva.

Az erdőszegélynél Plakuscsev szürke lova után Mityka Szpirin megy. Ostorát suhogtatja a levegőben, Csizsikre néz: szeretne rágyujtani, de nincs dohánya.

— Szável bácsi, — kiáltja — nincs dohányod?

— Micsoda? Dohány? — Csizsik megáll, megtapogatja zsebében dohánnyal teli zacskóját. — Nincs. Elfogyott a kutya. — És magában hozzáteszi: Nálam nem kapsz... csak adjál, — mondod mindig... Semmittevő!

KILENCEDIK LÁNCSZEM

1.

Nikita Gurjánov néhányszor bejárta a mezőt és nézte, hogyan nő a gabona. Minden alkalommal jobban meggörbült és minden alkalommal maga is szárazabb lett. Ma alig tudta magát haza cipelni. Az udvarán állva maradt és szomorúan nézett vissza a mezőre. A mezőkön porfelhők forogtak és futottak, mintha fogócskát játszanának.

— Hogy mit szaladnak? — Nikita alig mozdította meg az ajkait, amelyek szintelenek voltak, mint az elszáradt tök. — Hogy minek szaladnak? — Mélyen felsóhajt, melle megroppant — Ugy látszik megint fekete kenyérrel fog kelleni beérni.

— Csak legyen fekete kenyér — mormogta Mityka Szpirin, hársfakérget hozva a folyó felől. — De ha vadsóskára és bodzára kerül a sor, akkor az ördög vigye el, meg kell halni. — És éles madárhangon felnevetett. — Ognyev azt mondta, olvasta az ujságban, hogy Márianapra, vagy még hamarabb nagy eső lesz.

— Márianapra már minden elégett.

— Na, talán hamarább is fog esni.

— Nem, ha egyszer tavasszal már érni kezdett, nem lehet jót várni... nézd csak hogy ég.

Két szakáll, Mityka Szpirin ritkás, szürkülő és Nikoláj Gurjánov fehérrel átszőtt, lapátformájú szakálla, emelkedett fel a hőtsugárzó ég felé.

— Tudod, Nikita Szemjonics — törte meg Mityka a nehéz hallgatást — én azt hiszem, hogy a mi völgyünk el van átkozva. Nézd csak mihelyt egy felhőcske jön, kétfelé szakad és elúsznak két oldalra... mintha valaki elseperte volna őket.

— Lehet... De én azt hiszem, hogy a hegyek az okai. Nézd,

három nappal ezelőtt Nikolszkojéban bőségesen esett és nálunk minden száraz... és csak kilenc versztnyire van ide... Miért van ez? A hegyek az okai. Figyeld meg, mihelyt egy felhőcske jön át hozzánk, nekiütközik a Bálbásiha-, vagy a Sihán-hegynek és eloszlik. Azokat kellene elhordani — tette hozzá kis idő múlva Nikita. — Az egész faluval odamenni és elhordani... Vagy tisztást vágni... egy utat... Erre kéne Kirkát rábírni... de csak veszekszik a faluban.

Mityka felnéz a hegyekre. Erdővel vannak beborítva és patkóalakban fogják körül a sirokojei földeket. És Mitykának úgy látszik, mintha a hegyeken tisztások lennének és a tisztások fölött felhők, mint a fürdőházak kéményei fölött füst. A felhők bejönnek és esik, akár vederből öntenék. A mezők zöldek, a föld átnedvesedett és a parasztok vidámak.

— Igen — mormogja — csak a mi elnökünknek egészen más gondjai vannak. Asszonyhistória. Ugy hallottam, hogy legutóbb odavágott a saját feleségének és Uljkához, Páska feleségéhez ment... Ilyen dolgokkal foglalkozik...

Hallgatott. Valahol, az utca végén monoton hangon sírt egy gyerek, a nagyobbak a hegy alatt, a tónál lármáztak és Vaszilij kovács csengve kalapált üllőjén.

— Azt mondják, hogy Nikolszkojéban sem esett — vakarta meg Mityka viszkető kezét. — De Jermolovkában ömlött...

— Le kellene hordani őket — mondta csendesen Nikita és az utcán hangzó lárma felé fordította fülét.

Az utcán, a kút mellett áll Páhom Pcselkin kunyhója. Vén, mint Pcselkin maga. A ház előtt a parasztok között áll Páhom. Toporzékol lábaival és nyög:

— Hetvenharmadik éve élek itt, most hagyjak el mindent és menjek idegenbe? Egyszerűen mindent itthagyni és elmenni?

Körülnézett és Márkel Bükovon állt meg tekintete. Kinyujtotta felé kezét, készen a megegyezésre:

— Na, vedd el, Márkel Petrovics, adjál rá még valamit. Jó házat kapsz. Na, mennyit adsz hát, Márkel Petrovics?

Márkel nevetett, kezét hátratette, végigtekintett a házak során a maga szép házára, azután vissza, Páhom rozoga kunyhójára és összehúzta a szemét.

— Mit csinálok evvel a szeméttel? Ha egyszer meglököm a lábommal, még port sem szedsz össze belőle.

— Segíts az öregnek a szerencsétlenségben, segíts! — fecsegte Mityka.

— Hát dögöljek meg? — ütött mellére száraz öklével Pá-

hom. — De nem akarok megdögleni... és te magad is tudod, hogy nemcsak ilyenek pusztultak el a fekete években, ha nem mentek kenyér után... Így van ez... Hát különben eladnám!?...

— Át fogod élni — tette hozzá Mityka Márkel felé fordulva. — Hát segíts neki... használhatod a helyet Pável, vagy Mihail számára. Ez is vissza fog egyszer jönni. Segíts hát, neked van elég.

— De jó szíved van! — válaszolt Márkel. — Neked is van elég. Add el a második tehenedet — mire kell neked? — és vedd meg a házát. Mi?

— De nekem — nevetett Mityka — de mi... Én csak úgy... hogy valamit mondjak. Csak úgy... Mindenki tudja, hogy nálunk...

— Jól van. De másoknak tanácsot adsz: vegyél... Vegyél magad. Na — fordult Páhomhoz — csakhogy segítsek rajtad: három pud.

A parasztok mozgolódtak. Mindnyájan lenéztek a földre, mintha az egész világ szemeláttára gatya nélkül vezették volna őket a vásárra. Páhom felizgult, megrángatta Márkel kabátujját és nemezcsizmája orrával a ház sarkába rúgott. Korhadt szilánkok repültek szét és a pad alatt ijedten vinnyogtak az egerek.

— Nézz ide, micsoda sarkok. Micsoda fenyőfa... Ilyen fenyőfát manapság nem találsz egész Oroszországban.

— Három pud — szakította félbe Márkel — és akkor is...

— Háromért? Három pudért nem adom oda... inkább felgyujtom. Saját kezeimmel gyujtom fel. — Páhom remegett a haragtól. — De nem adom oda.

Márkel udvaráról Uljka szaladt ki. Kezét szeme fölé tartotta, másik kezével kendője csücskét szorította melléhez és úgy kiáltotta:

— Hé! Gyere enni!

— Gyujtsd fel — mondta orrán keresztül Márkel. — Gyujtsd fel! — és követte Uljka hívását.

— Hova akarsz menni? — kérdezte Mityka és leguggolt.

— Kizljárba. Egy jermolovkai unokaöcsém hív Kizljárba. Ott, mondja, van minden. Szőlő, bor és a krumplit ültetni sem kell, magától nő.

A parasztok körben leültek. Mahorkát füstöltek, a cigarettát tenyerükben tartva. Szárazság van, tűzvész könnyen keletkezik. Hallgatták Páhom nagyapó elbeszélését Kizljárról.

— Kínában, mondják, Kínában sült sáskát esznek és nagyon jó. De Kína messze van...

A saroknál Sztepán Ognyev fordult be. Asóját a száraz földbe mélyesztette és egy darabig hallgatta Páhom elbeszélését. Aztán azt mondta:

— Idegen sírban akarsz pihenni? Az itteniek rosszabbak?

— Hát mit csináljak?... Mit csináljak Sztepáska? — térdelt le Páhom. — Adjál tanácsot, hogy meneküljek meg az éhezéstől. Azt hiszed, szívesen csinálom, hogy megyek, azt se tudom, hova? — könnyet törölt ki szeméből. — Csak kár, hogy a halál nem jött korábban.

— Majd csak lesz valahogy... Van kezünk és majd csak lesz valahogy... Csak közösen kell megfontolnunk.

— Ti csak mindíg fecsegtek — fordult meg a sarkán Mityka. — De az egésznek csak ennyi értelme van — és ledobta a kezében tartott cigarettacsutkát a földre és meztelen, piszkos sarkával a porba taposta.

— Ostobaság ez, ostobaság — legyintett kezével Páhom. — Sztepáskának van feje... van feje...

2.

A napok, mint a sündisznó gurultak...

Az éjszakák egyre rövidebbek lettek, egyre forróbban égetett a nap s az ég ránehezedett a repedésektől átszántott földre.

A föld kábultan hevert a forróságban...

Az asszonyok is egészen kábultak a közeledő éhségtől. A parasztok haragosan járják az utcákat, az udvaron ülnek és lecsüngetik hosszú, eres kezüket. Néhányan a szérűk tetejére másznak és kémlelik az eget, nem jön-e felhő.

A felhők nem jönnek...

Van, ahova jönnek, van ahol eső is volt, de Sirokojéban szárazság uralkodik.

Aggodalommal teli, felőrlő napok és éjszakák következnek. Mindenkinek összeszorította szívét a szerencsétlenség, mint amikor az olajpogácsákat kisajtolják, csakhogy nem olaj, hanem elkeseredés és düh folyt belőle.

Aztán híre járt:

„Százötven versztnyire Sirokojétól, Kamüslovban, egy özvegynél a szentkép megújult."

Eleinte senki sem hitte. De amikor a szentkép megújulása nem maradt egyedül, amikor Szjuzinban, Jermolovkában, Bolotcában és Ilimgorodban is megújultak a szentképek és amikor a

megujulásról szóló hír már egészen a közelben, Nikolszkojéban is felmerült, — akkor a sirokojei asszonyok összegyűltek. Kendőkbe burkolózva szaladtak lopva esténként a házak mögött — mintha szeretőjükhöz sietnének — az Áláj folyóhoz. És mindnyájan, akiket Grunja Gurjánova néni kiválasztott, összegyűltek ejszakánként, ahol a Burdjáska a mocsárba torkollik és a sok tolakodó szunyogtól magukat alig védve, jelért imádkoztak az istenanyához.

És a napok gurultak, mint a sündisznó... A mezőkön elégett a gabona, a folyócskák kiszáradtak, a jószág lesoványodott és szunyogfelhők repültek a levegőben.

A parasztok dühösek lettek. Szemük, mint a farkasé égett, járásuk csendes, lopózkodó lett, mint a tolvajoké... Az asszonyok homlokán daganatok, testükön sebek voltak a szunyogcsípéstől. Már hetedik éjszaka imádkoztak a víznél, a mocsár mellett. Egyesek elveszteték hitüket és elmaradtak, akár a meghajszolt állatok a csordától, mások hallgatagon imádkoztak, sírtak, ajkukat összeszorították és egyre zaklatták az istenanyát. Zinka szempillái beestek, majdnem a kezével kell őket felemelni. Hátában szaggatás van, feje nehéz, mint az ólom, de Zinka nem szól semmit, mindent magában tart:

„Át fogom szenvedni... az istenanya majd csak megteszi... Kirkát észretéríti... És egy gyereket... csak egyetlen egyet." Zinka imádkozott és homlokát a földbe verte a mocsár partján.

Majd egy másik hír merült fel:

Zubovkában, harminc versztnyire Sirokojétól, egy szent szűz hét napon keresztül aludt halálos álomban. A nyolcadik napon az Ur angyalai elvitték a templomba... A misénél levők látták a leányt. Egyik kezében kis darab húst, a másikban zöld füvet tartott. A hús minden betegséget gyógyít, a bénák járnak, a vakok látnak. De ha fogod a füvet és a faluba hozod — esik az eső."

Maxim Fedunov nagyapó vitte a hírt a szűzről ezen az éjszakán az asszonyoknak a mocsárhoz és hozzátette:

— Menjetek, asszonyok, harminc versztet a tatár-úton, ne térjetek le semerre és ott találjátok a szent szűzet... Vegyetek a fűből és térjetek vissza a faluba, a mezőinkre. De siessetek, mert az ég csak keveset adott a fűből — széthordják.

És jókor reggel, még mielőtt Filja pásztor megfújta volna kürtjét és a bozontos Cápáj láncoskutya hosszú vonítással felelt volna a kürtszóra, Grunja Gurjánova néni és Zinka meredek hegyi ösvényeken siettek Zubovka felé a szent fűért.

De estére Zubovkából és Kamüslovból való asszonyok érkeztek Sirokojébe, térdre estek a templomnál, térdükön csúsztak az előcsarnokba és hangos énekkel dicsérték az Urat.

A sirokojeiak csodálkozva futottak össze.

— Csoda van nálatok — kiáltották az asszonyok. — A templomotokban angyal lebeg a kereszt alatt és az előcsarnokban megújult a szentkép.

„Jó lenne az imádkozókat templomban tartani... csak aztán Ognyev ne tartson bennünket a csendőrségen" — gondolta Márkel Bükov. És mivel félt az utóbbitól, rákiáltott orrhangján az asszonyokra:

— Ne űzzetek gúnyt a vallásból.

3.

Délfelé, amikor a nap elárasztotta sugaraival a földet és a lovak árnyékot keresve, lustán kergették magukról a szunyogokat, Grunja Gurjánova néni és Zinka aláereszkedtek a Sihánhegyről és iszapos ösvényeken keresztül a mocsárhoz érkeztek. Lassan jöttek, fejüket lecsüggesztették.

A mocsárnál kérdésekkel várták őket az asszonyok.

— A leány meghalt — mondta váratlanul Grunja néni. — Meghalt a nyolcadik napon.

Az asszonyok felsírtak. A kiküldöttek még mélyebben csüggesztették le fejüket és az asszonyokkal együtt kimentek az utcára. Az utcán sírásuk összeolvadt az elénekelt imákkal és felijesztette délutáni álmukból a sirokojeiakat.

Az asszonyi hangokra Kirka kijött a házból, egy darabig nézett, majd kiköpött, egy hosszú vasrúddal elriglizte a kaput és mormogta:

— Itt aztán énekelhetsz...

Felment a szénapadlásra, lefeküdt a széthányt selymes szalmába.

Rozs, és állott trágyaszag terjengett. A kerítés mögött a gyümölcsöskertben méhek zümmögtek, a verebek csiripeltek és fent a tető alatt lustán röpködtek a legyek.

Márkel Bükov udvaráról Pável durva, monoton hangja hallatszott:

— Nem ezt, azt ott! Nem ezt, azt ott!

Kirka felállott és átnézett a kerítés hasadékán. Bükov udvarán egy fakó ló állott befogva. Egyik lába az istráng közé

volt keveredve. Pável meggörbülten állott a ló mellett és kiabálta:

— Nem ezt, azt ott! Nem ezt, azt ott!

A Fakó patáival a száraz földet tapossa és hátravágja füleit. Nem érti mit akar Pável és dühös. És Pável csak ordít, ostornyéllel ütögeti a Fakó térdeit.

— Nem ezt! azt ott!... Na!

A szérűből Uljka jött ki.

— Ej te okos! Az istrángot sem tudod rendbehozni. — Kezét a Fakó térdére tette és kedveskedően mondta: — a lábodat, fakócska!

A Fakó azonnal felemelte a lábát, Uljka kiszabadította az istrángot, Pável felröhögött és ujjával Uljka ruganyos mellére bökött.

— Hagyj, te taknyos! — és Uljka egy nedves ronggyal csattanva Pável arcába vágott, felszaladt a pitvarba, grimaszt vágott és úgy utánozta:

— Nem ezt! azt ott... Ej, te béka.

Bement a kunyhóba. Pável sokáig matatott a ló körül, ideoda húzogatta a gyeplőt, rácsavarta az öklére, felült a szekérre, újból leszállott, aztán leguggolt és az ostornyéllel egy hatalmas lópatát kezdett rajzolni a földre...

— Ó! — sóhajtott Kirka és ismét visszafeküdt a rozsszalmára. — „Miért van ez így? Miért vannak ilyen bilincsek az emberen? Meg van a jogunk hozzá, hogy széttörjük a bilincseket, de mégsem tesszük... Ez az ostoba Pányka és Uljka is... a sírig fogják hordani a bilincseket...“

Gondolatai átugrottak Zinkára.

Kirka dühös volt, hogy Zinka elment Zubovkába és még hozzá titokban. Előbb azt gondolta, hogy mihelyt megjön azonnal azt fogja ajánlani neki, keressen más élettársat magának, folytassa mással az életútját. Erősen elhatározta, hogy ezt fogja csinálni... Először Zinkának akarta adni a tehenet és magának a lovat megtartani. A tehén faj-állat, Kirka maga nevelte, egészen kis borjú korától fogva, úgyszólván a tenyerein hordozta. Az egész csordában Kirka tehene a legjobb. Kirka elhatározta, hogy a tehenet megtartja... és Zinka? Na Zinka akkor megkapja a juhokat... de a juhokat is mind Kirka válogatta ki. Milyen gyakran ment a juhok miatt ötven versztnyire a szovjetbirtoktól... és most valami idegen rendelkezzen felettük. Ez biztosan levágná a tenyészjuhokat, biztosan ezt tenné. Nem, a juhokat sem tudja Kirka odaadni. A legjobb, ha így csinál:

Megtart magának (a szürke lótól természetesen csak a sírban fog megválni) minden állatot és terményt és Zinka kapja a házat... hadd lakjon benne... De megint mennyi munkát fordított rá Kirka, amíg ezt a házat felépítette. Talán valaki más miatt töltötte ébren az éjszakákat és robotolt a mocsárban? Néha... néha talán nem is járt el becsületesen... és most adja oda a házat, más lakjon Kirka házában és Kirka megint éjjeleken át ne aludjon és új házat építsen? Nem, a házat sem adja oda Kirka. De mi legyen akkor a Zinkáé?... Kirka egy tehetetlen kézmozdulatot csinált. Zinka számára semmi sem volt. Ekkor érezte Kirka, hogy saját nyaka is béklyóban van. Csakhogy ez a béklyó nem lovak lábát fogja, hanem az egyik gyűrűjében Kirka nyakát és a másikban Zinka nyakát. Kirka az egyik oldalra húz, és Zinka a másikra. Vagy jobban mondva Zinka egyáltalában nem húz. Egy helyben áll és várja, amíg Kirka abbahagyja az ágaskodást és ismét együtt, örömmel, mint a fiatal házasok folytatják útjukat...

Kirka házához érkezve az asszonyok abbahagyták az éneklést, suttogtak és aztán mint a pincebogarak, minden irányba szétszaladtak. Zinka ki akarta nyitni a kaput. Szíve fájdalmasan görcsösödött össze, kezei remegtek.

— Mi ez? A kapu be van zárva? — És kiáltott: — Kirjusa!

— Ki van ott?

— Én vagyok.

— Á-á-á, na imádkozzál... lehet, hogy a jó Isten kinyitja... Én nem vagyok a te nyitogatód.

Zinka halkan kopogtatott öklével a kapun. Térdei reszkettek, háta sajgott a hosszú úttól. Legszívesebben mindjárt a kapunál lefeküdt volna aludni. Előbb csendesen sírdogált, aztán hangosabban. Majd zokogni kezdett.

— Ne pofázz! Nem törődöm a könnyeiddel... Csak boszszantanak.

A sírás abbamaradt, A kapu előtt halkan beszélgettek, majd valaki átmászott a kerítésen, mormog valamit és kinyitja a kaput...

A szénapadlás ajtaja felnyílik és Sztepán Ognyev jön be. Szemöldökeit összehúzza, mint valami fogókat és leül Kirka lábaihoz.

— Mit fekszel már harmadik napja a füleiden? Az asszonyok lázadoznak a faluban, körmenetet akarnak rendezni. Egyáltalában a nép magánkívül van és te a szalmában hánykolódsz.

— És dühösen tette hozzá: — Ki kellene porolni a nadrágodat! Na, mit hallgatsz?

— Kiporolni? ahhoz akadna egy néhány, de ki gyógyítaná be a sebeket?

— A katonaság! — vetette oda Ognyev. — A katonaságnál már régen meggyógyítottak volna. A fronton egészen más sebeket is láttak és amikor a komisszár elővette őket, egyszeriben eltüntek... Sebe van... De gondold meg, kinek nagyobb a sebe!... A nép tönkremegy a szárazságban. Minden elpusztul és te a saját kis sebecskédre gondolsz. Kezdeményezni kell valamit, mindent összefogni, mind megfékezni és egyesülten védekezni az éhség ellen és te, te egyeszerűen a szekér alá bujsz, meg van a bajocskád, a feleségeddel veszekedtél és most fekszel a szalmán... Elfelejtetted, hogy mire szólított fel bennünket Lenin...

Kirka először dühös lett. De amikor Ognyev Lenint említette, keserűen mosolygott:

— De Sztepán bácsi, mit tehetek én itt? Fedjem el a napot egy gyékénnyel, vagy küldjek neki rendeletet, hogy ne merjen úgy sütni, vagy mi?

— Ah te — nevetett Ognyev. Nagyon hozzászoktál már a rendeletekhez... Hallgass csak ide — mondta komolyan. — Az új zöldségesföldek körülbelül háromszáz deszjatint tesznek ki... Gáttal el kell rekesztenünk az Álájt és megöntözni a zöldséges földeket. Ha a szem el is ég a mezőn, még mindig lesz elég krumpli és tök a zöldségeskertekben, amivel kihúzhatjuk. Megértetted?

— Már én is gondoltam erre, de hogy lehet a népet rávenni?

— Micsoda madárijesztő vagy... és még azt mondják, hogy a mi elnökünk az egész kerületben híres. Meg kell szervezni a népet, összefogni, rábeszélni... megmutatni neki: itt az egyik oldalon meg van ásva a sír számodra és a másik oldalon van az élet és gyermekeid élete. Inkább akarunk élni, mint meghalni, mit gondolsz? Nem fogja ezt megérteni a nép?... Gyerünk...

Felálltak és lejöttek a szénapadlásról.

— Kirill Szenáfontics, hozzád jövök... — mondta orrán keresztül Márkel, odábbjött és a kerítéshez támaszkodott.

— Mi az?

— Igen, látod — Márkel megvakarta magát hátul, Ognyev láttára kissé zavarba jött — tudod, milyen a nép... Elvesztette az eszét — szentképekkel akar menni esőt kérni.

— Körmenet?

— Igen.

Mire az Márkel Petrovics? Sétával nem segítünk a dolgon.

— Mégis — legyintett Márkel. — Én éppoly kevéssé hiszek benne mint te... de a hívők... akarják.

— Na, miattam — Kirka Ognyevre nézett és mosolygott. — Mi nem bánjuk. Aki akar imádkozhat, aki nem akar nem imádkozik. Mikorra akarjátok?

— Ma estére az istentiszteletet és reggel jókor a szentképekkel...

— Na, csináljátok Isten nevében...

— Helyes, így helyes — mormogta Márkel és visszasietett a szérűbe, ahol a hívők — Nikita Gurjánov, Csizsik és Slenka — várták.

— Hallottad — nevetett Kirka.

— Igen, tudod, mit csinálunk... — Ognyev Kirka füléhez hajolt és két három percig súgott valamit, közben kezeivel gesztikulált.

— Megcsináljuk — mondta Kirka. — Semmi sem könnyebb.

Sztepán nehézkes lépteivel kifordult a kapun és hazafelé tartott. Kirka bement a házba.

4.

Miska vecsernyére csengetett.

A repedt harang kongása a nyomasztó hőségben darabosan hatol a vak ablakokon és recsegő ajtókon keresztül a parasztkunyhókba és imára hív.

Az asszonyok keresztetvetettek, az emberek vajjal kenték meg a hajukat, a fiatalok pedig vasárnapi ruhájukat vették fel. Nemsokára hosszú kígyóvonalban zarándokoltak a sirokojeiak a falu végén levő templom felé. Valamennyi előtt szilárd léptekkel, hegyesorrú csizmában Márkel Bükov megy. Utána jön szétszakadt női kalucsnikban Mityka Szpirin. Mityka után Petyka Kudejárov, aztán Nikita Gurjánov, aztán az asszonyok szürke kendőkben, lányok és legények vasárnapi ruhában és mint legutolsó, majd megfulva a porban, Páhom nagyapó ballag, mint egy öreg kecskebak a nyáj után.

És a hívők hamarosan megtöltötték a templomot.

Baloldalt álltak az asszonyok, kis patkóalakra húzták össze szájukat és arcukra volt írva: csak tebenned, legmagasabb, bí-

zunk... — a gondolatukban pedig: vajjon megfejték-e már a tehenet otthon és a kalácsot betették-e a kemencébe...

Jobboldalt álltak a parasztok, a földre néztek és legszívesebben elaludtak volna. És leghátul a gyertyásszekrénynél, áll Márkel Bükov, szakállát simogatja, gyertyákat árul, csörgeti az aprópénzt, közeli halálára gondol, hogy gyermekei nem hasonlítanak hozzá és hogy ez a Kirka mindig kineveti... Amikor aztán a pópa mögött Uljka is besuhant, rágondolt.

„Szép fiatal asszony... még a parasztok is megnézik... szép."

De most mindenkinek csodálkozni kellett. Chárlámpij pópa ingadozva ment fel az oltárhoz. Haja össze volt kuszálva, karjai lelógtak, mint a kötél, ajkát előre csücsörítette, mintha köpni akart volna.

— Nézzétek, milyen szomorú az atyuska — suttogták az asszonyok.

De a parasztok még lejjeb hajtották fejüket és oldalbalökték egymást könyökükkel.

Chárlámpij pópa az oltárnál motoszkált, mialatt a sekrestyés a kórusban a torkát köszörülte, hogy a pópa énekét kísérje. Chárlámpij újból lejött egy darabig az oltár rácsánál állott, majd újból visszament.

„Mi történt vele? — gondolta Márkel."

Bezárta a gyertyásszekrényt, a kulcsot zsebébe dugta és a hívők közötti keskeny átjárón az oltár felé igyekezett.

De Márkel még nem jutott az első lépcsőig, amikor Chárlámpij pópa ismét lejött, ittas szemeivel az emberekre meredt, kezeit lassan felemelte és gyorsan — mintha valakit meg akart volna ütni — lóbálni kezdte őket.

— Ti, asszonyok... mosdatlanul nekem ne jöjjetek a templomba!... ilyen piszkosan nem lehet a templomba... Nekem is kell mosakodni, vagy nem?

Mityka Szpirin előreugrott és elsőnek kiáltotta:

— Hé, mit fecsegsz itt? Mit fecsegsz, mondom? Már megint a fürdőház miatt? Majd adunk mi fürdőházat!

Jeléna megrántotta Mityka kabátujját:

— Mityka, hallgass!

— Miért? Tán övé a templom? A miénk!

— Jó, a tietek — nevetett Chárlámpij gyerekesen és mint egy zsák, egész hosszában az oltárrácsra esett.

A hívők halkan suttogtak egymás között. A férfiak mormogtak, az asszonyok is rákezdték, a lányok és legények han-

gosan nevettek, a kupola alatt lépések hallatszottak, a hívők kiömöltek a templomból az utcára és hazafelé siettek. Szembe szaladt velük Simon Cseszálkin és kiáltotta:

— Gyűlésre, polgárok! Az adó és más miatt.

5.

Amint a hívők kitódultak az utcára, a templomocskában egyszerre egészen homályos lett. A sárkányölő György dühösen nézett le a képről és a Kazáni Istenanya kimeresztette szemét, mint két hagymát. Márkel még sohasem látta ilyen szemekkel és a szószék felé menve néhányszor visszafordult, hogy megnézze a „Kazáni" szemeit.

Chárlámpij az oltár rácsozatánál esett össze és lehányta a kis szürke szőnyeget. Egy macska kezdte felnyalogatni, szőre össze borzolódott és sziszegett, mintha forró tejet inna. Márkel félrerugta a macskát, Chárlámpijt hónaljánál fogva becipelte a lakásába.

— Nesze, atyuskám — mondta, a pópát a kunyhóba cipelve. — Kiimádkozta magát, hál' Istennek.

A pópa felesége összecsapta kezeit. Márkel letörölte arcáról az izzadságot és az este mind sűrűbbé váló sötétségében Akulina Cseszálkinához ment. Tudta, hogy Akulina férje halála után a hátramaradt méheket el akarja adni.

— Boldog, aki méhekkel él — mormogta. — Nem lopják el és mindent hazahordanak ...

Ahogy a faluszovjet mellett elment, állva maradt, figyelmesen nézett, de nem értett semmit. Néhány lámpás fénye mellett, mint juhok, egyik a másik után, mentek a parasztok Nikoláj Gurjánov udvarán keresztül. A kapuban Kirka és Nikita Gurjánov állottak és hangosan kiáltották:

— Petyka Kudejárov — a felosztás mellett!

— Trjufilkin Mátvej — a felosztás mellett!

— Mitrij Szpirin — a felosztás ellen!

— Jáfim Zdobnov — a felosztás mellett!!

— Fádej Gurjánov — a felosztás ellen!

„Milyen zűr-zavar — gondolta Márkel. — De miért? Na, nekem menni kell."

Befordult a sarkon és Akulina házához érkezett.

„Jó lenne, ha ideadná a méheket tizenöt pudért. De nem fogja ideadni, az átkozott. De jó lenne. Na, tizenhatot is lehet adni."

Óvatosan visszatólta a kapun a závárt, körülnézett az udvaron, hogy vajjon nincs-e kutya — a kutyától félt — aztán éppen olyan halkan bement a házba. Akulina a kamarában zörgött és onnan kiáltott ki Simonnak:

— Összeszidtad?

— Igen — mormogta az ágyon fekvő Simon.

— Mondtad neki, hogy szemét?

— Igen... adjál enni!...

— Azt is mondtad neki, hogy csaló, gazfickó, hitvány?

— Igen, azt is, hogy csaló, gazfickó, hitvány.

Ez mind kevés. Még egyebet is kellett volna mondanod. Mondanod kellett volna, hogy nincs apánk, az apa halott, különben ő is adott volna — kiáltotta Akulina kidugva fejét a kamarából és egy habaróval fenyegetőzött — ő adott volna nektek.

— Kiről van szó?

— Hát a szabóról, Márkel Petrovics — csapta össze kezeit Akulina. — A fiúnak egy kabátot varrt és elrontotta az ujját. Varrta, varrta és varrta. Akkor elmentem hozzá, hogy egyáltalában elkészíti-e vagy ne is várjunk rá? Erre azt mondja nekem: „Vidd a kabátot, Akulina, csak egy csekélység van már hátra belőle, az ujjait kell még hozzávarrni. Ezt magad is megcsinálhatod, nekem nincs időm." Hát elhoztam — a lámpással a ruhafogashoz szaladt, levett egy szürke katonaposztóból való kabátot és megrázta. — Hát elhoztam, hozzá varrtam az ujját és nézd meg, hogy néz ki. Ilyen munkáért ki kellene tépni a szakállát. Az utolsómért vettem a fiúnak és most az utcán sem mutathatja magát benne. Vedd fel Simon!

— Hagyjál!

— Vedd fel, mondom — sipította Akulina. — Vedd fel, te csavargó! Egy csavargó vagy, halálra kínozol engem. Vedd fel, mondom, vedd fel, te kutya!

— Hisz így is lehet látni — nyúlt Márkel a kabát után és megnézte az ujját.

Először semmit sem vett észre — egészen közönséges ujjak. Sem lyukat nem látott, sem foltot. Sőt, nagyon szép ujjak. De aztán nevetett.

— Te magad varrtad hozzá, mondod?

— Én magam, atyuskám, magam Pável Petrovics. Egészen összeszurkáltam az ujjaimat.

— Hát tudod mit — szakította félbe Márkel. — Éppen fordítva varrtad oda. A balt jobbra és a jobbat balra.

— Itt van — ugrott fel Simon az ágyról. — Mindjárt mondtam neki: te magad rontottad el. De ő mindig csak a szabóra ugatott.

— Hallgass, te csavargó, hallgass — sipított Akulina. — Ne beszélj az anyádról rosszat... fogd be a szádat, amikor az öregek beszélnek.

— Hagyd már abba!

— Hát beszélj vele... hát beszélj vele... Igen, ha az apád még élne, lenyúzná a bőrödet.

— Te, Akulina, mi van a méhekkel — szakította félbe Márkel. — Szörnyű adót fognak most kivetni rájuk.

— És honnan vegyem?

— Hja, azt nem kérdezi senki, hogy honnan veszed — add ide és meg van. De nézd csak. Mert rokonok vagyunk, habár távoliak — az elhalt Simonról — Isten nyugosztalja — ezért jó tanácsot adok neked: hagyd a méheket... add el őket... akkor megszabadultál.

— De kinek adjam el?... Ki veszi meg őket? Azt mondják, hogy a földek úgy néznek ki, mint a fekete években.

— Igen, most persze nehéz eladni. Ujból jön az éhség. Persze, most nehéz. Talán véletlenül... Nemrég kérdezte tőlem valaki, hogy nem tudnám-e, hol lehet méheket kapni. Csak sohasem volt időm, hogy téged megkérdezzelek... Mennyit akarsz értük?

— Hát mennyit is, Márkel Petrovics? Adj tanácsot te, hogy mennyit... tizenkét kas és valamennyi nagy méh.

— Nyolc pudot biztosan kapsz értük — mondta Márkel.

— Nyolc pud? Nem, nyolcért nem adom őket oda. Tavasszal két csernovecet adtak egy kasért... és te azt mondod nyolc pud.

— Mit beszélsz a tavaszról — Márkel felállott a padról. — A tavasz nem számít. Mi is tavasszal egy disznóért százötvenet fizettünk és ha ma a vásárra vinnők alig kapnánk érte tizenötöt. A tavaszt ne említsd. — Márkel dühös lett — fogadd csak el a nyolc pudot. Ha a méhek megdöglenek nyolcat sem kapsz.

— De Márkel Petrovics — és Akulina arca csomó ráncba szaladt össze — gondold meg magad is! Te ötért adsz el egy gyertyát és mekkorák? Egy cseppecske. És ezek méhek. A mézen kívül van ott viaszk legalább ezer gyertyára. Te eladod nekem a gyertyát három kopekért?

„Először csak add te el — gondolta Márkel — majd aztán én is eladom" — és így szólt: — Hagyd ki a gyertyát a játékból, ez az Isten adománya és nem illik itt erről beszélni.

Sokáig alkudoztak. Megszólták az egész rokonságot, ismerősöket, beszéltek a gabonáról, a mezőről. De Márkel Petrovics mindig az éhségre irányította a beszédet, hogy milyen sok ember ment tönkre és halt meg éhségben.

— Csak ebben az évben is ne kelljen megint a szérűk mögött új sírokat ásni! Ha éhség van, nem viszik a halottakat a régi temetőbe. Közelebb esik, ha a szérűk mögött ásnak új sírokat.

Simon evett, kiment az utcára és Márkel, mint egy ölyv vetette magát Akulinára. A leányéveire emlékeztette. Hogy emlékszik-e, amikor Márkellel együtt játszottak? Persze, akkor más idők voltak, nem úgy volt, mint ma, mikor minden legény azt a leányt választja, akit akar és minden lány azt a fiút, akit szeret. Akkor másképpen volt. Akkor talán Márkel is szívesen választotta volna Akulinát és utolsó órájáig élt volna vele.

Akulina könnyezett és végül eladta Márkel Pavlovicsnak a tizenkét méhkast tizenkét pud rozsért.

Márkel örült a sikerült vásárnak, hazafelémenet terveket kovácsolt, hogyan fog még több méhet tenyészteni és méhekkel foglalkozni.

Kirka Zsdárkin udvaránál valaki összekuporodva ült a padon.

„Biztosan Zinka, — gondolta — beszélni kell vele.

Csendes lépésekkel közelebb ment hozzá.

— Mit ülsz itt, keresztlányom?

Zinka összerezzent, aztán válaszolt:

— A palántákat akartam megnézni, keresztapám.

— Micsoda palántákat? — mormogta elégedetlenül Márkel. — Micsoda palánták vannak most? Tudom már, hogy micsoda palánta az. Hallottam róla és saját szememmel is láttam.

Hallgatagon ültek.

A tüzoltófészernél lármáztak a parasztok.

Márkel megrázta a fejét.

— Nem, keresztlányom, szomorúság terád nézni. Megkínzott vagy — felé hajolt és halkan mondta: — Szégyen, amit a faluban csinál. Hát kellett a pópát pálinkával teletölteni? A vétek nem az atyuskára, de rá hull vissza, a káromlóra és reád: nálad a házban vétkezett egy felkent személy ellen.

Zinkának már eddig is fájt a szíve. Már az utcán sem lehet mutatkozni, az asszonyok teherré teszik az életét és most jön Márkel és még sóval szórja be a sebeket.

— Az igazsággal dicsekedik — folytatta Márkel. — Igaz-

ságnak kell lenni. De az igazság nem mindig helyén való. Mi már régen élünk és tudjuk, hogy hol szükséges és hogy mikor okosabb a fogunk mögött tartani. De ő? Buzgólkodik a szovjetért. Ez is buzgólkodás! De ha valami történik, mindnyájan elrepülnek a szuroktól, akár a legyek... És biztosan bekenik szurokkal az ajtaját, ezt nem kerüli ki.

Zinka szíve görcsösen összehúzódott. Nem értette meg, hogy micsoda szükségtelen igazságról beszél Márkel. Éppen ellenkezőleg, ő mindig az igazságot követelte Kirkától, mindig kérte, mondja meg neki, mért nem akarja, mért haragszik rá. De Kirka csak mormogott valamit és sötéten nézett.

A sötétben Uljka szaladt végig az utcán. Gyorsan szaladt, de lopózkodva. Zinka szíve hevesen kezdett verni. Márkel Uljka hátára nézett és gondolta:

„Vajjon hova szalad? Ugy látszik igaz lehet, hogy Kirkával jár. De nem, hallani lehet a hangját a gyűlésről."

Egy darabig hallgatott, aztán másról kezdett beszélni.

Okvetlenül tegye le a hivatalt. Ilyen hivatal semmi jóra nem vezet. Fedunov is elhagyta. És most már a második lovat veszi és a gazdasága is jól áll.

— Nem csak a szovjet! — tört ki Zinkából — még könyveket is olvas, az egész időn át. Olvas és olvas, aztán oda áll ez elé a Lenin elé és öklével kezdi verni a mellét és kiabálja: „Bízzál bennem, Lenin elvtárs, teljesíteni fogjuk végrendeletedet." Hogy micsoda végrendelet lehet ez, én nem értem.

— Biztosan a templomokról van szó — mondta Márkel — csak egy van a fejében: szétrombolni a szent helyeket és táncheliyiségeket a helyükre...

— Mondom neki nemrég: „Kirjusa" — tudod, hogy kiszedjem belőle — mondom neki tehát: „Meg kell pucolni a lovakat." — „A ló — mondja ő — a tiéd, a tehén is a tied, menj és pucold meg őket és hagyjál engem békében."

— Heves egy fej — sziszegte Márkel egy kis idő mulva; saját terveire gondolt, arra miképp lehetne Kirkát megbuktatni és azt tanácsolta: — irass vele alá egy elismervényt, hogy minden a tied.

— Mindent ide ad. „Vedd — mondja — megyünk a szovjetthez, kiiratjuk magunkat és én megyek a városba... ez minden olyan nekem, mint kő a nyakamban."

— Ugy, hát ide jutottunk! Vedd el, okvetlenül vedd el! Ugy sem megy sehova se és mindent csak elpazarolna.

— Nem értem őt — mondta tovább Zinka könnyek között.

— Egyszer szid, úgy megsért, hogy nem is akarok vele többé beszélni és egy óra mulva megint jó és barátságos és valami új életről kezd beszélni. „Mit akarsz még, Kirjusa — mondom neki. — Van lovacskánk, házunk, tehenünk, kenyerünk, csak ketten vagyunk, élhetünk, ahogy nekünk tetszik.“ Erre haragos lesz és kiabálni kezd... Nem értem őt.

— Valaki biztosan megbabonázta.

A tüzoltófészernél újból lármáztak a parasztok, össze vissza kiabáltak:

— És aki nem jon, nem kap vizet! — kiáltotta Kirka.

— És földet sem!

— Helyes!

— Kirillért, rajta!

6.

A parasztok szétszéledtek a gyűlésről és a sötétségben buzgón beszélgettek tovább.

Kirka elbúcsúzott Ognyevtől és hazament. Olyan fáradt volt, mintha egész nap szakadatlanul kévéket rakott volna. De mégis boldog volt. Ognyevvel és Záhár Kátájevvel ma lerakták az alapot a faluközösség felosztására. Igaz, hogy sokat kellett kínlódni a gyűlésen. Nikita Gurjánov és Mityka Szpirin nagy lármát csaptak és minden erejükkel arra törekedtek, hogy kitolják a gyűlés határozatát. Először kijelentették, hogy a gyűlésre nem jöttek el az asszonyok és ilyen fontos kérdést nem lehet eldönteni az asszonyok nélkül. Erre megszámolták a jelenlevőket és kiderült, hogy a gyűlés több, mint határozatképes. Ekkor Nikita mással jött elő. A közeledő éhségről beszélt, erről és arról és végül kijelentette, hogy nincs bizalma a szavazatszámlálókban. Igy minden parasztot Nikoláj Pirjákin udvarán keresztül kellett küldeni és így állapították meg, hogy ki van faluközösségért és ki ellene. A többség ellene volt. Ennek örült Kirka. Annak is örült, hogy mindnyájan hozzájárultak, hogy holnap reggel megkezdik a töltés építését. Ugyanakkor azonban valami érthetetlen bánat szorította össze a szívét.

„Mi az — gondolta — miért van ez így? Amíg az emberek között vagyok, egyáltalában nem érzem és ahogy az emberek elmentek, ismét ez a bánat.“

Már majdnem a házához érkezett, amikor Márkel hangját hallotta a pad felől.

— Már jönnek... Na, énnekem is menni kell... Megvettem Akulinától a méheit. Megörvendeztetem vele a családot.

— Beszélj vele, keresztapám. Tőled fél.

— Majd beszélek vele. Most még kinevet engem... De egy idő mulva majd nem fog nevetni.

Kirka hirtelen megfordult, átment Burdjáskán és eltűnt a sötétben, az Áláj partján. Leült egy durva kőre, amely ott állt, ahol az asszonyok a fehérneműt szokták öblögetni.

A sűrű fűzfaligetben játékosan csobogott a folyó. Az éjszakai hideg minden oldalról körülfogta Kirkát. Mityka Szpirin zöldségeskertjében egy borjú járt ide-oda és ette a még zöld tököket. Kirkának kedve támadt egy kicsit lefeküdni és lecsúszott a kőről csendesen a hideg homokba.

A mocsárban brekegtek a békák, a Görbe utcában egy kutya ugatott és a szakadékon túl a legények harmónikaszó mellett egy nótát énekeltek:

Zsdárkin a mi elnökünk,
Ül egész nap a szovjetbe,
Megismerkedett Uljkával,
Nem néz a feleségére.

— A gazfickók — szidta őket Kirka. — Mi ütött beléjük, hogy örökké Uljkáról fecsegnek? Minden mögött ez a Nikita rejlik.

De ugyanakkor örült is. Lehajtotta fejét, mint a szégyenlős menyasszony a kérők előtt, sokáig babrált ujjával a nedves homokban, aztán felállt és haza akart menni. Akkor hirtelen jobb felől meztelen lábak csobogását hallotta a vízben. Odanézett, a part mentén egy asszony haladt. Előre nyujtotta a nyakát és hangosan szakadozottan kiáltotta:

— Tel-tel-tel-tel!

— „Tel-tel-tel-tel!" — visszhangzott a sűrű fűzfaligetben.

Kirka még figyelmesebben nézett oda. A szembefekvő parton valami ismerős dolog suhant el... Az asszony először eltűnt a bokrok között, majd átszaladt az öblön, újból előrenyujtotta nyakát és kiáltotta:

— Tel-tel-tel-tel!

— Uljka! — kiáltotta Kirka.

Az asszony egy pillanatig állva maradt, észrevette Kirkát és felelte:

— Én vagyok! Ki van ott?

— Mit csavarogsz itt az éjszakában? Nem félsz, hogy a gonosz szellemek megcsiklandoznak — nevetett Kirka és egyidejűleg gondolta:

„Megint ok a fecsegésre... dehát oka vagyok én?"

— Ki csiklandozna meg engem?

— A gonosz szellemek, mondom. Errefelé sok van!

— Ezektől a gonosz szellemektől nem félek, Kirill Szenáfontics. Éppen elég gonosz szellem az én apósom. Ez gonoszabb, mint ami itt van a fördőháznál. A borjunk nem jött haza, most megkeserítik emiatt az életemet.

Ott van Szpirinnek a zöldséges kertjében.

— Már megint Mitykánál. Ez a csavargó!

Uljka felkötötte ruháját, gyorsan átszaladt az öblön és a partra ugrott.

— Halálra kínoznak... az anyósom mindíg szid, szukának nevez, szemétnek. Miért vagyok én szuka? És az apósom nem hagy békében. Mindíg csípked. Én mondom neki: „Hisz ez vétek, te templomi előljáró vagy és ilyen dolgokra gondolsz a menyeddel. „De ő azt mondja, hogy az öregeknek még több kedvük van az asszonyokat megtapogatni, mint a fiataloknak. „Te orrhangú — mondom én neki — kinek kellesz te?" ó, mit is mondtam! — tért magához Uljka.

Kirka szemei előtt felmerült egy kerítés és a kerítés mögött Uljka. Nem ezért voltak Uljka szemei akkor olyan panaszosak? Önkéntelenül vállon fogta Uljkát.

— Beszélj csak, beszélj — mondjál el mindent... ne féljél tőlem.

Uljka leült a kőre, meztelen lábával ide-oda seperte a homokot és határozottan rázta meg a fejét. Egy hajfonat a vállára hullott. Mindkét kezével utána nyult és mosolyogva nézett Kirkára.

— Eh már mindegy... Valakinek el kell mondani... Te kérdezted, hát én elmondom neked. Már kimenni se tudok — Kirkához hajolt — megyek a szérűhöz, ő is jön a szérűhöz, a fajtalan kutya... megyek a fürdőbe, jön ő is a fürdőbe... csípked mindíg... És én mi vagyok — talán gerenda.

Elnémult.

Kirka szívesen szorította volna erős karjai közé Uljkát. Magához szorította volna és mindent elmondott volna, amit gondolt. De nem volt hozzá bátorsága és csak halkan suttogta:

— Hej, Uljka! Miért nem találkoztam veled hamarább! —

aztán hangosabban mondta: — és te magad... nem félsz... nem félsz a büntől?

Uljka mosolygott, meztelen lábaira nézett, aztán Kirkára pillantott.

— A bűntől? Kivel? Aki után vágyódtam...? Micsoda bűn ez? Kirill Szenáfontics... Én nem kívánom senkinek... Ez a Páska... Fúj — az útálattól kiköpött — ez a taknyos fickó, ez a béka... az első éjszaka...

Egy darabig hallgatott, összekuporodott, majd kinyujtózott és Kirkához simult. A holdsugárnál látni lehetett beesett szemeit, élesen metszett orrát. Halántékain épp olyan ezüstösen csillogtak a hajfürtök, mint a folyópart.

— Kínoznak engem — suttogta — már nem bírom tovább... téged is kínoznak, Kirjusa... azt hiszed én nem látom, nem érzem? biztosan azt gondolod: mit ért ebből egy asszony. Ah te, Kirjusa!

Elhallgatott.

A fűzfabokrok között a folyó hangosabban csobogott.

A rigó hangosabban kiáltozott a mocsárban.

A nád susogott.

Kirka erős karjaival átölelte Uljkát.

Uljka vágyóan nyujtotta előre ajkait és az eddig oly erős és oly ruganyos asszony, hirtelen összeomlott, mintha tagjaiban egyáltalában nem lettek volna csontok...

Trap-trap-trap!

Összerezzentek.

Magasra emelt farokkal rohant el mellettük Kirka lova, utána Zinka és Márkel Bükov.

— Kirjusa! kiáltotta Zinka. — Elszaladt a ló!

— Menjünk — suttogta Kirka és lábukkal a vízbe csobogva átszaladt Uljkával az öblön. Eltüntek a bokrok között, áthaladtak a zöldséges földeken, felmentek a hegyre és leültek egy mogyoróbokor alá.

A mogyoróbokor szendergett, halkan zizegett csipkézett leveleivel...

— Ebben az évben sok mogyoró lesz — mondta halkan Uljka és felnevetett.

— Lesz — nevetett épp oly halkan Kirka.

1.

Kirka a reggeli szürkületben ott állott a mogyoróbokor alatt és a távolodó Uljka után nézett. Amikor elmerült a sűrű bokrok között és a folyó másik oldalán újból előtűnt, aztán átszaladt az utcán és eltűnt a kapu mögött, Kirka is megindult a régi, már nem használt ösvényen lefelé a völgybe, útközben kezeivel kergette a tolakodó szunyogokat.

Kemény, nagy léptekkel haladt és az úsztatóból most kivezetett lóhoz hasonlította magát. Előbb nevetett hasonlatán, de kemény lépése, testének hajlékonysága és az a kívánság, hogy örömében ordítson és énekeljen, csak megerősítette. Megállt, kezével kemény combjára ütött, sokáig nézett le Sirokojéra, Márkel Bükov házára és halkan egy dalt fütyült.

Bükov udvarában — legalább Kirkának úgy látszott — Uljka szaladt ide-oda. A pitvarban mozdulatlanul állt maga Márkel.

— Igy van tehát ez — mondta, anélkül, hogy maga is tudta volna, mit akar mondani és tovább nézett alá a völgybe.

Át akarta gondolni az előtteálló munkát, hol és miképp építsék a töltést a völgyben, hol ássák a csatornát — de gondolatai akaratlanul is egészen más irányba csapongtak. Testének a ruganyossága (ilyen ruganyosságot csak a frontról való hazaérkezése utáni napokban érzett testében) olyan kellemes volt, mint amilyen kellemes forró napon hideg forrásvizet inni. Kellemes volt az is, hogy Uljka nem kerülte el, nem fordult el tőle, hanem az egész éjszakát vele töltötte a hegyen a mogyoróbokor alatt... Szakadatlanul Márkel Bükovról, szokásairól, Pávelről és arról beszélt, hogy milyen nehéz neki a Bükovoknál. Kirka figyelmesen hallgatta és Uljkával közösen átélte megaláztatását.

A gyűlölet nőtt benne, nemcsak Bükov, hanem Plakuscsev, Gurjánov és az egész faluval szemben. Eszébe jutottak a kitépett répa-palánták, Zinka pincéjében rothadó tökök, eszébe jutott az is, hogy tavasszal Sztepán Ognyevnél valaki beverte a melegház ablakait. Amikor Uljka erős kezeivel szenvedélyesen magához húzta fejét és vágyódóan csókolta ajkait, szemeit, hosszú magas orrát és suttogva kérdezte: „Szeretsz, Kirja?" — Kirja valami öntudatlanságba süllyedt, egy darabig hallgatott, majd felemelte Uljkát a karjaira és úgy mondta:

— Látod... hisz látod.

És most, a reggeli szürkületben, nemcsak fiatal, életvidám asszonynak látta, de olyan közel állt hozzá, mintha már hosszú évek óta ismerték volna egymást. Ezen az éjszakán nem érintette, éppenúgy engedte el, ahogyan jött. Félt érinteni, félt, hogy napvilágra jön. De mégjobban félt, hogy nem sérti-e meg ezzel. Ő mindent el tudna viselni, fecsegéseket, sértéseket és azt is, hogy egyik vagy a másik elfordul tőle a faluban. De Uljka?

„Te ostoba — szidta magát — egyszeriben végezni kellett volna vele. De te csak csorgattad a nyáladat. Különben — okoskodott, miközben lefelé haladt — nem lehet másnak a kárára gyönyörűséget szerezni. Igaz, hogy fiatal, úgylátszik, egészen ártatlan és emellett az ostoba férj mellett valószínűleg... De még sem helyes másról lehúzni a bőrt, hogy a saját sebünket gyógyítsuk vele. Ezt nem lehet..."

— Különben te semmit sem vesztettél el, Kirka — mondta hangosan és gyorsabban haladt lefelé a meredélyen.

2.

Kátáj nagyapó, miután Záhártól a gyűlés határozatát megtudta, korán reggel elsőnek kelt fel, sietve kevés vízzel spriccelte le ráncos arcát, kitipegett az utcára, végigjárta az udvarokat és helyeslőleg veregette meg tenyerével a parasztok sovány vállát.

— A haláltól mindig el kell szaladni... A sarkon leselkedik rád, de te ugorj át a másik sarokra és onnan csúfolhatod.

— Igen, igen, öreg — nevettek a parasztok. — A sírba akar téged tenni, de te a sarkod mutatod neki. Fogjál meg, ha tusz! Ha megfogsz beletehetsz a sírba!

Az asszonyokkal is veszekedett Kátáj:

— Titeket asszonyokat csak a mi megrontásunkra teremtettek.

— És honnan jöttél te is elő? — kiáltotta hevesen csípőretett kezekkel az özvegy Luska. — Honnan jöttél elő? Mondd hát!

— Pfúj, te szemtelen! Egy szemtelen vagy te Luska és semmi más. Bűnre csábító, mondom neked.

Amikor aztán a szakadékon túliak is megindultak, Kátáj ásót vett, vállára vetette és kihúzta magát katonásan.

— Hova cipelkőzöl? — akarta Chresztja elvenni tőle az ásót. — Még ott hagyod valahol a csontjaidat.

— Én! — és még jobban kihúzta magát Kátáj. — Nézz csak ide, még a frontra is elmehetnék. Te csak maradj itthon, öreg. De mi — és Záhár felé fordult — mi megyünk a fiatalokkal ásni. Záhár, Pexa, Peka, előre!

— Inkább itthon ülnél. Ha csak az udvarra mész, máris nyögsz és sóhajtozol, most meg nagyon is ugrálsz.

— Na, rajta gyerekek! Mit ácsorogtok?!

— Nem nevetni való dolog — szólt közbe Záhár. — Nem nevetni való. Na, induljunk!

A völgy felé vezető úton Kátáj hátramaradt. Márkel Bükovval találkozott, aki méheit vitte fel a hegyre, a cseresznyéskertbe.

— Mit viszel, Márkel Petrovics? — kérdezte Kátáj.

— Látod, méheket.

— Á-á-á, méheket tenyésztel? Én is mindig méhekre gondoltam. És nem jössz le a völgybe?

— Kettőt küldtem oda — mondta dühösen Márkel és gyorsan eltűnt a sarkon.

— Ugy, úgy — mormogta Kátáj és ment tovább a falu vége felé.

De amikor áthaladt az Áláj hídján, kifogyott a lélekzete és leült a völgybejáratnál egy vadalmafa alatt.

— Nem elég az erőm... Egy kicsit kipihenem magam, mintha minden megfagyott volna bennem — mormogta és leült a fűben.

A szakadékontúliak, a görbeutcaiak, a burdjáskaiak haladtak el mellette, ásókkal, baltákkal, villákkal csörömpölve. Oldalt az országúton a szekerek mentek. A lovak után rajokban repültek a szunyogok. A reggellel együtt — mint valami óriási torokból — a hőség is felszállt. Mind, akik Kátáj mellett elhaladtak, az ő szeme előtt nőttek fel, megházasodtak, némelyiknek a

gyermekei, legények és leányok, már házasulandók voltak. A menet még sokáig húzódott, fáradtan és kedvtelenül a völgy felé és csak akkor elevenedett fel kissé, amikor a Görbe utca felől, a kenderföldeken keresztül, dübörögve gurult elő a traktor. A traktor mögött a szövetkezetbeliek jöttek. Elől Sztepán Ognyev, Dávidka Pánov, Iván Stirkin, Grigorij Szkulov, mögöttük az asszonyok és leghátul Jáska és Szteska.

— Elválaszthatatlanok — mondta Kátáj és odakiáltott. — Jása, Jáska, vigyél engem magaddal, kedves, vigyél magaddal.

— Á, itt van a legfőbb — fordult felé Jáska. — Szteska, miért hagytad cserben a keresztapádat?... Már elfelejtetted, hogy férjhez adott?

— Hallgass — intette le Szteska, Kátájhoz futott, nevetett, mintha Annuskán nevetne és azt mondta: — Istenem, miért maradtál hátra, nagyapó?

— Igy! — Jáska megfogta az öreget a hóna alatt. — Szteska, fogd meg a másik oldalról! Komisszár leszel nálunk, nagyapó. Leülsz a fűzfa alá és kiabálsz ránk.

— Talán jobb lenne haza... Ne vigyünk haza, nagyapó?

— Nem, haza nem.

Kátáj jól ismerte a paraszterkölcsöket. Hosszú életén keresztül jól belevéződött. Még emlékszik, hogy egyszer, éhség idejében, mikor az urasági szénát vitték a városba, a hóban, az út mellett, egy idegen paraszt guggolt. Ereje vége felé járt és Krisztus nevében kérte, hogy vigyék magukkal.

— Csak kezemmel fogok a szekérben megkapaszkodni, parasztok!

Azok hallgatagon mentek tovább.

Amikor visszafelé jöttek, látták, hogy ott, ahol azelőtt ült, ott meg is fagyott. Csak valamivel félrecsúszott a hátára, vöröses szakálla az ég felé meredt. Kátáj emlékszik erre a vöröses szakállra és ettől a naptól kezdve tudja, hogy a paraszt, amikor éhes, vadállat.

„Mindenki magát menti — gondolja — mindenki magát... Ha valaki erős, megmenekül, ha gyenge, alámerül. Van mitől félni."

— Igy, itt ülhetsz — tette le Jáska Kátájt egy fűzfa alá. — Az ásót add ide, valaki majd használhatja.

— Nem, hagyd csak itt az ásót... majd felkelek és hozzálátok.

— Na jó, pihenj, ha valami kell, csak kiálts...

— Majd kiáltok... Csak eriggy... Rázzátok fel az embe-

reket, különben ellustulnak és akkor nehéz... Mit csinálnak ezek itt?

Kirka és Sztepán Ognyev a völgyet járták végig egy csoport paraszttal. Lépésekkel mérték ki a távolságot, eltávolodtak egymástól, hasrafeküdtek és úgy kiáltoztak egymásnak:

— Öt versokkal magasabb lesz... másszál közelebb!

— A tervet készítik, nagyapó — hajolt le Jáska Kátájhoz.

— Micsodát?

— A tervet, mondom. Most semmi sem megy terv nélkül. Régebben nálunk Bruszkin, mindent terv nélkül csináltak. Akkor mindent újból kellett kezdeni. Tavasszal minden terv szerint fog menni és minden egyszerű lesz, mint az öt ujjad a kezeden. Különben csak a sötétségben tapogatózunk.

Egy bokor mögül Petyka Kudejárov ugrott elő. Kis dombra állott, csorba ásóját a földbe mélyesztette és kiáltott:

— Hé, bocskoros mérnökök! Sokáig tart? A nap már dél felé jár!

— Csak most keltél fel és már ebédelni akarsz — mondta Nikita Gurjánov és mindjárt eszébe jutott: „Mire ez az uszítás? Honnan van ez a sok harag mindenki ellen?"

Petyka kinyujtózott, pislogott és kitört belőle:

— Nem hozzád jövök ebédelni!

— Mi szükségem is lenne rád! — kiáltott vissza Nikita. — Cápáj kutyának adok enni, mert tőle lehet valami haszon.

A parasztok nevettek, de Ilja Maximovics megrántotta Nikita ujjasát.

— Mire való ez — suttogta. Nem szükséges... nem vezet semmire.

Kirka és Ognyev még sokáig mérték a völgyet keresztbe és hosszába, tanácskoztak a parasztokkal, hol lenne a legjobb a töltést építeni és az árkot húzni. Mindenki másképpen akarta és minden javaslaton keresztüllátszott a kívánság, hogy az árok közelebb legyen a saját földhöz. Ilja Maximovics csendesen, mintegy véletlenül, azt javasolta, hogy az árkot az út másik oldalán ássák. Mindnyájan csodálkoztak. Mire az árok az úton túl? Mire kell ott?

— A saját földje felé akarja — kiáltotta Mityka Szpirin és ásójával az út mögött lévő Tehénszigetre mutatott. — Nem elég, hogy Csuhlyávval együtt megkaparintották a földet, most a vizet is akarják... talán majd a világosságot is maguknak akarják és mindent — és mi üljünk és dögöljünk meg.

— Dehogy legyintett Ilja Maximovics. — Micsoda gondolataid vannak!

— Ne is beszélj róla — mondta dühösen még Nikita Gurjanov is. — Ne is beszélj, ne is gondolj rá. Nincs semmi értelme.

— Hát mit csináltam? Nem kényszerítlek benneteket semmire. Én csak azt mondtam, vezessük az árkot az út mögött és onnan a víz ráömlik az összes földekre... Nézzétek, milyen emelkedés van ott.

— Talán vezessük az árkot még fel az égbe — nyujtotta ki Mityka ásóját az ég felé. — Onnan még jobban fog ömleni... Öreg róka!

— Igen, onnan jobb lenne — mondta rekedten Plakuscsev és jobban összehúzta magán ujjasát.

— Semmi szégyen, sem lelkiismeret nincs benne — mondta halkan, de hallhatóan Záhár Kátájev.

Ilja Maximovics megremegett és összehúzta magát. A Kirka és Ognyev körül álló parasztok továbbmentek.

— Megharagudott — csapta össze a kezét Slenka. — Leengedi a száját, mint valami fiatal asszony.

Ilja Maximovics oldalt állt. Nehéz gondolatok ültek fejében. Tegnap, amikor a parasztokat Nikoláj Pirjákin udvarán hajtották át, azt mondta:

— Én sem ide, sem oda nem megyek... meg akarom gondolni...

A gyűlés után rokonokat és ismerősöket keresett fel, felvidította őket, beszélt erről és arról, a végén kipakolt: a faluközösségből kimenni, nem rossz dolog, de aztán jöhet a neheze... ezek aztán belékényszeríthetik az embert a kommunába. Evvel aztán megzavarta egyiket és másikat. Reggel néhányan Mánáfához jöttek a szovjetbe és kérték, hogy húzza ki a nevüket. De mit ér ez? Csak maroknyian tartanak Ilja Maximoviccsal, a Gurjánovok, a Bükovok és még Jegor Sztepánovics Csuhlyáv. A többiek mind Kirkával és Sztepán Ognyevvel mennek. A szakadékontúliak mind Záhár Kátájevvel tartanak... Ilja Maximovics melléfogott és itt van, most mindnyájan harapni kezdik. Még Mityka is, ez a szemét, hátulról belé akar harapni.

Ezen gondolkozott Ilja Maximovics és fontolgatta, hogy merre forduljon és mindinkább arra hajlott, hogy együtt megy a többiekkel és majd később meglátja, mi lesz. Ugyanakkor azonban szidta magát, hogy tegnap saját jószántából gallérjánál fogva kidobta magát a nép közül...

„Hogy mi jutott eszembe. „sem ide, sem oda". Micsoda okos voltam!" — gúnyolta saját magát.

A parasztok elhatározták, hogy az árkot a völgy közepén keresztül vezetik. Ámbár jobb lett volna a völgy felső végén ásni és egy kanyarulattal felvezetni a magaslatra, mégis így határozták. A töltést pedig félversztnyire a völgy felett, az Áláj és a Krutez folyók összefolyásánál építik.

— Na, tehát! — kiáltott a határozat után Kirka. — Polgárok, elvtársak, most rajta! Aki a töltéshez akar, menjen a töltéshez, aki az árokhoz, az az árokhoz...

— Mondd, hogy Isten nevében — mosolygott Záhár.

A sirokojeiak megmozdultak. A kis csoportokban a völgyben szerteszét üldögélő asszonyok és fiatalok felállottak. Petyka Kudejárov saját földjéhez állt.

— Itt hát ások három százsenyt, aztán megyek haza.

Példáját Mityka Szpirin is követte: Nikita Gurjánov földjétől a sajátjához szaladt:

— Igazad van! Ki fog idegen földön ásni.

És alig beszélte meg Kirka Ognyevvel, hogy kit állítsanak a töltés építéséhez, amikor a sirokojeiak már szétszaladtak és hosszú kígyóvonalban saját földjük szélén állottak fel. Egyesek lélekszakadva futottak a völgyön keresztül, hogy elérjék földjüket.

Ognyev nevetett.

— Nézd — mutatott le a völgybe. — Hogy szétszóródott a hadsereged...

— Egyéni gazdaság — nevetett Iván Stirkin is.

De Jáska felugrott egy dombra, kinyujtózott és a szaladók után kiáltott:

— Hé, szaladj! Gyorsabban! Mindjárt itt van a víz!

— Hé! — kiáltott Ognyev is. — Mi ez? Mi a szövetkezettel menjünk a töltést építeni, ti pedig egy kis árkot húztok saját földeteknél és kész? Nem, nem így állapodtunk meg. Rajta, Kirill Szenáfontics kezdj hozzá ehhez a sarokhoz.

Kirka felemelte az ásót és körülbelül negyven embert, élükön Nikita Gurjánovval, a töltéshez vezetett. Kedvetlenül mentek, mintha lábuk apró szegekkel a földhöz lett volna szegezve.

— Saját földön jobban menne — protestált Petyka Kudejárov. — A sajáton egy pillanat alatt meglenne, de így...

— Gyere, csak gyere — húzta magával Kirka. — Beszélni majd azután fogunk.

Kirka, miután előbb mindenkit elhúzott a saját földjéről, mindenkit helyére állított és még egyszer kiáltott:

— Rajta!

Kinyujtózkodott és végignézett a sirokojeiakon. Sokan voltak. Középen állott, Pável Bükov mellett, Uljka. Kirkára nézett és mosolygott. Kirka is mosolygott. Ezt az összemosolygást az egész völgyben csak egy ember, Ilja Maximovics vette észre és maga miatt, Zinka lánya miatt hirtelen düh ébredt fel benne Kirka iránt.

3.

Kirka mellett, állandóan Sirokoje felé tekintgetve, a hátát meg sem görbítve Mityka Szpirin döfködte kelletlenül ásójával a földet. Kirka dühös volt. Várt egy darabig, hogy nem-e lát hozzá mégis Mityka, de aztán nem tudta magát visszatartani és odakiáltott:

— Vigyázz, összetöröd a földet!

— Micsodát?

— A földet, mondom. Olyan óvatosan bánsz vele, mintha üvegből lenne.

Mityka dühösen morogta:

— Micsoda ostobaságot gondoltál ki... Miért éppen én? Nekem többet kell dolgoznom, mint a többieknek? — Majd hangosabb lett: — Elszegődtem hozzád, mi? Te fizetsz nekem?

Kirka összerezzent, mintha darázs csípte volna meg.

— Pénzért nem is tartanálak egy percig sem!

— Nem is jönnék hozzád...

Mityka elhúzta száját és előrenyujtotta szakállát.

— Pfúj — köpött ki Kirka.

— Köpjél a... nyelte el az utolsó szavakat Mityka és éppenolyan kedvtelenül ásott tovább.

Kirka egy kis dombra állott fel és körülnézett.

A parasztok dohányoztak, vakaróztak, szakállukat az izzó ég felé emelték, az asszonyok egymáshoz kiáltoztak. Valahol a szakadékontúliak és a görbeutcaiak szidták egymást valami mező és rét miatt, csak Záhár Kátájev ásta teljes erővel a földet és a töltésen, Ognyev körül dolgoztak rendesen. Hulladékot és trágyát hordtak, a traktor cövekeket cipelt... és oldalt, Kátáj háta mögötti fűzfánál Slenka ugrált, ásóját különböző helyeken a földbe szúrva.

— Mit csinálsz ott — kiáltott oda neki Kirka.

— Egy kis sikló van itt Kirill Szenáfontics. — A fickó nem akar az ásóra csúszni. Mindig félre siklik, ahányszor odatartom az ásót, nem akar rákuszni.

Kirka mereven nézett Slenkára.

„Ezt szándékosan csinálja... hogy bosszantson, dühbe hozzon."

— Neked nem tetszik, mi?

Slenka csettintett a nyelvével, ásójával agyonütötte a siklót és az árokhoz ment.

— Elvtársak! — kiáltotta Kirka egy dombra állva. — Ugy dolgoztok, mintha idegeneknek csinálnátok. Igy minden kiszárad, őszig sem leszünk kész vele. Magunk számára csináljuk, lássunk hozzá, hogy gyorsabban menjen.

A sirokojeiak buzgóbban vágták ásójukat a fölbe, de a következő pillanatban már éppenolyan bágyadtan, anélkül, hogy a hátukat is meggörbítették volna, piszkálták a földet.

— Mit lehet itt csinálni — mormogta Kirka és nagy léptekkel Ognyevhez lépett. — Korbáccsal verjük őket? Nem dolgoznak!

Ognyev mozdulatlanul nézett a völgybe.

Valóban. — Egy darabig gondolkozott, mialatt hüvelykujját bal szemére nyomta, majd átkiáltott a szakadékon: — Kolja! Gyere csak át, mutasd meg nekik a traktorral az utat... Törd fel a traktorral az árok részére a föld kemény kérgét.

— Hé, ti! — kiáltott Nikoláj. — Mindjárt kivájom a sírotokat is.

A traktor nekiindult. A sirokojeiak hátráltak és a traktor után nézve összébbszorultak. Előbb az asszonyok, majd az asszonyok után az emberek kezdtek egymással beszélgetni, majd a kezükkel kezdtek integetni, kiáltoztak, mintha az eltávolodó traktortól búcsút akartak volna venni.

— Jáska! Fuss hozzájuk, buzdítsd fel őket. Mi pedig itt. Na, rajta! — és Ognyev meglóbálta a kalapácsát.

Jáska lefutott a lejtőn, az emberek közé furakodott és mély hangjával egy dalba kezdett. Először a fiatalok énekeltek vele, majd az öregebbek is átvették és rövid idő mulva az egész völgy mély, rekedt, vagy csengő lányhangoktól telt meg. Az általános hangzavarból érthetően csendült ki Uljka mély hangja és lecsalogatta Kirkát a töltésről.

— Igy... így kell csinálni... Mint egy család!

Ledobta elhordott katona bluzát, kezébe köpött és teljes erőből a földbe vágta ásóját.

— Ugy, úgy — mondta Mityka, minden oldalra szétnézve. De látta, hogy mindnyájan dolgoznak, most már minden gúny nélkül ismételte. — Ugy, úgy! — és hozzá kezdett ásni az árkot.

A fűzfa alól Kátáj is előjött.

— Gyerekek a halál elől el kell szaladni! — kiáltotta.

Senki sem hallgatott rá. A nóta zúgásában elvesztek az egyes hangok, kiáltások és nevetés. Mindnyájan énekeltek. Még Záhár Kátájev is, aki sötét arccal óriási földtömegeket emelt ki ásójával, rekedt hangon énekelni kezdett és vitte a nótát a többiekkel együtt, hogy csak úgy zengett a völgy. Csak Ilja Maximovics ásott hallgatagon, de vékony ajkai neki is mozogtak bozontos szakálla alatt.

— Hej! kiáltotta Uljka, áttörve hangjával az általános lármát.

Ez a kiáltás arra ösztönözte Ilja Maximovicsot, hogy még jobban összeszorítsa ajkait, mialatt Kirka felfogta a kiáltást, ásóját magasra dobta és magas tenorjával úgy hozzákezdett, hogy pillanatra csendesség támadt, majd felnevettek és még erősebben kezdtek énekelni.

... Aztán valahogy a nóta egészen magától elhalt. Csendesség lett és csak a tömeg nehéz, egyenletes lélekzését, az ásók csörgését vagy egyik másik nyögését, amikor különösen nehéz terhet emelt fel, lehetett hallani. A töltésnél már a cövekeket verték be. Mindenkit szenvedély fogott el.

Ilyen buzgó munkában két óra telt el.

Sztepán Ognyev ruhája ujjával letörölte arcáról az izzadságot, leengedte a kalapácsot és végigtekintett a völgyön. A völgyben emberi hangyatömeg nyüzsgött ... Az árok fekete hasadéka, mintha élne, kígyózott tova.

— Ez az, kollektív munka — mondta Ognyev reszkető hangon. — Hacsak tudnánk, hozzáfognánk ... hegyeket tudnánk elhordani ...

Ognyev szavai megütötték Nikita Gurjánov fülét. Felegyenesedett s ő is végignézett a völgyön.

— Igen ... Korábban úgy volt, hogy az aratónak két vödör pálinkát hoztak az aratáskor. — Na, fiúk, munkára, estére még egy korsóval lesz ... és neki is láttak.

Nikita szavaitól Ognyev összerázkódott, mintha váratlanul egy vödör piszkos vizzel öntötték volna le, aztán teljes erejéből kezdte verni fakalapácsával a cöveket.

Hátával a méhes sövényéhez támaszkodva, Márkel Bükov a hegyen levő cseresznyés kertből feszülten nézett le a völgybe.

Már nyolcadik napja, hogy az emberek nyüzsögnek a völgyben. Nyolcadik napja izzadnak és Márkel látta, hogy növekszik a töltés és hogy az árok térd alakú hajlással mindig tovább és tovább húzódik a kenderföldeken. Időről-időre a traktor dübörgése, a kalapácsok zaja, a karének az ő füléhez is eljutott. Éjszakánként tüzek lobogtak a völgyben, a tüzek körül férfiak és asszonyok ültek és őrködtek a töltésnél. Esténként Uljka is hazaszaladt. Élénken és boldogan mesélte el a vacsoránál, miképpen megy a munka a völgyben, aztán ismét visszaszaladt a tüzekhez.

„Hogy mit talál rajta... Biztosan van valakije. Ezért van őrségen minden nap... Egy ilyen bolond mellett könnyű dolog." — gondolta Márkel, majd Uljkára, majd Pávelra nézve.

Amikor aztán Uljka lesöpörte a morzsákat ruhájáról, a szentkép előtt gyorsan keresztet vetett és kendőt dobott vállára, odaszólt:

— Úgy állsz az Isten előtt, mintha tükör előtt lennél.

— Hogy?

— Mi neked az Isten... Egy játékszer? — szidta Márkel. Dühös volt Uljkára, mert nem hallgat rá, de magára is, amiért mondta. Ennek ellenére folytatta: — Mintha ez neked nem is Isten, hanem csak olyan valami lenne.

Uljka hozzáfordult, szemébe nézett és gyorsan kiszaladt.

Utána Márkel is kiment. Sokáig kószált a szérűk mögött a meredélyen lenézett a tüzekre a völgyben, mint farkas nézi télen a falvak csalogató fényét, ismételten a folyócska felé indult, hogy a part mentén a tüzekhez menjen, megnézni, mit csinál ott Uljka.

De nem tudta magát elhatározni, ismét visszatért udvarára és nézte, hogy Zinka kendőbe burkolózva Kirka háza előtt a padon ül... Közben a sötétségből Ilja Maximovics is felmerült... Beszélgetett Márkellel sokáig a templomról, arról, hogy a hit megszűnik a népben és hogy általában valahogy semmisem megy jól...

Végre Ilja Maximovics egészen Márkel oldalára állva, azt mondta neki, vigyázzon jól Uljkára... és hogy általában nem volna e jobb őt innen elküldeni, valahova a városba.

— Éljen egy darabig a városban... mint cseléd, vagy mi. Különben még valami feleslegeset hozhat a végén házatokba...

Márkel dühös lett erre a megjegyzésre és azt ajánlotta Ilja Maximovicsnak, hogy inkább Zinkára ügyeljen és ne ártsa magát másoknak az ügyeibe.

— Én csak óvni akartalak.

Márkel ujjaival szemére mutatott.

— Nekem is meg vannak a látókáim.

Evvel elváltak. Amikor aztán Plakuscsev széles háta eltünt a sötétségben, Márkel összerázkódott, mintha hideg vízben fürdött volna. Szipákolt. Igen, ez megtörténhetik... Uljka hozhat valamit a házba Kirkától. Nyilvánvaló, hogy Kirkával jár. Jött volna másképp Plakuscsev? És akkor aztán egy idegent lehet eltetni... De nem erről van szó, hanem másról. Vajjon nincs-e Márkel jó erőben? Vajjon ő nem áll még erősen a lábán?

Ajkaival cuppogott és olyan mozdulatot tett kezével, mintha Uljkát ölelné át...

Ez tegnapelőtt történt.

Tegnap este aztán elmesélte Uljka, hogy Sztepán Ognyev és a szövetkezetiek elhatározták, hogy lent a völgyben, a töltés mellett malmot építenek. Már el is kérték a kerületi végrehajtóbizottságtól az öreg csűrt Szjávában és Iván Stirkin a gerendák felét a traktorral már a töltéshez is vitte.

— És mit tartozik ez annyira rád?

— Rám? Semmit. Én csak elmondom — nevetett Uljka.

Márkel felesége, Matrjósa, ujjaival megtörölte száját és Uljkára nézett.

— Rossz híreket beszélnek rólad a faluban, Ulja.

Uljka lesütötte a szemét.

— Csak gyüjtsed a fecsegéseket... Ilyen bolond mellett fecsegnek az emberek. Másoknak a kárára hoztad a világra.

— Uljána! — kiáltotta Márkel. Matrjósa könnyei már patakzottak és sírva beszélt a hírekről.

— Hallgass! Mit jajgatsz! Na! — kiáltott rá Márkel és Uljkához fordult. — Hallgass ide! Eleget voltál a völgyben. Ha még egyszer oda mész, ne gyere vissza többé.

— Jó... jó...

Uljka felugrott az asztal mellől, a kemencéhez szaladt a subájáért, közben rálépett Márkel sapkájára.

— Nem látod, a sapkámra léptél!

— Sapka? Egy szemét ez — mondta Uljka és félrerugta a sapkát.

— Uljána!

— Na, mi az — Uljána?! (Mindig Uljánának hívták) Mi az?

Már a küszöbön állott, amikor Márkel rájött, hogy el akar menni. Felállt az asztal mellől, rá akart kiáltani: „Maradj itt!" de Uljka megrázta ruhája szegélyét, erősen becsapta az ajtót és eltűnt.

Ma ebédre sem jött vissza. Márkel állandóan elment a méhektől, erőlködve nézett alá a völgybe, Uljkára gondolt és kereste az emberi hangyatömeg közt.

Ezenkívül más gondja is van. Néhány nappal ezelőtt Csizsik összehívta valamennyi méhtenyésztőt és azt javasolta, hogy oszoljanak két csoportra. Az egyik csoport menjen le a völgybe, a másik csoport maradjon a faluban. A méhtenyésztők, a nagy szárazság ellenére, hársfaméz készítéséhez készülődtek. Márkelnek a völgybe kellett volna mennie.

„Szárazság van." — gondolta és mindjárt ellenkezni kezdett.

— Hogy mehetek én el? Nekem hivatalom van, az Isten házát nem vihetem magammal. Értsétek meg, akkor a gyertyákat is magammal kell vinnem és akinek gyertya kell, jöjjön a völgybe?

— Na, vagy az egyik, vagy a másik. — szólt közbe Csizsik. — Vagy méhet tenyészteni vagy gyertyával kereskedni.

— És cserélni... cserélhetek valakivel?

De egy méhtenyésztő sem akart Márkellel helyet cserélni.

— Ti istenkáromlók — mondta és elhagyta a gyűlést.

Most amikor lenézett a völgybe, gyakran fordult jobbfelé, ahol félversztnyire méhesétől Csizsik és társai egész hadsereg méhet állítottak fel. Rövid idővel ezelőtt Márkelnél volt és figyelmeztette:

— Menj, Márkel Petrovics! Megöljük a méheidet. Vesd magad alá. Még fiatal tenyésztő vagy, nem tudod, hogy mit csinálhatunk neked. Megsemmisíthetjük a méheidet.

— Miért van annyi gonoszság bennetek? — mosolygott Márkel.

— Mert zavart csinálsz, mások aztán tőled vesznek példát és mindenki azt csinál, amit akar.

— Ti magatok vagytok az okai.

— Na, majd meglátod.

És most már egy órája, hogy valami különös dolog van a méhekkel. Csizsik egy vödörben kavar valamit, bemegy a mé-

hesbe, kinyitja a kasokat és lespricceli a méheket. Kinyitja a kasokat, spriccel és újból bezárja.

„Biztosan víz lesz — forró." — gondolja Márkel.

Hirtelen feje fölött dühös zümmögésse, mint egy nyíl, egy méh repül el. Márkel követi repülését.

„Egy idegen, átkozott!"

A következő pillanatban fejevesztetten rohant a méhesbe és ordított, mintha a föld égett volna lábai alatt. Idegen méhek zümmögtek a feje körül, támadták meg a kasokat. És a nyílásoknál élet-halál harc tombolt. Márkel méhei, az idegen méhektől nyugtalanítva, rávetették magukat a betolakodókra és fekete csomóba sűrűsödve harciasan zúgtak.

— Átkozott! Sátán! Feluszította őket!

Márkel először egészen összezavarodott. Aztán a kasokhoz rohant, elzárta a nyílásokat, felvette fejére a hálót, letérdelt és mintha gyalulna, kezeivel a méheket kezdte összenyomni... Ezek zümmögtek, felrepültek, megcsípték arcát és nyakát és dühös zümmögéssel csapódtak be inge alá... A levegő elsötétült a méhek tömegétől. Márkel felugrott és a lugasba rohant. A lugasban mézzel kevert patkánymérég volt, amit egerek irtására használt. Gyorsan kis cserepekre öntötte és felállította a kasok körül. A méhek megérezték a mézszagot, a cserepekre vetették magukat teleszívták magukat és visszarepültek.

Márkel örvendezve nevetett.

— Nesztek! Máskor majd otthon fogtok maradni!

Félóra mulva Csizsik rohant a sövényéhez, nyála fröcskölt:

— Mit csináltál? Megmérgezted a méheket? Tudod te...?

— Mi? Hát hívtam én őket ide? — mondta az orrán keresztül Márkel.

— Bezárni!... bezárni!... kiáltotta Csizsik az övéhez fordulva és szaladt vissza, ahogy csak a lábai bírták.

— Hahaha nevetett utána Márkel halkan. Nemsokára egészen csend lett a méhesben. Az idegen méhek elrepültek és nem jöttek vissza. Márkel leszedte a cserepeket, kinyitotta a kas nyílásait, a sövényhez támaszkodott és újból lenézett a völgybe. De csak még inkább arra gondolt, hogyan tudná Uljkát legyőzni. Háta mögött a kapu nyikorgott. Összerezzent és megfordult. Pável jött be a méhesbe és gesztikulált kezeivel.

— Megcsípnek, megcsípnek! — kiáltotta Márkel. — Ne lóbáld a mancsod! Te bolond! Legyél csendben, mondom. Szaladj a lugasba.

Pável kezeivel hajtotta el a méheket és eltűnt a lugasba. Márkel hirtelen arra gondolt:

„Pánjkával eltétetni Kirillt az útból. Igen. Pánjkát felheccelni. Csak terjessze el a faluban a hirt...“

Bement a lugasba és leült Pável mellé.

— Te — kezdte — a feleséged evvel a... Kirkával... vele így... Ah, ostoba, nem érted? — kiáltotta. — Kirka, az elnök a feleségedet, Uljkát így... és mutatta kezeivel, hogyan.

— U-u-u-u — ordított fel Pável.

— Csek ne tépd le a fejét... Terjeszd róla a hírt a faluban... Mondd, hogy elvette a feleségedet... A feleséged után jár...

— Kicsoda?

— Már megint „kicsoda“. Kirka, ahova tegnap a cédulát vitted. A szomszédunk...

— Vrrrr?

— Nem, nem Ognyev. Neked, te ördög, mindíg a traktor jár a fejedben, de Kirka..., a gazember! A szomszédunk!

5.

Tizenegy napon át volt hangos a völgy emberr beszédtől, énektől, ásók csörömpölésétől és a munka közbeni vezényszavaktól a töltésen. Este aztán égtek a tüzek és a volgybe csalogatták az utcáról a lányokat és legényeket.

Tizenegy napon át égette a nap könyörtelenül a hasadásoktól átszántott földet, elperzselte a gabonát és a nyárfák remegő leveleit.

Tizenegy napon át ment fel Jegor Sztepánovics Csuhlyáv állandóan a szérű tetejére, vizsgálgatta az izző eget, várta a felhőket.

De a felhők nem jöttek... A mezők fölött szürkéskék pára vonult el és a látóhatár szélén körbe forgott.

— Nem és nem! — mormogta dühösen és ment a Tehénszigetre Klunjával vizet hordani a káposzta-palántákra.

Klunja néhányszor félénken javasolta, menjen ő is a völgybe és a többiekkel együtt dolgozzon a csatorna építésén. Jegor Sztepánovics összeráncolta homlokát, hogy úgy nézett ki, mint egy öreg ugorka és szisszegte:

— Jól mondod!... fecsegés! Hozd már a vizet! Mit tátod a szádat?

Fogta a vedret és szaladt a folyóparthoz. A partról úgy terült előtte a völgy, mintha a tenyerén feküdne. Egy pillanatig állva maradt a parton, majd eltűnt a zöldséges kert bokrai között, meztelen lábai csoszogtak a földön. Talán egész szívesen elment volna a többiekkel, a többiekkel együtt ásta volna az árkot... De van-e mindezek között még egy apa, akinek egyetlen fia kétfelé osztotta volna a házat és idegen emberekhez csatlakozott? Ilyen apa nincs az egész völgyben. Alig jelenne meg Jegor Sztepánovics a völgyben, úgy a görbeutcaiak, mint a szakadékontúliak abbahagynák a munkát és úgy merednének rá, mint valami idegen országbeli csodaállatra. De Jegor Sztepánovics nem akart ilyen csodaállat lenni. Nem akarta, hogy az arcába sajnálják, de hátamögött kinevessék. Igen és nemcsak a háta mögött. Az emberek most egészen megváltoztak. Valakit szembeköpnek és úgy tesznek, mintha semmi sem történt volna.

— Nem, én már csak egyedül... Ugy ahogy, de egyedül — suttogta mialatt a vízzel a bolhákat mosta le a káposztáról. — Hogy honnan jön ez a sok bolha? — kérdezte Klunját.

Néha barátságos volt Klunjához, mert érezte, hogy ugyanaz a fájdalom kínozza, mint őt magát. Azt mondta:

— Nincs értelme kínlódni. Ettől sem a káposzta nem lesz megöntözve, sem a föld felszántva. Ne soványodj annyira le! Vékony vagy, mint egy paszulykaró! Mostanig éltünk, ezentúl is fogunk élni. Eddig sem kellett koldulni menni.

De alig kezdett Klunja célzást tenni arra, hogy mégis jobb lenne Jáskával megbékülni, Jegor Sztepánovics — nagy fehér fogait mutogatva — félbeszakította a beszélgetést.

— Már megint kezded! Na, mit állsz ott? Hozd a vizet!

De a tizenkettedik napon, amikor Jegor Sztepánovics ebéd után ismét káposztáját készült öntözni, észrevette, hogy a völgyben elnémult a lárma. Csodálkozott rajta. Gyorsan átszaladt a bokrok között a Tehénsziget másik oldalára és leguggolt.

Egész Sirokoje a töltés mellett szorongott. A töltésen Sztepán Ognyev, Kirka és Záhár Kátájev állottak. Hosszú ideig beszéltek egymásközt valamiről. Aztán Ognyev felegyenesedett, az emberekhez fordult és kiáltotta:

— Na, elzárjam!?

— Zárd el! Zárd el, Sztepán Cháritonics! — kiáltották vissza.

— Mégis megcsinálták a töltést, ezek az ördögök. — Jegor Sztepánovics sarkonfordult és mormogva szaladt a zöldségeskertjébe.

Sztepán Ognyev izgatottan zárta el az utolsó töltésnyílást (evvel a sirokojeiak megbecsülésük kifejezésképp bízták meg). Aztán ismét felegyenesedett és a sapkákban és kendőkben alant hullámzó fejek tengerére pillantott.

Az emberek egymáskozt halkan suttogva figyelték, amint a víz lassanként elönti az árkokat és bokrokat, tóvá bővül, mind szélesebb és szélesebb lesz, kékes felülete csillog a napon... Csak Ilja Plakuscsev állott oldalt és úgy látszott másra gondol. Az utolsó napokban még egy gyűlés volt és Ilja Maximovicsot a harmadik földművelésügyi csoport megbízottjává választották. Talán erre a jövendő tevékenységére gondol. De talán egészen másra. Mindenesetre arcán semmi nyoma sem volt az örvendező mosolygásnak, amely minden arcon visszatükröződött. Nem is figyelte feszülten, mint kerül a part mind mélyebben víz alá.

„Farkas" — gondolta Ognyev, amint rátekintett. Majd Kirkához fordult és igy szólt:

— Na, Kirka, itt győztünk... Még egy pár ilyen győzelem és az egész front a kezünkben van.

Kirka lábai remegtek, háta fájt a fáradtságtól. Hallgatagon szorította meg Sztepán kezét. Aztán néhány lépéssel előrelépett, néhány szót akart szólni az emberekhez a véghezvitt közös munkáról és megkérdezni, hogy vajjon nem lenne-e már ideje egyéb dolgokban is közös útra lépni. Gondolatai repültek, mint valami vágtató hármasfogat. Felnyitotta száját, de csak érthetetlen hangok törtek fel belőle, szédülés fogta el és szótlanul a töltés mellvédjének zuhant.

Uljka a földhányáson állt és amikor Kirkát ingadozni látta, hozzá akart rohanni. De Ognyev már ott volt, feltámogatta Kirillt és halkan mondta:

— Nem szükséges beszélni... A tetteink beszélnek... a munkánk.

— Víz! — kiáltotta Petyka Kudejárov, mintha életében először látna vizet.

E kiáltás után mindnyájan kiáltozni kezdtek és mintha erős szélroham kényszerítette volna őket, a csatorna felé hajoltak.

A víz a tóból a csatorna torkollatáig emelkedett, mint kis patakocska kúszott tovább, habzott és mint kígyó csúszott a száraz földbe. A nedves részre egy második patakocska futott és benedvesítette a csatorna falait. A kis kígyó tovább futott, megdagadt, csobogott és bugyogva ömlött a víz a csatornába. Nevetve és kiáltozva szaladtak a parasztok a víz után.

— Ohó!

— Folyik!

— Megy!

— Ez aztán valami! — kiáltotta Petyka és térdei között — hogy a gyerekeket megijessze — összeütötte tenyerét.

— Na mi az, kölykök! Menjetek fürödni az új tóba. Slenka már fürdik.

Slenka már a vízben volt, hája csak úgy ragyogott a napon. A gyerekek egy pillanat alatt ledobták ingüket, nadrágjukat és a vízbe vetették magukat.

Záhár Kátájev Ognyevhez lépett.

— Itt az ideje az öntözésnek, Sztepán Cháritonovics. A nép egészen magán kívül van az örömtől. Nézd csak, hogy ugrálnak. Akár csak a gyerekek.

A vidám nevetést és összevisszaságot Nikita Gurjánov felkiáltása vágta el. Felhágott a töltésre és átható hangon kiáltotta:

— Polgárok! Itt az ideje az öntözésnek. Hogy csináljuk?

Kirka azt javasolta, hogy a legközelebbi veteményeskertnél kezdjék. (Mityka beleegyezőleg bólintott fejével és szorosabban fogta meg ásója nyelét) és így megyünk tovább, földről földre, egészen az utolsóig, Márkel Bükov földjéig.

— Akkor Márkel csak télen kerül sorra — nevetett Petyka Kudejárov. — De nem baj, van méze.

— Én nem egyezek bele — mondta szelíden Nikita Gurjánov. — Hogy lenne ez? Igy itt kellene az egész falunak maradni az öntözésnél, amikor az öntözésen kívül még éppen elég munka van. Az én véleményem az, polgárok, hogy csoportokban öntözzünk. Sorsot húzunk és amelyik csoport kijön, ott kezdjük az öntözést... És te, Kirill Szenáfontics, ha olyan is vagy, mintha ma születésnapod lenne és ha mindnyájan neked és Sztepán Charitonovicsnak nagy köszönettel is tartozunk, mégis...

Nikitát Záhár Kátájev támogatta. Mityka Szpirin Záhár ellen fordult.

— Közösen jobb lenne — mondta. — Közösen egészen más, tudod...

Sztepán Ognyev Kirkát akarta támogatni, de a győzelem következtében, mivel mindnyájan ellágyultak, az ellenségeskedéseket elfelejtették és közös örömben egyesültek, ő is ellágyult és hagyta a dolgokat menni. Látta, hogy mindnyájan a csoportonkénti öntözést kívánják, nem akart ellene fellépni, bár alapjábanvéve tudatában volt (mintha egy homályos reggelen a ködön át az ellenség futóárkait látná), hogy Kirka javaslata az ezekben

a napokban létrejött kollektív akaratot csak megerősítené és Nikita Gurjánov javaslata az egyesült erőket csak szétforgácsolná. Mosolygott, a malom építésére gondolt, eszébe jutott, hogy milyen szelíden és lágyan lépett fel Nikita Kirka ellen — és hallgatott. Erre mindnyájan — még Kirka is — nevetve egyeztek bele, hogy csoportonként öntözzenek. Minden csoportnak huszonnégy órai öntözést szabtak ki...

Sorsot húztak.

Elsőnek a hetedik csoport jött ki. Ebben a Gurjánovok voltak hatvankét, a Fedunovok huszonhárom lélekkel és Mityka Szpirinék.

— A kutyák! — kiáltotta Petyka Kudejárov.

— Micsoda?

— Szerencsétek volt!

— Vajjon nem volt valami keverés? — hangzott Kátáj nagyapó hangja.

Nikita Gurjánov a cseréppel a kezében Kátájhoz nyomult.

—, Micsoda keverés? A húzás mindenki előtt történt. Kirill Szenáfontics, te húztál? Szólj hát! Hogy ne fecsegjenek.

Csak az a körülmény, hogy Kirka, Nikita Gurjánov ellensége húzta a sorsot, akadályozta meg az újból való sorsolást. De kezdetben ez sem nyugtatta meg a kedélyeket.

— Lehet, hogy talán nem is az övé?!

— Nem az övé!? — kiáltott Nikita. — Nézd meg... az én gombom... a nadrágomról szakadt le. — Felhúzta az ingét és mindenkinek mutatta a helyet, hogy hova való volt a nadrággomb és néhány pillanatig így forgott a tengelye körül.

— Magasabbra! Magasabbra! — kiáltotta nevetve az özvegy Luska. — A köldökig... Már láttunk téged egészen, csak a köldököt nem. Ha-ha-ha!

A parasztok nevettek és a nevetés közben valaki kiáltotta:

— A Gurjánovoknak disznójuk van!

— Tovább, Kirill Szenáfontics!

Kirka ismét sapkába nyult, hogy a következő cserepet kihúzza.

Ekkor Pável Bükov Plakuscsev mellé lépett. Nyögött, ordított. Ilja Maximovics nem értette meg mindjárt, hogy mit akar mondani, amikor ordítva kezével Kirkára mutatott. Amikor kitalálta, elhalványodott, térdei megremegtek és hideg borzongás futott végig a hátán.

— Ostobaság, Pánja, ostobaság! Csak üres fecsegés. Gyere

hozzám, mézet adok neked, édes mézet... Akarsz? Ez csak fecsegés!

Pável ordított... És Ilja Maximovics látta, hogy Pávelt valaki úgy felizgatta, hogy nem lehet vele bírni...

Megragadta Pável vállát, az ő beszédmódját utánozva kezével Ognyevre mutatott.

— Nem, nem Kirka... fecsegés... De ez, Ognyev!

— Urr? Urr?

— Igen, a traktoros... Uljkát így — és egymás között... és nem Kirka.

Ezt mondva gyorsan eltávolodott.

6.

A hetedik csoportban Mityka Szpirin elsőnek került sorra.

— Na, Isten nevében — mondta, felhúzta nadrágját és Sztepán Ognyev felé nézett. — Vagy most nem szabad az Istenről...? — És mindjárt odakiáltott a feleségének: — Jelka, gyere... Ne engedd a vizet idegen földre...

Deszkával elzárta az árok torkollatát és ásójával lefolyót ásott a földjére. A víz elárasztotta a krumplival bevetett földet.

— Tartsd fel! Tartsd fel! — kiáltott Mityka Jelénának. — Ne engedd a vizet Nikitához átfolyni... Igy... Ostoba!!

A víz elérte a föld másik végét, emelkedni kezdett és benedvesítette a krumpli hervadt leveleit... De Mityka földjén egy kis domb van. Akármennyi vizet enged Mityka a földjére, a domb mégis száraz, bár már több mint egy órája folyik a víz és a föld egész mocsárrá változott. De Mityka nagyon szeretné a dombot is megöntözni.

„Ott fent biztosan teremne nekem öt pud krumpli, de ha szárazon marad, minden tönkremegy" — gondolta és térdig az iszapba elsüllyedve a domb körül tapogott, ásójával vizet szórt fel rá, mindent megkísérelt — de a domb száraz maradt.

A töltésen a parasztok Sztepán Ognyev, Kirka és Záhár Kátájev körül gyűltek össze, beszélgettek az esőről, a gépekről... Körülöttük ódalgott sötét arccal Pável Bükov is.

— Ej, te ördög — nevetett rajta Jáska. — Ugart lehetne veled szántani.

— Urr! Urr! — mormogta Pável dühösen és összehúzott szemöldökei alól mereven nézte Sztepánt.

— A traktort akarja. Megszerette a traktort — nevettek a parasztok. — Még a harangozást is elhagyta... Most bőg mindíg, mint a traktor.

— Gyere hozzánk, traktorvezető lesz belőled — szólította fel Jáska.

— Urr! Urr!

— Már megint „urr". Mit morogsz? Téged biztosan imádkozás mellett csináltak, hát úgy is nézel ki.

Azok, akikre az öntözésnél sor került volna — különösen Nikita Gurjánov — a földjük mellett állottak és dühösen nézték Mitykát, amint túlárasztott földjének iszapjába süllyedt. Nikita Gurjánov előbb halkan, aztán hangosabban, már néhányszor odaszólt:

— Mitrij... hiába pocsékolod el a vizet, nem megy fel a dombra!... Nem ló, hogy a hegyre menjen fel. Nem segít semmit!

— Majd meglátjuk... meglátjuk, hogy nem fog-e felmenni — mondta Mityka és odaszólt feleségének — Jelka, csináld!

Végül Nikita nem tudta magát visszatartani.

— Hát mi ez?! Huszonnégy óra van mindnyájunk részére és ez már harmadik órája, hogy magának egyedült tartja fel a vizet. Elég volt! Nem fogunk a dombod miatt mindnyájan víz nélkül maradni.

És Nikita hozzálátott, hogy ásójával felhányja a földet és a vizet a saját földjére vezesse.

— Hé-é-é! Ne merjed! — ordította Mityka. — Nekem minden kevés! Le akarsz feküdni a feleségeddel? Van még időd, az éjszaka hosszú!

— Ahá! — szólt közbe Petyka Kudejárov. — Amikor menni kellett a szovjetkormányt védelmezni, nem mentél, a kemencénél melengetted az oldaladat. De most, hogy valami van, mindjárt első vagy... Nem volna bűn, ha egyáltalában nem adnának neked vizet.

Nikita vöröses szakálla remegett az izgatottságtól.

— Na és te, te magad — tört ki belőle — inkább hátul a zavarosban halásztál. Harcoltál! Igen, a pálinkával harcoltál.

— Nem, hazudsz — szólt rá Mityka Szpirin. — Velem együtt harcolt.

— És te, mit tolakodsz előre? Vagy Petyka kutyája vagy?

— Nagy harcosok vagytok! — mormogta Fádej Gurjánov. — Mind a ketten a pálinkával harcoltok...

Ettől a támadástól Petyka visszahőkölt. Előbb szidta magát, hogy idegen ügyekbe avatkozott, de mivel a veszekedés már megkezdődött, nem akart engedni. Otthagyta az árkot és teli torokból kiabált, mintha azt gondolta volna, hogy hangjával megveri a Gurjánovokat:

— Ha a pálinkáról beszélsz, akkor kötelességed a csendőrségnél... de ne itt élesítsd a nyelvedet... Tudod, hogy mi jár ezért?

— A csendőrségnél?... Ott is ilyenek ülnek, mint Szakulja — mondta halkan Fádej. — Harcosok! — Mindnyájan harcosok vagytok — az asszonyoknál.

— Elég! — kiáltotta Nikita. — Szótöbbséggel eldöntöttük. Elég! — És anélkül, hogy a többiek beleegyezését megvárta volna, hozzáfogott a földhányás kiásásához. A víz, mint a börtönből kiszabadult, rohant át a földjére.

Mityka, lábait az iszapból kihúzogatva, odarohant és kiáltotta:

— Zárd el! Mondom neked, zárd el! Zárd el, különben a pofádba vágok! Nem a régi rend alatt élünk! — és izgatottságában öklével Nikita Gurjánov széles mellére ütött. Nikita hátralépett és ásójával könnyen megcsapta Mityka száját:

— Nesze! Máskor nem fogsz ütni!

Mityka felsikoltott, mindkét piszkos kezét szájához kapta és leguggolt.

— Á-á-á, megöltek!

Szikrák repültek szét minden oldalra: a Szpirinek a Gurjánovokra vetették magukat, a Gurjánovok pedig a Szpirinekre. Lárma keletkezett, mint valami megijesztett nyájban. A varjúk ijedten repültek fel a fűzfákról. Aztán a lárma elült, nehéz nyögés, ökölcsapások tompa zaja, emberi testrészeknek a ropogása és ásók csörömpölése lépett helyére. A lárma odacsalogatta a parasztokat a töltésről, a hetedik csoporthoz szaladtak, megkísérelték a verekedőket szétválasztani és így, anélkül, hogy akarták volna, belekerültek a verekedésbe. A lármára az utcáról is odaszaladtak az emberek és asszonyok.

Kirka, Sztepán Ognyev és Záhár Kátájev a verekedő parasztok közé nyomultak és félrehajították őket. De ezek ismét felálltak és leeresztett fejjel, kezüket arcuk elé tartva, fogcsikorgatva rohantak vissza a verekedésbe. Valaki Kirkának kétszer a vállára és egyszer nyakszirtjére ütött.

„Valaki tévedésből melléütött" — gondolta és tovább rán-

gatta a parasztokat... De ekkor valaki még erősebben halántékára ütött. Megingott és egyik térdére esett. De aki megütötte felkiáltott:

— Nesze, mindenért!

— A, hát így van!

Kirka gyorsan felugrott és megfordult. Slenka állt előtte, magasraemelt ásóval, készen, hogy lesujtson Kirka fejére. Kirka félre ugrott és csizmája orrával teljes erejéből Slenka lábai közé rugott. Slenka felordított, elejtette az ásót és leült.

— Te csirkefogó! Hátulról támadsz?!

Galléron ragadta a sáros Slenkát és mint egy kutyakölyköt hajította a megvadult parasztok lábaihoz.

A parasztok verekedtek... a gyengébbeket leütötték, iszapba taposták és egymás torkának mentek... Hajcsomók repdestek és az esti szürkületben megvillantak az ütésreemelt ásók, bevérzett arcok...

Az asszonyok ordítottak.

Jáska Csuhlyáv térdig a sárban állott Sztepán Ognyev mellett és odakiáltott Kirkának:

— Kirka, ne mozdulj! Maradj egy helyen állva és úgy üssél oda. Ezek nem mennek szét maguktól, olyanok mint a kutyák.

Jáska nyitott tenyerének a sarkával verekedett. Körülötte néhány elkábult paraszt hevert. Nikita Gurjánov rohant el mellette. Jáska teljes erejéből tenyerének a sarkával a halántékára vágott. Nikita felhorkant és mint golyótól talált nyúl esett össze Jáska lábainál.

Most Pável Bükov is belevetette magát a harcba. Egy feszítővasat lóbálva a feje fölött Jáska felé tartott.

— Vigyázz, Jáska! — kiáltott Kirka.

Jáska félreugrott és még kiáltani sem volt ideje, amikor Pável feszítővasa nagy erővel csapott le Sztepán Ognyev fejére. Jáska odarohant és öklével Pável nyakszirtjére vágott, úgy hogy ez arccal a sárba zuhant, Sztepán Ognyev mellé. Sztepán térdeire emelkedett, sáros kezeivel letörölte arcát és mindjárt érezte, hogy sapkája alól forró sugár ömlik homlokára. Háta sajgott, mintha valaki gerince mellett kést húzott volna végig.

— Felállni!... Jása, Jása! — kiáltotta.

Jáska Ognyev felé vetette magát. De Ognyevet ebben a pillanatban a verekedők forgataga ismét földre dobta és Jáskát félreszorította.

Sztepán még érezte, hogy hátán és arcán nehéz csizmák és bocskorok taposnak. Feje félig a híg sárba süllyedt. Kiköpte szájából a sarat, ujjaival a sárba kapaszkodott és az egyedüli, ami ebben a pillanatban megvillant előtte:

— Élni... élni... Még nem is éltem... Csak most...

7.

Kirka gyors léptekkel, minden oldalra tekingetve, haladt át a Sihán-hegyen. A holdvilág homokos ösvényt világított meg előtte (holdat magát nem lehetett látni, csak tejes fehér folt remegett az ég egy világos helyén). Mindkét oldalon lecsüngtek a jegenyefenyők nehéz ágai és hegyes tűlevelükkel arcába csaptak. Az erdőben barátságtalan sötétség volt, váratlan kiáltások zúgtak, elnyomott madárhangok ijesztették a tovahaladót... És mennél tovább haladt Kirka az erdőben, annál nyugtalanítóbb és barátságtalanabb lett. Időről időre megállt, mélyen felsóhajtott és hallgatózott, hogy vajjon nem üldözik-e. Aztán tovább szaladt a homokos ösvényen, nagy katonacsizmáival kilépve.

Nemsokára az ösvény lefele ment a hegyről. A jegenyefenyők helyett nyárfák és hársok következtek. A völgykatlan hatalmas torkából gyanta, dög és forróság szaga szállott fel. Kirka meg akarta kerülni a Liba-tót, a nyárfaerdőn keresztül akart áthaladni a hegyen, Podlesznoig, ott gőzhajóra szállni és Ilimgorodba utazni. De amikor a völgybe ért, fáradtan dobta le magát a földre és csak a reggeli szürkületkor ébredt fel egy vadmacska kiáltozására. Egy öreg nyírfatuskóra ült.

A Sihán-hegyről, a hársfaligeten és a fenyőfák sűrű ágain keresztül, olyan zaj hallatszott alá, mintha ezer lovas gumipatkójú lovakkal síma úton vágtatna. A Liba-tó mocsaras rétein az elárasztott bokrok között fehér libák gágogtak, szürke kacsák merültek el a vízben. A reggeli ég puha kékjében egy ölyv keringett. Tollazata ragyogott a napon. Vadgalambok repültek el ijedten az ölyv mellől, átszálltak a völgyön és turbékoltak a galagonyabokor alatt.

Kirka a tópart mentén haladt, kijött egy tisztásra, megpillantotta Pjotr Kulkovot, a viziőrt és két-három ugrással eltűnt a bokrok között.

— Állj! Állj! — kiáltotta Kulkov és levette válláról kétcsövű puskáját. — Hova szaladsz?

Amikor megismerte Kirkát, állva maradt és lustán leengedte

puskáját. Az eddig vadászszenvedélytől ragyogó szemei egyszerre kialudtak.

— Azt hittem, halat jött valaki lopni... Itt a Liba-tónál rengeteg halat lopnak...

A mozdulatból, ahogy elfordult és felfelé ment az emelkedésen, a hangjából Kirka elrejtett gyűlöletet érzett maga ellen.

— Kulkov!

Kulkov megállt és a vállán keresztül szólt hátra:

— Mit bujsz el, mint valami nyúl? Mindíg így csináltok. Előbb feluszítjátok a népet és ha valami történik meglógtok... Szép építők vagytok — mormogta magában.

De a völgykatlan csendességében szavai eljutottak Kirkáig és ostorcsapásként érték. Arca kipirult a szégyentől, összerázkódott és kiáltotta:

— Nem tudom, hogy ki bujik el!...

Kulkov halkan felnevetett:

— Kicsoda? Hát én, én bujtam el a bokrok közé. Ah, ti békebontók — dobta oda dühösen és eltünt a nyárfaerdőben.

„Nevet. Még ez is nevet... És ott? Mi van Ognyevvel, a szövetkezetiekkel, Uljkával?!

Néhány percig, mintha földbe gyökerezett volna, állt, aztán mintha pisztolyból lőtték volna ki, szaladt a nyárfaerdőn keresztül át a Sihán-hegyen, vissza Sirokojéba.

Két óra alatt füstölgő kéményeivel előtte feküdt Sirokoje... Egy fél verszttel a falu előtt, Márkel Bükov méhesénél, leült. A kerítés mögött Márkel meghajolva dolgozott. Kirka előbb tovább akart menni, de egyidejűleg felébredt benne a kívánság, hogy szemtől szembe álljon ellenségével és Márkeltől tudja meg a sirokojeiak hangulatát. Felállt és a kerítéshez támaszkodott. Márkel felegyenesedett, néhányszor körüljárta a kasokat, mormogott valamit, aztán nyugtalan lett és felordított:

— Ah, ti, sátán ivadékok! sátánivadékok vagytok! Örökké erre keringtek! — Berohant a lugasba és egy pillanat mulva egy puskával jött elő és a fecskékre kezdett lövöldözni.

Kirkának eszébejutott, hogy cibálta korábban Márkel a gyerekek fülét a fecskefészkek elpusztítása miatt, önkéntelenül is felnevetett és odakiáltotta:

— Mi az, Márkel Petrovics puskával lő az Isten madárkájára?

Márkel meggörbült, Kirkához fordult és mondta:

— Nem is tudtam, hogy itt vagy. Hja — elrejtette bosszúságát — megeszik a méheket. Kiderült, hogy a fecske nagyon

kártékony madár... Különösen ránk, méhtenyésztőkre... Valóságos sátánivadékok...

— Sok mézet ráztál ki?

— Sokat? Éppen hogy a szájat belehet vele kenni — húzta végig Márkel ujját vastag ajkán. — Csak semmiért dolgozik az ember. Ott szemben egy mogyorónyi nagyságút gyüjtött, de itt csak ennyit. — És mutatta piszkos körmén, hogy mennyit. — Nem akarod megkóstólni, még egészen meleg?

Kirka csodálkozott Márkel hidegvérűségén és hogy olyan készségesen beszél a méhekről.

„Talán semmi sem történt — gondolta. — Egyszerűen megijedtem. Meg kell kérdeznem."

— Mi van Pávellal? Alaposan megrakták tegnap?

— Megrakták? Megölték! És te azt mondod, megrakták! Beletaposták a sárba, alig lehetett megtalálni. De Slenka jól kihúzta magát, csak tele van kék foltokkal és daganatokkal. Összetaposták, lement az egész bőre. Most otthon fekszik és nyög.

Kirka kissé megkönnyebbedett.

— Miért nem vagy otthon?

Márkel megrántotta vállát.

— Mit csináljak otthon? Eltemetjük és vége... De ha itt nem ügyelek ezek felfalják az összes méheket... Persze otthon is kellene lenni. Még Sztepán Ognyevet is agyonütötték — mondta a kerítésre könyökölve — és Uljka eltünt. Valószínűleg bánatból.

— Kit? Kicsoda? — kiáltott fel Kirka és csak most vette észre Márkel szemeinek dühös fényét. Ugyanezt a fényt látta Cápáj kutyánál is, amikor megláncolva ólában feküdt.

— Sztepán Ognyevet mondtam... Ah, ti sátánivadékok — kiáltotta Márkel és újból lövöldözni kezdett puskájával a fecskékre.

A hír, hogy Sztepán Ognyevet a völgyben agyonütötték, Kirkát teljesen kihozta sodrából. A falura akart rohanni. De a következő pillanatban minden ereje elhagyta és leült a szakadék szélén egy kiugrásra.

Alatta a völgy terült el. Asszonyok, emberek és gyerekek jöttek mentek. A víz az árokból rendetlenül ömlött ki és kis patakokat mosott a földbe. Emberek és asszonyok vezették vissza a vizet az árokba. Ugy látszott a kilencedik csoport készült földje öntözésére. A völgy szélén, a csőszkunyhónál Maxim Fedunov nagyapó járkált. A mocsár melletti bokrok közül Zinka

jött elő, disznókat hajtott maga előtt. Maxim hozzá rohant és Kirka hallotta kiáltását:

— Nem nézek oda... A disznók... Az elnöké.

Jobbra a szérűtől Nikita Gurjánov csépelte az elmult évről megmaradt rozskévéit. Arca fehér ronggyal van átkötve, zsiros sapkája fénylik a napon. Körbe forog lovaival és kiáltásokkal buzdítja őket:

Hej, ti derekak! Ti kedvesek! Ti derekak!

És aztán megint előlről.

Körül zizeg a forróság.

A Bálbásiha hegyen keresztülvezető úton parasztszekerek hosszú sora megy. A parasztok menekülnek az éhség elől a tenger felé, Kiszljárba, Szibériába, kenyér után... Ott egy asszony szalad egy kis fiú után. A fiúcska, mint kecskegida vetette magát át a zöldségeskert sövényén és szalad, ahogy csak a lábai viszik, a völgy szélén. Az asszony kiabál:

— Fogjátok meg! Fogjátok meg! Fogjátok meg a fickót!

Mindez úgy vonult el Kirka mellett, mint moziban valamilyen gyors, homályos kép, szakadozottan és összefüggéstelenül. Egészen váratlanul, hirtelen úgy látszott neki, mintha a parasztok élete éppen olyan lenne, mint a lovaknak a körbenjárása a szérűn: az egész életen át egy helyen topogni, odakötve... Határozatlan, vágyakozó szomorúság szállt fel benne. Felemelkedett és felfelé kezdett menni a hegyen...

A fák árnyéka meghosszabbodott, keresztülfeküdtek a szakadékon és nyílként fúródtak a megsárgult völgybe. A nap a hegyen felfelé ment, mint Kirka. De hova? A napnak meg van a maga útja, előre meghatározott pályája. Két-három óra mulva megrövidíti az árnyékokat, azután kihúzza, meghosszabbítja és végre a szürkületben, az éjszaka sötétjében elmossa őket. De reggel a hajnalpír ismét kirázza tarka ujjasát... De Kirkának nincs útja. Kirkát kivetették a megszokott útjából, félredobták, mint valami forgácsot.

Áthaladt a mélyúton. A mogyoróbokrok mind sűrűbbek és sűrűbbek lettek. Lábai alatt zizegtek az elsárgult falevelek. Kirka leült egy mogyoróbokor alatt. Egészen kábult volt, mintha éppen most ébresztették volna fel és álmára akart volna visszaemlékezni, de nem tud. De ugyanakkor nem tudott ennek az álomnak a benyomásaitól szabadulni. Ugy tetszett neki, hogy minden, ami történt, valahogyan szándékosan jött létre, valaki egész egyszerűen gonosz tréfát engedett meg magának vele szemben. Most csak fel kell állnia, megdörzsölni a szemét és ott-

hon lenne, szép házában. Az udvaron all gyorslábú Szerko lova, a fajtehén... aztán a zöldségeskert a mocsárban és... a megvastagodott Zinka.

Amikor Zinka eszébejutott, összerezzent, mintha egy kalitkában ülne és már napokon át a rácson keresztül bosszantanák, egy pillanatig sem hagynák békében. Vádolni kezdte Zinkát, hogy hiába kínlódott ezeken az éveken át a mocsárban, a mezőn, hordott háziszőttes nadrágot, evett rozskenyeret, a búzát Plakuscsev példájára felhalmozta a csűrben és hogy most ki van zárva a közös körből, nincsen hova kapaszkodnia... De aztán hangosan felnevetett, mert amint a fejét felemelte, látta távolról a parasztokat Ognyev udvarán tolongani és visszaemlékezett arra a napra, amikor Sztepán Ognyevvel a mocsárhoz mentek.

„Na igen — gondolta. — Én megbuktam, de Ognyev is... micsoda Ognyev? Ognyevet agyonütötték, de maradt utána nyom, de én élek és nincs út előttem... nincs út."

És hirtelen, mint amikor a sziklából forrás tör elő, más gondolatok ébredtek benne. Eddig úgy volt, mintha zsákutcába jutott volna, mintha sziklahasadékban állana, mindkét oldalán a síma magas szikla és feje fölött sötétség. És egyszerre a sziklán emberi nyomok, lépcsők tűnnek fel és Kirka érzi (és ezen ismét csodálkozik), hogy most már nem ugyanaz, mint aki tegnap volt. Bár félretolták, így most külön áll, de messziről jobban látni. Mintha egészen új szemei lennének.

— Farkasok! — kiáltotta. — Farkasok ezek! A tehén, a ló, a föld, a darab kenyér, a tetűk tették azzá. Egymás torkának esnek, ártanak egymásnak... És én mellettük állok! — tette hozzá halkan. Felállt, kinyujtózkodott és érezte, hogy boldog remegés járta át testét, mintha folyóban fürdött volna és most kiszaladt volna a homokos partra.

— Ah, — sóhajtott fel megkönnyebbülten. — Lovat, házat szereztem, de az évek elmultak, ezeket nem lehet visszaszerezni és örömöt nem lehet pénzért vásárolni. Most ezt fogunk szerezni... de másképp, nem úgy, mint eddig...

Mögötte halk léptek hallatszottak. Kirkának nem volt ideje megfordulni, amikor valaki hátulról befogta szemeit és rekedten kérdezte:

— Találd ki, kicsoda!

Kirka először azt hitte, hogy Zinka (ez gyakran kérdezte őt álmában Uljka felől, gondolta, hogy megfogja). Arca megreszketett. Le akarta rázni arcáról az idegen kezeket, amikor két ruganyos mell érintette hátát.

„Uljka?“ — gondolta és felkiáltott: — Uljka!

Uljka erősen hátrarántotta és mindketten háttal a mogyoróbokrok közé estek.

— Állj! Állj! — kiáltotta Kirka.

— Micsoda? Ez egy elnök? Egy asszonnyal sem bírsz...

— Állj, hagyj...! Te boszorkány!

Karjaival átölelte Uljkát és leült mellé. Uljka hangosan nevetett. Fogai, az alig észrevehető redő álla alatt, rózsaszínű füle villogott.

— Hagyd a nevetést! — mondta Kirka, önkéntelenül maga is nevetve. — Várj! Mit rázkódsz? Mondani akarok valamit.

Uljka elkomolyodott.

— Ne légy szomorú, Kirjuska... ne légy szomorú.

— Mondd nekem — kezdte dadogva, a szavakba belezavarodva. — Te... hogy... most... na, szabad vagy?

Uljka összeráncolta homlokát. Egész éjszaka Kirkát kereste és most Kirka azt kérdi, hogy szabad-e.

— Én azelőtt is szabad voltam. Na, beszélj tovább.

— Hát... nem sajnálod? Nem sajnálod Pávelt? Akárhogy, mégis csak...

Uljka felállt, sóhajtott, elhúzta a száját:

— Nem! Miért sajnáljam? Ilyen bolondokat agyon kéne verni, hogy ne kínozzanak mást... Ah, Kirjusa! — a mogyoróbokorba nézett és megrázkódott. — Inkább örülök. Mintha megint lány lennék... És én... De miért nyugtalanít téged ez, miért?

— Na, akkor jól van. És most még valami. Ha hív téged valaki, aki szeret... na, mondjuk... olyan, mint én — Kirka zavart lett, bosszankodott és aztán nevetni kezdett: — Hát egyszerűen: eljössz velem... innen, a faluból?

Uljka lesütötte szemeit, haragosan rángatott egy mogyorófaágat.

— És Zinka?

— Egy disznó és egy liba nem illenek össze. Hogy kicsoda közülünk a disznó és ki a liba, nem tudom... Csak annyit tudok, hogy nem mehetünk együtt.

Kirka aztán sokat beszélt valami más emberről.

Uljka sokat nem értett belőle. De örült. Örült annak, hogy nem a korpás kenyérről, nem a lovakról beszél, hanem egészen másról, ami talán előtte sem egészen világos, hogy a gyárról beszél és Uljkát maga mellé állítja, akkor amikor most neki, kü-

lönösen ezen a reggelen, olyan nagynak látszik. Szíve dobogott és szívesen kényeztette volna, mint boldog anya elsőszülöttét, bozontos fejét szívesen húzta volna mellére.

8.

Sztepán Ognyev udvara előtt tolongtak a parasztok, az udvaron is sokan voltak, cigarettáztak, a cigarettát befelé tartva tenyerükben és suttogva beszéltek, mintha attól féltek volna, hogy valakit felébresztenek. A pitvar bejárójánál Dávidka Pánov mellett Petyka Kudejárov ült. A völgyben a verekedésnél felszakították száját, a beszéd nehezére esett, selypített (állandóan azt beszélte el, miképpen kezdődött a verekedés), vonaglott a fájdalomtól és időről időre felkiáltott. Amikor rászóltak, hogy hallgasson, elnémult, majd ismét nyögni kezdett, vonaglani és suttogni. Időről időre egyik vagy másik paraszt odalépett Dávidkához és halkan kérdezte:

— Na, hogy van?

— Egyformán — felelte Dávidka és olyan mozdulatot tett, mintha a kérdező át akarta volna lépni a pitvar küszöbét. — Csak fekszik — tette hozzá, a szoba felé mutatva.

A kunyhóban az ágyon feküdt Sztepán Ognyev. Koponyája és a jobb arca be volt kötve. Szakálla és haja le volt borotválva, úgyhogy egészen fiatalon nézett ki. Csak a szája és szeme körüli apró ráncok és a sűrű, megszürkült szemöldökök árulták el korát. Csendesen feküdt, nem nyögött, csak időről időre erősen összehúzta a szemét, amire Grusa felugrott a padról és fülét lehajtotta szájához.

— Semmi baj... csak egy kicsi — suttogta és mosolyogni igyekezett.

Aztán ismét hallgatagon, mozdulatlanul feküdt. Nem akarta elhinni, hogy meghalhat. A halál gondolata abban a pillanatban jött, amikor Pável Bükov a feszítővassal leütötte, de később, amikor kihúzták a tömeg közül és hazahozták, igyekezett többé nem gondolni a halálra és minden erejével igyekezett az életbe kapaszkodni. A fejében elviselhetetlen fájdalmat érzett (az az érzése volt, mintha egy öreg, rozsdás szeg volna a tarkójában) és néha a fájdalomtól legszívesebben ordított volna, de visszatartotta magát, hogy mégcsak ne is nyögjön... Magát megerőltetve gondolt valami egészen másra és igyekezett megszabadulni a lidércnyomás alól és Grusa látta, hogy megváltoztak szemei.

Majd sötéten néztek, majd közönyösen meredtek a szoba sarkába, majd örömösen villantak meg, majd jégcsapokká váltak, éppen úgy, mint Chárilon nagyapó szemei, amikor a koporsóban feküdt. Akkor mélyen folébehajolt, jégcsappá változott szemeibe nézett és simogatta egyetlen éjszakán át lesoványodott kezét.

Amikor észrevette Grusa nyugtalanságát, jellel arra kérte, hogy üljön le Szteska mellé az ablakhoz. Akkor aztán gondolatait szabadjára engedte... Először egy háromkerekű szekér forgott szemei előtt, a szekér felszaladt a mennyezetre, a falakra és valószínűtlen gyorsasággal keringett a feje körül és hirtelen valamerre eltűnt. A nyakszirtjéből most Jegor Sztepánovics Csuhlyáv merült fel, csendesen, alig észrevehetően repült át a feje fölött és leült lábaihoz. Arcán nevetésben szaladtak össze a ráncok, szeméből zavaros könnyek folytak.

— Na, fiacskám, nem hallgattál rám? Látod, nem hallgattál rám.

— Menj — mondta Sztepán és meg akarja rugni Jegor Sztepánovicsot, de a lába nem engedelmeskedik és a hangja valahol mellében elakad. — Menj! — kiált fel mégegyszer hangosan. — Mit akarsz ebben az időben?...

— Jó, megyek — egyezett bele Jegor Sztepánovics, cigánykereket vet és a következő pillanatban már megint az ágy lábánál ül és Sztepán talpát simogatja... Aztán hosszúujjú kezei, akárcsak kígyók, a talpától felfelé a lábára csúsznak, Sztepán hasán motoznak, melléhez érkeznek és összeszorítják.

— Menj, menj! — kiáltja Sztepán és hirtelen valami hüvöset, kellemeset érez a fején.

Felnyitotta szemeit, foléhajolva Szteska állott az ágynál és Annuska cibálta kezecskéivel inggallérját. Mosolygott és kérte Szteskát, hogy üljön mellé. Abban a pillanatban (maga sem tudta miért) olyan esemény jutott eszébe, ami rendszerint semmi nyomot nem hagy az emlékezetben.

Tavaly ősszel szekéren jött Ilimgorodból, amit a kerületi végrehajtóbizottságtól kért. Éjszaka volt. Az eső ömlött. Még az elindulás előtt észrevette, hogy a tengely anyacsavarja lazán ül. Megtapogatta kezével, arra gondolva, hogy útközben okvetlenül leesik, de aztán valamilyen más gondolat kiszorította fejéből az anyacsavart. Elindult, valami másra gondolva, de ugyanakkor valahol mélyen az anyacsavarra is gondolt, de mégsem srófolta szorosabbra. És amikor aztán a hig őszi sárban tizenkét versztet tett meg, leugrott szekeréről a kerék. Sokáig kereste a sárban a csavart, de nem találta meg. Buta egy helyzetbe került. Ha a

szekér csak egyszerű taliga lett volna, letörte volna ostora végét és a tengelybe dugta volna. De szekerének tengelyén nem volt luk. Csavarban végződött és anyacsavar kellett hozzá. Sokáig törte fejét, végül ujból feltette a kereket, körülkötötte a gyeplővel és a zuhogó őszi országos esőben csak másnap reggel érkezett meg Sirokojéba. Most visszaemlékezve erre, mosolygott és ezt következtette belőle:

„Te szamár... nem taligával utaztál és az anyacsavart elfelejtetted. Ezért történt. Magad vagy az oka." — Odaintette magához Grusát és halkan súgta:

— Látod, most megborotváltak. De te ne félj!

— Grusa erőltetetten nevetett, legyintett kezével és a kamarába szaladt, közben könnyeit törölgette.

Kint mozgás keletkezett. Valaki az udvarba érkezett. Aztán Jáska Csuhlyáv, az orvos és Záhár Kátájev léptek be a kunyhóba, utánuk a parasztok tolongtak. Előrenyujtották a nyakukat és állva maradtak.

— Na, hogy érezzük magunkat — kezdte vidáman az orvos, levéve poros kopenyegét.

Vizet kért, szappant és törölközőt. Kezét megmosta és Sztepánhoz lépett... Sokáig csavarta le a kötést a fejéről... A csendben hallani lehetett, amint a kötés recsegve szakadt ki a sebből. Az orvos homlokára izzadságcseppek ültek ki, kezei remegtek... Végre tovább nem bírta ki elengedte a kötést és viszszafojtottan mondta:

— Vasból vagy, vagy mi? Még csak meg se mukkan. — Ránézett a többiekre és azonnal vidáman hozzátette. — Okvetlenül lábra állunk. Egy ilyet nem lehet legyűrni. Orvosnak kellett volna lenned Sztepán Cháritonovics, kirurgus...

Sztepán erősen összehúzta szemét és váratlanul felnyögött. Az orvos sietett. Amikor készen volt a kötözéssel, felállott, megmosta kezét és mint cigány a jó lovat, sokáig nézte Sztepánt, aztán mondta:

— Okvetlenül jobban lesz... De a parasztokat haza kell küldeni. Hadd jöjjenek, nézzenek be és menjenek haza. Zavarják a beteget, ha csoportosulnak az udvaron.

— Na, menjetek, menjetek — mondta Záhár Kátájev, hosszú karjaival összefogott egy csomó embert és a kijárat felé terelte őket.

A parasztok kimentek. Jegor Sztepánovics Csuhlyáv visszamaradt egy sarokban. Halk, apró lépésekkel lopózott — mint

macska a madár felé — Sztepánhoz és leült mellé. Grusa kezével intett az orvosnak. Ez azonban nem értette meg és oldalra lépett. Jegor Sztepánovics megszólalt:

— Hozzád jöttem, sógor... Meg akartam nézni, hogy vagy... Látod! Elintéztek téged... idegen emberek... A rokonokkal gondolom... kellett volna... — Könnyek folytak Jegor Sztepánovics szeméből.

Sztepán szemével intett neki. Csuhlyáv fülét Ognyev ajkaihoz illesztette.

— Gyerek vagy te Jegor — suttogta Sztepán. — Gyerek. Ha én nem leszek többé, lesznek elegen, akik a dolgot tovább viszik... a mi családunk nagy... de hol a te örökkévalóságod? Magadban vagy, senkid sincsen.

PANFJOROV

NAPFÉNYES MEZŐK

Ez a mű folytatása Panfjorov: „Virágzó élet" című nagyszerű regényének. Cselekményében, mondanivalójában azonban önállóan is kifejezője a szovjet falu megújuló életének, a régi és a születő társadalom élet-halál harcának.

☆

248 oldal, **ára: fűzve 10.—, kötve 16.— forint**

SZIKRA KIADÁS

14.– Ft